

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**YAŞLI DOSTU KENT KRİTERLERİ ÇERÇEVESİNDE NEW YORK
VE İSTANBUL ŞEHİRLERİNİN KARŞILAŞTIRMASI**

DOKTORA TEZİ

Aykut AYDIN

Enstitü Anabilim Dalı: ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ

Enstitü Bilim Dalı: ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ

Tez Danışman: Prof. Dr. Muharrem ES

OCAK 2021

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**YAŞLI DOSTU KENT KRİTERLERİ ÇERÇEVESİNDE NEW YORK
VE İSTANBUL ŞEHİRLERİNİN KARŞILAŞTIRMASI**

DOKTORA TEZİ
Aykut AYDIN (137309017)

Enstitü Anabilim Dalı: ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ

Enstitü Bilim Dalı: ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ

Bu tez 29/01/2021 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı SOYADI	Kanaati			İmza
Jüri Başkanı (Danışman)	Prof. Dr. Muharrem ES	☒ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY	☒ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Musa ŞAHİN	☒ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Abdülkadir ŞENKAL	☒ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Bora YENİHAN	☒ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU
BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: YAŞLI DOSTU KENT KRİTERLERİ ÇERÇEVESİNDE NEW YORK VE İSTANBUL ŞEHİRLERİNİN KARŞILAŞTIRMASI

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 120 sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 10/01/2021 tarihinde aşağıda ismi yazılı araştırma görevlisi tarafından şahsıma iletilen turnitin intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı % 6'dır.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç,
2. Alıntılar dâhil.

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Adı SOYADI : Aykut AYDIN
Öğrenci Numarası : 137309017
Ana Bilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Programı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Türü : () Proje () Yüksek Lisans Tezi (X) Doktora Tezi

Danışman
Prof. Dr. Muharrem ES

ÖNSÖZ

Küresel yaşlanma, sadece bir demografik değişmeyi ifade etmemekte, kuşaklararası ilişkileri, işgücünün yapısını, ekonomiyi ve kentleri yeniden biçimlendirmektedir. Demografik yaşlanma ile bir yanda giderek büyüyen yaşlı nüfus, diğer yanda kentleşmenin hız kaybetmemesi, yaşlanan kentlere sosyal politikalar perspektifinden bakmayı gerektirmektedir.

Sosyal politikaların aktif politikalara doğru bir eğilim içerisinde olduğu bilinmektedir. Aktif ve sağlıklı yaşlanma politikaları bu eğilimin sonuçlarıdır. DSÖ'nün yaşlı dostu kentler hareketi de, aktif yaşlanma politikalarını kentlere uyarlayarak, kentlerin, artacak yaşlı nüfusun gereksinimlerini karşılayacak seviyeye gelmelerini desteklemeye odaklanmış bir projedir. Dünyada yaşlı dostu olmak arzusunda olan birçok kent olmasına rağmen bağlı oldukları ülkeleri olabildiğince özetleyebilecek iki metropol kent olan New York Şehri ve İstanbul'un yaşlı dostu uygulamalarını karşılaştırma yoluyla analiz etmek, daha uygun olanın görülmesini sağlayacak ve politikalara dönüşmesine aracılık edecektir.

Tanıştığım andan itibaren olduğu gibi tez çalışması sürecinde de sıcak iletişimini ve ilmini eksik etmeyen çok kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Muharrem ES'e teşekkürlerimi arz ederim.

Çalışmama objektif katkılarını sunan, Kadıköy Belediyesi Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü'nde görevli olan Sn. E. Duygu ADIGÜZEL'e ve Antalya Muratpaşa Belediyesi Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'nde görevli olan Sn. Çiğdem AKBAŞ KÜTÜKÇÜ'ye teşekkürü borç bilirim.

Bugüne kadar olduğu gibi bu çalışma süresince de yanımda olan anneme, şartsız desteğini ve katkısını gördüğüm ablam Aylin AYDIN SAYILAN'a çok teşekkür ederim.

Aykut AYDIN

Ocak, 2021

İÇİNDEKİLER

BEYAN BELGESİ.....	i
ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	v
TABLOLAR LİSTESİ	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1	9
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	9
1.1. Kavramsal Çerçeve	9
1.1.1. Yaşlanma ile İlgili Kavramlar ve Tanımlar	9
1.1.1.1. Demografik Yaşlanma	12
1.1.1.2. Aktif ve Sağlıklı Yaşlanma	16
1.1.1.3. Yerinde Yaşlanma.....	17
1.1.2. Kent ile İlgili Kavramlar ve Tanımlar	19
1.1.2.1. Kent.....	19
1.1.2.2. Kentleşme	20
1.1.2.3. Yaşlanan Kentler.....	22
1.1.3. Yaşlı Dostu Kent.....	24
1.1.3.1. Tanım	24
1.1.3.2. Kavramsal Arka Plan	25
1.1.3.3. Tarihsel Gelişim.....	26
1.1.3.4. Yaşlı Dostu Kent Kriterleri.....	27
1.1.3.5. Yaşlı Dostu Kentler ve Topluluklar Küresel Ağı	43
1.1.3.6. Yaşlı Dostu Bir Kent Olma Süreci	44
1.2. Kuramsal Çerçeve.....	47
1.2.1. Demografik Dönüşüm Kuramı	47
1.2.2. Yaşlanma Kuramları	48
1.2.3. Kent Kuramları	51
BÖLÜM 2	55
DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE YAŞLI DOSTU KENT VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ	55
2.1. Dünya'da Yaşlı Dostu Kent ve Uygulama Örnekleri	56
2.1.1. Yaşlı Dostu Akita / Japonya	56
2.1.2. Yaşlı Dostu Canberra / Avusturalya	58
2.1.3. Yaşlı Dostu Manchester / İngiltere	62
2.1.4. Yaşlı Dostu São Paulo / Brezilya.....	67
2.1.5. Yaşlı Dostu Tuymazı / Rusya	69
2.2. Türkiye'de Yaşlı Dostu Kent ve Uygulama Örnekleri	71
2.2.1. Kadıköy Belediyesi / İstanbul.....	71
2.2.2. Muratpaşa Belediyesi / Antalya	73
BÖLÜM 3	76
YAŞLI DOSTU KENT KRİTERLERİ ÇERÇEVESİNDE NEW YORK VE İSTANBUL ŞEHİRLERİNİN KARŞILAŞTIRMASI	76
3.1. New York Şehri.....	76
3.1.1. Demografik Yapı	76

3.1.2. Yaşlı Dostu Kent Uygulamaları	77
3.2. İstanbul Şehri	92
3.2.1. Demografik Yapı	93
3.2.2. Yaşlı Dostu Kent Uygulamaları	93
3.3. Yaşlı Dostu Kent Kriterleri Çerçevesinde New York ve İstanbul Şehirlerinin	
Karşılaştırması	95
3.3.1. Benzerlikler	106
3.3.2. Farklılıklar	107
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	112
KAYNAKÇA.....	119
ÖZGEÇMİŞ.....	128



KISALTMALAR LİSTESİ

AARP	: Amerikan Emekliler Derneği
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ACT	: Avusturalya Başkent Bölgesi
AFM	: Yaşlı Dostu Manchester
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
DFTA	: New York Şehri Yaşlanma Departmanı
DOT	: New York Şehri Ulaştırma Departmanı
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
HIICAP	: Sağlık Sigortası Bilgi Danışma ve Yardım Programı
ISC	: Yenilikçi Yaşlı Merkezleri
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İETT	: İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri
İSKİ	: İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi
İSMEK	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hayat Boyu Öğrenme Merkezi
MAS	: Manchester Yaşlanma Stratejisi
NORC	: Doğal Olarak Oluşan Emeklilik Toplulukları
NYAM	: New York Tıp Akademisi
NYC	: New York Şehri
NYPD	: New York Polis Departmanı
NYPL	: New York Halk Kütüphanesi
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OECD	: Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü
SPARC	: Sanatçılar ile İş birliği Yapan Yaşlılar
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TLC	: New York Şehri Taksi ve Limuzin Komisyonu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UKOME	: Ulaşım Koordinasyon Merkezi
UN	: Birleşmiş Milletler
VOP	: Manchester Yaşlılara Değer Vermek Programı
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
YDK	: Yaşlı Dostu Kent

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. 2000-2060 Yılları Arası Çeşitli Ülkelerin Yaşlı Bağımlılık Oranları.....	15
Tablo 2. Kamusal Açık Alanlar ve Yapılar Kontrol Listesi Özeti	28
Tablo 3. Yaşlı Dostu Ulaşım Kontrol Listesi Özeti	30
Tablo 4. Yaşlı Dostu Konut Kontrol Listesi Özeti.....	34
Tablo 5. Yaşlı Dostu Sosyal Katılım Kontrol Listesi Özeti	36
Tablo 6. Yaşlı Dostu Saygı Duyma ve Sosyal İçerme Kontrol Listesi Özeti	37
Tablo 7. Yaşlı Dostu Sivil Katılımı ve İstihdamı Kontrol Listesi Özeti	39
Tablo 8. Yaşlı Dostu İletişim ve Bilgi Kontrol Listesi Özeti.....	40
Tablo 9. Yaşlı Dostu Toplum ve Sağlık Hizmetleri Kontrol Listesi Özeti	42
Tablo 10. Yaşlı Dostu Olma Durumunu Ölçmede Kullanılması Gereken Temel Göstergeler.....	46
Tablo 11. Klasik Demografik Geçiş Modelinin Aşamaları.....	48
Tablo 12. Tuymazı Yerel Yönetimi'nde Yaşlı Dostu Kent Programının Yapısı	70
Tablo 13. Rusya Başkurdistan Cumhuriyeti Bölgesel Yaşlı Dostu Kent ve Topluluklar Programının Yapısı	70
Tablo 14. Yaşlı Dostu New York Şehri	80
Tablo 15. Yaşlı Dostu Kent Kriterleri Çerçevesinde İstanbul'daki Uygulamalar	94
Tablo 16. Yaşlı Dostu Kent Kriterleri Açısından New York Şehri ve İstanbul.....	105
Tablo 17. New York ve İstanbul Şehirlerinin Yaşlı Dostu Uygulamalarının Özet Yapısı	108

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. DSÖ Küresel Yaşlı Dostu Kentler Ağı Planlama Çerçevesi.....	45
--	----



ÖZET

Tezin Başlığı: Yaşlı Dostu Kent Kriterleri Çerçevesinde New York ve İstanbul Şehirlerinin Karşılaştırması	
Tezin Yazarı: Aykut AYDIN	Danışman: Prof. Dr. Muharrem ES
Kabul Tarihi: 29.01.2021	Sayfa Sayısı: ix (ön kısım) + 127 (tez)
Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	
Çalışmanın amacı, metropol olma özelliği taşıyan iki kenti (New York Şehri ve İstanbul Şehri) yaşlı dostu kent kriterleri açısından karşılaştırarak, yaşlı dostu kent uygulamalarında benzerlik ve farklılıkların tespiti, analizi, değerlendirilmesidir. Analizin bu alanda yapılacak olan araştırmalar için yol gösterici olması umulmaktadır. Çalışmanın bileşenlerini, yaşlanma ve yaşlılık, sosyal politika, aktif yaşlanma, kentleşme, yaşlanan kentler, yaşlı dostu kent hareketi, dünyadaki birkaç yaşlı dostu kent örneği ve uygulamaları, yaşlı dostu New York Şehri ve İstanbul oluşturmaktadır. Çalışmanın son bölümünde araştırmaya yer verilmiştir. Araştırmada, nitel araştırma modeli ve bir nitel araştırma yöntemi olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın ilk sorusu, DSÖ yaşlı dostu kent kriterleri çerçevesinde İstanbul ile New York Şehri arasında farklılık veya benzerlik var mıdır? olmuştur. İkinci soru ise, New York Şehri, İstanbul Şehri'ne göre DSÖ'nün yaşlı dostu kent kriterlerini karşılamada daha başarılı mıdır? sorusudur. Araştırmanın hipotezlerini, H0: "New York Şehri ile İstanbul Şehri arasında DSÖ'nün yaşlı dostu kent kriterlerini karşılama açısından bir farklılık yoktur" ile H1: "New York Şehri, İstanbul Şehri'ne göre DSÖ'nün yaşlı dostu kent kriterlerini daha fazla karşılamaktadır" oluşturmuştur. Karşılaştırma sonrası benzerlik ve farklılıkların ortaya çıkarılması ve analiz edilmesi sonucunda, New York Şehri ve İstanbul'un yaşlı dostu uygulamalarında belirgin yöntem ve yaklaşım farklılıkları, yaşlı dostu kent kriterleri içerisinde öncelikleri ve bu kriterleri ne kadar karşılayabildikleri tespit edilmiştir. İki kentin yaşlı dostu kent kriterlerini karşılama durumlarında belirgin bir farklılık gözlenmiştir. Bu bulgu, H0 hipotezini desteklememektedir. Bir diğer tespit, New York Şehri'nin, İstanbul Şehri'ne göre yaşlı dostu kriterleri daha fazla karşılamasıdır. Bu bulgu, H1 hipotezinin desteklendiğini göstermektedir.	
Anahtar Kelimeler: Yaşlanma, kentleşme, yaşlı dostu kent, New York, İstanbul	

SUMMARY

Thesis Title: Comparison of New York City and Istanbul within the Framework of Age Friendly City Criteria	
Thesis Author: Aykut AYDIN	Advisor: Prof. Dr. Muharrem ES
Date of Acceptance: 29.01.2021	Total Number of Pages: ix (pre text) + 127 (main body)
Department: Labor Economics and Industrial Relations	
Field of Study: Labor Economics and Industrial Relations	
The purpose of the study is to determine, analyze, and evaluate similarities and differences in age-friendly city practices by comparing two cities with metropolitan characteristics (New York City and Istanbul) in terms of age-friendly city criteria. We hope that the analysis will be a guide for future research in this field. The study components consist of aging and old age, social policy, active aging, urbanization, aging cities, the age-friendly cities movement, examples of a few age-friendly cities worldwide and their policies, and the age-friendly city of New York and Istanbul. Research was concluded in the final part of the study. A qualitative research model and the qualitative document analysis research method were employed in the study. The first research question was whether there exists any difference or similarity between Istanbul and New York within the framework of World Health Organization (WHO) age-friendly city criteria. The second question was whether New York is more successful than Istanbul in meeting the WHO age-friendly city criteria. The study hypotheses were H0 ‘That there is no difference between New York and Istanbul in terms of meeting WHO age-friendly city criteria,’ and H1 ‘That New York meets the WHO age-friendly city criteria more than Istanbul.’ Identification and analysis of similarities and differences following comparisons revealed pronounced differences between New York and Istanbul’s methods and approaches regarding age-friendly policies, their priorities within the age-friendly city criteria, and the extent to which they were able to meet these criteria. A marked difference was observed in the two cities’ meeting of the age-friendly city criteria. This finding does not support hypothesis H0. Another finding is that New York meets the age-friendly criteria more than Istanbul. This finding supports hypothesis H1.	
Keywords: Aging, Urbanization, Age Friendly City, New York, Istanbul	

GİRİŞ

Bir önceki ve içinde bulunduğumuz asrın en mühim özelliklerinden birisi, yaşlanma olgusudur. Bir yandan doğum ve ölüm oranlarının azalması, diğer yandan yaşam süresindeki önemli artış, çalışmamızın birinci bölümünde ayrıntılarına değineceğimiz birçok kavramın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Nüfus, sadece bir sayıdan ibaret olmayan, farklı özelliklere haiz grupların dahil olduğu ve nitelik açısından birçok şey ifade eden bir kavram olduğundan, yapısal herhangi bir değişimin, toplumsal ilişkilerden sağlık davranışlarına, işgücü piyasalarından sosyal hizmetlere, sosyal güvenlikle yaşam aranjmanlarına kadar sosyal politika açısından geniş bir alanı etkilemesi doğal sayılmalıdır.

Öte yandan sosyal politikaların üretilmesi ve uygulanmasında merkezi yönetimlerin yetmediğine dair bir anlayışın geliştiği görülmektedir. Bu anlayışı temsil eden görüşler, sosyal sorunların artması, dezavantajlı grupların genişlemesi ve özellikle, kentsel nüfusun artmasının yetkilerin yerele devri ya da yerelle paylaşılmasını savunmaktadırlar. Bu görüşler ayrıca, merkezi yönetimlerin özellikle denetim konusunda zayıflığı ve yerinden yönetimlerin ilgili gruplara yakınlığı gibi ortak noktalarda da buluşmaktadırlar.

Uzun zamandır merkezi yönetimlerin yetki alanındaki eğitim, sağlık ve istihdam politikaları, bazı ülkelerde giderek yerel yönetimlerle paylaşılmaktadır. Kamunun bu yetki transferi, özellikle kentlerde yaşayan kitleler tarafından da beklenmektedir. Resmi ve resmi olmayan kaynaklarla eğitimi desteklemek, özellikle istihdam artırıcı mesleki eğitim konusunda girişimlerde bulunmak, üniversiteler, özel sektör, STK'lar ile iş birliği ve koordinasyon içerisinde istihdama yönelik planlamalar yapmak ve uygulamak, yeni nesil yerel yönetimlerden daha fazla beklenmektedir. İhtiyaç duyan grupların genişliği düşünüldüğünde, sağlık ve bakım hizmetleri de yerel yönetimlerin dikkate alması gereken hizmetlerin başında gelmektedir. Sağlık kuruluşları tesis etmek, evde ve mobil bakım hizmeti vermek, sağlık çalışanları istihdam etmek ve yerel toplulukları bilgilendirmek gibi hizmetler de yerel yönetimlerin daha sık üreteceği hizmetler olmaktadır. Elbette tüm bu sorumlulukların yerine getirilmesi, bazı ön şartların varlığına bağlı bulunmaktadır. Bunlar, idari ve mali açıdan güçlü ve nispeten özerk yerel yönetimlerdir. Literatürde bu konu üzerinde tartışmalar mevcuttur. Çalışmamızın odak noktasında ise bu tartışmalar bulunmamaktadır.

Çalışmamızın odak noktalarından olan, günümüzün acımasız şartlarında dezavantajlı gruplar içinde konumlanan “yaşlılar”, yaşlılık sürecinde karşılaştıkları doğal engeller nedeniyle, diğer dezavantajlı gruplardan farklıdır. Ayrıca halihazırda geniş ve giderek genişleyen bir kitle olmaları açısından önem arz etmektedirler. Dünya nüfusu ve içindeki yaşlıların payı giderek artarken, her iki artıştan önemli oranda etkilenen kentlerde, acil birtakım politikaların hayata geçirilmesi zorunluluğu doğmuştur. Bunun sonucunda, kent yönetimleri, giderek yaşlı bireyler lehine yeniden yapılanma arayışına girmişlerdir.

Heterojen yapılarıyla ünlü kentlerde artan bireyselleşme, rasyonel davranışlar, kıyasıya rekabet, küçülen aileler, artan maddi kaygılar, büyüyen gelir adaletsizliği, kuşaklararası anlayışsızlık gibi önemli sorunlar yaşlı nüfusu daha da olumsuz etkilemektedir. Yerel

yönetimler, yaşlı yetişkinlerin yaşlılık sürecini yaşamdan keyif alarak geçirmeleri için yaşam kalitelerini artırıcı politikaları planlayıp uygulayabilecek en yakın idari birimlerdir. Merkezi yönetimlerin 20. yy'ın ortalarından sonra daha sıkı, bugünse daha esnek biçimde ele aldığı sosyal politikalarda, yerel yönetimlerin daha fazla sorumluluk alması gereği kaçınılmaz olmaktadır.

Demografik değişimin bir muhatabı yaşlının kendisi iken, diğer muhatabı kentlerdir. Dünya nüfusunun yarısından fazlası kentlerde yaşarken, kentlerin nüfusu hızla artmaya devam etmektedir. Önümüzdeki süreçte de, kentlerde yaşayan yaşlı nüfusun daha da artacağı bilindiğine göre, kentsel alanların fiziksel ve sosyal boyutlarıyla yeniden şekillendirilmesi gereği ortaya çıkmaktadır. DSÖ'nün "Yaşlı Dostu Kentler" projesi, aslında tüm bu gereksinimlerin karşılık bulmuş ve programa dönüşmüş halidir. Aktif yaşlanma inancı üzerine temellendirilmiş, "yaşlılar için iyi olan herkes için iyidir" iddiasını taşıyan, yaşlı bireylerin mümkün olabildiğince yerinde yaşlanması gerektiğine inanan, hızlı kentleşme ile birlikte tüm bu sürecin öncülüğünü yapmada kentleri ve tabii yerel yönetimleri destekleyen bir projedir.

Kentlerde daha fazla yeşil alan yaratmak, yürüyüş parkurlarını arttırmak, ulaşım araçlarına erişimi kolaylaştırmak ve ulaşım ağlarını olabildiğince genişletmek, sosyal, kültürel, eğitimle ilgili ve rekreasyonel merkezler ile yaşlıyı topluma dahil etmek, kuşakların birbirini anlaması ve saygı duymasına yardımcı olmak adına kuşakları bir araya getirci organizasyonlar tertiplemek, gelir yetersizliği içindeki yaşlıları düşünerek, gerekliyse konut stoğunu arttırmak ya da ev sahibi olma, kira, fatura desteği gibi konularda destek olmak, eğitim imkanları sunmak, istihdam olanaklarını arttırmak, gönüllü işlere katılımlarını teşvik etmek, sağlık hizmetlerini yaygınlaştırmak, erişim kolaylığı sağlamak, evlerinden çıkmakta güçlük çekenler için evde sağlık bakım hizmeti vermek, sayılan tüm bu hizmetlerin daha fazla yaşlıya ulaşmasını ve yaşlıların bilgi edinmelerini sağlayacak araçları düzenlemek gibi daha da arttırılabilecek bir çok sosyal programın daha fazla kent yönetiminin faaliyet planında olması beklenmektedir.

Öte yandan yaşlı kitlelere yönelik politikalar üretilmesinde sevindirici bir husus daha vardır ki bu, "yaşlılara yapılan tüm topluma yapılmıştır" cümlesinin altını doldurmaktadır. Yani, yaşlıların sorun ve ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla üretilen politikaların birçoğu, belki de farkında olmadan toplumun diğer gruplarının sorun ve ihtiyaçlarına çözüm olacaktır. Bu olgu, çalışmanın ana bileşenlerinden birisi olan, Dünya Sağlık Örgütü tarafından ortaya konulan, orijinal dilde "Age Friendly Cities", olarak isimlendirilen ve Türkçe'mizde "Yaş Dostu Kentler" şeklinde çevrilmesi gereken kavramı, hem literatürün önemli bir kısmının hem de bu çalışmanın "Yaşlı Dostu Kentler" olarak ele almasını açıklar niteliktedir.

Çalışmanın Konusu

20. yy'da gerçekleşen iki dünya savaşı ya da bu yüzyılda karşılaştığımız Covid-19 pandemisi kadar gerçek bir olgu var ki, bu olgu, demografik yaşlanmadır. Elbette, dünya savaşı ve pandemi kadar olumsuz bir çağrışım yapması beklenmemekte; ancak küresel bir gerçeklik olmasının yanında 21. yy'da ülke politikalarına yön verecek nitelik taşıması bakımından üzerinde düşünmeye oldukça değerli görülmektedir. Teknolojik perspektiften literatürde "dijital çağ" olarak betimlenen 21. yy, demografik göstergeler açısından da

özgün bir görüntüye sahiptir. Giderek azalan doğum ve ölüm oranlarının yanında, yüksek yaşam süreleri, toplam dünya nüfusu içerisinde yaşlı oranının artması anlamına gelmektedir. Artan yaşlı nüfusunu dikkate alan politikalar uygulanmadığı sürece bu nüfusun, artan bağımlılık oranı, artan emeklilik ödemeleri, azalan üretim, artan tüketim, küçülen ekonomi, azalan işgücü gibi anlamlara gelmesi pek muhtemeldir.

21. yy'ın başka bir küresel gerçekliği de kentleşmedir. Dünya nüfusunun çok önemli bir kısmının yaşadığı ve gittikçe kalabalıklaşmasıyla gündeme gelen kentler, önümüzdeki yıllarda yaşlanmasıyla da ilgi odağı olacaktır.

İfade edilen bu gerçekler, yaşlanma ile kentleşmeyi bir arada düşünmeyi, özellikle de kentlerde öngörülmesi güç olmayan sorunlara karşı, olabildiğince erken müdahalede bulunmayı teşvik etmelidir. Literatürdeki tartışmalar ve analizler çerçevesinde, nüfusun yaşlanmasına yönelik iyi bir hazırlık süreci geçirilmesi, yukarıda belirtilen sonuçlardan kaçınmayı mümkün kılacaktır. Bu hazırlık sürecinde yararlanılabilecek temel bir yöntem, “aktif yaşlanma” politikalarını uygulamaktır. Bu politikalar, DSÖ’nün ifadesiyle yaşlanma sürecinde kişilere sağlık, katılım ve güvenlik fırsatları verilmesi ve şartların iyileştirilmesini öngörmektedir. Kent yönetimlerinin kentliler için aktif yaşlanma politikalarını uygulaması gerekmektedir. Elbette bu politikalar tek başına yeterli olmayacaktır. Bu yüzden DSÖ, aktif yaşlanma çerçevesine dayandırdığı “yaşlı dostu kentler” projesini başlatmıştır. Yaşlı dostu kent olabilmek için en temel şartlar belirlenmiştir. Daha yaşlı dostu olmayı arzu eden kentler için yararlanılabilecek bir kaynak sağlanmış ve kentlerde yaşayanların aktif yaşlanma fırsatlarına erişmesinin önü açılmıştır.

DSÖ, yaşlı dostu kent kriterlerini belirlemiş; ancak bu kriterleri uygulayacak olan üye kentin veya topluluğun, kriterleri nasıl ve hangi ağırlıkta uygulayacağı konusunda esnek davranmıştır. Bu yüzden DSÖ projesine dahil olan yaşlı dostu kentler tarafından çok çeşitli uygulamalara gidildiği gözlenmektedir. Dünya nüfusunun özellikle büyük kentler ve metropollerde toplanma eğilimi, bu kentlerde uygulanan yaşlı dostu politikaların incelenmesi ve analiz edilmesi konusunda merak uyandırmaktadır. Ayrıca benzer yapıda birçok kente örnek olması açısından önemlidir.

New York Şehri, ABD’nin 2020 yılı istatistiklerine göre en kalabalık şehri (metropolitan alanın nüfusu yaklaşık 19 milyon), dünyanın da sayılı metropollerinden biridir. İstanbul ise, Türkiye’nin en kalabalık şehri (yaklaşık 16 milyon), kültür ve finans merkezi, dünyanın sayılı metropol alanlarından biridir. Yaşlı dostu kent kriterleri açısından iki kentin karşılaştırılması ve analiz edilmesi, DSÖ projesinin etkilerini, uygulamalardaki benzer, farklı, eksik yönlerin görülmesini sağlayacaktır. Böylece kentler, eksikliklerini görme, nüfus, ekonomik ve idari yapılarına uygun şekilde politikalar belirleme ve iletişim yoluyla karşılıklı öğrenme fırsatlarına sahip olabileceklerdir.

Çalışmanın Önemi

Kentlerin zaten artan kentleşme hızı nedeniyle yaşadıkları sorunların yanına, bir yenisi daha eklenmiştir. O da, kent nüfusunun giderek yaşlanmasıdır. Yaşlanan kentlerin yerel halkın ihtiyaçlarını karşılaması ve buna uygun sosyal politikalar geliştirmesi için aktif bir yaklaşım göstermesi kaçınılmaz olmuştur.

Aktif ve sağlıklı yaşlanma politikalarıyla desteklenmiş yaşlı dostu kent kriterlerini dikkate alarak yaşlı dostu politikalar uygulanması, artan yaşlı nüfusun yaşadıkları ortamlara uyum sağlamalarını kolaylaştırmakta, yerinde yaşlanmalarını desteklemekte, yaşam doyumlarını arttırmaktadır. Farklı ülkelerdeki, farklı sosyal ve kültürel yapıdaki kentlerin yaşlı dostu politikalarını karşılaştırmak ise, politikaların işlevlerini tespit etmeyi, uygun politikaları, farklı kentlere adapte edebilmeyi sağlayacaktır.

Çalışmanın Amacı

Yaşlanma ve kentleşmeye dikkat çekerek, metropol olma özelliğine haiz iki kentin yaşlı dostu kent kriterleri açısından karşılaştırılması, aktif yaşlanma ve yaşlı dostu kent politikalarının ortaya konulması, benzerlik ve farklılıkların tespit edilerek, analize tabi tutulması, analiz sonucundaki çıktıların bu alanda yapılacak olan çalışmalara yol gösterici olması amaçlanmıştır.

Ayrıca bu çalışma sonucunda elde edilen verilerin, İstanbul ve ülkemizin diğer kentleri için bir örnek ve farkındalık oluşturmaları, çalışmanın sekonder amaçları arasında yer almaktadır.

Çalışmanın Hipotezleri

H0: New York ile İstanbul şehirleri arasında DSÖ'nün yaşlı dostu kent kriterlerini karşılama açısından bir farklılık bulunmamaktadır.

H1: New York, İstanbul şehri'ne göre DSÖ'nün yaşlı dostu kent kriterlerini karşılamada daha başarılıdır.

Çalışmanın Yöntem ve Teknikleri

- Çalışmanın Modeli

Çalışmada nitel araştırma modeli esas alınmıştır. Gerçekçi ve bütüncül bir süreç izlenmiştir. Nitel araştırma deseni sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Bu çalışmada, mevcut bilgiler ışığında, genelden özele (tümdengelim) analiz yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma yöntemleri nicel ve nitel yöntemler olarak ikiye ayrılmaktadır. Nicel veriler sıklık, miktar gibi daha çok sayısal ve ölçüme dayalı verileri kapsarken; nitel veriler daha ziyade betimleyici ve derinlemesine olan verileri kapsamaktadır.

Doküman analizi yöntemi, ilgili konuya ilişkin yer alan tam metnine ulaşılan tüm kaynakların sistematik olarak analiz edilmesidir. Nitel araştırma modeli içeriğinde yer alan bu yöntemde, elektronik, basılı ortamda yer alan tüm materyallerin incelenmesi temel alınmaktadır.

Doküman analizinde, araştırma problemi esas alınmakta; diğer nitel araştırma yöntemleri ile de birlikte kullanılabilir. Bu yöntemde, dokümana ulaşılması, dokümanların özgün olması, anlaşılır ve çözümlenebilir olması, tematize edilebilmesi ve verinin etkin kullanılması önem taşımaktadır.

- Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Yaşlı dostu kent kriterlerine ilişkin tam metnine ulaşılan kaynaklar incelenmiştir. Her bir kaynak numaralandırılmış, DSÖ'nün belirlemiş olduğu mevcut kriterler yönünden tematize edilerek bir kontrol listesi oluşturulmuştur. Doküman incelemeleri sonucu elde edilen veriler analiz edilerek karşılaştırma yapılmış, benzerlik ve farklılıklar ortaya çıkarılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

- Veri Toplama Süreci

Faaliyet raporları, yerel yönetimler ve sivil kaynaklar tarafından yayınlanmış literatür ve yaşlı dostu uygulamalar konusunda ilgili kurum ve bireylerle doğrudan iletişim yoluyla 2005-2020 tarihlerini kapsayan ve tam metnine ulaşılan tüm dokümanlar incelenmiştir.

- Veri Analiz Süreci

Doküman incelemesi sonucu elde edilen veriler 2019-2020 tarihleri arasında, DSÖ belirlediği kriterler ışığında analiz edilerek karşılaştırma yapılmıştır. Araştırma 8 temadan oluşmaktadır. Bu temalar:

- Kamusal açık alanlar ve yapılar
- Ulaşım
- Barınma-Konut
- Sosyal Katılım
- Saygı duyma ve sosyal içermeye
- Sivil katılımı ve istihdamı
- İletişim ve bilgi edinme
- Topluluk desteği ve sağlık hizmetleri başlıklarından oluşmaktadır.

- Çalışmanın Sınırlılıkları

1- Doküman inceleme süreci sonrasında mevcut şehirlerin (New York ve İstanbul) yaşlılara yönelik yeni uygulamalarının ele alınamaması.

2- Doküman inceleme sürecinde Küresel Yaşlı Dostu Kentler Ağı'na katılmış olan mevcut kentlerin araştırmaya dahil edilip, süreç sonrasında Ağ'a yeni katılan kentlerin dahil edilememesi.

3- Çalışmanın sadece belirli bir gruba yönelik (yaşlılar) yapılan uygulamaları ele alması, araştırmanın genellenebilirliği açısından bir sınırlılıktır.

Literatür İncelemesi

Kurtkapan (2019: 184), DSÖ'nün sekiz kriteri ekseninde kentlerin, yaşlı dostu ünvanına sahip olabildiğini, bu kriterlerin aynı zamanda, yaşlı bireylerin (ayrıca diğer yaş ve dezavantajlı grupların) karşılaşacağı kentsel sorunları çözmeyi amaçladığını, kentin fiziksel özelliklerinin yanında, güvenlik ve sağlık hizmetlerine odaklandığını ifade etmektedir. Yaşlı dostu düzenlemeler ile yaşlıların, yaşlılık sorunları ile mücadeleleri ve yaşlıların alıştıkları ortamlarda yaşamlarını sürdürebilmeleri desteklenmiş olmaktadır. Ona

göre, yaşlı dostu kent kriterleri etrafında politikaları şekillendirmek, kurumsal bakım ihtiyaçlarının da ertelenmesine neden olmakta, bu da kamunun bakım maliyetlerinin düşmesine yardımcı olmaktadır.

Beard vd. (2012), yaşlı dostu kent kriterleri ve uygulamalarıyla ilgili, kentten ve kent hizmetlerinden beklentilerin ve memnuniyetin devamlı ölçülmesinin, standart göstergelerin belirlenmesinin önemine dikkat çekmektedir. Bu kaynağa göre, gelecekte yapılacak çalışmalarda, yalnızca yaşlıların değil, yaşlanmakta olan nüfusun da yaşlı dostu kent kriterlerince göz önünde bulundurulması, kentte yaşayanların, kentten ve kentsel hizmetlerden beklenti ve memnuniyetlerinin tespit edilmesi çok önemlidir. “Bu kentte yaşayanların beklentileri nelerdir? Nasıl bir kent arzu edilmektedir? Hangi kentsel hizmetlerden memnun ve hangilerinden memnun değildirler?” gibi soruların yanıtlarını bulmak, kentte yaşlananların gerçek kentsel arzularına yanıt bulmak anlamına gelecektir (Beard vd., 2012: 94’ten aktaran Büyükgümüş ve Şentürk, 2019: 374-375).

İçli (2019)’ye göre, yaşlı dostu kent kavramı ve uygulamaları, yaşlanma ve çevre arasındaki ilişkiden yola çıkmaktadır. Kentlerde yaşayan yaşlıların, ev dışındaki yaşamlarındaki pek çok bileşen, kent ve kentsel mekanlarla ilişkilidir. Yaşlı yetişkinlerin aktif bir yaşam sürebilmeleri ise, çevre ile yakından ilgilidir. İçli, yaşlı dostu kent kriterlerinin erişilebilir olması için, tüm hizmetlerin yaşlıları da içermesini, özellikle mekânsal düzenlemeler yapılırken, yaşlının kullanım kapasitesini ve sınırlılıklarını göz önünde bulunduran modeller geliştirilmesini önermektedir (İçli, 2019: 380-402).

Şentürk (2015)’e göre, kentlerde, “dost kent” anlayışı ile, toplumdaki dezavantajlı grupların kentsel mekanları daha rahat kullanabilmeleri amaçlanmaktadır. Kentlerle ilgili düzenleme yapılırken, bu grupların istek ve öncelikleri mutlaka esas alınmalıdır (Şentürk, 2015: 8’den aktaran Kurtkapan, 2019: 183).

Özservet (2015), yaşlı dostu kentlerin, özellikle yaşlı yetişkinlerin kentsel alanlarda karşılaşabilecekleri engellerin giderilmesini hedeflediğini belirtmektedir. Ona göre, yaşlı bireylerin engelsiz bir kentsel çevrede yaşayabilmeleri, kentlerin fiziksel ve sosyal özellikleriyle doğrudan ilgilidir. Yaşlı dostu kent kriterlerinin dikkate alınması, yerinde yaşlanmayı da desteklemektedir. Uygun fiziksel şartlar sağlandığında, yaşlılar alıştıkları sosyal ağları da sürdürebileceklerdir (Özservet, 2015: 58’den aktaran Kurtkapan, 2019: 183).

Tüm bu bilgilere karşın, yaşlı dostu kent modelleri ile ilgili eleştiriler de bulunmaktadır. Fitzgerald ve Caro (2014), kenti yaşlı dostu olarak tanımlamak için; yoğunluk, iklim, hava, topografik özellikler, sosyal organizasyonlar, sağlık ve sosyal hizmetler gibi bazı ön şartların mevcut olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu ön şartların analiziyle bir çekirdeğin meydana getirilmesi, daha sonra bu çekirdek etrafında yaşlı dostu kentlerin ikincil kriterlerin yer alması gerektiğini savunmaktadır (Fitzgerald ve Caro, 2014: 4-6’dan aktaran İçli, 2019: 404-405).

Dülger (2015) ise, kentin mevcut özelliklerinin önemine ve yaşlı dostu kentlerde potansiyel risklere karşı bazı ön şartların gerekliliğine vurgu yapılmaması, toplumsal cinsiyet ve kırsal kesim ile ilgili yeterli çalışmanın olmaması gibi eleştirilerde bulunmaktadır. Toplumsal

cinsiyet ile ilgili yaşı kadınların yaşı erkeklere göre daha dezavantajlı konumda oldukları ve kent planlaması yaparken bu durumun göz önünde bulundurulması gerektiğini öne sürmektedir (Dülger, 2015: 90-96'dan aktaran İçli, 2019: 404-405).

Yaşı dostu kent kriterlerini ele alan çalışmalar dışında farklı olarak, çeşitli kent karşılaştırmaları yoluyla yapılan analiz çalışmaları da bulunmaktadır. Bunlardan birinde, Buffel vd. (2016), kentsel bağlamda aktif yaşlanmayı teşvik eden politika ve girişim odaklı, iki Avrupa kenti olan Brüksel ve Manchester'daki yaşı dostu yaklaşımların bir karşılaştırmasını yapmayı amaçlamışlardır. Her iki şehir de, DSÖ Küresel Yaşı Dostu Kentler ve Topluluklar Ağı'nın üyeleri olarak, daha yaşı dostu olmaya çabalamaktadır. Karşılaştırmalı analizde, Manchester'ın yaşı dostu politikaları teşvik etme konusunda, Brüksel'e kıyasla, daha güçlü bir geleneğe sahip olduğunu göstermiştir. İki kentin benzer noktaları ise, diğer şehirlerin yaşı dostu stratejiler geliştirmesine yardımcı olabilecek temel konularda başarılı olmaları; ikinci olarak, yaşlıları yaşı dostu gelişmeler için gündem oluşturmada önemli aktörler olarak dahil etmeleridir. Üçüncüsü de, her iki kentte birden çok paydaşla ortaklıkları teşvik etmiş, yerel yönetimler tarafından liderlik ve koordinasyon, yaşı dostu Manchester ve Brüksel'in gelişmesinde kritik bir faktör olmuştur. Buffel vd.'e (2016) göre çalışmanın yararları, her iki kentin deneyimlerinden ve karşılıklı öğrenmeden yararlanmasına olanak sağlaması, Brüksel ve Manchester kent konseyleri arasında diyalogu teşvik etme adına potansiyel oluşturmaları, belirli politika alanlarında neyin işe yarayıp neyin yaramadığına dair anlayışı artıracak en iyi uygulama örneklerinin ortaya çıkması, aktif yaşlanmayı desteklemek için akıllı ve yenilikçi çözümlerin geliştirilmesini ve uygulanmasını destekleme potansiyeli, karşılaştırılan kentlerin canlı ortamlar için yenilikçi hizmetlere yatırım yapmanın daha geniş sosyoekonomik etkisini izlemek ve değerlendirmek için metodolojilerini ve göstergelerini paylaşabilme imkanını doğurması ve güçlü bir uluslararası kanıt oluşturma, diğer kentleri de yaşı dostu aday olmaya teşvik edebilmesi olmuştur (Buffel vd., 2016: 294-295).

Hood vd.'nin (2018) çalışmasında, şehirleri yaşlıların ihtiyaçlarına daha uygun hale getirme ve önümüzdeki birkaç yıl için önemli zorlukları belirleme potansiyelini ortaya koyduğu için iki yaşı dostu kent olan Lahey (Hollanda) ve Krakow (Polonya) karşılaştırması yapılmıştır. Lahey (Küresel Ağ üyesi) ve Krakow (Küresel Ağ dışında) kentinden örnekler, yaşı dostu kentlerin sekiz kriteriyle ilişkili olarak açıklanmıştır. Her iki kent için mevcut olan en son istatistiklere dayanan verilerle, tam bir resim sunmak amaçlanmıştır. Çalışmada, Lahey ve Krakow'daki projelerle ilgili sekiz kriterin tamamında farklılıklar gözlenmiştir. Bu sonuçları doğuran nedenler, bir şehrin veya ülkenin yaşı dostu olmasının uygunluk seviyesine, sadece yerel yönetim düzeyindeki yönetim organlarınca yapılan politika seçimlerine bağlanmıştır. Çalışmanın yararları ise, elde edilen verilere dayanarak şehirlerin, giderek yaşlanan gelecekteki nüfus profillerine uyum sağlama yeteneğinin elde edileceğidir (Hoof vd., 2018: 1-12).

Plouffe ve Kalache (2011)'in çalışma raporlarına, tarihi belgelere, hem akademik hem de hükümet ve sivil kaynaklardan gelen yayınlanmış literatüre ve kilit paydaşlarla iletişimlere dayandığı, Kanada ve Endülüs, São Paulo, Güney Avusturalya gibi bölgelerdeki yaşı dostu topluluk girişiminin tanımlayıcı bir analizini içeren çalışmalara göre; Endülüs, São

Paulo, Güney Avusturalya'daki gelişmeler, Kanada ile bazı önemli açılardan benzerlikler göstermektedir. Bu benzerlikler, eyalet ve belediye hükümetlerinin ortak katılımı, uygulama için çok sektörlü ortaklıklar kurulması, uygulamada tutarlılık sağlama çabaları, girişimi görünür ve çekici kılmak için önlemler alma olarak sıralanmıştır. Uygulamalar, katılımcı ve işbirlikçi bir yaklaşım benimsendiği için, başarılı bulunmuştur. Karşılaştırmalı örneklerin bazı bağlamsal uyarlamalarla, yaşlı dostu kentler ve topluluklar hareketini destekleyen iş birlikçi yönetimin, diğer ülkelerde başarılı bir şekilde uygulanmasına katkı sağlayabileceğini, çalışmanın yararı olarak öne sürmektedirler. Benzerlikleri göz önüne alındığında, birçok eyalet, bölge ve belediyede uygulanmakta olan yaşlı dostu girişimlerin; stratejileri ve çözümleri karşılaştırmak, ortaklıklar kurmak suretiyle DSÖ Yaşlı Dostu Kentler ve Topluluklar Küresel Ağı'na katılmaktan fayda sağlayacağını belirtmektedirler (Plouffe ve Kalache, 2011: 132-136).



BÖLÜM 1

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kavramsal Çerçeve

Bu başlık altında tümdengelim yöntemi benimsenerek, ilk etapta yaşlanma ve yaşlılık kavramları, tanımları, farklılıkları ve çalışma içerisindeki önemi ele alınacaktır. Ardından, demografik yaşlanma alt başlığı altında demografik yaşlanma kavramının tanımına, çalışma açısından önemine ve temel göstergelerine yer verilecektir. Bir sonraki alt başlıkta sosyal politika kavramı ele alınacak olup, sosyal politika açısından yaşlanma ve yaşlılığın ne ifade ettiği ortaya konmaya çalışılacaktır. Ardından, aktif ve sağlıklı yaşlanma kavramları, bu kavramların ortaya çıkış süreci, yaşlanma ve yaşlılık açısından ne ifade ettikleri ele alınacaktır. Bir sonraki alt başlık olan yerinde yaşlanma kavramı, aktif yaşlanma ile ilişkisi, yaşlanma ile birlikte artan yaşlı nüfusun sorunlarına çözüm olup olmayacağı tartışmalarına yer verilerek değerlendirilecektir. Bunu yerleşme ve yerel yönetimler alt başlığı izleyecek, bu alt başlık içerisinde yerleşme eğilimleri, bu eğilimlerin nedenleri, yerleşme ile güçlenmesi beklenen yerel yönetimlerin yaşlanma ile giderek artması beklenen yaşlılık sorunlarına çare olup olmayacağı tartışmalarına değinilecektir. Önceki alt başlığı tamamlayıcı olan bir sonraki alt başlıkta kent, kentleşme ve yaşlanan kent kavramları, yaşlı dostu kentlere giden süreç ortaya konularak ele alınmaya çalışılacaktır. Ardından da çalışmanın temel bileşenlerinden biri olan yaşlı dostu kentler, DSÖ'nün tanımı, kavramın arka planı, demografik yaşlanma, aktif ve yerinde yaşlanma ile bağlantısı, yaşlanan kentlerde yaşlı sorunlarına nasıl yaklaştığı çerçevesinde değerlendirilecektir.

1.1.1. Yaşlanma ile İlgili Kavramlar ve Tanımlar

Yaşlanma, yaşlılık ve yaşlı kavramları, belli bir takvim yılıyla açıklanamayacak kadar geniş ve çok boyutludur. Standart özellikleri olan tek bir tanım yapmak ve bunu esas almak, biyolojik, psikolojik ve toplumsal yönleri olan bu kavramların çok yönlülüğünü anlamının önünde bir engel olacaktır (Şentürk, 2020: 26).

Yaşlanma süreci herkes için farklı gerçekleşmektedir. Yaşlanmanın derecesi ve hızı, kronolojik yaş ile birebir bağlantılı seyretmemektedir. Fizyolojik ve bilişsel / algısal değişiklikler de, her birey için farklı hızlarda gerçekleşir. Bu yüzden yaşlıların da kronolojik olarak homojen değil, heterojen bir grup olduğu söylenebilir (Ergin, 2018'den aktaran Salman, 2019: 152).

Yaşlanma çalışmalarında karmaşık sorunlar, yaşlanma sürecinin bir parçası şeklinde yorumlanmaktadır. Bu açıdan yaşlanma çalışmalarının, çok disiplinli, disiplinler üstü ve disiplinlerarası olduğu söylenebilir. Yaşlanma çalışmaları, yaşlanma sürecine, sosyolojik, psikolojik ve gerontolojik perspektiften yaklaşır ve sorunlara çözüm sunar. Bu nedenle, yaşlanma sürecini, çok boyutlu bir yaklaşımla ele almak gerekir (Arun, 2018: 16).

İnsanın doğumundan içinde olduğu zamana kadarki süre, kronolojik yaşlanma olarak ifade edilmektedir. Zamanla vücutta meydana gelen çeşitli moleküler ve hücrel kayıpların

kademeli şekilde birikimi ile beraber fizyolojik rezervlerin azalması, hastalık risklerinin artması, biyolojik yaşlanma ile ilgilidir (WHO, 2015: 25'ten aktaran Şentürk, 2020: 22). Bireyin biyolojik veya fiziksel yaşlanma karşısında psikolojik uyumunu ifade eden psikolojik yaşlanma, insanlar tarafından "insan hissettiği yaştadır" cümlesiyle betimlenen yaştır (Akçay, 2011: 14'ten aktaran Şentürk, 2020: 23). Aynı zamanda, yaşlı algısı ve yaşantısının toplumsal boyutu da bulunmaktadır. Toplumun, bireyin yaşlılık algısı ve bireyin yaşam biçiminin şekillenmesi üzerinde etkisi vardır. Bu da bizi sosyal yaşlanma kavramına götürmektedir (Şentürk, 2020: 25).

Yaşlılık kavramına geçmeden önce yaşlanma ile ayrıldıkları bir hususu ifade etmekte yarar vardır. Bu husus ta iki olgunun başlangıç zamanlarıdır. Yaşlanma sürecinin başlangıcı, yaşlılık sürecine göre, daha önce başlamaktadır (Akçay, 2011: 11'den aktaran Şentürk, 2020: 20). Yaşlanmanın belli bir kronolojik sınırından söz edilemese de; genetik yapı, yaşanılan yer, sosyokültürel ortam, yaşam biçimi, yaşam kalitesindeki farklılıklar, yaşlılık sürecinde genel itibarıyla görülen fiziksel ve zihinsel sağlıkta kayıpları etkileyebilir, yaşlanma sürecini öne alabilir ya da geciktirebilir (Şentürk, 2020: 20).

Temel olarak çeşitli yetersizlikler nedeniyle günlük aktivitelerin, sosyal ve fiziki çevrelerin, hareket alanlarının kısıtlı hale geldiği bir süreç (İçli, 2019: 379) olarak ifade edilen yaşlılığın da tek bir tanımı yoktur. Farklı birçok bilim dalı kendi bakış açısından tanımlama yapmaktadır. Dolayısıyla bu kavramın net bir tanımdan bahsedilememektedir. Yalnızca tek bir bilim dalı ile sınırlı olarak bu tanımlamayı da çerçevelemek mümkün değildir. Bu yüzden farklı bilim alanları, yaşlılığı farklı biçimleriyle ele almaktadır (Tufan, 2016: 31'den aktaran Sevim, 2020: 318).

Kronolojik olarak hesaplanan yaşın, yaşlılığı ve toplumsal yaşlanma süreçlerini net olarak tanımlamada yeterli olmayacağı anlaşılmaktadır. Pek çok durumda, yaşlanma ve yaşlılığı anlamak ve açıklamak için öznel insan eylemleri ve deneyimlerini de, ayrıca değerlendirmek gerekebilir. Yaşlanmanın farklı boyutlarıyla ilgili olarak çalışan araştırmacılar, insanların yaşlarını net sınırlarla tanımlamak eğilimindedirler. Bu ölçümde; kronolojik yaşın hesaplanması, işlevsel duruma bakılarak kişinin yaşının belirlenmesi ve yaşam döngüsü içinde yaşlanma sürecinin değerlendirilmesi olarak, üç farklı şekil yer almaktadır. Her bir ölçüm, kendi içerisinde birtakım avantaj ve dezavantajlara sahiptir. Yaşa ilişkin farklı tanımlamalar, örneğin, insanları toplum içinde belirli bir sosyal grubun üyesi olarak değerlendirmeye yardımcı olmaktadır. Kronolojik olarak hesaplanan yaşın bu açıdan, en basit, anlaşılır ve en temel değerlendirme şekli olduğu söylenebilir. Gündelik hayatta yönetimsel karmaşıklığı azaltmaktadır (Arun, 2018: 12).

Bir kişinin yaşadığı gerçek zaman süresini tanımlayan kronolojik yaş; yaşanılan zamanı, gün, ay ve yıl olarak ifade etmektedir. Ancak bu sayı, fizyolojik, bilişsel ve ruhsal kapasitelerdeki değişmeyi, aktif ve sağlıklı bir yaşam tarzının fizik ve zihin üzerindeki etkilerini dikkate almamaktadır. Bu yüzden bireyler arasında farklı hızda gerçekleşen yaşlanma gerçeği, ister istemez görmezden gelinmektedir (Başbüyük, 2019: 160). Kronolojik olarak 60 ya da 65 yaş üzeri yaşam evresi şeklinde tanımlanan yaşlılık (WHO, 2015), aslında; biyolojik, psikolojik, bilişsel ve sosyal bileşenlere sahip, takvim ile sınırlandırılıp ifade edilemeyecek kadar da, karmaşık bir kavramdır (Salur, 2018: 9). Bu

nedenle, yaşıllığın başlangıç zamanını, yalnızca kronolojik yaş ile ifade etmek yeterli olmayacaktır. Ancak sosyal, politik ve ekonomik olarak hizmetlerin planlanabilmesi için, uluslararası alanda önemli kurumlardan Birleşmiş Milletler (BM) 60 yaşı, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD) 65 yaşı, yaşıllık döneminin başlangıcı olarak belirtmektedir (Özkurt, 2020: 225). Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) da, istatistiki verilerinde yaşlıyı, 65 yaş ve üzeri bireyler olarak ele almaktadır (Çımrın, 2019: 200).

Devletler ve uluslararası kuruluşlar, yaşıllık için her ne kadar “60 yaş” veya “65 yaş” üstü şeklinde sınırlar çizmiş olsalar da, bir insanın ne zaman “yaşlı” (“genç” ya da “çocuk”) sayılması gerektiğine dair, objektif bir tanımlama mevcut değildir. Sosyal politikalar için yukarıdaki gibi kronolojik tanımlamalar gerekli görülebilir; ancak sosyolojik açıdan “yaşlı” kategorisi, zamandan zamana ve toplumdan topluma değişen bir niteliğe sahiptir. Örneğin, günümüzün 60-65 yaş sınırı, ortalama yaşam beklentisinin 40-50 yaş olduğu 19. yüzyıl toplumları ya da günümüzde yaşam süresinin nispeten kısa olduğu Orta Afrika’daki ülkeler için geçerli olması beklenmemelidir (Çayır, 2018: 81-82). Örneğin, aktif yaşlanma üzerine Eurobarometer tarafından yapılan bir çalışmada, yaşıllığın başlangıç yaşına yönelik algının Türkiye’de 58, Avrupa Birliği ülkelerinde ise, 64 yaş olduğunu bildirmiştir (Kalkınma Bakanlığı 2014:41’den aktaran Çayır, 2018: 82). Bu sonuçlar, toplumsal olarak “yaşlı” kategorisinin, sübjektif ve kültürel kodlamalara dayalı biçimde kurgulanan bir kategori olduğunu ifade etmektedir (Çayır, 2018: 82).

Yaşlı tanımı yaparken genellikle dikkate alınan ilk kriter, kronoloji ya da takvim yılı olmaktadır. Bu açıdan, 65 yaşını alan bir kimsenin yaşlı olarak tanımlanması konusunda fikir birliği söz konusudur; ancak her dönem ve toplumda “yaşlı” sayılma yaşının farklılaştığı da önemli bir gerçektir. Örneğin, evlenme yaşı geçmişten günümüze değişim göstermiştir (Şentürk, 2020: 15). Diğer yandan, toplumlarda asker olabilmek, sürücü ehliyetine ya da emekliliğe hak kazanabilmek için sahip olunması gereken asgari yaş şartı da değişmektedir. Dolayısıyla, yaş tanımındaki görecelik, zaman, mekân (bölge) ve toplumların (sosyal ve kültürel yapı) bağımlı değişkeni olmaktadır.

Yaşıllık, insanların yaşıllık hastalıkları, yoksunluklar, yalnızlaşma ve geçmişte edindikleri kazanımların bir ölçüde kaybı ile mücadele ettikleri, zor bir evre şeklinde ifade edilir. Fiziksel ve bilişsel sağlığını koruyarak aktif bir yaşam sürmüş ve sürdüren yaşlılar içinse yaşıllık; bilgeliğin, huzurun ve yüksek yaşam doyumunun olduğu bir dönem olabilir (Salur, 2018: 9). Yaşlı bireyler bu döneme değin, doğrudan ya da dolaylı, pek çok deneyim yaşamışlardır. Karşılaşılabilecek sorunlara nasıl tepki verilmesi ve mücadele edilmesi gerektiğini bilmek konusunda avantajlıdırlar. Bu yüzden yaşıllığın tanımını yaparken temel alınacak husus, yaşıllık döneminde ortaya çıkan kayıplardan ziyade, dönemin fizyolojik, psikolojik ve sosyal boyutlarının çeşitliliği olmalıdır (Bayraktar, 2018: 132). Modernleşme ile birlikte yaşlı bireylerin sosyal, ekonomik, kültürel, toplumsal ve yaşam şartlarına göre daha aktif olarak yaşamda yer alabildiği veya yaşlı bireylerin beklenenden daha sağlıklı ve hareket kısıtlılığı olmayan bireyler olduğu şeklinde çeşitli ifadeler ortaya çıkmıştır (Müftüler, 2018: 59’dan aktaran Sevim, 2020: 319). Öte yandan yaşlanma ile ilgili fiziksel ve bilişsel değişimlerin başlangıç zamanı tamamıyla bireye özgü bir durumdur. Bazıları

50'li yaşlarda yaşlılığa ilişkin işaretler taşımaya başlarken, bazıları 85-90 yaşına, fiziksel ve bilişsel açıdan son derece sağlıklı biçimde girebilmektedir. Yaşlılık konusunda olumsuz algıyı bir nebze eritmek için bilim ve sanat dünyasından, Mimar Sinan'ın ustalık eseri olan Selimiye Camii'ni 86 yaşında tamamlaması veya Tolstoy'un 80'li yaşlarda eserler vermeyi sürdürmesi örnek olarak verilebilir. Gerçekten de, ileri yaşlarda fiziksel ve bilişsel açıdan aktif kalmanın, yaşlanmanın olumsuz etkilerine karşı koruyuculuğu ile ilgili önemli araştırma ve gözlemler bulunmaktadır (Harrison vd., 2012'den aktaran Salur, 2018: 10).

Öte yandan Arun'a (2018) göre, yaşlanma ve yaşlılık çalışmalarına ilgi duyan bir araştırmacının dikkate alması gereken bir husus, yaşlanma çalışmalarının, soruna yaşam döngüsü perspektifinden baktığıdır. Yaşam döngüsü perspektifine göre, yaşlılıkta ortaya çıkan herhangi bir dezavantaj ya da avantaj, yaşamın diğer dönemlerinden bağımsız değerlendirilemez. Yaşlılarla yapılan çalışmalarla, yaşlanma çalışmalarını birbirinden net biçimde ayıran sınır; yaşlanma çalışmalarının yaşam döngüsü perspektifini dikkate almasıdır. Örneğin; yaşlılar hakkında çalışma yapan bir araştırmacı, yaşlı, dul ve okuryazar olmayan bir kadınla karşılaştığında, bu bulgunun kendisinin araştırma yaptığı anda ortaya çıktığını düşünür ve yaşlıların okur yazar olmadığı sonucuna varabilir. Oysa bu çıkarım, yaşam döngüsü perspektifine dayanmayan, gerçekliğin ancak kısmi bir tarafına ilişkin, aceleci bir yargıdır. Yaşlanma çalışması yapan bir araştırmacı, bu bulguyu değerlendirirken, dul, yaşlı kadınların o ana dek yaşamlarını okuma yazma bilmeden sürdürdüklerinin bilincindedir. Aslında araştırmanın aktörleri, 65 yaşını geçtikleri anda okuma yazma becerilerini kaybetmiş değillerdir. Ömürleri boyunca okuma yazma bilmeden yaşamış ve okur yazar olmamanın dezavantajlarını ileri yaşlara kadar sürdürmüşlerdir. Yaşam seyrine odaklanmayan araştırmalar ve çalışmalarda, söz konusu yaşlı kadınların yaşlılıklarından dolayı eğitimsiz oldukları varsayımıyla hareket edilmektedir. Halbuki, bugüne kadar ömürlerini eğitimsiz birileri olarak sürdürmüş veya bir şekilde eğitim imkanlarının dışında kalmışlardır. Yaşam seyrine odaklanmayan, yaşlanmayı belirli bir yaşın üzerinde olan insanlarla sınırlandıran çalışmaların ortak yanı, yaşlanma ve yaşlılığa ilişkin yaşa dayalı ayrımcı (ageist) algının üretilmesine zemin hazırlamaktır (Arun, 2018: 15-170).

1.1.1.1. Demografik Yaşlanma

20. ve 21. yüzyılın en belirleyici demografik olaylarından birisi olan nüfusun yaşlanması, bireylerin yaşlanmasından farklı olarak, genelde toplumun “yaşlı” olarak ifade edilen grubunun zamanla nüfusun daha büyük bir kısmını oluşturmasıdır (Duben, 2018: 68). Başka bir ifadede demografik yaşlanma temel olarak, 60 yaş ve üzerindekiilerin oranının artması ve bu sırada 15 yaşın altındakilerin oranının azalması anlamına gelmektedir (Arun, 2018: 24).

Doğum ve ölüm oranlarının azalması, ortalama yaşam süresinin de uzaması ile dünya genelinde görülen bir olgu olan nüfusun yaşlanması, gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerin ortak sorunudur.

Arun'a (2018) göre ise, toplumsal yaşlanmayı bir sorun olarak görmemek gerekir. Sorun olarak görülmesi gereken, bir ülkenin sosyal, ekonomik ve çevresel şartlarının yaşlanma sürecine hazır olmaması olmalıdır. Nitekim, Kıta Avrupa'sı ve Uzak Asya'nın yaşlı

toplumlarının refah düzeylerinin yüksek olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bu ülkelerde yaşlı olarak tanımlanan kuşakların önemli bir bölümü yüksek eğitilmiş, yüksek gelirli, üretken ve sağlıklıdır (Arun, 2018: 24-36).

Demografik göstergelerdeki mevcut eğilimlerin sürdükçe pek çok ülkenin “yaşlı toplum” olarak nitelendirileceği varsayılmaktadır. Bu durum, yaşlanma olgusuna dikkatleri çekmektedir (Tamer, 2019: 297-298).

Bugün, toplam dünya nüfusunun ortalama % 13’ü, 65 yaş ve üzerindeki insanlardan meydana gelirken, bu ortalama kıtalar ve ülkeler arasında değişmektedir. Avrupa % 25 ile yaşlı nüfusun en yüksek olduğu kıta iken, Avrupa’yı % 22 ile Kuzey Amerika takip etmektedir. Türkiye’de bu oran % 10’a yakındır (Şentürk, 2020: 2).

Birleşmiş Milletler (BM)’in “Dünya nüfusu yaşılanıyor” isimli raporunda (2017) dünyada yaşlılığa dair bilgilere yer verilmektedir. Rapora göre, 2030 yılına kadar yaşlı sayısının 1.41 milyara ulaşacağı, bu rakamın 1.35 milyar olacak olan 10 yaşın altındaki çocuk sayısını geçeceği tahmin edilmektedir. Yine aynı rapor, 2050 yılına gelindiğinde, 60 yaş ve üzerindeki kişi sayısının 2.1 milyar ile sayısı 2 milyar’a ulaşacak olan 10-24 yaş arasındaki nüfusu geçeceğini belirtmektedir. 80 yaş ve üzeri nüfusun ise, yayın tarihinden (2017) 2050 yılına kadar 3 kat artacağı (137 milyondan 425 milyona) ifade edilen raporda, dünyadaki yaşlı nüfusun üçte ikisinin gelişmekte olan bölgelerde yaşadığı, bu bölgelerdeki yaşlı sayısının gelişmiş bölgelere nazaran daha hızlı bir artış içinde olduğu, 2050 yılında dünyadaki yaşlı bireylerin 10’da 8’inin gelişmekte olan bölgelerde yaşayacağı bilgisi de verilmektedir (Şentürk, 2020: 72).

Öte yandan Türkiye, 20 yy’nin artık yaşlanan bir toplumu değil, 21. yy’nin yaşlı toplumlarından sadece birisidir (Arun, 2018: 24). Özellikle 2000’li yılların başından itibaren demografik yaşlanmanın hız kazandığı Türkiye’nin, ne kadar önemli bir genç nüfusa sahip olsa da, toplam nüfus içindeki yaşlı oranı dikkate alındığında, demografik açıdan artık yaşlı bir toplum olduğu bir gerçektir (Çımrın, 2019: 200). 1950 yılında dünya nüfusunun sadece % 5,2’si 65 yaşın üzerindeyken, bu tarihte Avrupa’daki rakam % 8,2, Türkiye’deki ise, % 3,2 idi. Türkiye bu manada oldukça genç bir toplumdur. Yaşlıların oranı söz konusu tarihten beri ciddi bir artış eğilimi sergilerken (Duben, 2018: 68), Arun’a (2018) göre, Türkiye için genç nüfus hayali artık ancak romantik bir yakıştırma olabilir ki, 2019 itibarıyla Türkiye nüfusunun %9.1’i 65 yaşın üzerindedir. Yaşlı nüfusun oranının %7’nin üzerinde olduğu toplumlar yaşlı toplum şeklinde değerlendirilirken, bu oran %10’un üzerinde olduğunda ise, çok yaşlı toplumlar olarak değerlendirilmektedir (Arun, 2018: 29). Türkiye yaşlı nüfusunun projeksiyonlara göre, 2023 itibarıyla %

10,2’ye ulaşması beklenirken (Arun, 2018: 29), tahminlere göre, 2050 yılına gelindiğinde, dünyanın %16’sı, Avrupa’nın %30’u, Türkiye’nin %18’i yaşlı olacaktır (Duben, 2018: 68). Yani Türkiye’nin sadece birkaç yıl içinde çok yaşlı toplumlardan birisi olacağı görülmektedir (Arun, 2018: 29).

Nüfusun yaşlanmasının demografik belirleyicileri ya da başka bir ifadeyle, demografik yaşlanmanın temel göstergeleri bulunmaktadır. Bu göstergeler; düşük doğurganlık, düşük ölümlülük, ortalama yaşam beklentisinin yükselmesi, yaşlanma endeksi, yaşlanma hızı,

potansiyel destek oranı, cinsiyet oranları, ortanca (medyan) yaş ve bağımlılık oranlarıdır. Bu başlıkları kısaca ele almakta yarar bulunmaktadır.

Düşük doğurganlık, yaşlanma olgusu, gelişmiş ülkelerde olduğu kadar, gelişmekte olan ülkeler açısından da önemle değerlendirilmesi gereken bir konudur. Yakın bir gelecekte, yaklaşık 2,2 olan toplam doğurganlık hızının yenilenme düzeyine inmesi ve bunun bir sonucu olarak da; çocuk ve genç nüfusun zaman içerisinde azalarak, yaşlı nüfusun toplam nüfus içerisindeki payının artması öngörülmektedir (Uyanık, 2010).

Düşük ölümlülük, yaşam beklentisi, nüfusun genel sağlık durumunu ölçmek için kullanılan, sağlık ve toplum refahının en önemli göstergelerinden birisidir. En çok kullanılan yaşam beklentisi ölçüleri; doğuştan ve 65 yaşta beklenen yaşam süresidir (Bayın, 2016).

Ortalama Yaşam Beklentisinin Yükselmesi, insan hayatının uzaması ne kadar bir insanlık başarısı olarak görülse de, önemli zorlukları da beraberinde getirmektedir. Dünya nüfusu yaşlandıkça, kuşaklararası dengeler de değişmektedir. Ekonomik olarak aktif olmayan yaşlı nüfus artmakta iken, diğer taraftan onları destekleyen çalışma çağındaki nüfus azalmaktadır. Dünyadaki ortalama yaşam beklentisi halihazırda 71 yaşın üzerinde seyretmektedir. Bu sayı, gelişmiş OECD ülkeleri için 80, Türkiye için 78'dir (Duben, 2018: 68-69).

Yaşlanma endeksi, 15 yaş altı her yüz çocuğa düşen, 65 yaş üstü kişilerin sayısını ifade etmektedir. Literatürde (Mandıracıoğlu, 2010), önümüzdeki birkaç on yıl içinde dünya nüfus yapısında hızlı değişimler olacağı; yaş yapısındaki en önemli değişimin çocuk-yaşlı dengesinde gerçekleşeceği ve 2050 yılında tarihte ilk kez yaşlı sayısının, çocuk sayısına ulaşacağından söz edilmektedir.

2013 yılı verilerine göre Türkiye'nin yaşlanma endeksi 45.9, potansiyel destek oranı 5.6'dır. Avrupa Birliği'ne üye (11.3) ülkelerle kıyaslandığında ise, yaşlanma endeksinin düşük, potansiyel destek oranının daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Ünal, 2015).

Yaşlanma hızı, yaşlı nüfusun oranının iki katına ulaşması için geçen süreyi belirtmektedir. Yani, bir toplumun yaşlanma hızı, yaşlı nüfusun oranının iki katına çıkması için geçen zaman dikkate alınarak hesaplanmaktadır. Bu hız, her toplumda farklılık göstermektedir. Örneğin, yaşlanma sürecini Fransa 115, İsveç 85 ve Avusturalya 73 yılda geçirmiş iken; Azerbaycan 41, Çin 27, Brezilya ise 21 yılda geçirecektir (Arun, 2018: 7).

Toplumsal yapılardaki farklılıklar, her toplumun yaşlanmasının aynı hız ve oranda gerçekleşmemesine neden olmaktadır. Yaşlı oranının en fazla olduğu ülkeler, gelişmiş ülkeler olurken, daha hızlı yaşılan ülkeler ise, gelişmekte olan ülkeler olmaktadır. Fransa'da yaşlı oranının %7'den %14'e ulaşması, bir yüzyıl almışken, Brezilya gibi gelişmekte olan bir ülkede bu, çeyrek yüzyılda gerçekleşebilmiştir. Gelişmiş ülkelerin yaşlanması, belli bir yaşam standardına ulaştıktan sonra gerçekleşmişken, gelişmekte olan ülkeler uygun yaşam standardını sağlayamadan yaşlanmaktadır (Powell, 2014: 137-138'ten aktaran Şentürk, 2020: 27). Dolayısıyla hazırlıksız bir yaşlanma sürecine girildiğinden söz edilebilir (Şentürk, 2020: 27).

Potansiyel destek oranı, her 65 yaş ve üstüne düşen 15-64 yaş grubundaki kişi sayısıdır” (Özgür, 2010). Potansiyel destek oranı, sosyal güvenlik sistemi için de önemli bir unsurdur.

Farklılaşan cinsiyet oranları, ileri yaştaki kadınların sayısı, aynı yaşlardaki erkeklerin sayısından daha fazla artış gösterme eğilimindedir. Bu durum da, özellikle yaşlı kadınların ve ailelerinin nispeten yeni ve zorlayıcı bir yaşlılık deneyimi yaşayacaklarını düşündürmektedir (Duben, 2018: 68-69).

Ortanca (Medyan) yaş, “bir nüfusun medyan yaşı, bu nüfusu oluşturan kişiler yaş büyüklüğüne göre sıralandığında, en ortada kalan kişinin yaşı veya iki kişinin yaşlarının aritmetik ortalamasıdır” (Mandıracıoğlu, 2010). Nüfusun yaşlanması ile ilgili göstergelerden biri olan ortanca yaş ile genel nüfusun yaşa göre dağılımı saptanmaktadır. Nüfusu ortadan ikiye bölen ortanca yaş, ülkelere göre farklılık göstermektedir. Türkiye nüfusunun ortanca yaşı 1935’ten 1990’lı yıllara gelene kadar 20 dolaylarında seyrederken, bugün 30.7’ye ulaşmıştır. Nüfus projeksiyonlarında ise, 2023 yılında beklenen ortanca yaş 34; 2050 yılında 42.9 ve en nihayetinde 2075 yılında 47.4 olarak bildirilmektedir (Gürsoy Çuhadar ve Lordoğlu, 2016).

Bağımlılık oranları, nüfusun yaşlanma sürecinde ele alınan temel değişkenlerden bir diğeri ise, yaşlı bağımlılık oranıdır (Gürsoy Çuhadar ve Lordoğlu, 2016). Aktif çalışan her 100 kişiye düşen yaşlı sayısı olarak tanımlanmaktadır. Yaşlı bağımlılık oranı, gelişmiş ülkelere, gelişmekte olan ülkelere göre daha yüksektir. Yapılan bir çalışmada, Avrupa Birliği Üyesi 27 ülke (AB-27) ortalamasına göre, bağımlılık oranı %49.3; genç bağımlılık oranı %23.3; yaşlı bağımlılık oranı %25.9 olarak belirtilmekte (Özgüler, 2013); ülkemizde ise son sekiz yılda 1.52 puan yükselerek %12.17’ye çıktığı vurgulanmaktadır (TÜİK, 2016).

Tablo 1: 2000-2060 Yılları Arası Çeşitli Ülkelerin Yaşlı Bağımlılık Oranları

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	2060
AB	23.2	25.9	31.4	38.3	45.5	50.2	52.6
ABD	18.7	19.5	25.3	32.7	34.7	35.4	36.8
Avusturalya	18.6	19.9	25.5	31.5	35.9	39.0	42.8
Brezilya	8.5	10.4	13.8	20.0	26.6	35.8	43.6
Japonya	25.2	35.5	48.2	52.9	63.3	69.6	68.6
Rusya	17.9	17.7	22.5	29.4	31.2	38.5	42.4
Türkiye	8.0	8.8	11.7	16.5	22.5	30.5	36.9
Dünya Ortalaması	10.9	11.6	14.3	18.0	22.2	25.7	29.6

Kaynak: Eurostat, United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population: World Population Prospects (2020)

1.1.1.2. Aktif ve Sağlıklı Yaşlanma

Yaşlılık, genelde bedensel bir gerileme süreci olarak kabul edilse de, aslında yaşam deneyimi ve bilgi birikiminde insanın önemli bir yol aldığı, doyuma ulaştığı bir süreçtir. Bu birikimden yaşlının ve toplumun aynı anda yararlanması gerekir. Tabii bunun için de yaşlının yaşam kalitesini destekleyen duygusal, kültürel, eğitimsel ve politik ihtiyaçları giderilmelidir. Yaşlı bireyleri toplumdan dışlayan ve işe yaramazlık algısıyla pasif bireyler olmalarının nedenleri ile mücadele eden politikalar gerekmektedir (Çımrın, 2019: 211).

Bu politikaların başında gelen aktif ve sağlıklı yaşlanma, yaşlı bireyleri, aile, toplum ve ekonomi için kaynak olarak görmekte, yaşlıların sadece yeterliliklerini arttırmayı değil, özgüvenlerini de arttırmayı hedeflemektedir. Aktif yaşlanan kişilerin yeteneklerinin varlığına inanmanın ve güncelleme olanağı sunmanın, dezavantaj nedenlerini azaltacağı düşünülmektedir. Ancak tüm bunların gerçekleşmesinin, destekleyici ve fırsat verici bir yaşam ortamının yaratılmasına bağlı olduğuna inanılmaktadır (CSA, 2011: 1; Aydın ve Sayılan, 2014: 78; Aydın, 2017: 1640).

Bireyin ilgi alanlarının arttırılıp çeşitlendirilmesi ve meşgul olacağı aktivitelere yönelmesi, yaşlanma ile ortaya çıkan fiziksel ve zihinsel duraklama ve geri çekilmelere karşı bir savunma olarak görülmektedir (Şentürk, 2020: 147). Aktif ve sağlıklı yaşlanma politikaları, demografik yaşlanmanın neden olduğu risklere yönelik hazırlık temelli ve geniş çaplı politikalar olarak geliştirilmiştir.

Birleşmiş Milletler, aktif yaşlanma kriterlerini, istihdama katılım, çalışmaya devam edebilme, gönüllü faaliyetlerde etkili olma, bağımsız bir yaşam ve sağlıklı bir yaşamı sürdürebilme olarak ifade etmektedir (United Nations'dan aktaran Şentürk, 2020: 145).

Yaşam kalitesinin arttırılması, sağlıklı yaşlanma, yaşlılığa karşı hazır olma ve aktif yaşlanma gibi davranış ve yaşam biçimlerinin, yaşlanma ile oluşabilen biyolojik, fiziksel ve bilişsel kayıpları telafi edebildiği bilinmektedir (Şentürk, 2020: 168).

Aktif yaşlanma kavramının temelini aktivite kuramına dayandığı söylenebilir. Sınırlı olmasına rağmen, günümüzde aktivite kuramının öngörülleri nezdinde gerçekleşen pek çok sosyal politikaya rastlamak mümkündür. Aktif olmak, sadece fiziksel anlamda veya işgücüne katılım anlamında değil, sosyal ve kültürel katılımı da içeren bir kavramdır (Avrupa Birliği Bakanlığı, 2011'den aktaran İçli, 2019: 384).

Aktif, sağlıklı ve bağımsız bir yaşam, yaşanan ortama ve yakın çevre ile etkileşime sıkı sıkıya bağlıdır (Kalınkara ve Kalaycı, 2019: 87). Aktif yaşlanma, yaşanan fiziksel çevre (erişilebilirlik, kullanılabilirlik), güvenlik hissi, sağlık hizmetleri, sosyal hizmetler, ekonomik durum, gündelik yaşama katılım, bireye ait fiziksel, zihinsel ve sosyal özellikler ile yakından ilişkilidir. Özellikle fiziksel çevre, engelleyicilerden arındırılmış, erişilebilir ve kullanılabilir olmalıdır (Zorlu ve Onur, 2019: 413-414). Bu nedenlerle, yaşlı dostu kentlerin önemli bir dayanak noktasıdır. Çalışmanın yaşlı dostu kentler başlığı altında tekrar ifade edileceği üzere, yaşlı dostu kentin argümanlarından biri, yaşlı bireylerin toplum içinde aktif yaşlanma hakkı ve imkanına sahip olmasıdır (İçli, 2019: 384-385).

1.1.1.3. Yerinde Yaşlanma

Yerinde yaşlanma, yaşlıların yaşadıkları ve alıştıkları fiziksel ve sosyal çevrede yaşama iradelerini yansıtan bir kavramdır. Yerinde yaşlanma denince ilk akla gelen, konut veya yerleşim yeri gibi mekânsal bir boyut olsa da, alışılan çevredeki komşuluk ilişkileri gibi sosyal ilişkiler de bu kapsama dahildir. Dolayısıyla yerinde yaşlanma, yaşlı bireyin bir yanda ev veya konutunda yaşamının, diğer yanda sosyal çevresi ile ilişkilerinin sürekliliğini ifade etmektedir (Kalınkara ve Arpacı, 2013: 55'ten aktaran Kurtkapan, 2019: 178). Bir diğer tanımda, yerinde yaşlanma, en basit anlamda yaşlıların bildik bir ortamda yaşama arzusudur (Kalınkara ve Arpacı, 2013: 56'dan aktaran İçli, 2019: 387). Bağımsızlık, aile ve arkadaşlar tarafından sosyal desteğin sürmesi, maliyetli kurumsal bakımın bir alternatifi olması gibi faktörler, yerinde yaşlanmayı yaşlılar ve politikacılar açısından tercih nedeni yapmaktadır. Zamanlarının büyük bir bölümünü evlerinde geçiren yaşlılar için aynı zamanda yeterli bir fiziksel ve sosyal çevreye sahip olmak; bağımsızlık, sosyal katılım ve sağlıklı yaşlanmaları için arzu edilir niteliklerdendir. Yerinde yaşlanma, “ev”i ve evin dahil olduğu fiziksel ve toplumsal çevreyi içermektedir. Bu bağlamda, yaşam alanına dahil olan ev, apartman, sokak ve mahallenin, kişinin fiziksel ve toplumsal çevresini oluşturduğu ifade edilebilir (İçli, 2019: 387-388).

Yaşlılık sosyolojisinde, yaşlının yaşam tercihi ile ilgili tartışmalar çokça yer almaktadır. Bu tartışmalar, yaşlıların, kırsal-kentsel ya da kurumda / yerinde yaşlanma tercihlerini içermektedir. Son dönemlerde ise, kurumsal bakımın önemli bir alternatifi olan yerinde yaşlanma kavramına ilgi yoğunlaşmıştır (Kurtkapan, 2018: 163).

Araştırmalar, aile bireylerinin ve/veya arkadaşların yakınında veya alışlagelmiş bir çevrede yaşam sürdürmenin, çoğu yaşlının memnuniyet düzeyini arttırdığını göstermektedir (Salman, 2019: 149). Salomon'un (2010) çalışmasına göre, yaşlılar yer değişikliğinde sosyal bağlantılarını ve yakın çevredeki düzene ait alışkanlıklarını kaybedeceklerine inanmaktadırlar. Maisel vd.'nin (2008) çalışmasına göre, bağımsız yaşam; öz saygı ve yaşam tatminini desteklemekte ve sağlıklı yaşlanmaya yardımcı olmaktadır. Sixsmith ve Sixsmith'in (1991) araştırmasının bulguları ise, konutlarında yaşayan yaşlıların, kurumsal bakım almak amacıyla yer değiştiren yaşlılara göre, fiziksel olarak daha özgüvenli ve bağımsız hareket etmeye meyilli olduğunu ortaya koymuştur (Salomon, 2010; Maisel vd., 2008; Sixsmith ve Sixsmith, 1991'den aktaran Tezel ve Hocaoglu, 2019: 441).

Yaşlı bireylerin yerinde yaşlanmayı tercih etmelerinin çoklu sebepleri vardır. Bunlardan birisi, mekâna bağlılıktır. Bir başka neden ise, güvenlik hissi olup, yaşlılar alışageldikleri fiziksel ve sosyal çevrede kendilerini daha güvende hissetmektedirler. Öte yandan yaşlılar, yeni ilişkiler kurmada nispeten güçlük çekmektedir. Bu durumlar, yaşlıların yerinde yaşlanma eğiliminde olmasının en önemli sebepleridir (Tufan, 2003: 140-150'den aktaran Kurtkapan, 2019: 179). Yaşlılarla ilgili yapılan bazı araştırmaların gösterdiğine göre de, yer ve insanlar arasındaki bağ, önceki dönemlere nazaran daha yoğundur. Yerinde yaşlanan bireyler, uzun yıllar boyunca aynı evde güçlü bir bağlanma duygusu ile yaşam sürmektedirler (İçli, 2019: 384). Öte yandan alışkanlıklardan vazgeçmek zordur. Bu durum

yaşlılıkta daha daha belirgin hale gelmektedir. Yerinde yaşlanma imkânı, alışkanlıkların sürdürülmesini sağlamada da önemli bir fırsat sağlamaktadır (Kurtkapan, 2019: 178).

Yaşlı bakımının ekonomik ve sosyal boyutları dikkate alındığında, politika yapıcılar da yerinde yaşlanmayı, huzurevi gibi kurumsal bakıma göre daha çok tercih etmektedir. Ancak yerinde yaşlanabilmek, yaşlılıkta fizyolojik gerilemelerle mücadele edebilmeyi gerektirmektedir. Bu yüzden yerel yönetimlerin kamusal yaşam alanlarını yaşlılar lehine düzenlemesi gereklidir (Kurtkapan, 2018: 164). Yaşlılar için yaşam alanları planlanırken, çocuklarından ve/veya arkadaş çevrelerinden uzak, izole ortamlar olmamasına dikkat etmek gerekmektedir (Salman, 2019: 149).

Bu noktadan itibaren kentlerde yerinde yaşlanmanın önündeki engellerden bahsetmek önemlidir. Bunlardan biri, yaşlının ailedeki geleneksel konumunun değişmesi, nispeten daha zayıf bir rol üstlenmesidir. Artan kentleşme ile birlikte ailelerde değişimin yaşandığı temel konulardan birisi, yaşlı bakımı ile ilgilidir. Yaşlı bakımının maddi açıdan ve özellikle zaman harcanması gibi maliyetlerinin olması, sürdürülebilirlik konusunda engel oluşturabilmektedir. Diğer yandan, daha çok gelişmekte olan ülkelerde, evde yaşlı bakımının öznelere olan kadınların işgücü piyasalarına daha sık giriş yapmaları da kurumsal bakım eğilimlerini arttırabilmektedir. Bir başka engel de, fiziksel mekanlar ile ilgilidir. Eskimiş ve yaşlıların kullanımı için uygun olmayan konutlar, yerinde yaşlanmanın önünde büyük engel teşkil ederler. Eskimiş konutlar, düşme, yaralanma, yangın vb. riskler taşımaktadır. Ayrıca, yaşlılıkta yaşanan yeti kayıpları ihtiyaçları arttırmaktadır. Buna kentlerin ağır şartları, sosyal çevre şartlarının yetersizliği (sosyalleşme sorunları), güvenlik sorunları, yalnız ölüm korkusu vb. eklendiğinde, yerinde yaşlanma daha da zorlaşmaktadır. Yerinde yaşlanma uygulamasının sürekliliği için, çözüm aşamalarından ilki, kentlerdeki engelleri ortadan kaldırmak olmalıdır. Yaşlı bakımı ve bazı yaşlıların kentte yalnızlık sorunlarına destek olmaya yönelik, kamusal politikalara ihtiyaç vardır. Yaşlıların kullandıkları eskimiş konut ve fiziki çevre, ihtiyaca uygun biçimde yeniden düzenlenmelidir. Bu anlamda uluslararası yaşlı dostu kent uygulamalarının çözüm konusunda iddialı olduğu söylenebilir. Çünkü, bu proje, kentlerdeki engelleri ortadan kaldırarak, yerinde yaşlanmaya destek olma potansiyeli taşımaktadır (Kurtkapan, 2019: 180-188).

Çevre, sadece fiziksel özellikleriyle değerlendirilecek bir konu olmayıp, sosyal açıdan da önem arz etmektedir. Çevresel gerontoloji, yerinde yaşlanma kavramına teorik zemin oluşturmada yardımcı olan bilim alanlarından biridir. Aile ilişkilerinde yaşanan değişimlerin yanında, kurumsal bakım eğilimindeki değişim de bu süreci etkilemiştir. Yerinde yaşlanma ile, yaşlı dostu gibi alternatifler gündeme gelmiştir. Yaşlı dostu kentlerin temelinde de, bu bağlam mevcuttur. Yaşlı dostu kentler, politikacılar ve yaşlılar tarafından birçok nedenle tercih edilen yerinde yaşlanmanın alternatiflerinin en önemlilerinden birisidir (İçli, 2019: 388).

“Toplumların giderek grileşmesi” nedeniyle yaşlıların arzuladıkları mekanlarda ve ortamlarda yaşlanmaları için yeni çözümlere de ihtiyaç bulunmaktadır. Yerel ve ulusal seviyede yaşlıların yerinde yaşlanabilmeleri için ulaşım, temizlik ve hijyen, yemek yardımı ve iç mekân düzenlemeleri gibi hizmet veya programları içermelidir. Verilen hizmetler

ayrıca, kullanıcı dostu, kapsamlı ve sürekli olmalıdır. Yaşlı sayısının artmasıyla resmi olmayan yollardan (aile üyeleri, arkadaşlar, STK, fonlar vb.) sağlanan destek, gittikçe azalmaktadır. Ayrıca, yaşlı sayısının artışı, toplum temelli ihtiyaçlara talebi arttırmakta ve çeşitlendirmektedir. Bu yüzden toplumsal hizmetleri, bir seçenek ya da yatırım olarak değil, ortak strateji olarak düşünmek ve planlamak gerekmektedir. Bu stratejileri uygulamaya koyarken, yaşlıların ihtiyaçları ve ekonomik durumlarına dikkat etmek gerekir. Birçok yaşlı evlerinin ihtiyaçlarını karşılamak ve yardım sağlamak konusunda artan maliyetler ile yüzleşmektedir. Yerinde yaşlanmaya destek olmak için yoksul yaşlıların ihtiyaçları önceliklendirilmelidir. Geronteknolojik düzenlemeler, daha uzun süre yerinde yaşlanmayı destekleyecek, genel sağlığı iyileştirecek ve sosyal katılımı teşvik edecek biçimde düzenlenmelidir (Kalınkara, 2019: 492-493).

1.1.2. Kent ile İlgili Kavramlar ve Tanımlar

Bu başlık altında önce kent kavramına yer verilecek, ardından kentleşme kavramı, istatistiksel veriler çerçevesinde ele alınacaktır. Son alt başlıkta, çalışma özelinde önem arz eden yaşlanan kent kavramına değinilecektir.

1.1.2.1. Kent

Kent veya kentsel alan tam olarak nedir? Bir şehir olarak nitelendirmede hangi büyüklük gereklidir? Ne tür özel, idari, yasal veya tarihsel statü gereklidir? Bir kentsel alanı bir kasaba veya bir köyden nasıl ayırt ederiz? Şehrin bir analiz birimi olarak incelenmesi, gelecekteki zorlukların üstesinden gelmek ve şehirleri ulusal kalkınmanın motorları olarak yeniden ve daha iyi konumlandırmak için çok önemlidir. Uyumlu hale getirilmiş ve karşılıklı olarak mutabık kalınmış kavramlarla çalışılması; emin olmak için tanımlar, ölçümler ve birleşik standartlar hakkında somut bir rehber olması gerekmektedir. Ancak, bu kavramlar ve ilgili izleme yaklaşımları, ülkelerdeki mevcut idari ve istatistiksel tanımları değiştirmeyi değil, pragmatik, uygun maliyetli, basit ve doğru olan bir dizi işlevsel izleme yöntemi benimsemeyi hedeflemelidir (Moreno, 2017: 2).

Kenti neyin oluşturduğuna dair birden fazla tanım olsa da, bunlar karşılaştırılabilir değildir. Ülkelerdeki kentsel oran tahminleri, bir "kentsel yerleşimi" neyin oluşturduğuna dair çeşitli ve çok sayıda tanımla karşı karşıyadır. Ulusal İstatistik Ofisleri, uyumlu olmayan ve tutarlı bir şekilde değerlerin toplanmasını zorlaştıran çok farklı kriterlere sahip tanımlar kullanmaktadır. Bu tür tanımsal zorluklar, aynı ülkede zaman içinde tanımların değişmesiyle de ilgili olabilmektedir. Ülkelerin yaklaşık üçte ikisinin kentsel alanları sınıflandırmada idari bir tanım kullandığı tahmin edilmekte; ancak bu ülkelerin neredeyse tamamı, kentsel ortamları karakterize etmek için nüfus büyüklüğü, yoğunluk, ekonomik uğraşı ya da kentsel işlevler gibi ek unsurlar ilave etmektedir. Diğer ülkeler ise, yalnızca nüfus büyüklüğü ve yoğunluğunu hesaba katmaktadır (Moreno, 2017: 3).

Kentler, bir toplumun ait olduğu medeniyetin başlıca simgesi konumundadırlar. Günümüze değin insanoğlunun ortaya koyduğu en karmaşık yapılardan biri, ait oldukları bölge veya devletin ekonomik kalkınmasının itici gücüdür. Kent, tanım olarak tarımdan öte, zanaat ve ticaretin yapıldığı yerdir. 21. yy'a gelindiğinde artık ulusal kültürün bir ürünü olmaktan ziyade, dünya sisteminin entegre bir parçası olmuştur. Teknolojik ilerleme, şehirlere nüfus

toplulukları olmaktan daha fazla bir anlam yüklemiş, küreselleşmenin tamamlayıcısı rolünü bahsetmiştir (Ekici, 2019: 54-55).

Hangi özelliklere sahip yerleşim yerlerine kent adı verileceği ya da kentsel alanların sınırlarının nasıl belirleneceği konusunda uluslararası bir fikir birliği bulunmamaktadır. Bazı araştırmacılar, nüfus büyüklüğü ve yoğunluk kriterlerine dayalı, basit, standartlaştırılmış bir tanımlı tercih etmiş ve bazı ülkelerde de bu tür tanımlar benimsenmiştir. Ancak birçok ülkede kent olarak tanımlanan yerleşim yerlerinin belirli idari işlevlere sahip olması beklenmektedir. İdari sorumluluklar ve bununla bağlantılı kentsel statü, nadiren yalnızca fiziksel özellikler temelinde verilir. Alternatif olarak, bazı ülkelerde, boyut, yoğunluk ve idari düzey başta olmak üzere aynı zamanda kentsel istihdam (örneğin tarım dışı işçiler), tesisler (ör. üst düzey okullar), altyapı (ör. sokak aydınlatması) gibi çoklu kriterlerin kabul edildiği bilinmektedir. Ayrıca, tanımların ülkelere göre ve zamana dayalı olarak değiştiğini kabul etmek gerekmektedir (McGranahan ve Satterthwaite, 2014: 7).

Tarihte ilk kez, insanların çoğu, şimdiki kentsel alanlarda yaşamaktadır. Kentsel olan dünya nüfusunun oranı hızla artmakta ve toplam nüfusun tarihin herhangi bir döneminde olduğundan daha büyük bir kısmı şehirlerde yaşamaktadır (United Nations, 2007'den aktaran OECD, 2010: 8).

Son yirmi ya da otuz yılda bu kentleşme eğilimi, gelişmekte olan ülkelerde daha hızlı seyretmiştir. Çoğunlukla ekonomik büyümenin hızı ne kadar yüksekse, nüfusun kentleşme eğilimi de o kadar hızlı olmuştur. Örneğin Çin, dünyanın en hızlı büyüyen ekonomilerinden biri olarak, beraberinde çok hızlı bir kentleşme oranına da tanık olmuştur (OECD, 2010: 8).

Bununla birlikte, neyin kent ile ilgili olduğunu tanımlamak zor bir iştir ve kabul görmüş ortak bir tanım yoktur. Her ülke kentsel terimini kendi yöntemiyle tanımlamakta; şehirlere, kasabalara, köylere veya herhangi bir yerleşim yerine atıfta bulunabilmektedir. Kentsel bir alanın ne olduğunu belirlemek için kriterlerin dayandığı bir dizi yaklaşım vardır. Ekonomik bir yaklaşım, idari birimlere dayanmakta ve kentsel alanları tarımsal işgücü için bir eşik kullanarak tanımlamaktadır (United Nations, 1974'ten aktaran OECD, 2010: 8). Coğrafi bir yaklaşım, yoğunluğun, kent olmanın ana göstergesi olduğunu dikkate almaktadır. Genel olarak bu tür bir analiz, analiz birimi olarak bir bölgedeki nüfusu veya konutları esas almaktadır (OECD, 2010: 8).

1.1.2.2. Kentleşme

Keleş'e (1995) göre kentleşme, nüfusun köyden kente transferinden ziyade toplumsal, ekonomik ve kültürel nosyonlara sahip, çok daha geniş bir değişimi ifade eder. Bu yüzden, geniş anlamda, sanayileşme ve ekonomik gelişmeye bağlı olarak kent sayısının artması ve kentlerin büyümesine neden olan, toplumsal yapıda artan örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insanların davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişimler yaratan bir nüfus birikimi sürecidir (Keleş, 1995: 1). Ticari ve finansal cazibelerinin yanında, teknolojik gelişmeler ve üretim biçimlerindeki değişimler de, daha fazla insanın kırsal alandan ayrılıp kentlere yerleşmesine neden olmaktadır (Es ve Ateş, 2010: 214).

Tanımı gereği kentleşme, ekonomik gelişme ve sanayileşme sonucunda kentlere yönelme sürecini ifade etmektedir. Kentleşme terimi demografik olarak ise, nüfusların zaman içinde kırsal yerleşim yerlerinden kentsel yerleşimlere yeniden dağılımını ifade etmektedir. Bununla birlikte, neyin kentsel olduğunu tanımlama kriterlerinin, ülkeden ülkeye değişebileceğini kabul etmek önemlidir, bu da bizi uluslararası kesin bir kentleşme karşılaştırmasına karşı uyarmaktadır. Kentsel ve kırsal arasındaki temel fark, kentsel nüfusun küçük, daha seyrek ve daha az farklılaşmış kırsal yerlerin aksine; daha büyük, daha yoğun ve daha heterojen yerleşim alanlarında yaşamasıdır (Peng vd., 2011: 2).

Kentleşmenin önemli bir sonucu, kentsel yerleşim yerlerinin sayısı, arazi alanı ve nüfus büyüklüğünde ve kırsalda yaşayanlara kıyasla, kent sakinlerinin sayısında ve payında görülen artıştır. Kentleşme, mekânsal ve kentsel planlama ile olduğu kadar, binalara ve altyapılara yapılan kamu ve özel yatırımlarla şekillenmektedir. Ekonomik faaliyetin ve yenilikçiliğin artan payı kentlerde yoğunlaşırken; kentler, ulaşım, ticaret ve bilgi akışının merkezleri, ayrıca en yüksek kalitede kamu ve özel hizmetlerin mevcut olduğu ve temel hizmetlerin kırsal alanlardan genellikle daha erişilebilir olduğu yerler haline gelmişlerdir (United Nations, 2019: 3).

Kentleşme ve büyüme, birlikte yürümektedir. Hiçbir ülke, kentlere kayda değer bir nüfus kayması olmadan orta gelir statüsüne ulaşamamıştır. Kentleşmeyi yönetmek, büyümeyi beslemenin önemli bir parçasıdır. Şehirleri ihmal etmek, şehirleşme düzeyinin düşük olduğu ülkelerde bile ağır maliyetler getirebilmektedir (Annez ve Buckley, 2009: 1-2).

Kentleşme, bir nüfusun mekansal dağılımını kırsal alanlardan kentsel alanlara kaydıran, aynı zamanda yapılı çevreyi dönüştüren karmaşık bir sosyoekonomik süreçtir. Diğer yandan kentleşme denince, yalnızca fiziksel bir hareketlilik akla gelmemelidir; aynı zamanda hâkim meslekler, yaşam tarzı, kültür ve davranıştaki değişiklikleri de içermekte ve böylece hem kentsel hem de kırsal alanların demografik ve sosyal yapısını değiştirmektedir (United Nations, 2019: 10).

Kentleşme derecesi ya da seviyesi tipik olarak, kentsel ve kırsal alanlar arasında ayrım yapmak için ulusal hükümetler tarafından da kullanılan kriterlere göre, kentsel alanlarda ikamet eden nüfus yüzdesi olarak ifade edilmektedir. Uygulamada ise kentleşme, hem kentsel alanlarda ikamet eden nüfus yüzdesindeki artışı hem de kentlerde yaşayanların sayısındaki, kentlerin büyüklüğündeki ve kentsel yerleşimlerin kapladığı toplam alandaki büyümeyi ifade etmektedir (United Nations, 2019: 10).

1950 ile 2018 arasında, dünyadaki kentsel nüfus, 0.8 milyardan 4.2 milyara yükselmiş, yani dört kattan fazla artmıştır. Böylece, 1950 ile 2018 arasında dünya nüfusu hızla kentleşmiştir. Kentleşme oranı da, 1950'de %30 iken, 2018'de %55 olarak gerçekleşmiştir. Bu hızlı kentleşmenin bir sonucu olarak, 2007 yılında dünya nüfusu ilk kez kırsaldan çok, kentli hale gelmiştir. Kentleşme sürecinin on yıllarca devam etmesi beklenirken, insanların giderek artan çoğunluğu çok büyük ihtimal kentsel alanlarda yaşıyor olacaktır (United Nations, 2019: 9).

1.1.2.3. Yaşlanan Kentler

Küresel yaşlanma, hızlı kentleşme ile birleşince, bir ilgi ve müdahale alanı daha ortaya çıkmaktadır. Yaşlanan kentler, ilginin giderek arttığı, akademinin ve politika yapıcıların daha fazla meşgul olduğu bir niteliğe kavuşmuştur.

Dünya genelinde insanların daha uzun süre yaşıyor olması ve küresel nüfusun kentlerde yoğunlaşması, toplulukları adeta yeniden şekillendirmektedir. İki büyük toplumsal değişim olan yaşlanma ve kentleşmenin bu mega eğilimleri, dünya çapındaki kentlerin daha büyük, daha yaşlı nüfuslara ev sahipliği yapması anlamına gelmektedir (ARUP, 2019: 13).

Küresel yaşlı nüfus artışının yanı sıra kentleşme, daha çok yaşlı birey de dahil olmak üzere, daha fazla insanın kentlerde yaşayacağı anlamına gelmektedir. Bugün, dünyadaki tüm insanların yarısı kentsel alanlarda yaşamaktadır. 2050'ye kadar bunun %70'e çıkması beklenmektedir (Fitzgerald vd.'den aktaran ARUP, 2019: 13). Ek olarak, kentlerde yaşlı nüfus hızla artmaktadır. 2000 ile 2015 yılları arasındaki rakamlara göre, 60 yaşın üzerindeki nüfus kentsel alanlarda %68 artarken, bu oran kırsal alanlarda %25 olarak gerçekleşmiştir (United Nations, 2015: 2).

Hızlı kentleşmenin devam etmesi ile nüfusları daha da artan kentlerin, aynı zamanda yaşlanma eğilimine girmesi, kent yaşamının tüm yaş gruplarıyla birlikte değerlendirildiğinde, özellikle yaşlılara yönelik büyük etkilerinden söz etmeyi gerektirmektedir (Salman, 2019: 148). Yaşlılarla ilgili yapılan bazı çalışmaların sonuçlarının da gösterdiği üzere, kentlerin fiziksel yapısı, artan suç oranları, sağlanan hizmetler vb. yaşlılar üzerinde etkilidir (İçli, 2019: 382-383). Daha fazla yaşlının yaşayacağı kentlerin bir yandan dinamik, bir yandan çarpık yapılarını, yaşlı dostu mekanlara dönüştürme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan kentsel ortamların yaşanabilirliği, sosyoekonomik faktörler (gelir, barınma şartları, tesisler), mekânsal öznellik (akraba ve komşulara yakınlık, yer duygusu, köklü olma) ile çoğu kentte gerontolojik planlamanın olmaması nedeniyle gittikçe zorlaşan sosyomekansal sorunların tamamının birlikte ele alınma ihtiyacı bulunmaktadır. Çoğu günümüz kentinin ortak sorunları arasında, yaşlının değişen ihtiyaçları, barınma talepleri, yakın çevrenin uygunluğu, yaşanabilirlik sorunu ve kentsel ortamların yetersizliği yer almaktadır (Rodriguez- Rodriguez ve Sanchez-Gonzalez, 2016: 22'den aktaran Kalıncı, 2019: 491-492).

Öte yandan hızlı kentleşme, pek çok yaşlı için aile desteğinin azalmasını, bazen de tamamen ortadan kalkmasını beraberinde getirmektedir. Elbette hızlı kentleşme bunun doğrudan sebebi değildir. Geleneksel geniş aile yapılarının yerini çekirdek ailelerin alması, dahası, gelişmiş ülkelerde tek ebeveynli aile yapılarının oluşması, kadınların işgücüne katılması ve istihdamda yer bulmalarıyla birlikte aile içindeki bakım rollerinin kaybolması, genç nesillerin hemen hemen her alanda anne ve babalarından daha fazla imkâna sahip olmaları sebebiyle daha eğitilmiş ve daha yüksek statülere ulaşmaları vb. durumlar, yaşlıların aile içerisindeki konumlarının büyük oranda değişmesine neden olmuştur (Köroğlu ve Köroğlu, 2015: 818).

OECD'ye (2019: 15) göre kentlerin, nüfus yaşlanması gibi demografik bir değişmeyi tahmin edebilmesi ve bunlardan en iyi şekilde yararlanabilmesi için hızlı bir şekilde adapte olması gerekmektedir. Yaşam beklentisinde muazzam bir ilerlemeyi göstermesinin yanında yaşlanma; aynı zamanda daha küçük bir işgücü, ekonomik büyüme potansiyelinin azalması, yaşam tarzı ve tüketim kalıplarındaki değişime uyum sağlamak için kamu hizmetleri üzerinde yeni bir baskı anlamını da taşımaktadır. Bu nedenle kentlerin bu süreçte uyum sağlaması ve kent sakinlerinin sağlıklı ve başarılı bir yaşlanma fırsatlarına sahip olması hiç olmadığı kadar önem taşımaktadır.

Demografik yaşlanma sonucu toplam nüfus içerisinde gittikçe artacak olan yaşlı nüfus için, kentlerde, özellikle yaşanılan konut ve çevrenin niteliklerine vurgu yapıldığı görülmektedir (Sivam, Karuppannan, 2008: 2). Yaşlanmanın bütün insanlar için kaçınılmaz bir gerçek olduğundan hareketle kentlerin, yaşlıların yaşamlarını daha sağlıklı ve aktif biçimde sürdürebilecekleri mekanlar olması, konutların ve çevrenin yaşlılar için yeniden dizayn edilmesi gerekmektedir (Köroğlu ve Köroğlu, 2015: 820-821). Yaşanılan konut ve çevre, yaşlı bireyler için refah veya mutsuzluk kaynakları olabilmektedir. Yaşadıkları konut ve zaman geçirdikleri çevre, yaşlı bireylere fiziksel, zihinsel ve duygusal olarak başarılı yaşlanma imkânı vermektedir. Yani, rahat bir konut, suçtan arınmış mahalleler, yeterli aydınlatmanın olduğu güvenli cadde ve sokaklar, yaşlı dostu toplum planlaması ve mahalle dizaynı, yaşlı dostu toplu taşıma, dinlenme tesisleri, fiziksel aktiviteler için parklar ve yürüyüş parkurları, sağlık, alışveriş ve sosyal faaliyetler için uygun fiyatlı ve erişilebilir tesisler vb. yaşlıların refah seviyesini arttıracak kentsel uygulamalar, yaşlanma sonrası oluşacak sorunlar ile mücadelede büyük önem taşımaktadır (Sivam, Karuppannan, 2008: 2,3).

Öte yandan kentlerin, özellikle de metropollerin pahalılığı, yaşam sürdürebilme imkanını gelir durumuyla bağlantılı olarak kısıtlayan bir özelliktir. Yaşlı nüfus gruplarının gelirlerinin, pek çok ülkede ve büyük oranda transferlerden oluştuğu bilinmekteyken, yaşlanma ile artan yaşlı nüfusun kentlerde yaşamaları kolay olmayacaktır. Örneğin, Hong Kong, yeşil alanlara ve açık hava kültürüne önem veren, 82.5 yıllık dünyanın en yüksek yaşam beklentisine sahip, Çin Halk Cumhuriyeti'ne bağlı özerk bir yönetim bölgesidir. Ancak yaşam maliyeti o kadar yüksektir ki, yaşlı bireyler, izolasyon ve sosyal dışlanma gibi sorunlarla birlikte düşük gelirli uydu şehirlere taşınmak zorunda kalmaktadır. Diğer yandan, nüfus yaşlandıkça kentlerin yaşlılar için mümkün olan en iyi çevre olabileceğini gösteren kanıtlar da artmaktadır. Profesör Elizabeth Burton'a (Warwick Üniversitesi, Sürdürülebilir Mimari Dizayn ve Refah) göre, şu an yaşlılar için normal bir evde ya da bakım evinde yaşamak arasında çok fazla seçenek bulunmamaktadır. Profesöre göre, hala insanların çoğu kırsal rüyaya inanarak büyümüşler; bu rüyaya göre de, insanlar şehir merkezlerinden banliyölere, banliyölerden küçük kasabalara ve küçük kasabalardan köylere taşınmaktadır. Ancak insanların yaşları ilerledikçe, hareketlilikleri azalmakta, dünyaları giderek küçülmektedir. Bu yüzden, bazı kesimler yaşlıların kentlere, hayatı kolaylaştıran şeylere daha yakın olması gerektiğini önermektedir. Kentlerin yaşlılar için daha doğru yerler olduğunu savunan görüşler de bulunmaktadır. Bu görüşler, kırsal bir çevreye yetersizce dağılmış ya da sahildeki kasabalarda bir araya gelmiş yaşlı bireylere, gerek sosyal bakım gerek tıbbi bakım sağlamanın zor olduğuna inanmaktadır. Onlara göre,

yaşlanan bir toplumun işleyebilmesi için, şehirlere geri dönülmesi gerekmektedir. Bu durumda, öncelikle kentlerin yaşlı bireylerin ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde uyarlanmasına ihtiyaç vardır. Elbette sorunlar da yok değildir. Belki de en önemli sorun şehirlerin hala kötü bir imaja sahip olmalarıdır. Bu nedenle, yaşlı bireylerin gereksinimlerine uygun yeni bir çevre vizyonu yaratmak gerekmektedir (Smedley, 2012).

1.1.3. Yaşlı Dostu Kent

Bir kentin yaşlı dostu sayılabilmesi için gerek literatürde gerek farklı ülkelerde ilgili kurum ve kuruluşlar nezdinde yapılmış pek çok tanım ve belirlenmiş kriterler söz konusu olsa da, Dünya Sağlık Örgütü öncülüğünde başlatılan “Yaşlı Dostu Kentler” girişimini odağına alan çalışmada, yine bu girişim çerçevesinde yapılan tanım ve kriterlere bağlı kalınmıştır.

1.1.3.1 Tanım

DSÖ’ye (2007) göre, yaşlı dostu bir kent, insanların yaş aldıkça yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla, sağlık, katılım ve güvenlik imkanlarını optimize ederek, aktif yaşlanmayı teşvik eden bir kettir. Bu tanım ile DSÖ’nün aktif yaşlanma tanımını temel aldığı görülmektedir. DSÖ, bir bakıma aktif yaşlanma politikalarının dikkate alınmasını, yaşlı dostu olabilmek adına, kentlerin bir sorumluluğu olarak görmektedir.

Aktif ve sağlıklı yaşlanma politikalarının, yaşlanmanın olası etkilerine yönelik, hem ulusal hem uluslararası düzeylerde dikkate alınması, bu politikalara olan ilgiyi daha da yoğunlaştırmıştır. Bu kavramlar, insanların yaş almasının pasifize olmalarını gerektirmediği anlayışına odaklanmaktadır. Bu anlayıştan hareketle, insanların aktif ve sağlıklı kalabilmeleri, topluma dahil olmakla, deneyimlerinin dikkate alınarak, toplumsal rollerin devamıyla yakından ilgilidir. Yöntem olarak ta aktif ve sağlıklı yaş alabilmek üzere fiziki ve sosyal imkanların ulusal ve yerel seviyelerde tesis edilmesi önerilmektedir. Tüm bu düşünceler, DSÖ’nün, “Yaşlı Dostu Kentler ve Topluluklar” hareketine temel oluşturmuş ve hareketin kapsamı giderek genişlemiştir. Girişimin temel hedefi, kent ve toplulukların, yaşlı dostu olmalarını teşvik etmektir. Bunun için de, Küresel ağ adındaki bir topluluk ağı ile kent ve topluluklar birbirine bağlanmaktadır. Bu şekilde kent ve toplulukların karşılıklı öğrenmeleri desteklenmekte, politikaların planlanma ve uygulanmasında, aktif ve sağlıklı yaşlanma uygulamalarının referans alınması teşvik edilmektedir. Bu hareket, kentleri önceleyerek başlamış, sonrasında daha küçük yerel birimleri de dahil ederek genişlemiştir.

Nüfusun çoğunluğu gibi yaşlıların da tercihi kentlerde yaşamak olmaktadır. Ancak bu tercih, şartsız bir tercih olmayıp, kentsel imkanların çeşitliliği ve niteliksel farklılıklardan ileri gelmektedir (Büyükgümüş ve Şentürk, 2019: 354). Yaşlı yetişkinler, yaşla ilgili sınırlamalara karşın; refah düzeyi yüksek, yeterli sağlık hizmetlerinin ve kaliteli çevre düzenlemelerinin yapıldığı bir toplumsal yaşamda aktif oldukları, kamusal mekanlara erişilebilirliğin kolay olduğu bir kent tasavvur etmektedirler. Yeni nesil kentleşmenin, herkese dost kent anlayışının önemli bir boyutu olan “yaşlı dostu kent” yaklaşımı (Bitirim Okmeydan, 2019: 97), yaşlıların karşılaştıkları sorunlar ile mücadele etmek üzere fiziksel ve sosyal çevreye odaklanmakta (İçli, 2019: 397), engellilik yerine etkinliği vurgulamaktadır (Smedley, 2012).

Literatürde, yaşa yönelik kentsel yaklaşımlar ile ilgili açıklamalarda “yaş/yaşlı dostu kent”, “yaşlı dostu toplum”, “yaşanabilir kent” gibi terimlere (Steels, 2015: 46’dan aktaran Bitirim Okmeydan, 2019: 97) rastlanılsa da, akademik çalışmalarda, “yaşlı dostu kent” kavramı üzerinde görüş birliğinin olduğu gözlenmektedir (Bitirim Okmeydan, 2019: 97).

1.1.3.2. Kavramsal Arka Plan

Yaşlanma ve kentleşme, dikkat çekici iki küresel olgudur. 2050’ye dek, 60 yaş ve üzerindeki insan sayısının iki kat yükseleceği, tarihte ilk defa yaşlı sayısının çocuk sayısını aşacağı tahmin edilmektedir (CSA, 2011: 1). Aynı zamanda kentlerin, giderek artan sayıda yaşlıya ev sahipliği yapacağı öngörülmektedir.

DSÖ’nün aktif yaşlanma yaklaşımında olduğu gibi, Avrupa AGE Platformu¹ da Avrupa’nın yaşlanma riskleri ile mücadelede en etkili yöntemin, yaşlı kimselerin hem işgücünde hem de toplumda olabildiğince aktif biçimde kalmalarına fırsat tanınması olduğunu düşünmektedir. Bunun için yaş temelli ayrımcılıkla savaşmak ve her alanda “yaşlı dostu ortam”ı desteklemek üzere, çeşitli faaliyetler gerekmektedir. Yaşlıların her ortama eşit katılımının ve erişiminin önündeki engellerin ortadan kaldırılması, aktif ve sağlıklı yaşlanmalarına, bağımsızlıklarını daha uzun bir süre sürdürmelerine imkân tanıyacaktır (Parent and Wadoux, 2016: 248).

Yaşlı dostu kentler projesi, kuşaklararası alan yaklaşımını benimsemektedir. Bu yaklaşıma göre kentler, farklı kuşakları arasındaki sosyal ve duygusal iletişimi desteklemeyi, adaptasyonu arttırmayı ve kuşaklararası çatışmayı önlemeyi hedeflemelidir. Bu nedenle kentleri yalnızca yaşlı gruplar için cezbedici bir ortam şeklinde değil, bundan çok daha fazlası olarak düşünmek gerekmektedir (Biggs and Carr, 2016: 272).

DSÖ gibi uluslararası bir kuruluşun, yaşlılar için kolaylaştırıcı bir ortam tasarlama fikri, pek çok kentin yaşlı dostu olma çabasına çerçeve oluşturmuştur (CSA, 2011: 1). UNICEF’in Çocuk Dostu Kentler hareketi gibi DSÖ’nün projesi de, her yaş için uygun kent ortamını tasarlamak üzere riskleri ve imkanları bir arada değerlendirmektedir (Biggs and Carr, 2015: 100).

DSÖ’nün yaşlı dostu kent yaklaşımı, aktif ve sağlıklı yaşlanmayı merkeze almaktadır (WHO Center for Health Development, 2013: 5). Yaşlı dostu bir kentte aşağıda belirtildiği şekilde olması gereken uygulamalar, yapılar ve ortamlar, aktif ve sağlıklı yaşlanmayı desteklemektedir (WHO, 2007: 5):

- Yaşlıların kapasiteleri tanınmalı ve geliştirme konusunda fırsat sunulmalıdır
- Yaşlıların yaşlanma konusunda gereksinim ve tercihleri öngörülmalı, öngörüler esnek bir şekilde pratiğe dönüşmelidir
- Yaşlıların kararlarına ve tercihlerine saygı duyulmalıdır.
- En savunmasız durumdaki yaşlılar korunmalıdır.

¹ Avrupa Birliği (AB) genelinde Ağı, üyeleri aracılığıyla 40 milyondan fazla yaşlı bireyi temsil eden; misyonu, AB’deki 50 yaş ve üzeri insanların çıkarlarını dile getirmek, onları en çok ilgilendiren konularda farkındalığı arttırmak olan bir platformdur. Ayrıntılı bilgi için bkz. AGE Platform Europe, (Çevrimiçi) <https://www.age-platform.eu>.

- Yaşlıların toplumsal hayatın her alanına dahil olmaları sağlanmalı ve katkıları desteklenmelidir.

1.1.3.3. Tarihsel Gelişim

Yaşlı dostu kent hareketi, 1990 ve 2000'li yıllarda gelişen kentsel gelişim modellerine dayanmaktadır. Evrensel tasarım, erişilebilirlik ve sürdürülebilirlik temaları ile bütünleştirilen “sağlıklı kentler”, “yaşanabilir kentler”, “yaşam boyu mahalleler”, bu modellerden bazılarıydı. Bu girişimlerin ortak noktası, fiziksel ve sosyal altyapının, yaşlı bireylerin yaşamlarına etki ettiği düşüncesiydi. Uygun biçimde tasarlanmamış ortamlar, dezavantajlı grupların yanında herhangi birini de negatif etkileyebilecektir. Yaşlı dostu bir kent, yaşlanan insanların toplumsal katılımlarının devamını destekleyen uygun nitelikte konut, ulaşım imkanları ile fiziksel ve sosyal çevreye sahip bir kenttir. Aynı zamanda yaşlı dostu bir kentte, yaşlıların yerinde yaşlanmalarını desteklemek üzere, fiziksel ve sosyal altyapının uyarlanması gerekir. Böylesine bir kentte yararlanıcılar sadece yaşlılardan oluşmamaktadır. Çocuklar, gençler ve hareket yeteneği sınırlı bireyler de erişilebilir, sağlıklı ve güvenli ortamların var olduğu bir kentte yaşamaktan tatmin olacaklardır (O’Hehir, 2014: 6).

Yaşlı Dostu Kentlerin temelini 1982 yılında Viyana’da yapılan BM Birinci Dünya Yaşlanma Toplantısı’nda atıldığı söylenebilir. Bu toplantının ardından, Viyana Uluslararası Yaşlanma Hareket Planı ve BM Yaşlı Bireyler İçin Prensipler hazırlanmıştır. Yaşlıların bağımsızlığı, bakımı, kendilerini gerçekleştirmeleri, sosyal katılımları ve onurlu bir yaşam sürmeleri üzerine temellenmiştir. Ardından 2002 yılında yapılan Dünya Yaşlanma Toplantısı’nda, tüm ülkelerin dikkati, yaşlanma olgusuna çekilmiştir. DSÖ, Aktif Yaşlanma için politik çerçeve hazırlamıştır (İçli, 2019: 398).

Brezilya’daki Rio de Janeiro kentinde yapılan Dünya Gerontoloji ve Geriatri Kongresi’ndeki (2005) tartışmalar, DSÖ’nün yaşlı dostu kentler projesinin en temel bileşenlerinden biri olan "Küresel Yaşlı Dostu Kentler: Bir Rehber isimli çalışmanın meydana getirilmesini ve yayınlamasını sağlamıştır. 33 uluslararası şehirde, 1.485 katılımcı ve 158 odak grubu ile yapılan toplantıların ardından kentler için sekiz yaşlı dostu kriteri ve bu kriterlerin her biri için bir kontrol listesi oluşturulmuştur. Rehber, kriterlerin yanında, ilgili yaşlı dostu özelliklerin dahil olduğu bir tartışmayı içermektedir (Ontario Seniors Secretariat, 2013: 93). Bir kentin yaşlı dostu olabilmesi için fiziksel ve sosyal altyapıyı meydana getiren bileşenler, etraflıca değerlendirilmelidir. DSÖ, bu amaçla toplulukların yaşlı dostu niteliklerini değerlendirmek ve öncelikli konuları belirlemek için standartlaştırılmış bir yöntem kullanmaktadır (Plouffe and Kalache, 2010: 735).

DSÖ standart kontrol listesinin temel hedefi, sekiz öncelikli kriter gere, kendilerini değerlendirebilmek üzere kent ve topluluklara yardımcı olmaktır (O’Hehir, 2014: 7). Rehber, yaşlı bireyler ve hizmet sunucuların bakış açılarıyla yaşlı dostu bir kentin ana özelliklerini belirlemesi açısından önemli olup, gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerin kentleri için bir referans niteliğindedir (Davey, 2017: 11).

Rehber, yaşlı dostu kent kriterlerini uygulama aşamasında, keskin kurallar belirlemekten kaçınmıştır. Her yerel aktör, kendi imkanları ve önceliklerini dikkate alarak, yaşlı dostu

kriterlerden yararlanabilmektedir. Bazı kentlerde konut, sokak tasarımı gibi hizmetlerin erişilebilirliğinin arttırılmasına yönelik düzenlemelere, bazı kentlerde fiziksel altyapı ve tasarıma, bazı kentlerde ise, sosyal katılım ve ilişkilere ağırlık verilebilmektedir (Coşkun, 2019'dan aktaran Erdem ve Yavuz, 2020: 285).

1.1.3.4. Yaşlı Dostu Kent Kriterleri

Yaşlı dostu bir kentin özelliklerini anlamak için kaynağa, yani, eski şehir sakinlerine gitmek gerekir. Dünya Sağlık Örgütü, tüm DSÖ bölgelerindeki 33 şehirde gruplarla çalışarak, odak gruplarındaki yaşlılardan, kent yaşamının sekiz alanında deneyimledikleri avantajları ve engelleri açıklamalarını istemiştir. Çoğu şehirde, yaşlılardan gelen raporlar kamu, gönüllü ve özel sektörlerdeki bakıcıların ve hizmet sağlayıcıların odak gruplarından gelen kanıtlarla tamamlanmıştır. Odak grup görüşmelerinin sonuçları, bir dizi yaşlı dostu kent kontrol listesinin geliştirilmesini sağlamıştır (WHO, 2007: 1).

DSÖ tarafından yayınlanan rehber, yaşlı dostu kent kriterlerini ayrıntılarıyla açıklamış ve yaşlı dostu olmayı arzu eden kent ve topluluklar için kontrol listeleri oluşturulmuştur.

1.1.3.4.1. Kamusal Açık Alanlar ve Yapılar

Dış çevre ve kamusal (halka açık) yapılar-binalar, yaşlıların hareketliliği, bağımsızlığı ve yaşam kalitesi üzerinde büyük bir etkiye sahip olup, onların “yerinde yaşlanma” yeteneklerini etkilemektedir. DSÖ proje danışmanlığında, yaşlı bireyler ve onlarla önemli ölçüde etkileşime giren diğerleri, kentsel peyzajın ve yapılı çevrenin, yaşlı dostu olma durumuna katkıda bulunan çok çeşitli özelliklerini tanımlamaktadır (WHO, 2007: 12).

Yaşam çevresinin nitelikleri, yaşlıların bağımsızlığını ve sosyal benliğini desteklemektedir. Sosyal iletişim imkanlarının artmasını sağlamakta, böylece yaşam memnuniyetine ve kalitesine doğrudan katkı vermektedir. Yaşam çevresinin bileşenlerinden birisi, fiziksel çevredir. Fiziksel çevre, sosyal çevreyi etkilemesi açısından da önemlidir. Fiziksel çevredeki imkanlar ile sınırlılıklar, sosyal etkileşim üzerinde doğrudan etkilidir. (Zorlu ve Onur, 2019: 415). Örneğin, fiziksel çevrenin bir niteliği olan kentlerin kişi başına düşen yeşil alan miktarının fazla olması ya da kentte yeşil alanlar için yeterince yer ayrılması, fiziksel ve zihinsel sağlığı etkileyerek yaşam kalitesinin artışına katkı sağlamaktadır (Ekici, 2019: 43).

Yaşlı yetişkinlerin yaşam çevresinin kendi ev ve yakın çevreleri ile sınırlı olması, fiziksel çevrenin erişilebilirliğine odaklanma ihtiyacını doğurmaktadır (Zorlu ve Onur, 2019: 415). Bunun için yaşlıların kamusal mekanlara erişimde yaşadıkları zorluklar ortadan kaldırılmalı ve dışarı çıktıklarında fiziksel ve zihinsel olarak rahat edecekleri şartlar meydana getirilmelidir. Örneğin, yürünebilir alanların, park ve yeşil alanların fazlalığı, uzun yürüyüşler için cadde ve sokaklarda oturma alanları, daha fazla sayıda ve uygun niteliklerde umumi tuvaletlerin bulunması, geniş kaldırımlar gibi faktörler, yaşlıların evlerinden rahatlıkla dışarı çıkmalarına katkı sağlayacaktır (Büyükgümüş ve Şentürk, 2019: 372). Özellikle, umumi tuvaletlerin eksikliği, iyi çalışmaması, hijyenik olmaması, kapalı olması gibi sorunlar da boşaltım sorunu yaşayan yaşlılar için endişe kaynağı olmakta, dışarı çıkmalarını engellemektedir (İçli, 2019: 402). Dolayısıyla kamusal mekanların nicelik ve niteliklerinin geliştirilmesi kaçınılmaz olmaktadır. Yaşlıların ev

dışında kaliteli zaman geçirebilmeleri, onların aktif yaşlanmalarını destekleyecektir. Mekân ve hizmetlerin bazen karma (çocuk, genç yaşlı), bazen yaşlılara özel kullanımı için yerel yönetimlerin kamusal mekân ve hizmetleri tasarlamasına ihtiyaç vardır. Ayrıca, kentte yürünebilir alanların artırılması ve mevcutların iyileştirilmesi de, yaşlıların sosyal dışlanma riskinin azalmasında etkili olacaktır (Görgün Baran, 2016: 95'ten aktaran Büyükgümüş ve Şentürk, 2019: 375). Bir diğer sorun, kentlerde suç, şiddet olgusu ve algısıdır. Bu sorun, yaşlıların dışarı çıkma, aktif olma konusunda daha az istekli olmalarına neden olmaktadır. Çünkü, yaşlı yetişkinlerin genelde kendilerini savunma konusunda daha zayıf durumda olmaları, onları evlerinde kalmaya ikna eden önemli bir faktördür (İçli, 2019: 402).

Tablo 2. Kamusal Açık Alanlar ve Yapılar Kontrol Listesi Özeti

Çevre • Şehir temiz, halka açık yerlerde gürültü seviyelerini ve hoş olmayan kokuları sınırlayan zorunlu düzenlemeler mevcuttur.	Yeşil alanlar ve yürüyüş yolları • Yeterli barınak, tuvalet olanakları ve kolayca erişilebilen oturma yerleri bulunan bakımlı ve güvenli yeşil alanlar vardır. • Yaya dostu yürüyüş yollarında engel yoktur, pürüzsüz bir yüzeye ve umumi tuvaletlere sahip olup, kolayca erişilebilir özelliktedir.
Dış mekânda oturma • Dış mekânda oturma yerleri, özellikle parklarda, ulaşım duraklarında ve halka açık alanlarda mevcuttur, düzenli aralıklarla yerleştirilir; herkes tarafından güvenli erişimin sağlanması için bakım yapılır ve devriye gezilir.	Kaldırımlar • Kaldırımlar bakımlı, pürüzsüz, düz, kaymaz ve tekerlekli sandalyeleri barındıracak kadar geniştir. • Kaldırımlarda herhangi bir engel yoktur (örneğin sokak satıcıları, park edilmiş arabalar, ağaçlar, köpek dışkıları, kar) ve yayalar kullanım önceliğine sahiptir.
Yollar • Yollarda; kaygan olmayan, düzenli aralıklarla yerleştirilmiş, yayaların yoldan güvenle geçmesini sağlayan yaya geçitleri bulunur. • Yollar, yayaların yoğun olan yollardan geçmelerine yardımcı olmak için trafik adaları, üst / alt geçitler gibi iyi tasarlanmış ve uygun şekilde yerleştirilmiş fiziksel yapılara sahiptir. • Yaya geçidi ışıkları, yaşlıların yolu geçmesi için yeterli zaman tanır, aynı zamanda görsel ve işitsel sinyallere sahiptir.	Binalar • Binalar erişilebilir olup, aşağıdaki özelliklere sahiptir: - Asansörler - Rampalar - Yeterli işaretleme - Merdiven korkulukları - Çok yüksek veya dik olmayan merdivenler - Kaymaz yer kaplaması - Konforlu dinlenme alanları - Yeterli sayıda umumi tuvalet

Güvenlik • Tüm açık alanlarda ve binalarda, kamu güvenliği bir önceliktir. Örneğin, doğal afetlerden kaynaklı risklere yönelik önlemler alınması, iyi sokak aydınlatması, polis devriyeleri, kanunların uygulanması, toplum ve kişisel güvenlik girişimlerinin sağlanması gereklidir.	Hizmetler • Hizmetler kümelenir, yaşlıların yaşadığı yere yakın ve kolayca erişilebilirdir (örneğin binaların zemin katında bulunması). • Yaşlılar için ayrı kuyruklar veya yaşlılar için hizmet gişeleri gibi özel müşteri hizmeti düzenlemeleri vardır.
Trafik • Trafik kuralları sıkı bir şekilde uygulanmaktadır.	Umumi tuvaletler • Umumi tuvaletler temiz, bakımlı, çeşitli engellere sahip insanlar için kolayca erişilebilir, iyi işaretlenmiş ve uygun yerlere yerleştirilmiştir.
Bisiklet yolları • Bisikletçiler için ayrı bisiklet yolları vardır.	

Kaynak: WHO (2007)'den yararlanılmıştır.

1.1.3.4.2. Ulaşım

Erişilebilir ve uygun fiyatlı toplu taşıma dahil olmak üzere ulaşım, aktif yaşlanmayı etkileyen önemli bir faktördür. Diğer pek çok tartışma alanından geçen bir temadır. Özellikle, şehirde dolaşabilmek, sosyal ve sivil katılımı, topluluk desteği ve sağlık hizmetlerine erişimi belirler. DSÖ projesinde istişarede bulunan kişilerin, bu nedenle, her türlü kentsel ulaşım aracı için altyapı, ekipman ve hizmetin her yönünü kapsayan ulaşım konusu hakkında söyleyecek çok şeyi bulunmaktadır (WHO, 2007: 20).

Ulaşım, bir kenti kendi içinde ve başka kentlerle bütünleştirmektedir. Kentlerin gelişmesi, gelişmiş iç ve dış ulaşım sistemlerinin olmasına bağlıdır. Buna rağmen, dünyada optimal ulaşım sistemine sahip bir kentin olduğunu ifade etmek mümkün olmadığı için, ulaşım sistemleri devamlı iyileştirilmeye çalışılmaktadır (Hall ve Pfeiffer, 2000: 262'den aktaran Ekici, 2019: 43-44). Kentlerin yüzölçümleri büyüdükçe, toplu ulaşım ve kamu hizmeti sunulacak alanların da genişlemesi kaçınılmazdır. Kentlerin büyümesi, mahalleler arasında kopukluğu, otomobil kullanımında artışı, seyahat sürelerinin uzamasını, ulaşım harcamalarının artmasını, trafik yoğunluğunu ve tabii araç emisyonlarıyla çevre kirliliğini de beraberinde getirmektedir. Ulaşım sistemi ve özellikle toplu ulaşımın, kent halkının günlük işlerini yerine getirebilmesinde çok önemli bir yeri vardır. Ulaşımın planlanması ve entegrasyonu kent planları için olmazsa olmazdır. Yerel yönetimler, bazı yöntemlerle trafik şartlarını iyileştirmeye çalışmaktadır. Son dönemlerde özellikle akıllı trafik sistemlerine başvurulmaktadır (Ekici, 2019: 44-49).

Yaşlıların ekonomik ve toplumsal hayattan izole olmalarının önündeki büyük engellerden biri, hareketliliğidir. Sokak, otobüs, tren vb.'nin kolaylıkla kullanılabilmesi için düzenlemeler yapılması, yaya, araç ve yollarda gerekli güvenliğin yaratılması, yaşlıların kamusal alan ve hizmetlere erişimini destekleyecektir. Ulaşım altyapısı ve ağı, yaşlıların alışveriş, banka, eczane, hastane, belediye gibi önemli mekanlara ve hizmetlere erişimini kolaylaştırmaktadır. Yaşlıların bir bölümü zorlansa da, kentin sunduğu imkanlarla, kent içi hareketliliğin parçası olabilmektedir. Diğer taraftan ulaşım şartlarının uygun olmaması ya da yetersizliği (araçlar, yollar, kaldırımlar vb.), kamusal alan ve binalara erişimde sorun yaşanması, metropollerdeki yaşlanma deneyimine zarar da verebilir. Simmel'in görüşünde, modern kentte kamusal mekâna yabancılaşmayla beraber evin, bir özgürlük alanı olabileceği bildirilmiştir (Büyükgümüş ve Şentürk, 2019: 354-370).

Tablo 3. Yaşlı Dostu Ulaşım Kontrol Listesi Özeti

Hesaplılık • Toplu taşıma tüm yaşlı bireyler için uygundur. • Ulaşım ücretleri tutarlıdır ve açıkça gösterilmektedir.	Güvenilirlik ve sıklık • Toplu taşıma güvenilir ve sıklık (gece ve hafta sonu hizmetleri dahil).
Seyahat noktaları • Yaşlıların; hastaneler, sağlık merkezleri, halka açık parklar, alışveriş merkezleri, bankalar ve yaşlı merkezleri gibi önemli yerlere ulaşması için toplu taşıma mevcuttur. • Tüm bölgelere, şehir içinde (dış bölgeler dahil) ve komşu şehirler arasında, yeterli ve iyi bağlanmış ulaşım hatları bulunur. • Ulaşım hatları, çeşitli ulaşım seçenekleri arasında iyi bağlanmıştır.	Yaşlı dostu araçlar • Alçalan zemin, alçak basamaklar, geniş ve yüksek koltuklar ile araçlar erişilebilirdir. • Araçlar, temiz ve bakımlıdır. • Araçlar, araç numarasını ve varış yerini gösteren açık işaretlere sahiptir.
Özelleştirilmiş-ayrıcalıklı hizmetler • Engelliler için yeterli sayıda özel ulaşım hizmetleri mevcuttur.	Öncelikli oturma • Yaşlı bireyler için öncelikli oturma yerleri sağlanır ve diğer yolcular tarafından saygı gösterilir.
Sürücüler (Toplu Taşıma) • Sürücüler naziktir, trafik kurallarına uyar, belirlenmiş duraklarda durur, kalkıştan önce yolcuların oturmasını bekler, kaldırım kenarına park eder ve böylece yaşlı bireyler için araçtan inmek daha da kolaylaşır.	Güvenlik ve konfor • Toplu taşıma suçtan arındırılmıştır ve aşırı kalabalık değildir.

Durak ve istasyonlar • Belirlenmiş ulaşım durakları, yaşlı bireylerin yaşadığı yerlerin yakınında yer alır, oturma yerlerine ve hava koşullarına karşı muhafazalı bölümlere sahiptir, temiz, güvenli ve yeterince aydınlatılmıştır. • İstasyonlar, rampalar, yürüyen merdivenler, asansörler, uygun platformlar, umumi tuvaletler, okunaklı ve iyi yerleştirilmiş tabelalar ile erişilebilirdir. • Duraklar ve istasyonlara kolayca erişilebilmektedir, aynı zamanda konumları uygundur. • İstasyon personeli kibar ve yardımseverdir.	Bilgi edinme • Yaşlılara toplu taşımanın nasıl kullanılacağı ve mevcut ulaşım seçenekleri hakkında bilgi verilir. • Zaman çizelgeleri okunaklıdır ve erişimi kolaydır. • Zaman çizelgeleri, engelliler için erişilebilir otobüs güzergahlarını açıkça göstermektedir.
Sosyal taşımacılık-ulaşım • Yaşlıları belirli etkinliklere ve yerlere götürmek için gönüllü sürücüler ve mekik-karşılıklı sefer hizmetleri de dahil olmak üzere, sosyal ulaşım hizmetleri mevcuttur.	Taksiler • Taksiler düşük gelirli yaşlılara sağlanan indirimler veya sübvansede edilmiş taksi ücretleri ile hesaplıdır. • Taksiler, tekerlekli sandalye ve / veya yürüme gereçleri için konforlu ve erişilebilirdir. • Taksi şoförleri kibar ve yardımseverdir.
Yollar • Yollar bakımlı, geniş, iyi aydınlatılmış, uygun şekilde tasarlanmış ve yerleştirilmiş trafik sakinleştirme cihazlarına sahiptir. Kavşaklarda trafik sinyalleri ve ışıklarına sahip, açıkça işaretlenmiş, kapalı drenajlı ve tutarlı, açıkça görülebilir ve iyi yerleştirilmiş işaretler bulunur. • Trafik akışı iyi düzenlenmiştir. • Yollarda sürücünün görüşünü kısıtlayacak engeller yoktur. • Yol kuralları sıkı bir şekilde uygulanır ve sürücüler kurallara uymak üzere eğitilir.	Park etme • Uygun fiyatlı park yeri mevcuttur. • Binalara ve ulaşım duraklarına yakın yaşlı bireyler için öncelikli park yerleri mevcuttur. • Engelli insanlar için öncelikli otoparklar, binalara ve ulaşım istasyonlarına yakın olarak sağlanır. • Engelliler ve yaşlılar için binalara ve ulaşım duraklarına yakın indirme ve bindirme yerleri sağlanmaktadır.
Sürüş yetkinliği • Bilgi tazeleme ya da takviye amacıyla sürüş kursları verilir ve tanıtılır.	

Kaynak: WHO (2007)'den yararlanılmıştır.

1.1.3.4.3. Barınma-Konut

Konut, güvenlik ve refah için gereklidir. DSÖ'nün danıştığı insanlar; konut yapısı, tasarımı, yeri ve seçiminin farklı yönleri hakkında pek çok şey ifade etmişlerdir. Yaşlıların bağımsızlığını ve yaşam kalitesini etkilemede uygun konut ile toplumsal ve sosyal hizmetlere erişim arasında bir bağlantı vardır. Yaşlı bireylerin ait oldukları topluluk içinde rahat ve güvenli bir şekilde yaşlanmalarına izin veren konut ve destek, evrensel olarak değerlidir (WHO, 2007: 30).

Yapılan araştırmalar, sağlıklı bir konut ortamının fiziksel, psikolojik ve sosyal etkileri olduğunu göstermektedir. Konut yakın çevresinin ve mahallenin yaşlılarının fonksiyonel sağlığı ile olumlu ilişki içinde olduğunu gösteren kanıtlar bulunmaktadır. Standardın altındaki mahallelerde yaşayan yaşlıların, nispeten daha iyi şartlarda yaşayan yaşlılara göre daha çok fiziksel sağlık sorunu yaşadıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Bu mahallelerde yaşayanların güveni azalmakta, sosyal ilişkileri olumsuz etkilenmektedir. Bağımsız ve yalnız yaşayanlar için, ileri yaşla beraber sağlık durumu zarar görürken, zayıf komşuluk ilişkileri ve sosyal aktivite ise, depresyonu tetiklemektedir. Bu bulgular, ev ortamındaki sağlık ve refahın, beraberinde fiziksel, psikolojik ve sosyal yansımalarının olduğunu göstermektedir (Kalınkara, 2019: 474).

Yaşlılık, yapıli çevreye uyum sağlama yeteneğinin azaldığı bir dönemdir. Yapılan araştırmalara göre, fiziksel zayıflıkları olan yaşlılar için evden uzak mesafelerdeki aktiviteler zorlaşmaktadır. Bu çıktı da ev ve eve yakın çevrenin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır (İçli, 2019: 399-403). Yine bazı araştırmalara göre, yaşlıların kentsel çevre kalitesi ve yerleşim durumları ile ilgili memnuniyet algıları, farklı pek çok fiziksel ve sosyal faktörler tarafından belirlenmektedir. Literatürde belirtilen en önemli konut özellikleri; mahalle-yakın çevre ile sosyal bağlar, güvenlik riskleri (suç, trafik vb.), çevresel hijyen (hava kirliliği, gürültü vb.) ve tesislerin (dükkan, mağaza, yeşil alanlar vb.) varlığıdır. Bu özellikler, çoğu zaman iç mekânda ve konutun yakın çevresinde vakit geçiren yaşlılar için daha fazla önem arz etmektedir (Kalınkara ve Kalaycı, 2019: 82-83). Yaşlılar, fiziksel engeli olsun ya da olmasın vakitlerinin önemli bir kısmını evlerinde geçirmektedirler (Büyükgümüş ve Şentürk, 2019: 361). Bazı akademik araştırmaların bulguları da, insanların yaşlılık döneminde güvenlik ve sağlık tedbirleri alınmış konutlarda/mekanlarda yaşamayı arzu ettiklerini göstermektedir. Dolayısıyla yaşlılar için tasarlanacak mekanların ideal nitelikte olması için; barınma, beslenme, sağlık ve güvenlik gibi birincil ihtiyaçların karşılanması gereklidir (Salman, 2019: 149). Aynı zamanda, yaşlı konutları ve dış mekanların, yaşlı bireyin sosyalleşmesini, aktivite ve üretkenliğini artırma olanaklarını, sağlık, psikoloji gibi ihtiyaçlarını göz önüne alarak planlanması gerektiği vurgulanmaktadır (Salman, 2019: 154).

Yaşlanan nüfusun konut talebini gittikçe değiştireceği bir gerçektir. Daha uyarlanabilir, esnek planlanmış ve uzmanlaşmış konutlara ihtiyaç söz konusudur. Öte yandan, konutların, sağlık açısından potansiyeli bulunmaktadır. Konut şartları, sağlık ve bakım hizmetlerine talebi azaltabilmektedir. Bunun için de yeni teknolojileri destekleyen, güvenli, erişilebilir ve uyarlanabilir evlere ihtiyaç bulunmaktadır. Nüfus yaşlanmasına hitaben, yeni konutlar yaratmak ve mevcut olanları uyarlamak bu noktada önemlidir. Yaşlıların kolayca, her

açından daha uygun bir eve taşınabilmeleri de önemlidir. Konut dendiğinde, mahalle bağlamından daha geniş bir açıdan bakmakta yarar vardır. Mahallede hiçbir müdahalede bulunmadan sadece evlerin ihtiyaca uygun hale getirilmesi, yeterli olmayacaktır. Erişilebilirlik ve sosyal uyum, yaşlıların yaşam kaliteleri üzerinde doğrudan etkilidir. Bağımsızlıklarını sürdürebilecekleri, akraba ve arkadaşlarına yakın olacakları, iletişim ve yalnızlık sorunu yaşamayacakları yerleşim alanlarına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu alanlar ayrıca, toplu taşıma araçlarına, mağazalara, sağlık merkezlerine, dini kurumlara ve diğer sosyal tesislere yakın ve ulaşılabilir olmalıdır (Kalinkara ve Kalaycı, 2019: 86-87).

Konutları yaşlılar için uygun hale getirebilmek, birtakım düzenlemeler gerektirir. Merdiven çıkmada güçlük çeken yaşlılar için tercihen tek katlı konutlarda veya çok katlı konutların giriş katında yerleşik olmalarının sağlanması, şartlar uygun olmadığında asansörün mutlak olması, basamak ve rampalar için tırabzan konumlandırılması, raf ve dolapların alçak konumlandırılması, düşmeyi önlemek için uygun zemin tasarım ve uygulamaları gibi artırılabilir birçok düzenlemeye gidilmelidir (Kalinkara ve Kalaycı, 2019: 87).

Kentsel şartlar yaşlıları oldukça etkilemektedir. Örneğin, komşularıyla ilişkileri artırmakta, biyolojik, psikolojik ve bilişsel kırılganlıkları ortaya çıkarmakta, mekân kullanım pratikleri değişebilmekte, toplumsal kaynaklara yönelik güvenleri azaltabilmektedir. Yaşanılan mahalle, bireyin stres kaynağı olabileceği gibi, huzur kaynağı da olabilmektedir. Toplu ulaşım araçlarına ve kamusal alanlara yakınlık, kentsel hareketliliği desteklemektedir. Alışveriş alanlarına sahip ya da yakın olan konut ve mahalleler, yaşlıların yerel toplulukla iletişimini güçlendirmektedir. Çeşitli fiziksel faaliyetler için uygun alanlar olması (yürüyüş parkurları vb.) ya da aktivitelerin yapılabileceği tesislere yakınlık, kronik hastalık riskinin azalmasına ve bireyin fizyolojik sisteminin güçlenmesine katkı sağlayacaktır (Beard, Kalache, Delgado ve Hill, 2012: 93'ten aktaran Büyükgümüş ve Şentürk, 2019: 363).

Tek bir yaşlı kabulü mümkün olmadığından, barınma ve çevresel birtakım sorunların da tek bir çözümü yoktur. Yaşlı kimsenin sosyoekonomik ve sosyokültürel özellikleri, fiziksel ve psikolojik durumları, beceri farklılıkları gibi faktörler, fiziksel çevreden beklentilerin de değişmesine neden olmaktadır. Bu yüzden yaşlı kullanıcıların barınması konusunda tek bir model önermek mümkün değildir. Yaşlılar için barınma modelleri 4 ana başlıkta ifade edilebilir (Zorlu ve Onur, 2019: 415-416):

- Bağımsız yaşlı konutları (mobil yardım hizmetleri, evde bakım hizmetleri)
- Destekli yaşlı konutları (bağımsız emeklilik evleri, yaşlı köyleri)
- Kurumsal bakım merkezleri (huzur evleri, yaşlı otelleri, yaşlı yurtları, gündüz bakım merkezleri)
- Geriatrik bakım merkezleri

Konut serbest piyasada yalnızca kar hedefiyle üretilerek alınıp satılan bir mal olmaktan öteye giderek, günümüzde devlet müdahalesiyle yerel yönetimlerin ve devletin sosyal amaçlı ürettiği bir mal haline gelmiştir. Ülkelerin kentsel gelişim planlarına konut stratejilerini entegre etmesi, konut stratejilerinde dezavantajlı gruplara da yer verilmesi, konutlarda makul fiyat politikalarının uygulanması, tüm konutlar için içme suyu, elektrik, kanalizasyon gibi temel altyapıların sağlanması, plansız ve ruhsatsız konutlara çözüm

bulunup, iyileştirme yapılması, kentlerdeki insanların yaşam kalitelerine olumlu yansıyacaktır. Bu çerçevede BM Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Konferansı'nda yerel yönetimlerin, merkezi hükümetin, sivil toplumun, özel sektörün ve finans sağlayıcı kişi ve kurumların iş birliği gerekli görülmektedir (Ekici, 2019: 24-29).

Tablo 4. Yaşlı Dostu Konut Kontrol Listesi Özeti

Hesaplılık • Tüm yaşlılar için uygun fiyatlı konut mevcuttur.	Temel hizmetler • Herkes için uygun fiyatlı temel hizmetler sunulur.
Tasarım • Konut uygun malzemelerden yapılmış ve iyi yapılandırılmıştır. • Yaşlıların serbestçe dolaşabilmeleri için yeterli alan vardır. • Konut, çevresel şartlara uygun şekilde donatılmıştır (örn. uygun klima veya ısıtma). • Konut, düzgün yüzeyli, tekerlekli sandalyeler için yeterince geniş geçitlere ve uygun şekilde tasarlanmış banyolara, tuvaletlere ve mutfaklara sahip olacak şekilde yaşlı bireyler için uyarlanmıştır.	Değişiklikler • Konut yaşlılar için ihtiyaca göre değiştirilmiştir. • Konut modifikasyonları ekonomiktir. • Konut modifikasyonları için ekipman kolaylıkla temin edilebilir. • Konut modifikasyonları için finansal yardım sağlanır. • Yaşlıların ihtiyaçlarını karşılamak için konutların nasıl değiştirilebileceğine dair iyi bir anlayış vardır.
Bakım • Bakım hizmetleri, yaşlı bireyler için uygun maliyetlidir. • Bakım işlerini üstlenecek uygun nitelikli ve güvenilir servis sağlayıcıları vardır. • Toplu konutlar, kiralık konutlar ve ortak alanlar bakımlıdır.	Yerinde yaşlanma • Konut hizmetlere ve tesislere yakın konumdadır. • Yaşlıların evde kalmalarını, “yerinde yaşlanmalarını” sağlayacak uygun fiyatlı hizmetler sunulmaktadır. • Yaşlı bireyler, yerinde yaşlanmalarına yardımcı olacak hizmetler hakkında iyi bilgilendirilir.
Yaşam ortamı • Konut aşırı kalabalık değildir. • Yaşlı bireyler barınma ortamlarında kendilerini rahat hissedebilirler. • Konut, doğal afetlere eğilimli alanlarda yer almamaktadır.	Konut seçenekleri • Bölgede zayıf ve engelli yaşlılar da dahil olmak üzere, yaşlı bireyler için düşünülmüş ve uygun fiyatlı barınma seçenekleri mevcuttur. • Yaşlı bireyler mevcut konut seçenekleri hakkında iyi bilgilendirilir.

• Yaşlı bireyler yaşadıkları ortamda kendilerini güvende hissederek. • Konut güvenliği önlemleri için mali yardım sağlanmaktadır.	• Bölgede yaşlılara tahsis edilmiş, yeterli ve uygun fiyatlı konutlar bulunmaktadır. • Yaşlı barınma tesislerinde bir dizi uygun hizmet, uygun olanaklar ve faaliyetler bulunmaktadır. • Yaşlı barınma evleri çevredeki topluluğa entegre edilmiştir.
Toplum entegrasyonu • Konut tasarımı, yaşlıların topluma sürekli entegrasyonunu kolaylaştırır.	

Kaynak: WHO (2007)'den yararlanılmıştır.

1.1.3.4.4. Sosyal Katılım

Sosyal katılım ve sosyal destek, yaşam boyunca sağlık ve refah ile güçlü bir şekilde bağlantılıdır. Aile ile olduğu gibi, toplum içinde boş zaman, sosyal, kültürel ve manevi faaliyetlere katılmak, yaşlıların yetkinliklerini kullanmaya devam etmelerine, saygı duymalarına ve saygı görmelerine, destekleyici ve yardımsever ilişkiler kurmalarına ya da sürdürmelerine izin verir. Sosyal entegrasyonu teşvik eder ve bilgi sahibi kalmanın anahtarıdır. Ancak DSÖ tarafından istişare edilen yaşlı bireyler, resmi ve gayri resmi sosyal yaşama katılma kapasitesinin sadece faaliyetlerin sunulmasına değil, aynı zamanda ulaşım ve tesislere yeterli erişime ve faaliyetler hakkında bilgi edinmeye de bağlı olduğunu açıkça ifade etmektedir. Çoğu şehirde, yaşlılar topluluklarına aktif olarak katıldıklarını; ancak katılım için daha fazla imkân verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Yaşadıkları yere daha yakın, daha fazla ve çeşitli aktiviteler yapılmasını önermiş, toplum içinde, diğer yaş grupları ve kültürlerle entegrasyonu teşvik eden faaliyetler istemişlerdir. En büyük endişeler, özellikle engelli insanlar için karşılanabilirlik, erişilebilirlik ve etkinliklerin farkındalığıdır. Erişilebilirliği sağlamak için, yerinde ve uygun desteğe sahip olmak, özellikle hareket sorunları olan insanlar için, her yerde, özellikle de gelişmekte olan ülkelerde ve geçiş ekonomilerinde daha önemli görülmektedir (WHO, 2007: 38).

Newman ve Klinenberg'in çalışmalarına göre, kentteki yaşlılar, sosyal sermayelerinin zayıflamasından endişe duymakta, güven bağlarının zayıflaması, yaşlıları daha da yalnızlaştırmaktadır (İçli, 2019: 384). Sağlıklı bir toplum için, bireyler arasında güven ve yardımlaşmaya dayanan sosyal sermaye olmazsa olmazdır (Şenkal, 2005: 802). Yaşlılar, rahatlıkla yaşam boyu öğrenme ve eğitim olanaklarına, farklı gruplarla iletişim kurabilecekleri kültürel faaliyetlere ve rekreasyonel alanlara ulaşabilmelidirler. Bu imkanların olmadığı bir kentte, yaşlı kimsenin gündelik yaşamdan izole olma riski artacaktır (Görgün Baran, 2016: 95'ten aktaran Büyükgümüş ve Şentürk, 2019: 375). Kentte sosyal etkileşimin güçlendirilmesi için, öncelikle yaşlıların dışarı çıkmaları özendirilmelidir. Eğitim ve kültürel faaliyetlerin arttırılması, sportif aktiviteler için tesislerin yapılması, kültürel mekanların arttırılması ve tüm bu mekân ve tesislere erişim kolaylığı sağlanması (düşük ücret, sıra kolaylığı, uygun ulaşım koşulları gibi), gönüllülük ile ilgili uygulamaların arttırılması ve gönüllü faaliyetlere katılımın desteklenmesi gibi birçok sosyal ve mekânsal politika ayarlanabilir (Büyükgümüş ve Şentürk, 2019: 375).

Gönüllülük politikaları, emeklilik sonrası yaşam kalitesinde görülmesi pek muhtemel düşüşleri ve toplumsal yaşamdan izolasyonu engelleyecektir. Yerel yönetimlerin gönüllü olmayı destekleyici politikalarına da ihtiyaç vardır. Kent yönetimleri bu konuda aktif rol almalı, yaşlılara bilgi ve beceri kazandırıcı eğitimlerin verilmesi sağlanmalıdır. Gönüllü çalışmalar, kuşaklararası iletişimi de destekleyecektir (Büyükgümüş ve Şentürk, 2019: 375).

Tablo 5. Yaşlı Dostu Sosyal Katılım Kontrol Listesi Özeti

Etkinlik ve aktivitelerin erişilebilirliği • Uygun fiyatlı, esnek ulaşım imkanlarına sahip ve yaşlı bireyler için yakın çevrededir. • Yaşlı bireyler bir arkadaş ya da bakıcı ile katılma seçeneğine sahiptir. • Etkinliklerin zamanı yaşlılar için gün boyunca uygundur. • Bir etkinliğe giriş serbesttir (örneğin üyelik gerekmez) ve bilet satın alma gibi giriş, yaşlıların uzun süre kuyrukta beklemesini gerektirmeyen hızlı ve tek elden sağlanan bir süreçtir.	Hesaplılık • Etkinlikler, aktiviteler ve yerel cazibe merkezleri, yaşlı katılımcılar için ekonomiktir, gizli veya ek maliyetler yoktur (ulaşım maliyetleri gibi). • Gönüllü kuruluşlar, yaşlılar için yapılan faaliyetlerin maliyetlerini uygun maliyetle tutmak için, kamu ve özel sektör tarafından desteklenmektedir.
Etkinlik ve faaliyet yelpazesi • Her biri farklı ilgi alanlarına sahip olan çeşitli yaşlı nüfusa hitap etmek için çok çeşitli faaliyetler mevcuttur. • Topluluk faaliyetleri, farklı yaş ve kültürel geçmişe sahip kişilerin katılımını teşvik eder.	Tesisler ve ortamlar • Yaşlıları da içeren toplantılar; rekreasyon merkezleri, okullar, kütüphaneler, yerleşim yerlerindeki topluluk merkezleri, parklar ve bahçeler gibi çeşitli topluluk yerlerinde gerçekleşir. • Engellilerin veya bakıma muhtaçların katılımını sağlayacak tesisler erişilebilir ve donanımlıdır.
Faaliyetlerin tanıtımı ve farkındalığı • Faaliyetler ve etkinlikler; faaliyetin kendisi, giriş imkânı ve ulaşım seçenekleri hakkında bilgiler de dahil olmak üzere, yaşlılara uygun bir şekilde iletilir.	Davet Ayrıcalığı • Faaliyetleri desteklemek ve katılımı teşvik etmek için kişisel davetiyeler gönderilir. • Etkinliklere katılmak kolay olup, hiçbir özel beceri (okuryazarlık dahil) gerektirmez. • Etkinliklere katılmaya devam etmeyen bir kulüp üyesi, çıkarılmayı istemediği müddetçe kulübün posta ve telefon listelerinde tutulur. • Organizasyonlar, kişisel ziyaretler veya telefon görüşmeleri yoluyla dışlanmış yaşlılarla ilişki kurmaya, faaliyetlere onları dahil etmeye çalışır.

Topluluk entegrasyonunu teşvik etme

- Topluluk tesisleri, farklı yaş ve ilgi alanlarına sahip kişiler tarafından ortak ve çok amaçlı kullanımı ve kullanıcı grupları arasındaki etkileşimi teşvik eder.
- Yerel toplanma yerleri ve faaliyetler, mahalle sakinleri arasında tanınırlığı ve alışverişi-mübadelayı teşvik eder.

Kaynak: WHO (2007)

1.1.3.4.5. Saygı Duyma ve Sosyal İçerme

Yaşlı bireyler, kendilerine karşı tutarsız davranış ve tutum örnekleri deneyimlediklerini bildirmektedir. Bir yandan, birçoğu genellikle kendilerine saygı duyulduğunu, fark edildiklerini ve içerildiklerini düşünürken; diğer yandan, toplumda, hizmetlerde ve ailede dikkate alınma eksiklikleri yaşamaktadırlar. Bu çatışma, değişen bir toplum ve davranış normları, kuşaklararası bağlantı eksikliği ve yaşlanma ile yaşlılar hakkında yaygın bilgi eksikliği olarak açıklanmaktadır. Konsültasyondan anlaşılabileceği üzere, yaşlı bireylere karşı saygı ve onları sosyal olarak içermek, toplumsal değişimden daha fazlasına bağlıdır. Bu durumda, kültür, cinsiyet, sağlık durumu ve ekonomik durum gibi faktörler büyük rol oynamaktadır. Yaşlı bireylerin kentin sosyal, sivil ve ekonomik yaşamına ne ölçüde katıldıkları da içerme deneyimleriyle yakından bağlantılıdır (WHO, 2007: 45).

Özellikle metropoller, farklı kuşakları hem kamusal hem de özel ortamlarda birbirleriyle buluşturma konusunda sıkıntılı yerlerdir (İçli, 2019: 400). Şahin'in de (2011: 85) ifade ettiği üzere "kuşaklararası yabancılaşma", zayıflayan aile bağları ve artan sosyal mesafe ile birlikte kuşaklararası mesafe de giderek açılmaktadır. Bu nedenle kuşaklararası iş birliğini sağlamak için güncel ve yenilikçi politikalara her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır (İçli, 2019: 400).

Yaşlılar zaman içerisinde çok hızlı değişen sosyal ve kültürel anlayışı benimsemekte ve bu anlayışa adaptasyonda gençler kadar hızlı değildirler. Bu nedenle kuşaklararası giderek artan bir anlayış farklılığı görülmektedir. Birbirlerini tanımaları için empati kuramayan genç ve yaşlılara, birbirlerini tanıyıp anlamaları için fırsatlar yaratılmalıdır.

Tablo 6. Yaşlı Dostu Saygı Duyma ve Sosyal İçerme Kontrol Listesi Özeti

Saygılı ve içerici hizmetler	Kuşaklararası ve aile etkileşimleri
• Yaşlılara, onlara daha iyi hizmet vermenin yolları konusunda kamu, gönüllü ve ticari hizmetlerce danışılmaktadır. • Kamu ve ticari hizmetler, yaşlıların ihtiyaçlarına ve tercihlerine uyarlanmış hizmetler ve ürünler sunar. • Hizmetlerin, yaşlılara yanıt vermek üzere eğitilmiş yardımsever ve nazik personeli vardır.	• Topluluk genelindeki organizasyonlar, faaliyetler ve etkinlikler, yaşa özel ihtiyaç ve tercihleri karşılayarak, her yaştan insanı cezbeder. • Yaşlı bireyler, özellikle "aileler" için topluluk faaliyetlerine dahil edilir. • Nesilleri karşılıklı eğlence ve zenginleştirme için bir araya getiren faaliyetler, düzenli olarak yapılmaktadır.

Halk eğitimi • Yaşlanma ve yaşlı bireyler hakkında bilgi edinmek, ilkökul ve ortaokul müfredatında yer almaktadır. • Yaşlılar, çocuklar ve öğretmenlerle birlikte, yerel okul faaliyetlerine aktif ve düzenli olarak katılmaktadır. • Yaşlılara; bilgilerini, geçmiş ve deneyimlerini, diğer nesillerle paylaşmaları için fırsatlar sunulmaktadır.	Topluluk katılımı • Yaşlı bireyler, kendilerini etkileyen topluluk kararlarının alınma süreçlerine, tam olarak dahil edilir. • Yaşlılar toplum tarafından hem geçmiş ve hem şimdiki katkıları ile tanınırlar. • Mahalle bağlarını ve desteğini güçlendirmek için, topluluk faaliyetleri arasında yaşlı sakinler; kilit bilgi kaynakları, danışmanlar, aktörler ve lehtarlar-yararlanıcılar olarak bulunmaktadır.
Ekonomik içirme • Ekonomik açıdan dezavantajlı yaşlı bireyler, kamu, gönüllü, özel hizmet ve etkinliklere erişimden yararlanırlar.	Yaşlanmanın herkese açık görüntüleri • Medya, kamusal imajı desteklemek için yaşlıları olumlu ve klişeleştirmeden göstermektedir.

Kaynak: WHO (2007)'den yararlanılmıştır.

1.1.3.4.6. Sivil Katılımı ve İstihdamı

Yaşlı bireyler, emeklilik döneminde topluluklarına katkıda bulunmayı bırakmazlar. Birçoğu aileleri ve toplulukları için ücretsiz ve gönüllü çalışmalara devam etmektedir. Bazı bölgelerde, ekonomik koşullar yaşlıları emekliliklerinden çok sonra ücretli işler almaya zorlamaktadır (WHO, 2007: 51). Ancak, farklı kuşaklardaki çalışanların değer verdikleri, öncelikleri ve arzuları birbirinden farklıdır. Doğal olarak işverenler tarafından evvela bireysel farklılıkların dikkate alınması, yaşlı işgücü ile işin özelliklerinin en iyi biçimde örtüştürülmesi, hatta çalışma saatlerinde esneklik sağlanması (Yüksel Oktay, 2006: 445) gibi hususlar yaşlı istihdamına katkı sunacaktır.

Yaşlı dostu bir topluluk, yaşlıların istedikleri takdirde ücretli istihdam veya gönüllü çalışma yoluyla topluluklarına katkıda bulunmaya devam etmeleri ve siyasi sürece katılmaları için seçenekler sunar. Birçok yaşlı birey, çalışmaya devam etmek istemekte; bazıları bunu yapmaktadır. Ayrıca, DSÖ projesine katılan yaşlı bireyler, topluluklarında gönüllü olarak çalışma arzusunu ve istekliliğini dile getirmiştir. Çoğu şehirdeki yaşlıların istihdama ve gönüllü fırsatlara erişimi var olup, bu bireyler genel olarak katkılarına saygı duyulduğunu ifade etmektedirler. Yaşlı bireyler, istihdam için daha fazla fırsata sahip olmak istemekte; mevcut istihdam ve gönüllü fırsatların ihtiyaçlarına ve ilgilerine daha uygun hale getirilmiş-uydurulmuş olmasını belirtmektedir. Ayrıca, sivil katılımı teşvik etmek için daha fazla çaba görmek istemektedirler. Yaşlılar, katılımın önünde fiziksel ve kültürel damgalanma gibi engeller olduğunu da hissetmektedirler (WHO, 2007: 51).

Tablo 7. Yaşlı Dostu Sivil Katılımı ve İstihdamı Kontrol Listesi Özeti

Gönüllülük seçenekleri	İstihdam seçenekleri
• Yaşlı gönüllülerin katılabileceği çeşitli seçenekler vardır. • Gönüllü organizasyonlar, altyapı, eğitim programları ve gönüllü iş gücü ile iyi gelişmiştir. • Gönüllülerin becerileri ve ilgi alanları pozisyonlarla eşleştirilir (örn. Kayıt veya veritabanı). • Gönüllüler, gönüllü çalışmalarında, örneğin; ulaşım veya park maliyetlerinin karşılanması suretiyle desteklenir.	• Yaşlıların çalışması için bir dizi fırsat vardır. • Politika ve mevzuat yaş temelli ayrımcılığı önler. • Emeklilik bir seçimdir, zorunlu değildir. • Yaşlılar için yarı zamanlı veya mevsimlik istihdam seçenekleri ile esnek fırsatlar mevcuttur. • Yaşlı çalışanlar için istihdam programları ve acenteleri mevcuttur. • Çalışan örgütleri (örneğin, sendikalar) yaşlı çalışanların daha fazla katılımını sağlamak için yarı zamanlı ve gönüllü çalışma gibi esnek seçenekleri desteklemektedir. • İşverenler, yaşlı işçileri istihdam etme ve elde tutmaları için teşvik edilir.
Eğitim	Erişilebilirlik
• Yaşlı çalışanlar için emeklilik sonrası fırsatlar konusunda eğitim verilmektedir. • Yeni teknolojiler eğitimi gibi yeniden eğitim fırsatları yaşlı çalışanlar tarafından yararlanılabilir. • Gönüllü kuruluşlar, kendi görev-pozisyonları için eğitim vermektedir.	• Gönüllü veya ücretli çalışma fırsatları bilinmekte ve desteklenmektedir. • İşe ulaşım mevcuttur. • İşyerleri engellilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere uyarlanmıştır. • İşçinin ücretli veya gönüllü çalışmaya katılmasının bir maliyeti yoktur. • Yaşlı gönüllüleri işe almak, eğitmek ve elde tutmak için kuruluşlar (ör. Finanse etme veya düşük sigorta maliyetleri) desteklenir.
Sivil Katılım	Değerli katkılar
• Danışma konseyleri, organizasyon kurulları vb. yaşlıları içerir. • Yaşlıların toplantılara, rezerve edilmiş oturma yerleri planlanarak, engelli kişilere destek olma, işitme güçlüğü olanlara yardımcı olma ve ulaşım desteği gibi sivil etkinliklere katılmalarını sağlamak için destek söz konusudur. • Yaşlılara yönelik politikalar, programlar ve planlar yaşlı bireylerin katkılarını içerir. • Yaşlı bireyler aktif katılmaya teşvik edilir.	• Yaşlı bireylere katkılarından dolayı saygı duyulur ve takdir edilir. • İşverenler ve kuruluşlar yaşlı çalışanların ihtiyaçlarına karşı hassastır. • Yaşlı işçiler çalıştırmanın faydaları işverenler arasında paylaşılmalıdır.

Girişimcilik	Ödeme yapma
- Yaşlı girişimciler için destek ve serbest meslek fırsatları vardır (ör. Çiftlik ve el sanatları ürünlerinin satılacağı pazarlar, küçük işletme eğitimleri ve yaşlı işçiler için mikro finansman). - Küçük ve ev tabanlı işletmeleri desteklemek için tasarlanan bilgiler, yaşlı çalışanlar için uygun formatlardadır.	- Yaşlı çalışanlara yaptıkları iş için uygun bir şekilde ücret ödenir. - Gönüllülerin çalışırken yaptıkları masraflar karşılanır. - Yaşlı işçilerin kazançları, hak sahibi oldukları emekli maaşlarından ve diğer gelir desteği biçimlerinden düşülmez.

Kaynak: WHO (2007)'den yararlanılmıştır.

1.1.3.4.7. İletişim ve Bilgi Edinme

Yaşlıların kentin olanakları hakkında bilgi eksikliği, her alanda aktif olmaları önünde önemli bir engeldir. Sağlıklı, aktif yaşlanma konusunda bilgi edinme imkanlarının yokluğu ya da eksikliği, nispeten sosyal açıdan aktif ve çevreleri ile iletişim halinde olan yaşlıları, bu tür bilgileri daha çok başkalarının ağzından duymaya itmektedir. Dışlanmış, yalnız ve sosyal çevreden bir şekilde yoksun durumdaki yaşlılar ise, bu bilgilerden hiçbir şekilde haberdar olamamaktadır (İçli, 2019: 402).

Tablo 8. Yaşlı Dostu İletişim ve Bilgi Kontrol Listesi Özeti

Bilgi sağlamak	Otomatikleştirilmiş iletişim ve ekipman
- Yazılı ve radyo-televizyon (görsel-işitsel) yayını yapan medya ve telefonlardan oluşan temel, evrensel iletişim sistemleri, her vatandaşı ulaşmaktadır. - Bilgilerin düzenli ve güvenilir bir şekilde dağıtılması, hükümet veya gönüllü kuruluşlar tarafından sağlanır. - Evlerine yakın olan ve günlük hayattaki olağan faaliyetlerini yürüten yaşlılara ulaşmak için bilgi yayılır. - Bilginin yaygınlaştırılması, iyi duyurulmuş erişilebilir bir toplum hizmetinde koordine edilir – (“tek elden-noktadan” bir bilgi merkezi). - Hem normal hem de hedef kitle iletişim araçlarında, yaşlılara yönelik düzenli bilgi ve program yayınları sunulmaktadır.	- Telefon yanıt servisleri, talimatları, yavaş ve anlaşılır şekilde verir ve arayanlara mesajı istedikleri zaman nasıl tekrar edeceklerini ifade eder. - Kullanıcılar, gerçek bir kişiyle konuşma veya birinin geri araması için bir mesaj bırakma seçeneğine sahiptir. - Cep telefonları, radyolar, televizyonlar, bankamatikler ve bilet makineleri gibi elektronik cihazların geniş butonları ve büyük yazıları vardır. - Banka, posta ve diğer hizmet makinelerinin gösterge paneli iyi ışıklandırılmıştır ve farklı boydaki kişiler tarafından erişilebilirdir.
Bilgisayarlar ve İnternet	Basılı bilgi
Devlet daireleri, toplum merkezleri ve kütüphaneler gibi halka açık yerlerde, halkın	Basılı bilgiler - resmi formlar, televizyon altyazıları-başlıkları ve görsel ekranlardaki metinler

bilgisayarlara ve internete erişimi, ücretsiz veya asgari bir ücret karşılığındadır. • Bireysel yardıma kolayca erişilebilir.	dahil - büyük harflerle yazılmaktadır ve ana fikirler açık-net başlıklar ve kalın yazı tipiyle gösterilmektedir.
Sözlü iletişim • Yaşlı bireyler için erişilebilir olan sözlü iletişim, örneğin halk buluşmaları, toplum merkezleri, kulüpler ve görsel-işitsel medya, haberi bire bir yaymaktan sorumlu kişiler aracılığıyla tercih edilmektedir. • Sosyal dışlanma riski altındaki kişiler, gönüllü misafir ve ziyaretçiler, ev destek çalışanları, kuaförler, kapıcılar veya bakıcılar gibi etkileşimde bulunabilecekleri güvenilir kişilerden bilgi almaktadırlar. • Kamu kurumları ve işletmelerdeki bireyler, içtenlikle ve talep üzerine yüz yüze hizmet vermektedir.	Sade dil • Basılı ve sözlü iletişim, kısa ve anlaşılır cümlelerle basit, bilinen kelimeler kullanır.

Kaynak: WHO (2007)'den yararlanılmıştır.

1.1.3.4.8. Topluluk Desteği ve Sağlık Hizmetleri

Sağlık ve destek-yardım hizmetleri, toplum içinde sağlığı ve bağımsızlığı korumak için hayati öneme sahiptir. Odak gruplarındaki yaşlılar, bakıcılar ve hizmet sağlayıcılar tarafından dile getirilen endişelerin çoğu, yeterli kalitede, uygun ve erişilebilir bakımın mevcudiyeti ile ilgilidir. DSÖ'nün danıştığı katılımcılar deneyimlerini çok farklı sistemler bağlamında, çok farklı beklentilerle belirtmekte; ancak yine de yaşlı bireyler her yerde temel sağlık ve gelir desteği arzusunu açık bir biçimde dile getirmektedir. Sağlık bakım maliyetleri her yerde çok yüksek olarak algılanır ve uygun fiyatlı bakım arzusu sürekli olarak ifade edilir. Gelişmekte olan ülkelerdeki birçok şehirde, gerekli hizmet ve teçhizatla temel bir eksiklik gözlenirken, diğerlerinde hizmetlerin yetersiz dağıtıldığı görülmektedir. En gelişmiş ülkelerden bazıları, aynı zamanda, en büyük hacim-kapasite, çeşitlilik, sağlık, toplum destek hizmetlerine ve en fazla sayıda şikâyetle sahiptir. Bu durum şüphesiz mevcut hizmetlerden duyulan memnuniyetsizliği yansıtsa da, bu şehirlerdeki yaşlıların dünyanın diğer bölgelerinde bulunmayan hizmetlere erişebildiklerini göstermektedir (WHO, 2007: 66).

İş birliği yapılan çoğu şehirde, birçok sağlık ve sosyal hizmetin tedariği, organizasyonu ve finansmanı şehirler yerine devletler veya ulusal hükümetler tarafından karşılanmaktadır. Ayrıca, sağlık ve sosyal hizmet çalışanlarının tedarik edilmesi ve mesleki eğitimi, şehrin kontrolü dışındadır. Bununla birlikte, sağlık ve sosyal hizmetler, bir şehir içindeki yerel kuruluşlarda yerel insanlar tarafından verilmektedir. Toplum bazlı kâr amaçlı ve gönüllü gruplar, destek ve bakım sağlamada önemli bir rol oynamaktadır. Kamu karar vericileri ile şehir düzeyindeki özel ve gönüllü sektörler, hizmetlerin sayısı, kapsamı ve yeri ile

bölgelerindeki tesis ve hizmetlerin erişilebilirliğinin diğer yönleri üzerinde bir etkiye sahiptir. Yerel hizmet yetkilileri de, personel eğitimini sağlar ve hizmet performans standartlarını belirler. Sivil toplum, finansal destek ve gönüllü çalışma sağlamada rol oynamaktadır. Kılavuz, bulguları bildirirken ve yaşlı dostu bir şehirde toplum ve sağlık hizmeti özelliklerinin bir kontrol listesini geliştirirken, yaşlı dostu bir şehrin etkisi kapsamındaki topluluk desteği ve sağlık hizmetlerinin söz konusu yönlerine odaklanmaktadır. Sağlık hizmeti konuları, şehirlerin çoğunda aktif yaşlanma için önemini vurgulayarak, odak grup tartışmalarında önemli yer tutmaktadır. Sağlık bakımına ve tam anlamıyla tıbbi olmayan bir dizi sağlık hizmetine erişim ana konulardır. Genel olarak toplum desteği ve sosyal hizmetlere daha az dikkat edilmesine rağmen, yaşlı dostu bir şehrin temel özellikleri katılımcılar tarafından yapılan yorumlar ile belirlenebilir (WHO, 2007: 66-67).

Tablo 9. Yaşlı Dostu Toplum ve Sağlık Hizmetleri Kontrol Listesi Özeti

Hizmet erişilebilirliği	Hizmet sunumu
• Sağlık ve sosyal hizmetler, şehir genelinde iyi bir şekilde dağılmış, elverişli bir şekilde konumlandırılmış ve tüm ulaşım araçlarıyla kolayca ulaşılabilir. • Huzurevleri ve bakım evleri gibi yerleşik bakım tesisleri, hizmetlere ve yerleşim yerlerine yakın bir yerde konumlandırılmıştır. Böylece vatandaşlar daha geniş toplulukla entegre kalabilmektedir. • Hizmet tesisleri güvenli bir şekilde inşa edilmiş, engelliler için tamamen erişilebilirdir. • Yaşlılar için sağlık ve sosyal hizmetler hakkında açık ve erişilebilir bilgi sağlanır. • Bireysel hizmetlerin sunumu minimum bürokrasi ile koordine edilir. • İdari personel ve servis personeli, yaşlılara saygılı ve duyarlı davranır. • Sağlık ve toplum destek hizmetlerine erişimi engelleyen ekonomik engeller asgari düzeydedir. • Belirlenen mezar alanlarına yeterli erişim vardır.	• Sağlığın geliştirilmesi, sürdürülmesi ve restore edilmesi için, yeterli bir sağlık ve toplum destek hizmetleri yelpazesi sunulmaktadır. • Sağlık hizmetleri, kişisel bakım ve ev temizlik hizmetleri gibi, evde bakım hizmetleri sunulmaktadır. • Sunulan sağlık ve sosyal hizmetler, yaşlıların ihtiyaç, talep ve endişelerine yöneliktir. • Hizmet uzmanları, yaşlı bireylerle iletişim kurmak ve etkili bir şekilde hizmet vermek için, yeterli beceri ve eğitime sahiptir.
Gönüllü desteği	Acil durum planlaması ve bakımı
• Her yaştan gönüllü, yaşlı bireylere yardımcı olması için teşvik edilir ve desteklenir.	• Acil durum planlaması, yaşlılara yönelik, acil durumlara hazırlıklı olma ve acil durumlarda müdahale etmeyi içerir.

Kaynak: WHO (2007)'den yararlanılmıştır.

1.1.3.5. Yaşlı Dostu Kentler ve Topluluklar Küresel Ağı

DSÖ, rehberine dayalı politika tavsiyelerinin pratiğe dönüşmesini desteklemek amacıyla “Yaşlı Dostu Kentler ve Topluluklar Küresel Ağı” girişimini duyurmuştur (Buffel and Phillipson, 2018: 5). Yaşlı dostu olma arzusunu aktif şekilde sürdürmeyi taahhüt eden bir kent ya da topluluk, Küresel Ağ’a üye olmak için başvuru yapabilmektedir (Davey, 2017: 11). Ağ’ın üye sayısı, girişimin başlatıldığı tarih olan 2010 yılından bugüne hızlı bir artış göstermiştir. Günümüze kadar 500’ü aşkın kent ve topluluk, bu ağın üyesi durumundadır (Buffel and Phillipson, 2018: 5).

Küresel Ağ’ın odağı, yaşlı dostu politikaları yerel seviyede desteklemek üzerinedir. Üye olmak için temel şartlardan birisi, yaşlı dostu kent olabilmek için geçirilmesi gereken zaman içinde belirlenmiş şartlar üzerinde hareket etme ehliyetinin bulunmasıdır. Bu konuda, kent ya da topluluğun büyüklüğünün önemi yoktur. Bilakis, New York, Seul ve Tahran gibi metropollerin yanında küçük kırsal kasabalar da üyeliklerini sürdürmektedir. Zaten, kırsal kesimler de dahil olmak üzere, daha küçük toplulukları içermek adına Küresel Ağ’ın ismi, “yaşlı dostu kentler”in ardından “yaşlı dostu kentler ve topluluklar” şeklinde değiştirilmiştir (Warth, 2016: 42).

Küresel Ağ’ın amacı, yaşlı dostu kent ve toplulukları daha yaşlı dostu olma konusunda teşvik etmektir. Yöntem olarak dünya çapında kentler ve topluluklar birbirine bağlanmaktadır. Bu şekilde edinilen bilgi ve tecrübe transferi kolaylaşmakta; neyin ve nasıl yapılabileceği paylaşılmakta; yenilikçi ve kanıt temelli teknik yardım sağlanarak çözüm konusunda kentlere destek olunmaktadır (Warth, 2016: 41-42). Küresel Ağ aynı zamanda, yaşlı dostu kent göstergelerinin yerel bazda uygun biçimde nasıl seçilmesi, tanımlanması ve ölçülmesi gerektiği ile ilgili rehberlik hizmeti vermektedir (Davey, 2017: 12).

Ağın işlevleri yukarıdakilerde sınırlı değildir. Küresel Ağ’ın üyeleri, benzer sorunlarla karşılaşmış yüzlerce kent ya da topluluğun tecrübe ve rehberliğine erişim fırsatına sahip olmaktadır. Yani Küresel Ağ, yaşlı dostu kentler ve topluluklar için giderek büyüyen bir referans kütüphanesidir. Üyeler, yaşlı dostu önceliklerini, faaliyet planlarını, değerlendirmeleri, alınan dersleri, başarılı yaklaşım ve uygulamaları birbirlerine aktarmaktadır. Bu şekilde yerel seviyedeki sorunlara çoklu bir bakış açısıyla yaklaşma imkânı bulunmaktadır. Küresel Ağ, diğer yandan, DSÖ, ağ iştirakleri ve üyelerince geliştirilen, yaşlı dostu kent ve topluluklar sürecine yönelik, yenilikçi rehberlik ve yöntemler sağlamaktadır. Bu konuda bir örnek, ağ üyeleri ve iştirakleriyle yakın iş birliği sonucu, DSÖ Kobe Merkezi’nce geliştirilen yaşlı dostu kent temel göstergeleridir. Bu göstergeler, fiziksel çevre (yürünebilirlik, kamusal alanlara ve yapılara erişebilirlik, ulaşım, konut vb.), sosyal çevre (gönüllülük, istihdama dahil olma, yaşlılara karşı geliştirilen tavır ve gerekli uygulamaların mevcudiyeti vb.) ve yaşlı dostu çevre çıktılarını içermektedir (Warth, 2016: 43-44).

Küresel Ağ, bu ağa üye olmak arzusundaki kent ve toplulukların yürütecekleri uygulamaların her aşamasında, yaşlıların katılımını sağlayacak mekanizmaların yaratılmasına vurgu yapmaktadır. DSÖ’nün projesi de, yerel yönetimler için yaşlı yetişkinlerin dahil edilmesini önceleyen bir “yukarıdan aşağı” ve “aşağıdan yukarıya” yaklaşım olup, bu şekilde sürdürülmesi vurgulanmaktadır (Plouffe vd., 2016: 31).

Ağ, dünya nüfusunun yaşlanması ve hızlı kentleşmeye refleks olarak, yaşlıların yerel seviyede toplumsal yaşama katılımını arttırmak, aktif ve sağlıklı yaşlanmayı teşvik etmeye yönelik faaliyetlere odaklanmaktadır. Ağ üyeliği, bir akreditasyon değildir. Kentlerin yaşlanan nüfuslarının ihtiyaçlarını dinleme, yaşlı dostu olma durumlarını değerlendirme ve izleme taahhütlerini ifade etmektedir. Öte yandan üyelik; deneyimleri, başarıları ve çıkarılan dersleri, diğer kent ve topluluklarla paylaşma taahhüdünü içermektedir. Kentlerin hem DSÖ hem de birbirleri ile iletişim içerisinde olmalarını, uygulamaların nasıl daha kaliteli ve sürdürülebilir olacağını, gerekli teknik destek ve eğitimlerin olmasını sağlamaktadır. DSÖ Yaşlı Dostu Kentler ve Topluluklar Küresel Ağ'ı, halihazırda dünya çapında 240 milyondan fazla insanı içeren, 41 ülkede, 1000 şehir ve topluluğu kapsamaktadır (WHO, 2020'den aktaran, Erdem ve Yavuz, 2020: 283-284). Tüm ülkelerin kentleri Küresel Ağ'a katılabilmektedir. Ağın resmi üyesi olabilmek için tamamlanması gereken üç aşama (ASPB, 2018'ten aktaran Erdem ve Yavuz, 2020: 284):

1. DSÖ'nün Yaşlı Dostu Kentler'e yönelik web adresindeki başvuru formunun doldurulması.
2. Belediye başkanı ve yönetimi tarafından, DSÖ'ye yaşlılıkla ilgili bağlılık ve sürekli iyileştirme yapmayı öngören resmi bir yazı sunulması.
3. DSÖ tarafından belirlenmiş; planlama, uygulama, ilerlemenin değerlendirilmesi ve sürekli iyileştirme aşamalarını içeren dört aşamalı döngünün tamamlanması.

1.1.3.6. Yaşlı Dostu Bir Kent Olma Süreci

Yaşlı dostu uygulamaların artması, nitelikli uygulamaları da açığa çıkarmaktadır. DSÖ çerçevesi ve araştırma protokolü haricinde, yaşlı dostu bir kent yaratmak için evrensel olarak tanınmış bir yaklaşım bulunmamaktadır; ancak literatürde faydalı olabilecek yaklaşımlar da yok değildir. Bunlardan birine göre, yaşlı dostu bir kent yaratmak için temel şartlar aşağıdaki gibi olmalıdır (O'Hehir, 2014: 8):

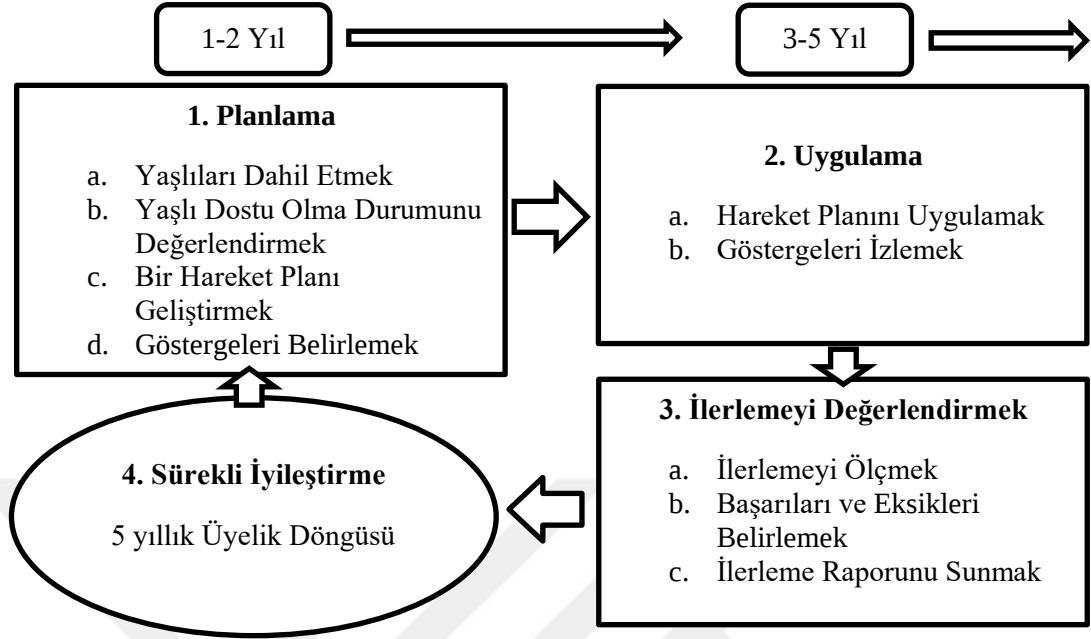
- Yaşlı yetişkinlerin aktif katılımı,
- Birden fazla ortağı olan iş birliği bir yaklaşım,
- Güçlü yerel liderlik ve organizasyon,
- Girişimlerin büyük oranda topluma sirayet etmesini sağlayan geniş bir perspektif,
- Güvenilir araştırma kanıtlarının ve objektif değerlendirme yöntemlerinin mevcudiyeti.

Odak grup araştırmasındaki çıktılarının yerine getirilmesi, daha yaşlı dostu olmanın yalnızca başlangıç noktasıdır. DSÖ'nün Yaşlı Dostu Kentler ve Topluluklar Küresel Ağ'ına katılan kentlerin, dört aşamalı beş yıllık bir süre için ne kadar yaşlı dostu olduklarını devamlı şekilde değerlendirmeyi ve yaşlı dostu olma durumlarını daha da ilerletmeyi taahhüt etmeleri gerekmektedir (O'Hehir, 2014: 16). Ayrıca, dört aşamalı beş yıllık sürecin tamamlanması ve süreç sonunda yapılacak değerlendirme sonrasında yeni bir beş yıllık süreç başlatılmalıdır (İçli, 2019: 398). Bu aşamalar sırasıyla aşağıdaki gibidir (O'Hehir, 2014: 16):

1. Planlama Aşaması (1-2 Yıl),
2. Uygulama Aşaması (3-5 Yıl),
3. İlerlemenin Değerlendirilmesi Aşaması (5 yılın sonu),

4. Sürekli İyileştirme Aşaması.

Şekil 1. DSÖ Yaşlı Dostu Kentler ve Yopululuklar Küresel Ağı Planlama Çerçevesi



Kaynak: O’Hehir (2014:16)

1. Planlama Aşaması (1-2 yıl)

Kendi içerisinde dört aşamadan oluşmaktadır (Erdem ve Yavuz, 2020: 284-285):

- Yaşlı Dostu Kentler döngüsü süresince, yaşlıların katılım olanakları sağlanmalıdır.
- Kentin yaşlı dostu olup olmadığı (pozisyonunu) değerlendirilmelidir.
- Değerlendirme sonuçlarına göre, üç yıllık bir şehir planlaması geliştirilmelidir.
- İlerlemenin izlenebilmesi için göstergeler belirlenmelidir.

2. Uygulama Aşaması (3-5 yıl)

Birinci aşamadan sonra, iki yıl içerisinde kent planları gözden geçirilip, onaylaması için DSÖ’ye sunulmalıdır. Onay alındıktan sonra üç yıl içerisinde planlar uygulanmalıdır.

3. İlerlemenin Değerlendirilmesi Aşaması (5. yılın sonu)

Kentte yapılan uygulamaların ilk periyodunun sonunda, birinci aşamada belirlenen göstergeler taslağında hazırlanan gelişim raporu DSÖ’ye sunulmalıdır.

4. Sürekli İyileştirme Aşaması

Özgün eylem planındaki ilerlemelerin açık ve net bir şekilde kanıtları olması halinde, kentler sürekli iyileştirme aşamasına geçmektedirler. Kentler, ilişkili göstergelerle beraber yeni bir plan (5 yıla kadar) geliştirilmek üzere, davet edilmektedir. Yeni planla ilgili gelişmeler ikinci uygulama periyodunda değerlendirilir. Kentler daha fazla uygulama döngüsü içerisine girerek, Küresel Ağ’a olan üyeliklerinin devamını sağlayabilirler.

Sürekli iyileştirme aşaması’nın, kanıt temelli süreçlerini kolaylaştırmak için, yaşlı dostu faaliyetlerin bir kontrol listesi oluşturulmuştur. Planlama aşaması, yaşlıların katılımını sağlamayı, yaşlı dostu olma konusunda değerlendirmede bulunmayı ve ilerlemenin izlenmesi amacıyla göstergelere sahip, üç yıllık bir faaliyet planı oluşturmayı içermektedir. Sonraki aşamalar ise, Küresel Ağ’da bilgi transferi dahil, uygulamaya (3-5 yıl), ilerlemeyi

değerlendirmeye ve sürekli iyileştirmeye odaklanmaktadır. Süreci uygulamayı kabul eden kent ve topluluklar, ağ'ın bir parçası olmaya ve bilgi paylaşımında bulunabilmektedir (Kendig vd., 2014: 1391).

Talimatlar, Küresel Ağ'ın parçası olmak isteyen kentlere, yaşlı yetişkinlerin, yaşlı dostu değerlendirme, planlama ve uygulamanın tüm aşamalarına yakinen dahil edilmelerini vurgulamaktadır. Başvuru yapan kentlerin, değerlendirme aşamasına sekiz kriteri dahil etmeleri gerekmektedir. Fakat, kentlerin yaşlı dostu olma durumlarını ölçme konusunda esnekliğe sahip olmaları gerektiği düşüncesi yaygındır (Davey, 2017: 12).

DSÖ, kentsel ortamların ne kadar yaşlı dostu olduğunu ölçme konusunda “temel göstergeleri kullanma kılavuzu” adında bir çalışma yayınlamıştır. Bu kılavuz, yaşlı dostu olma sürecindeki ilerlemeyi izlemek ve değerlendirme yapmak amacıyla, yerel müdahalelerin seçimini tanımlayan bir çerçeve ve birtakım yönergeleri içermektedir. Kılavuz aynı zamanda yerel uygulama örnekleri gibi referanslara ve ek bazı maddelere sahiptir. Temel göstergelerin kuralcı bir yönergeler seti gibi olmaktan ziyade, yerel açıdan en anlaşılır, en uygun ve en gerekli biçimde uyarlanması hedeflenmiştir. Göstergeler, yaşlı dostu olma düzeyini ölçmek ve uygulamalarla birlikte zaman zarfındaki değişmeyi izlemek için kullanılabilir. Kılavuzdaki temel göstergeler aşağıdaki tabloda sırasıyla açıklanmaktadır (Davey, 2017: 47-48):

Tablo 10. Yaşlı Dostu Olma Durumunu Ölçmede Kullanılması Gereken Temel Göstergeler

1	Eşitlik göstergeleri	Verilerin yaş, cinsiyet ve gelir gibi değişkenlere göre ayrıştırılmasını gerektirmektedir.
2	Girdi göstergeleri	Girdiler; yaşlı dostu kentler ve toplulukların uygulamalarının başarıyla başlatılması, geliştirilmesi ve devamlılığı için gerekli kaynaklar ve yapıları ifade etmektedir.
3	Çıktı göstergeleri	Çıktılar, arzu edilen etkilere ve sonuçlara ulaşmak adına tatbik edilen öncelikli müdahaleleri ifade etmektedir.
4	Sonuç göstergeleri	Müdahalelere bağlı olarak, fiziki ve sosyal çevrede meydana gelen kısa ya da orta vadeli değişimlerdir. Sonuç göstergelerinin seçimi, yaşlı dostu olma sürecindeki uygulamalar, amaçlar ve arzu edilen sonuçlar ile direkt bağlantılı olmalıdır. Ayrıca, çözüme yönelik müdahaleler ve bu müdahalelerden beklenen etkiler ile de ilgili olmalıdır.
5	Etki göstergeleri	İnsanların sağlığı, fiziksel, zihinsel, duygusal fonksiyonları ve refahı üzerinde fiziki ve sosyal çevrenin neden olduğu uzun süreli değişimlerdir. Etki göstergelerinin bu yüzden sonuç göstergelerine karşılık gelmesi gerekmektedir.

Kaynak: Davey, A., & Judith, A. (2017). Age-Friendly Cities and Communities: World Experience and Pointers for New Zealand. <http://www.superseniors.msd.govt.nz/documents/age-friendly-communities/afcc-report-9-full-report-single.pdf>. Erişim tarihi: 2 Eylül 2019.

DSÖ'nün ortaya koyduğu temel göstergeler, girdi ve çıktı göstergelerinden daha fazla sonuç ve etki göstergelerine yoğunlaşmaktadır. Bunun sebebi, kullanılan kaynakların (girdiler) ve yapılan müdahalelerin (çıktılar) yerele özgü nedenlerle önemli oranda değişebilir olsa bile, yaşlı dostu kent ve toplulukların, insanların yaş aldıkça yaşam kalitesini arttırmak (yani etkileri) ve kentsel ortamın yaşlı dostu olma durumunu iyileştirmek (yani sonuçları) üzere benzer hedefleri paylaşmalarıdır (Davey, 2017: 48).

1.2. Kuramsal Çerçeve

Bu başlık içerisinde demografik dönüşüm kuramı, alt başlıklarıyla yaşlanma kuramları ve alt başlıklarıyla kent kuramlarına yer verilecektir.

1.2.1. Demografik Dönüşüm Kuramı

Demografik dönüşüm kuramı, nüfus yapısında zaman içerisinde değişmeyi ifade eden bir kuramdır. Amerikalı demograf Warren Thompson, bu düşünceyi ileri süren ilk kişi olmuştur. Frank W. Notestein ise, (1945, 1953) zaman içerisindeki geçişleri demografik dönüşüm kuramı olarak tanımlamıştır. (Başbüyük, 2019:174-175). Bir başka tanımda demografik dönüşüm kuramı, toplumların bir demografik rejimden diğerine geçtiği sırada, ölümlülük, doğurganlık ve büyüme oranlarındaki dikkate değer değişimlerin genelleştirilmiş bir ifadesidir (Pehlivan Sütü, 2020: 46).

Özü itibariyle, doğum ve ölüm oranlarındaki düşme sonucu yaşlı nüfusun giderek artması anlamına gelen demografik dönüşüm, birbirini takip eden dört aşamayı içerir. Birinci aşama, sanayileşme öncesi dönemi nitelemektedir. Doğum ve ölüm oranları çok yüksek ve nüfus artış hızı çok düşüktür. Doğum kontrolünün olmaması, yüksek bebek ölümlerinin daha fazla çocuk yapma isteği doğurması, çocuğun aile ekonomisine katkısı ve bir nevi sigorta olarak görülmesi gibi faktörler, doğum oranlarındaki yüksekliği; bulaşıcı ve salgın hastalıklar, yetersiz beslenme, kötü hijyen şartları, yoksulluk, kıtlık, kuraklık gibi faktörler ise, ölüm oranlarındaki yüksekliği açıklar niteliktedir. İkinci aşama, 18. yy'dan başlayan ve 19. yy'nin sonuna kadar ki sanayileşme ve kentleşmenin başladığı, doğum oranlarının yüksek olduğu, ölüm oranlarının azalmaya başladığı, nüfus artışının hızlandığı dönemi işaret etmektedir. Tarım devrimiyle temiz su imkanlarının artırılması, halk sağlığı alanındaki ilerlemeler, özellikle beslenme ve temiz içme suyu kullanımı gibi nedenler ölüm oranlarındaki düşmeyi; tarımsal üretimin egemen üretim biçimi olmaya devam etmesi nedeniyle çocuğun önemli bir değer olarak görülmesi ise, doğum oranlarının yüksekliğini açıklamaktadır. Üçüncü aşama, 19. yy ile 20. yy'nin ortalarına dek devam eden, ölüm oranlarında süren düşüşün yanında, doğum oranlarının da düştüğü, dolayısıyla nüfus artış hızının yavaşladığı demografik aşamadır. Sanayileşme ve kentleşmeyle beraber okuma yazma oranlarının artması, geçinebilmek amacıyla daha küçük ailelere dönüş eğilimi, kadınların işgücüne daha fazla katılması, çekirdek ailelerin sayısındaki artış, bebek ölümlerinin azalması gibi faktörler, doğum oranlarının azalmasını; özellikle, bilim, sağlık ve teknoloji konusundaki gelişmeler ise, dengeleyici düşük ölüm sayılarını açıklamaktadır. Dördüncü aşama, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemi ifade etmektedir. Bu aşamada, doğum ve ölüm oranları düzenli olarak düşüş göstermektedir. Nüfus artış hızı düşüktür. Doğurganlık da düşmeye devam etmektedir. Teknoloji, yaşam biçimlerini hızla

değiştirmektedir. Daha fazla kadın, işgücüne dahil olmaktadır (Erol, 2016: 79-81'den aktaran Şentürk, 2020: 69-70; Başbüyük, 2019: 175-176).

Üçüncü dönemdeki bilim, sağlık ve teknoloji alanlarındaki gelişmelerin dördüncü dönemde de hızlanarak devam etmesi, toplumsal ve ekonomik hayata nüfuz etmesi ile beraber doğum ve ölüm oranları giderek düşerken, yaşlı nüfus artışı belirgin bir hal almıştır.

Tablo 11: Klasik Demografik Geçiş Modelinin Aşamaları

Birinci Aşama (Geçiş Öncesi)	Yüksek doğum oranları ve yüksek ölüm oranları görülmektedir. Nüfus artışı sınırlı olmuştur.
İkinci Aşama (Erken Değişim)	Geçişin ilk aşamalarında ölüm oranları düşmeye başlamıştır. Doğum oranları halen yüksek olduğundan, nüfus artışı hızlanmıştır.
Üçüncü Aşama (Geç Değişim)	Doğum oranlarında düşüş, nüfus artış hızında yavaşlamayı da beraberinde getirmiştir.
Dördüncü Aşama (Geçiş Sonrası)	Düşük doğum ve düşük ölüm oranları görülmektedir. Nüfus artış hızı giderek azalmakta ve nüfusta zamanla düşüş öngörülmektedir.

Kaynak: Pehlivan Sütü, S. (2020). “Demografik Açıdan Yaşlanan Dünya”, Ed. Deniz Say Şahin, Yaşlılık Sosyolojisi, Ekin Yayınevi, 2. Baskı, Bursa.

Tüm bu aşamalara ölüm oranının, doğum oranının yavaş bir biçimde geçtiği, nüfus azalışının başladığı beşinci aşama eklenebilir. Bu aşama, son yıllarda tanımlanmıştır. Özellikle gelişmiş ülkeler, bu aşamayı deneyimlemektedir. Doğum oranlarının düşmeye devam etmesi, bireyselleşen ve rasyonel toplum, kadınların ekonomik özgürlüklerinin artması, geleneksel olmayan yaşam şekillerindeki artış gibi nedenler doğum oranlarında devam eden düşmeyi açıklamaktadır. Bu aşamaların her ülke ve toplum için aynı anda ve aynı şekilde gerçekleşmediğini unutmamak gerekmektedir (Caldwell, 2006'dan aktaran Başbüyük, 2019: 176). Günümüzde gelişmekte olan pek çok ülke, dördüncü aşamayı, Avrupa'daki ülkeler ve Japonya ise, beşinci aşamayı test etmektedir. Sahraaltı Afrika ve bazı Orta Doğu ülkelerinin ise, demografik dönüşümlerini tamamladıklarından söz edilememektedir (Başbüyük, 2019: 176).

1.2.2. Yaşlanma Kuramları

Biyolojik ve toplumsal yönleriyle yaşlılığın, bu yönleriyle değerlendirildiği kuramlar vardır. Yaşlılığa yönelik biyolojik kuramlar, yaşlanmanın nedenlerini ya da yaşlılık sürecini, organizmada oluşan değişimlere dayanarak açıklamaktadır. Çalışmamızın konusu, yaşlılığın daha ziyade toplumsal boyutu ile ilgili olduğundan ve çalışmanın bakış açısı (toplumsal) sınırlılığı, yaşlılığın biyolojik kuramlarından çok toplumsal kuramlara odaklanılmasını gerektirdiğinden, yaşlılık ile ilgili toplumsal kuramlara değinilecektir (Şentürk, 2020: 94).

Yaşlılık ile ilgili toplumsal kuramlar, yaşlıların toplumsal yaşamı ile ilgili bilgi, açıklama ve varsayımları sistematikleştirerek, yaşlılık araştırmalarında temel olacak önermeler yapabilmeyi sağlamaktadır (Tekin, 2020: 15). Yaşlılığa farklı açılardan yaklaşan ve onun farklı yönlerini ortaya çıkaran kuramlar neticesinde geliştirilen kavramlar, yaşlıların toplumsal yaşama bakış açılarının yanında, onların toplumsal düzenlemelerden etkilenme biçimlerini anlamamıza yardımcı olmaktadır (Tekin, 2020: 16).

Her toplumsal kuram doğası itibariyle kısmi ve göreceli olup, hiçbir kuramın, toplumsal gerçekliğin tamamını açıklama gücü ve potansiyeli bulunmamaktadır. Her kuram, gerçekliğin ancak bir kısmı için açıklama getirebilir. Toplumsal kuramlar arasında hiyerarşik bir sıralama yapmak, sosyolojik öğretiye uygun değildir. Yaşlılıkla ilgili toplumsal kuramların da hiçbirinin yaşlılık olgusunu tüm yönleriyle açıklayacak yeterliliği bulunmamaktadır. Kuramların yaşlılık olgusunu açıklarken sahip oldukları sınırlılık, yeni kuramlara zemin hazırlamaktadır. Ayrıca bu kuramlardan birinin diğerine hakimiyet kurması beklenemez. Toplumsal kuramlar arasında, aktivite, süreklilik, geri çekilme, yaş tabakalaşması, modernleşme, politik ekonomi, alt kültür, etiketleme, feminist, sosyal yapılandırmacı, alışveriş ve rol kuramları sayılabilir (Şentürk, 2020: 94-95).

1.2.2.1 Geri Çekilme (Yaşamdan Kopma) Kuramı

Kurucuları Elaine Cumming ve William E. Henry'nin olduğu kuram, yaşlılık ile birlikte bireyin fiziksel, psikolojik ve toplumsal olarak geçmişte sahip oldukları konumdan uzaklaştığını, etkinlik ve etkileşiminin azaldığını, çevresinin daraldığını ve sonuç olarak kendi iç dünyasına doğru bir geri çekilmenin gerçekleştiğini öne sürmektedir (Kalınkara, 2016'dan aktaran Şentürk, 2020: 99).

Geri çekilme yaşlı birey için rol kaybı, sosyal temasların ve ilişkilerin kısıtlanması ve etkileşimi yönlendiren sosyal normlardan uzaklaşılması anlamına gelmektedir. Kurama göre, birey ve toplum, bu süreçten birlikte fayda sağlamaktadır. Birey, üretkenlik ve rekabet gibi sosyal baskılardan uzaklaşarak, özgürlük alanı elde ederken, toplum ise, yaşlı bireylerin geri çekilmesiyle onlardan boş kalan rolleri sürdürecektir daha genç ve enerjik toplum üyelerinin bu pozisyonları devralmasıyla kazançlı çıkmaktadır. Bu anlamıyla kuram, geri çekilmenin, yaşlılardan gençlere yumuşak biçimde güç aktarılması imkânı doğurduğu için, işlevsel olduğu varsayımını doğrulamaktadır (Victor, 2005: 18'ten aktaran Tekin, 2020: 17).

Kuram, yaşlandıkça fiziksel, psikolojik ve sosyal kayıplarına odaklandığı bireyin, etkinliklerinin de azalmasıyla pasif konumunu ve yeni normallerini açıklamaya çalışmaktadır (Şentürk, 2020: 99). Geri çekilme, her ne kadar bireyin kendisini yaşlı olarak görüp, kabullenmesi ve yaşam biçimini uyarlaması olarak ifade edilse de, kurama yönelik eleştiriler de bulunmaktadır. Her toplumda yaşlıların kesin bir şekilde çalışma yaşamına son verdiği ya da gündelik aktivitelerini azaltmaya gittiği doğru değildir. Teknolojik gelişmelerin ya da biriken deneyimlerin telafi edici yardımları ile yaşlı bireyler sağlıklı ve aktif kalabilmektedir. Hatta çoğu toplumda yaşlı bireyler, bilgi ve deneyimlerinden yararlanılacak kimseler olarak görülürler (Şentürk, 2020: 102). Öte yandan eskisi gibi aktivitelere katılmamak, rol ve sorumlulukları azaltmak ya da onlardan vazgeçmek, kesin

bir geri çekilme ya da mutsuzluk yaratacak bir gösterge değildir. Tüm bunlar bir tercihten ileri gelebilir (Kalınkara, 2016'dan aktaran Şentürk, 2020: 102).

1.2.2.2. Aktivite Kuramı

Aktivite kuramı için geri çekilme, doğal bir süreç olmayıp, roller ve ilişkiler sürdürülebilir ve başarılı yaşlanma söz konusu olabilir (Tekin, 2020: 18). Geri çekilme kuramının, deneysel test ve tartışmalarla eksikliklerinin ortaya konması, ona bir tepki olarak aktivite ve süreklilik kuramları gibi iki makro yaşlılık kuramını ortaya çıkarmıştır. Havighurst tarafından 1963 yılında ortaya konan aktivite kuramı, denge kavramına vurgu yapmakta, geri çekilme kuramının iddia ettiği “yaşlanmayla beraber meydana gelen kayıplara” karşın, bazı kazançlar ile dengenin oluştuğunu ifade eder. Kurama göre, orta yaştaki etkinlik ve davranışlar, başarılı yaşlanma için önemlidir. Belli bir yaşa ulaşan kişi, yeni roller üstlenerek ve mevcut sorumluluklarını sürdürerek devam edebilir, bu kendi elindedir. Kişi aktivitelerini sürdürebileceği şartları sağladığı sürece geri çekilmesi söz konusu olmayacaktır (Şentürk, 2020: 103-105). Birçok araştırma bulgusunun da desteklediği aktivite kuramı ile ilgili devam eden bazı çalışmalarda, sosyal katılım ve üretici rollerin zihin sağlığına ve yaşam tatminine iyi geldiği, bazı çalışmalarda formel olmayan ilişkiler ağının, yaşamdan doyum sağlayıcı aktivitelerin, yaşamdan muhtemel geri çekilmeyi azalttığı sonuçlarına ulaşılmıştır (Kalınkara, 2016'dan aktaran Şentürk, 2020: 106).

1.2.2.3. Süreklilik Kuramı

Atchley'nin geliştirdiği kuram, bireyin yıllar itibariyle geliştirip benimsediği yaşam tarzını, davranışlarını, kişilik özelliklerini ve ilişkilerini yaşlılık sürecinde de, gözardı edeceği veya sürdürmeye çalışacağı varsayımına dayanmaktadır (Atchley, 1999: 9'dan aktaran Tekin, 2020: 19; Yuvakgil, 2020:111). Dolayısıyla kuram, yaşlının biyografisine, geçmiş yaşam biçimine ve deneyimlerine önem vermektedir. Bireyi merkezine alan kuram, yaşlılık ile yaşamın erken dönemleri arasında bağlantı kurması açısından önemlidir (Victor, 2005: 22'den aktaran Tekin, 2020: 19).

Geri çekilme ve aktivite kuramı, başarılı bir yaşlanmanın tek yönlü bir hareket içerisinde gerçekleşeceğini öne sürerken, süreklilik kuramına göre kişi, mümkün olduğunca sahip olduğu yaşam biçimini sürdürmeye çalışacaktır (Victor, 2005: 23'ten aktaran Şentürk, 2020: 108). Kurama göre, yaşlılık, yaşamın sadece bir parçasıdır. Kişinin yaşlılığını, geçmişi belirlemektedir. Birçok araştırma sonucu, geçmiş yaşam şartlarının yaşlılık sürecindeki yaşam biçimini ve niteliğini etkilediğini, iki dönem arasında anlamlı ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Tufan, 2001: 38'ten aktaran Şentürk, 2020: 108-109). Örneğin, çocukluk döneminde sosyal bir ortamda büyümek, ekonomik ve sosyal ihtiyaçların yeterince karşılanabilmiş olması, sonrasında mutlu bir evlilik yapmak, yeterli yaşam imkanlarına sahip olmak, huzurlu bir çalışma ortamında gelir elde etmek gibi faktörler, bireyin daha uzun, sağlıklı ve kaliteli bir yaşlılık geçirmesini doğrudan etkilemektedir (Şentürk, 2020: 109). Atchley tarafından geliştirilen kuram, yaşlılıkta bazı rollerle ilişkinin kesildiği, bazılarındaki başarının sürdürüldüğünü iddia etmektedir. Birey, kaybettiği rollerinin yerine yenilerini ekleyerek te, yaşamını sürdürmekte, yeni şartlara uyum sağlayabilmektedir. Örneğin, büyükanne ve büyükbaba olmak, kaybolan rol ve sorumlulukların yerine yenilerinin eklenmesini gerektirecektir. Öte yandan, başarılı

yaşlanma, kuramın odaklandığı genel konudur (Kalınkara, 2016'dan aktaran Şentürk, 2020: 109-110). Aktivite kuramıyla önemli benzer yönleri bulunan kuram, yaşlanan bireyin şartlara uyum sağlayabilme becerisine vurgu yapmaktadır (Şentürk, 2020: 109).

1.2.2.4. Toplumsal Rol Kuramı

Hooyman ve Kıyak tarafından geliştirilen kurama göre, yaşlılık toplumsal bir statü olup, yaşlı kimsenin statüsüne uygun bazı rolleri bulunmakta (Şentürk, 2020: 111) ve o rollere uygun biçimde davranması beklenmektedir.

1.2.2.5. Modernleşme (Modernite) Kuramı

Modernleşme kuramına göre, yaşlılar, kentleşmeyle beraber, ailede ve toplumda statü kaybına uğramaktadırlar (Kurtkapan, 2018: 170). Toplumun kırsaldan sanayiye hareketi yaşlıların durumunu kötüleştirmekte, kentleşme ile sanayileşme birleştikçe geniş aile zarar görerek yerini çekirdek aileye bırakmakta, yaşlılar giderek aile ve toplumdan soyutlanmaktadır. (Şentürk, 2020: 112). Yaşlılık sürecine giren kimse modernleşme sonucunda eski güçlü ve önemli konumunda gerileme yaşamaktadır. Sanayileşme sonrası modern toplumlar yaşlılara daha az değer vermektedir. Yine yaşlıların rol ve pozisyonuna etki eden bir başka faktör, teknolojik ilerlemedir (Kalınkara, 2016'dan aktaran Şentürk, 2020: 114). Kuramda ayrıca, sanayileşme, kentleşme ve modernleşmenin bireyselleşme, rasyonelleşme ve kurumsallaşmayı arttırdığı, bunun da yaşlıların bakımının aileden kurumlara kaymasına neden olduğu da dile getirilmektedir (Şentürk, 2020: 114-115).

1.2.2.6. Yaş Tabakalaşması Kuramı

Kuramda, toplumların yaşama imkanlarının yaş temelli adil dağıtılmadığından bahsedilmektedir. Bazı hak, imkân, kazanım, görev ve sorumlulukların belirli bir yaş grubuna özgü tanımlanması, yaş temelli eşitsizliğe neden olmaktadır. Örneğin, bir toplumda emeklilik yaşının 65 yaş olarak belirlenmesi, yaş açısından bir eşitsizlik olarak görülmektedir (Şentürk, 2020: 122).

1.2.2.7. Etiketleme Kuramı

Kurama göre, yaşlı ya da yaşlılık, bir toplumsal tanımlama ve etiketleme (damgalama) şeklindedir. Toplum, yaşlanan, emekli olan, aktif yaşamdan çekilen kişi için bu kavramı kullanmaktadır. Kişi, toplumda daha önce yaşlı olarak etiketlenen kimselerin yaşam biçimi ve alışkanlıklarını bilerek, ona göre davranmaktadır. Toplumsal etkileşim sonucu oluşan etiketleme, adeta kişinin kaderi olmaktadır. Toplum da genellemeye göre, yaşlıya yönelik davranış içerisine girecektir (Şentürk, 2020: 127-129). Kurama göre, bireyin yaşadığı toplumun yaşlılığı nasıl etiketlediği, bireyin yaşam şekli ve davranışlarına yön vermektedir (Yuvakgil, 2020: 116).

1.2.3. Kent Kuramları

Sosyologların ve kent bilimcilerinin ilgilendikleri temel araştırma sorunlarından birisi, kentin kuramlaştırılmasıdır. Kent kuramları, kenti soyut biçimde genel itibarıyla kavramaya, kentlerin nasıl oluştuğu, değişip dönüştüğü ve işlediği gibi soruları yanıtlamaya çalışmaktadır. Kuram veya kuramlar, sosyal araştırmadaki fonksiyonları dikkate

alındığında, kuramsız bir çalışma yapmak, denizde pusulası olmayan bir kaptanın yolculuk serüvenine benzeyecektir (Erjem, 2019: 21).

1.2.3.1. Klasik Kent Kuramları

Sosyolojinin kuruluşu ve kurucularıyla ilişkilendirilen klasik kent kuramları, klasik sosyolojik yaklaşım ve kavramlar temelinde değerlendirilen kuramları içermektedir. Sosyolojinin kuruluşunda öncü rol oynayan Marx, Tonnies, Durkheim, Weber ve Simmel gibi sosyologlar aynı zamanda klasik kent kuramcılarıdır. Adı geçen sosyologların tamamı, kenti doğrudan bir analiz birimi olarak düşünüp, bir kent sosyolojisi meydana getirme yoluna gitmemişlerdir. Kendi sosyolojik yaklaşımları ve odaklandıkları sorunlar bir şekilde kent ve kentsel kavramları ile kesişmiştir (Erjem, 2019: 25).

Marx ve Engels, kenti ve kent ile ilgili olanı; kapitalizm analizi, kapitalizmden sosyalizme geçiş ve sınıf çatışması temelinde ele almış ve çözümleme yoluna gitmişlerdir. Weber, Batı’da kapitalizmin ortaya çıkışının nedenini kentlerde aramış ve kentleri analiz etmeye yönelmiştir. Cemaat (topluluk) ve cemiyet (toplum) tipolojisiyle ünlenen Tonnies, kenti çıkara dayalı rasyonel irade ve ilişkilerin bir formu şeklinde açıklamıştır. Sanayi toplumundaki iş bölümünün, modernitenin en temel olgusu olduğunu ifade eden Durkheim, kenti, mekanik dayanışmadan organik dayanışmaya (iş bölümü ve uzmanlaşma insanları birbirine bağlı kılar) geçişte iş bölümü ve uzmanlaşmanın temel alanı olarak ele almıştır. Ona göre kentlerde iş bölümü gelişmiştir; ancak ortak bilinç zayıflamıştır. Ortak bilincin zayıflaması, yalnızlık, değerlerin çözülmesi ve kuralların eski gücünü kaybetmesini beraberinde getirmektedir. Kentlerdeki insan deneyimlerini, insan ilişkilerini ve kentin zihin üzerindeki etkilerini ele alan ise, Simmel olmuştur. Simmel, bu etkileri, özellikle yalnızlık, yabancılaşma, rasyonellik ve kent hayatının yüksek ritmi gibi kavramlar çerçevesinde çözümlemeye çalışmıştır. Simmel de, Tonnies gibi kır-kent karşılaştırması yapar. Tonnies’e göre daha gerçekçi, ama iyimserdir. Simmel’in kentle ilgili görüşleri, Chicago Okulu başta olmak üzere pek çok sosyologu etkilemiştir (Erjem, 2019: 25-31).

1.2.3.2. Chicago Okulu-Ekolojik Kuram

Chicago Okulu, kent sosyolojisi literatüründe, modern kenti ilk defa, tam anlamıyla bir araştırma konusu olarak belirlemiştir. Bu okulun özgün bakış açısı ve yöntemleriyle, kentlerin büyümesi, gelişmesi, değişmesi ve sosyal sorunları sistematik biçimde araştırılmıştır. Chicago Okulu’nun kentle ilgili çalışmaları, literatürde ekolojik kent kuramları olarak ta isimlendirilir. Ekoloji kuramlar, bu okulun önemli sosyologlarının temsilciliğini yaptığı kuramlardır. Bu sosyologlar, Park, Wirth, Burgess, McKenzie, Hoyt, Harris ve Ulman’dır. 1920’li yıllarda ABD’de kentlerin ve kentsel sorunların çoğalması sosyologların kentlere yönelik ilgisini de arttırmış, Chicago kenti bu ilginin odağına yerleşmiş, Chicago Üniversitesi de çalışmaların merkezi olmuştur. Bu okul, Tonnies, Durkheim ve Simmel gibi klasik sosyologlardan etkilenmiştir (Erjem, 2019: 31). Robert Ezra Park, kenti canlı organizmaya benzetmiş ve bir laboratuvar olarak görmüştür. Kente pozitivist ve determinist bakış açısıyla yaklaşan Park’a göre kent, ekolojik bir sistemdir. Okulun ve ekolojik yaklaşımın diğer önemli temsilcisi olan Burgess, “Tek Merkezli Daireler Kuram”ı ile tanınmakta ve görüşleri bazı açılardan Park ile benzeşmektedir. Önemli bir diğer isim Louis Wirth de, ekolojik yaklaşımı benimsemiş, kentsel yaşam ve

özellikle kentliliğe odaklanan değerli görüşler öne sürmüştür. Simmel’den etkilenen Wirth, kentsel yaşama, kentleşmeye ve kentliliğe ilişkin görüşlerini “Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlilik” (1938) adlı ünlü makalesinde kaleme almıştır. 1930’ların sonlarında Chicago Okulu’nun kent sosyoloğu Louis Wirth, klasik bir sosyolojik özellikler üçlüsüne (büyük nüfus, yüksek nüfus yoğunluğu ve yüksek düzeyde demografik heterojenlik) atıfta bulunarak kentselliğin analitik sınırlarını meşhur bir şekilde tasvir etmiştir. Wirth’e göre, bu özelliklerin kentsel alanlarda bir arada bulunması, bu bölgeleri diğer tüm yerleşim türlerinden ayırmakta ve bunları araştırmak için farklı bir kentsel sosyoloji alanının araçları olan belirli araştırma stratejilerinin uygulanmasını gerektirmektedir (Brenner, 2013: 90). Wirth, kentleşmeyi, sadece fiziksel olarak tanımlamanın ya da mekanla sınırlamanın, kentsel tutumların keyfi yasal sınırlar sona erdiğinde aniden kaybolacağını düşünmenin, kentleşmenin bir yaşam biçimi olduğunu anlamayı güçleştireceğini ileri sürmektedir (Wirth, 2002; Yavuz, 2007: 85’ten aktaran Erjem, 2019: 35).

1.2.3.2. Modern Kent Kuramları

Kentlerin ve kentlerde nüfus yoğunlaşmasının hızla artmasıyla yeni gelişme ve sorunlar meydana gelmiştir. Bu da, kent sosyolojisi alanında yeni arayışlara gidilmesine neden olmuştur. Modern kent kuramları, 1960’lı yıllardan günümüze kadar süren farklı bakış açıları taşıyan çalışmaları kapsamaktadır. Homojen olmayan bu kuramlardan Yeni Marxçı Kuramlar, kapitalist kenti “sınıf ve iktidar ilişkileri” üzerinden açıklarken, bu kuramların temsilcileri Lefebvre, Castells, Harvey ve Branner gibi isimlerdir. Lefebvre, kentsel alanı “mekân” olarak kavramsallaştırırken, ona göre kapitalizm, kentsel mekânı işgal ederek ve yeniden üretmekle varlığını sürdürmektedir. Kentlerin sermaye odaklı metalaştırılmasına değinen Lefebvre, bunun kentlerdeki eşitsizliği daha da arttırdığını, çevre sorunlarını ve kentsel birtakım sorunları yarattığını ifade etmektedir. Bir diğer sosyolog Castells, kenti geniş açıdan, yapısal, sınıf ve iktidar ilişkileri üzerinden incelemiş, “kolektif tüketim” ve “kentsel sistem” kavramlarına odaklanmıştır. Harvey ise kenti, politik ekonomi bağlamında incelemiş, sermaye birikim ve döngü süreçlerini odak noktasına almıştır. Ona göre sermaye birikim ve döngü süreçleri, kentsel yapıyı çevreyi (mekânı) yeniden üretip yapılandırmakta ve toplumda egemen grup ve kurumların çıkarlarına fayda sağlamaktadır. Kentleşme de, sanayi ve kapitalizmin yayılmasının, kendisini yeniden üretmesinin neden olduğu yapı bir mekan olup, aynı zamanda sermayenin kentleşmesi demektir. Klasik sosyologlardan Max Weber’in görüşlerinden etkilenerek kuramlarını oluşturan Pahl, Rex ve Saunders, aynı zamanda Yeni Weberci Kuramlar’ın önemli temsilcileridir. Pahl, Weber’in “bürokrasi” kuramından yola çıkarak “kent idareciliği” kuramını geliştirirken, Rex, tabakalaşma sistemi ve güç analizinden etkilenerek kentlerdeki konut eşitsizliklerini incelemiş ve “konut sınıfları” kuramını ortaya koymuştur. Saunders ise, kentsel yaşamdaki tüketim olgusundan yola çıkarak “tüketim sosyolojisi” kuramını geliştirmiştir. Bir diğer modern kent kuramı olan Küresel Kent Kuramı, kentlerin büyüme, gelişme ve değişimini küreselleşme kavramı üzerinden açıklamaktadır. Küreselleşme, kentleşme ve küresel kentler üzerinde bir dinamik olarak kentlerde işsizlik, suç, şiddet, yalnızlık, yabancılaşma ve çevre sorunları gibi önemli sorunların meydana gelmesinde etkilidir. Modern kuramlardan bir başkası, Feminist Kuram’dır. Kentleri bütüncül olarak kavrayabilmede kadın bakış açısının eksikliğine vurgu yapmaktadır. Modern kuramlardan bir diğeri de, Postmodernist Kuramlar’dır.

Postmodernizm de feminizm gibi konuya eleştirel yaklaşmakta, modern kentlerin modernist, bütüncül, planlama ve tasarım anlayışına tepki duymaktadır (Erjem, 2019: 37-52).



BÖLÜM 2

DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE YAŞLI DOSTU KENT VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Bu bölümde Dünya’da ve ülkemizde bazı yaşlı dostu kent uygulamaları ele alınacaktır. Dünya genelinde Küresel Ağ’a kayıtlı çok sayıda kent olması nedeniyle uygulamaların çeşitliliği ve farklılığının olabildiğince yansıtılabilmesi için farklı bölgelere ait ülkelerde yer alan, gelenek, demografi, sosyal, kültürel ve ekonomik yapılar bakımından farklılaşan eyalet, şehir ve kasabaların dikkat çeken yaşlı dostu uygulamalarına yer verilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde, iki alt başlık altında önce Dünya’daki, ardından Türkiye’deki yaşlı dostu kentler ve uygulamalar değerlendirilecektir. Dört farklı kıta olan Asya, Avrupa, Avusturalya, Güney Amerika kıtasından sırasıyla Akita (Japonya), Canberra (Avusturalya), Manchester (Birleşik Krallık), São Paulo (Brezilya), Tuymazı (Rusya), Muratpaşa ve Kadıköy (Türkiye) olmak üzere yedi yaşlı dostu kent örneği, incelenmek amacıyla seçilmiştir. Çalışmada, Kuzey Amerika kıtasından New York ile Avrupa ve Asya kıtalarında toprağı bulunan İstanbul şehri, karşılaştırma yapmak amacıyla üçüncü bölümde ele alınmıştır. Diğer iki kıtadan biri olan Afrika kıtasında Küresel Ağ’da kayıtlı bir kent bulunmamaktadır. Yedinci kıta olan Antarktika kıtasının ise, içinde herhangi bir ülke ve dolayısıyla bir kent bulunmamaktadır.

Yukarıda ifade edilen kentlerin tercih edilmesinin önemli bir nedeni, hem bulundukları ülkede hem de dünyadaki diğer kentlere göre yaşlı dostu olma yolunda daha deneyimli olmalarıdır. Bu deneyim, Küresel Ağ’a başvuru tarihlerinden ileri gelmektedir. Faaliyet planları, faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ve izlenmesi gibi konularda daha erken aksiyon almışlardır. Öte yandan kentlerin daha deneyimli olmaları, bu kentlerin yaşlı dostu kent olma sürecindeki aşamaların sonunda ya da bu aşamaları geçmiş olmaları anlamına gelmekte; bu durum ise örnek incelemelerinde bulunan araştırmacıların, izlenmiş ve etkinliği ölçülmüş uygulamalara ulaşmasını beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla bu politikalar; izlenmesi, yayınlanması ve ağa kayıtlı kentler arasında paylaşılması, çalışma için kaynak bulma noktasında araştırmacı olarak kolaylık sağlamıştır.

Yaşlı dostu kent araştırmalarında, DSÖ projesine dahil olan bazı kentlerin yaşlı dostu olma sürecinde aşağıdan yukarıya, bazı kentlerin yukarıdan aşağıya, bazılarının ise karma bir yöntem benimsedikleri ve buna göre girişimler başlattıkları görülmektedir. Önceki bölümde değinildiği gibi DSÖ, bu konuda kuralcı bir tavır içerisine girmemiştir. Aşağıda “niçin bu kentler” sorusunun yanıtını da vermek üzere, yaşlı dostu uygulamalarından önce kentlerin önemli yönleri ele alınacaktır. Kent örnekleri, yalnızca yaşlı politikaları bakımından değil, konumları, nüfus yapıları, sosyal, ekonomik, kültürel özellikleri ve yaşlı dostu yaklaşımları açısından da farklılık sergilemektedir. Farklı kıta ve ülke sınırlarındaki kentlerin birbirinden bir diğer farklı nitelikleri, idari büyüklük ve yapılarıdır. Bu bölümde ele alınacak kentler, tüm farklılıklarına karşın, DSÖ projesine dahil olma süreçleri ve ardından yaşlılara yönelik önemli uygulamalarıyla ele alınacaktır.

2.1. Dünya’da Yaşlı Dostu Kent ve Uygulama Örnekleri

Bu alt başlık içerisinde dört farklı kıtadan sırasıyla Akita (Japonya), Canberra (Avustralya), Manchester (Birleşik Krallık), São Paulo (Brezilya) ve Tuymazı (Rusya) olmak üzere Küresel Ağ’a kayıtlı beş kentin dikkat çeken yaşlı dostu uygulamalarına değinilecektir. Hem Avrupa hem de Asya kıtasında toprağı bulunan Rusya’da, bir taşra kenti niteliğinde olan Tuymazı, kendi başlığı içerisinde daha detaylı bahsedileceğı üzere yaşlı dostu kent olma sürecinin yanında geçmiş ve bugünü itibariyle sosyalizm ile yönetilen bir ülkenin kenti olması açısından farklılık taşıdığı ve çeşitliliğı yansıtmaya katkı sunacağı düşünülerek incelenecektir.

2.1.1. Yaşlı Dostu Akita / Japonya

Akita, Japonya takım adasının bir şehridir. Japonya’nın uzun yaşam süresini, yüksek yaşlı nüfus oranını ve politikalarını yansıtmaları nedeniyle ele alınması tercih edilmiştir. Akita şehri, DSÖ Yaşlı Dostu Kentler ve Topluluklar Küresel Ağı’na 2011 senesinde dahil olan ilk Japonya şehridir. Japonya’daki hızlı yaşlanmanın, Akita şehrini yaşlı dostu kent niteliğı kazanmaya iten başlıca sebep olduğu ifade edilebilir. Çalışma çağı içerisindeki nüfusun giderek azalıyor olması da, Akita’da endişe kaynağı olmaktadır. Ayrıca, ülkenin nüfus ile yaşlanma oranı bakımından öncü şehirlerindendir. Düşen doğum oranları ve artan yaşlı nüfusun ileri bir seviyede olduğu Akita’da, toplam nüfus içinde 65 yaş ve üzerindeki insanların oranının, 2025’te %35.1’e, 2040’da %42.3’e ulaşması beklenmektedir (Age Friendly World, 2019a; Yoshihiko, 2013: 102). Tüm bu faktörler, yaşlı nüfusun aktif kalabileceğı bir kent meydana getirmek üzere Akita’yı daha yaşlı dostu olma konusunda motive etmiştir (Age Friendly World, 2019a).

Kentin sosyal dokusunu güçlendirmeye ve yaşlı dostu bir toplum meydana getirmeye yönelik politikalar öne çıkmaktadır. Yaşlıların ihtiyaç duyan, muhtaç bireyler olarak değil, toplumu destekleyen bireyler olarak algılandığı bir toplum geliştirmek amaçlanmaktadır. Akita’nın yaşlı dostu programının üç önceliğı bulunmaktadır. İlk olarak, Akita halkını başrolde tutmak, ikincisi, özel işletmeler, idari kuruluşlar ve vatandaşlar arasında iş birliğı sağlamak ve üçüncüsü şehir hükümetindeki ilgili tüm birimler arasında iş birliğı ve koordinasyonu desteklemektir. Akita’lı yaşlıların dışarı çıkıp sosyalleşmeleri için uygun fiyatta otobüsle seyahat etmelerini sağlayan tek bozuk paralı otobüs servisleri yer almaktadır. Bu şekilde yaşlıların uygun fiyata, daha ucuza seyahat etmeleri amaçlanmaktadır. Mağazalarda özel indirimler ve ücretsiz içecekler sunulmaktadır. Kuşaklararası iletişimi sağlamak için, 20’li yaşlardan 80’li yaşlara kadar herkesin birarada olmasını sağlayan Yaşlı Dostu Kulüp kurulmuştur. Farklı kuşakları dikkate alan bir belediye binası yapılmıştır. Bina, yaşlılar dahil tüm vatandaşlar için tekerlekli sandalyeler ve lobide yürümeye yardımcı araçlara sahiptir. 2018 itibariyle “Yaşlı Dostu Ortak” olarak kayıt yaptıran 88 kuruluş bulunmaktadır. Hükümet ve ortaklar iş birliğı içinde yaşlıların istihdamını desteklemektedir. Yine hükümet ve ortaklar, ofislere ve mahallelere otomatik defibrilatörler eklenmesini sağlamışlardır. Öte yandan, yerel bir finans kurumu tarafından azalan genç nüfus, düşen doğum oranları ve hızla yaşlanan nüfusun yaratacağı sorunlara çözüm bulmak üzere gerekli girişimlere hazırlık için üniversiteler, araştırma kurumları ve

idari kuruluşları biraraya getiren Akita Platinum Kasaba Çalışma Grubu kurulmuştur (WHO, 2011'den aktaran Erdem ve Yavuz, 2020: 293).

Yaşlı dostu Akita Şehri'nin ilk faaliyet planını (Akita Yaşlı Dostu Kent Faaliyet Planı) 2013'te oluşturduğu görülmektedir. Bu plan, 2016 yılına kadar olan plan ve programları içermiştir. İlk planda, yaşlı Akitalılar'ın sosyal katılımı desteklenmiş, yerel organizasyonların da çabalarıyla, yaşlı dostu kent ile ilgili motivasyon ve farkındalık oluşmuştur. Ayrıca Akita'da, yaşlı dostu kent anlayışının toplumsal çapta özümsemesine yönelik bir sistem geliştirilmeye çalışılmıştır. İkinci faaliyet planı 2017 ile 2021 yıllarını içermektedir. Akita, bu faaliyet planında, ilk planda yakalanan başarıları ilerleteceğini, özellikle kent yönetimi, halk, özel sektör ve çeşitli kuruluşlarla iş birliklerinin geliştirileceğini vurgulamıştır. Faaliyet planı kapsamında Akita, önceliklerini aşağıdaki şekilde belirtmiştir (Age Friendly World, 2019a):

- Sanayi, üniversiteler, hükümet ve halk arasında yapılacak iş birliği ile bölgesel sorunların çözülmesine yönelik çok katılımlı bir sistem yaratmak.
- Bölgesel kaynakları kullanarak yerel sakinlerin aracılığıyla önemli faaliyetleri tanıtmak.
- Tecrübe ve yeteneklerin rahat biçimde yansıtılabileceği olanakların sunulmasıyla geleceğin lider ve insan kaynağının yetişmesini sağlamak.

Akita şehri, bahsedilen planlar kapsamında pek çok girişim başlatmıştır. Bu girişimlerin Akita'ya özgü örneklerinden bazıları aşağıdaki gibidir (Age Friendly World, 2019a):

- Yaşlı dostu uygulamaların özel sektör kuruluşlarınca tanıtılması,
- Akita'da uzun ve keyifli bir yaşam için farklı kuşakların birbirine eş zamanlı biçimde destek vereceği arkadaşlıklar tesis etmek amacıyla sivil aktivitelerin teşvik edilmesi,
- Yaşlı sakinlerin izolasyonunu ve yalnızlaşmasına engel olmak, yerelde birbirlerine yardım etmelerini sağlamak, aralarındaki etkileşimi arttırmak amacıyla, yaşlı yetişkinler için toplanma alanlarının tesis edilmesi,
- Yaşlı yetişkinlerin dış ortama çıkıp keyifli zaman geçirmesini desteklemek amacıyla, "Yaşlılar Film Festivali"nin tertip edilmesi,
- Toplumun adeta sosyal bir problemi olan yaşlanmanın neden olacağı güçlükleri öğrenmek amacıyla yerel sakinlere imkân verilen bir "Yaşlı Dostu Kent Okulu" oluşturulması.

Öte yandan Akita'ya özgü iki yaşlı dostu girişim daha bulunmaktadır ki bu girişimler, farklı kent ve topluluklar için örnek olabilir niteliktedir. Bu girişimler:

- Akita Yaşlı Dostu Ortaklık Programı
- Tek Jeton Otobüs Projesi

Akita Yaşlı Dostu Ortaklık Programı: Özel sektör ile beraber yaşlı dostu bir kent meydana getirmeyi hedefleyen Akita, özel şirketleri yaşlı dostu ortaklar şeklinde kaydetmekte ve "Yaşlı Dostu Ortaklık Programı" kapsamında girişimlerini sürdürmeleri konusunda desteklemektedir. Ortaklık çalışmaları ile ilgili örnekler aşağıdaki gibidir (Age Friendly World, 2019b):

- Binalarda tırabzanların kurulması,
- Kamuya açık oturma alanlarının (banklar) yapılması,

- Ofislere, çalışanlar ve yerel sakinlere yönelik hayat kurtarıcı nitelikte Otomatik Eksternal Defibrilatör (AED) kurulması,
- Süt dağıtımı yapılırken hizmet sunucularının yaşlı yetişkinlerin güvenliğini ve sağlığını onaylaması, anormal bir durumun tespiti halinde topluluk destek merkezinin aranması,
- Yaşlı yetişkinlere yönelik seminerler ve sağlık ile ilgili derslerin düzenlenmesi,
- Yaşlı yetişkinlerin istihdamının desteklenmesi.

Akita Yaşlı Dostu Ortaklık Programı'nda, **ana hedef grubu**, yaşlı yetişkinler; **ilgili sektörler**, sağlık, eğitim, konut, bilgi edinme ve iletişim, istihdam ve ulaşım ile ilgili sektörlerdir. Yaşlılara yönelik **hedef**, temel gereksinimlerinin giderilmesidir. **Proje lideri**, özel sektör iken, yaşlı yetişkinler proje bünyesindeki yaşlı dostu uygulamaların pek çok aşamasına dahil edilmiştir. Ayrıca yaşlı dostu uygulamaların etkileri de analiz edilerek, olumlu sonuçlara ulaşıldığı duyurulmuştur (Age Friendly World, 2019b).

Tek-Jeton Otobüs Projesi: Akita şehri'nde yaşlıların evlerinden dışarı çıkıp daha rahat biçimde sosyal yaşama dahil olabilmeleri için cüzi bir ücret karşılığında otobüs seyahati yapabilmelerini içeren bir uygulamadır. 2011 yılında başlatılmıştır. Otobüs ile seyahat etmek, Akitalı yaşlıların günlük hayatlarının rutin bir parçasıdır. Programa yönelik geri bildirimler, otobüs ücretlerinin ekonomik olması ve daha rahat dışarı çıkma imkânı nedeniyle, şu ana kadar yaşlı bireyler için olumlu olmuştur. 68 yaş ve üzerindeki bireyler için başlatılan uygulama, 2017'de 65 yaş ve üzerindekiileri dahil ederek kapsamı genişletilmiştir (Age Friendly World, 2019c).

Tek-Jeton Otobüs Projesi'nin **ana hedef grubu** yaşlılar, **ilgili sektör** ulaşım olup, yaşlı yetişkinler için **hedef**, mobilitayı arttırmaktır. **Projenin liderliğini** yerel yönetimler üstlenmekte; fakat özel sektör de projede bulunmaktadır. Yaşlı yetişkinler, yaşlı dostu projenin pek çok aşamasına katılmıştır. Ayrıca etkisi analiz edilen yaşlı dostu projede olumlu sonuçlar elde edilmiştir (Age Friendly World, 2019c).

2.1.2. Yaşlı Dostu Canberra / Avusturalya

Avustralya Başkent Bölgesi'nde (ACT) yer alan Canberra, daha küçük yapısı ve daha zengin ama yaşlanan nüfusu ile Melbourne ve Sydney'den çok farklıdır. Kentsel altyapı çoğunlukla kiralama sistemi ile merkezi bir planlama otoritesi altında yürütülen şehir merkezlerinde toplanan düşük yoğunluklu mahallelerden oluşmaktadır (Kendig, 2000'den aktaran Kendig vd., 2014: 1398).

2000'lerin sonunda, ACT Hükümeti, yaşlılara faydası olan belirli eylemlerde bulunmaya dikkat çekecek bir yaşlanma stratejisi geliştirmek için, Yaşlanma Dairesi'ni (OFA) yöneterek diğer Eyaletleri örnek alarak takip etmiştir. 2009 yılında Hükümet yaşlı Canberralıların karşılaştığı temel meseleleri belirlemek, paydaşlar ile kamusal forumlar düzenlemek ve daha fazla geri bildirim ve tavsiye almak amacıyla, ACT Valilik Yaşlılık Danışma Konseyi (MACA) ve topluluk temsilcileriyle çalışmıştır (ACT Government, 2008 ve 2009'dan aktaran Kendig vd., 2014: 1399).

Avustralya Başkent Bölgesi'nin (ACT) 2010-2014 Pozitif Yaşlanma Stratejik Planı, ACT Hükümeti ve toplum genelinde pozitif yaşlanmayı ve "yaşlılara topluma aktif katılım göstermeleri için saygı gösterildiği, değer verildiği ve yaşlıların desteklendiği" bir yaşlı

dostu kent geliştirmek üzere koordineli yaklaşım sergileyen bir şablon sunmuştur. Yoğun bir toplu fikir alışverişinin ardından 2009 yılında, yaşlı dostu şehir programı, ACT Hükümeti’nin Topluluk Hizmetleri Müdürlüğü’nün bir birimi olan ACT Yaşlanma Dairesi tarafından geliştirilmiştir. Avusturalya Başkent Bölgesi’nde geliştirilen programın hedefi: “ACT’deki insanların sağlıklı yaşam, emeklilik planlama, destek hizmetleri ve ürünleri, özlük hakları ve çeşitli toplumsal grup - kulüplere kolay erişiminin olmasıdır”. Her bir hedefin aynı zamanda bir ya da daha fazla ACT Hükümet kuruluşunun kabul ettiği birtakım belirli eylemleri bulunmaktadır. Örneğin: Çevrimiçi bir “Yaşlılar Bilgi Portalı” geliştirmek ve duyurmak. Tamamlanan pek çok eylemin içerisinde ACT ‘Yaşlılar Çevrimiçi Bilgi; Canberra Müze ve Sanat Galerisi’nde yıllık olarak düzenlenen Canberra Altın Ödül sergileri; devam eden ACT tali yerleşim / “nine apartmanı” dönüşümü; ilave otobüs durak ve koltukları, ACT Yaşlı Müşteriler ve İleri Yaş Çalışanlara İş Rehberleri yayınının basımı yer almaktadır (Age Friendly World, 2019g).

2011 yılında Avustralya’nın ilk Yaşlı İnsanlar Meclisi düzenlendi. Ekim 2013’te Canberra şehri ilk Avustralya Yaşlı-dostu şehirler ve Topluluklar Konferansı’na ev sahipliği yapmış olup, halihazırda Avustralya Yaşlı Dostu Kentler ve Topluluklar Ağı’nın Facebook Grubu’na ev sahipliği yapmaktadır. Canberra şimdilerde altyapı ve topluluk hizmetlerinde belirli gelişmelerin etkinliğine örnek teşkil etmesi için, az sayıda banliyöye odaklanmaya çalışmaktadır (Age Friendly World, 2019g).

2014 tarihinde, ikinci ACT Yaşlı İnsanlar Meclisi düzenlenmiştir. Gün boyunca altyapı, ulaşım ve yaşlı-dostu kentte bir araya gelmek gibi konular üzerinde tartışılmış ve kararlar alınmıştır. Taslak kararlar önceki dönemlerde yoğun toplumsal fikir alışverişi sırasında elde edilen geri bildirimlerden geliştirilmiştir. Bu kararların önümüzdeki yıllarda ACT’nin yaşlıların aktif katılımı için saygı ve değer gördüğü ve desteklendiği bir yaşlı dostu kent olarak büyümesine ve geleceğin planlama koşullarının, Canberra’lı yaşlıların ihtiyaçlarını şekillendirmeye yardımcı olacağı tahmin edilmektedir (Age Friendly World, 2019g).

Avustralya Başkent Bölgesi’nde (ACT) yer alan Avustralya’nın başkenti Canberra, yaşlılar için yaşam kalitesini arttıtmaya yönelik yaklaşımların temelini oluşturan pozitif yaşlanmanın olduğu bir şehir örneği sunmaktadır. ACT Hükümeti, pozitif yaşlanmayı şu şekilde tanımlamıştır: Her bir insanın yaşlanması, sosyoekonomik koşullar, yaşam deneyimi, cinsiyet, kültürel birikim, eğitim ve genel sağlık da dahil olmak üzere, pek çok faktörden etkilenmektedir. Pozitif yaşlanma, sosyal ilişkiler, sağlıklı bir yaşam tarzı ve toplulukta kabul görme hissi aracılığıyla kaliteli bir yaşam sürmekle ilgilidir. Pozitif yaşlanma, yaşlıların deneyimine değer veren ve onların katkı sağlamasını sürdürmek için onlara fırsatlar sunan bireyler, topluluk, işletmeler ve hükümetlerle ilgilidir. Aynı zamanda, katılımını devam ettiren, kendilerine ve birbirlerine bakan ve yaşamlarının bu aşamasını kucaklayan yaşlılarla da ilgilidir (DHCS, 2010: 4’ten aktaran Rowland, 2012: 187-188).

2009 yılının sonunda, 2010-2014 “ACT Pozitif Yaşlanma Stratejik Planı: Yaşlı Dostu Bir şehre Doğru” projesi başlatılmıştır (ACT Government, 2009a’dan aktaran Kendig vd., 2014: 1399). Plana dair basın bülteninde Bakan, yaşlılara saygı göstermenin ve onların toplumsal yaşama aktif katılımını desteklemenin önemine değinmiştir (ACT Government, 2009b’dan aktaran Kendig vd., 2014: 1399). Stratejik Plan, topluluk fikirlerinden

yararlanılarak hazırlanan ve DSÖ Yaşlı Dostu Kontrol Listesi ile uyumlu yedi hedef belirlemiştir. 2010 yılının başından 2011 yılının ortalarına kadar olan süreyi kapsayan ilk eylem planının uygulanması içerisinde ACT Valilik Yaşlılık Danışma Konseyi ile ortaklık içerisindeki her bir ACT Hükümet kuruluşundan temsilcilerin oluşturduğu bir Canberra Yaşlı Dostu Şehirler Ağı'nın kurulması da yer almıştır. Yaşlı dostu kent Canberra'nın Temel Anketi (Akıl Sağlığı Araştırma Merkezi, 2011'den aktaran aktaran Kendig vd., 2014: 1399) yürütülmüş ve ilk ACT Yaşlı İnsanlar Meclisi, Uluslararası Yaşlı İnsanlar Günü'nde düzenlenmiştir. Bu girişimler Mayıs 2010 tarihinde DSÖ Yaşlanma ve Yaşam Seyri Birimi Müdürü tarafından yapılan bir ziyaret ile ivme kazanmıştır (Kendig vd., 2014: 1399).

İlk Eylem Planı raporunu Haziran 2011'de sunan ACT MACA, stratejik plana dair gelişimin bir kategori için “oldukça iyi” (Sağlık ve Refah), kalan altı kategori için ise “iyi” olduğunu bulmuştur. Otobüs yolculuğu için bir toplu taşıma akıllı kart sistemi (“MyWay”), Büyükanne-Büyükbaba Günü gibi uygun maliyetli etkinlik ve faaliyetlere erişimi artıran bir Yaşlılar Kartı ve çevrimiçi bir yaşlılar bilgi portalı gibi uygulamalarda ilerleme kaydedilmiştir. “Daha detaylı değerlendirme” gerektiren alanlar içerisinde kültürel farkındalığa tam anlamıyla bir hükümet yaklaşımı geliştirmek ve yaşlılar için tercüman yardımı sağlamak yer almıştır (Kendig vd., 2014: 1399).

Canberra, Ocak 2012 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, DSÖ Yaşlı Dostu Kentler ve Topluluklar Küresel Ağı'na katılması için davet edilmiş ve yaşlı dostu kentler stratejisini yakından takip etmiştir. Yılın ilerleyen zamanlarında, ACT hükümeti ACT Yaşlı İnsanlar Meclisi'nde (ACT Government, 2012b'den aktaran Kendig vd., 2014: 1399-1400) benimsenen tavsiyelere yanıt vermiştir. Pozitif yaşlanma girişimleri arasında yaşlılığı emeklilik yerine desteklemek üzere, ACT Hükümeti'nin 2012 Vergi Reform Planı, bir hedeflenmiş yardım internet sitesi, bir Emeklilik Köyleri Yasası, Yaşlılar Çevrimiçi Bilgi Portalı ve ACT Yaşlılar Hibe ve Sponsorluk programı bulunmaktaydı (Kendig vd., 2014: 1399-1400).

Yeni bir 2012-2014 Pozitif Yaşlanma Eylem Planı, Yaşlı Dostu Şehir Anketi bulgularından ve 2011 Yılı Yaşlı İnsanlar Meclisi'ndeki tavsiyelerden faydalanmış ve Canberra Yaşlı Dostu Şehir Ağı'nın rehberliğinde daha da geliştirilmiştir. Planda öncelikli alanlar; bilgi ve iletişim; sağlık ve refah; saygı, değer verme ve güvenlik; barınma ve konaklama; destek hizmetleri; ulaşım ve hareketlilik; iş ve emeklilik idi. Bu alanlardan her birine yönelik eylemler Haziran 2011'de sunulmuş ve performans göstergeleri belirlenmiştir (Kendig vd., 2014: 1400).

Plan, dezavantajlı gruplara ilişkin meseleler üzerinde durmaktadır. Örneğin, esnek barınma ve uygun maliyetli kiralama seçenekleri geliştirmek için hedefler belirlenmiştir. Kamusal konaklamalarda güvenlik ve emniyet meseleleri üzerinde durulmuş ve evsiz kalan yaşlı yetişkinler için acil barınma olanakları sağlanmaya çalışılmıştır. Sosyal izolasyonu azaltmak ve topluluk etkileşimini artırmak için bazı stratejiler de plan kapsamına alınmıştır (Kendig vd., 2014: 1400).

İlk ACT Pozitif Yaşlanma Stratejik Planı'nın başlatılmasından sonra, Canberra'yı, AFC olarak geliştirmeye yönelik, bir temelin eksik olduğu netleşmiştir. Bu nedenle, Avustralya

Ulusal Üniversitesi, “yaşlı-dostu olma” üzerine temel veriler elde edebilmesi ve ACT Yaşlı Dostu Şehirler Anketi’ni yürütmek amacıyla davet edilmiştir (Akıl Sağlığı Araştırma Merkezi, 2011’den aktaran Kendig vd., 2014: 1400-1401). Yaşlı topluluğun şehrin çoğu özelliğine dair genel memnuniyeti yüksek bulunmuştur. Ankete katılan kişilerin %73’ünün evinde internet erişimi olup, Canberra’da göreceli yüksek yaşam standardına ve yüksek sosyoekonomik statüye sahip olduğu saptanmıştır. Fakat, aşağıda vurgulandığı üzere anket, yaşanacak bir yer olarak Canberra’da dezavantajlı grupların deneyimlediği zorlukları tespit etmişti (Kendig vd., 2014: 1400-1401).

- . Ulaşımla ilgili problemler, kamusal konutlarda yaşayanların %35’i, tek başına yaşayanların da %24’ü tarafından ifade edilmiştir.
- . Kamusal konutlarda yaşayanlardan %32’si evlerinde değişiklikler yapılmasını istediğini, %22’si ise, gelir desteği almak istediğini belirtmiştir.
- . Kamusal kiralık meskenlerde yaşayanlar veya İngilizce konuşulmayan topluluklardan gelenler, evlerinde kendilerini güvensiz hissettiklerini daha çok ifade etmişler ve sağlık ile ilgili hizmetlere dair daha fazla zorluklar yaşamışlardır.
- . Sosyal etkileşim konusu; hareketlilik, kötü mahalle koşulları ve gelir açısından kaynak yetersizliğine sahip kişiler için en zor konu olmuştur.
- . Kadınlar, kiralık konutlarda yaşayanlar, tek başına ve gelir desteğiyle yaşayanlar, fiziksel engeli olduğunu ifade edenler, sosyal yalnızlaşmaya en çok değinenler olmuştur.
- . Sağlık hizmetlerine erişim problemleri; kamusal konutlarda yaşayan, fiziksel engelleri olan, daha yaşlı olan, tek başına yaşayan veya emekli yardımı alanlar tarafından orantısız olarak daha fazla dile getirilmiştir.
- . Kamusal konutlarda yaşayanların %24’ü yaşlı suistimali deneyimlediğini ifade ederken, buna karşılık dezavantajlı grupta yer almayanların %6’sı aynı durumu dile getirmiştir.

Böylece, ACT Anketi, genel itibarıyla zengin şehirde dezavantajlı olan ve zorluklarla karşılaşan göreceli küçük bir grup yaşlı yetişkin tespit etmiştir. Bu gruplar, hizmetlere erişim ve sosyal olarak etkileşime girmekteki zorluklar sebebiyle sosyal iletişimsizlik, yalnızlık ve kötü fiziksel ve akıl sağlığı riski ile karşı karşıyadır. Bu meseleler, bir ölçüde, ACT Pozitif Yaşlanma Stratejik Planı’nda dile getirilmektedir (Kendig vd., 2014: 1401).

Yaşlılar için iletişimi ve erişimi güçlendiren yalın AFC gelişimleri, Canberra’da bölümler arası ve özel sektör ortaklıklarıyla bilgi ve IT gelişimleri aracılığıyla elde edilmiştir (Kendig vd., 2014: 1407).

Kamusal ve özel yatırımdan faydalanan etkili ve erişilebilir bir şehir, aynı zamanda potansiyel olarak yaşlı-dostu da olabilir ve böylece AFC’nin daha sürdürülebilir şehirler de olmak üzere daha geniş politika amaçlarına yönelik gelişimlerinin potansiyel değerini de fark edebilir. Canberra’nın yaşlı dostu özelliklerinden çoğu on yıllarca yıl önce insan dostu ilk planlamasına atfedilebilir; ileri altyapı gelişimi ve artan yoğunluklar yerel barınma seçeneklerini genişletebilir, erişimi geliştirebilir ve altyapının daha iyi kullanılmasını sağlayabilir. Fakat, tüm üç şehirde bulunduğu üzere, Canberra’nın yaşlı dostu planlamalar ile edildiği kazanımlar uzun vadeli olurken, yerel ve kısa süreli siyasi maliyetleri ağır

olabilir. Gelişime yönelik hükümet kararları, kaçınılmaz olarak ekonomik çıkarları, mali pozisyonları ve ayrıca bulundukları yerde yaşanan kişiler de dahil olmak üzere mevcut sakinlerden gelen itirazları da göz önüne alır (Kendig vd., 2014: 1407).

Canberra’da 2011 yılı kapsamlı temel anket, özellikle dezavantajlı gruplar için öncelikli eylem alanlarına dikkatini yoğunlaştırmıştır. Fakat, geniş ve iyi kalitedeki anketler bile, yaygın dezavantajlı gruplardan farklı küçük dezavantajlı grupların ihtiyaçlarını tespit etmede sınırlılıklara sahip olabilmektedir (Quine & Browning, 2007’den aktaran Kendig vd., 2014: 1409).

2.1.3. Yaşlı Dostu Manchester / İngiltere

Manchester, İngiltere’de Greater Manchester’a (Manchester Ana Kent) bağlı metropoliten bölgelerden biridir. *Greater Manchester*, yaklaşık 2.68 milyon nüfusu olup, on metropoliten bölgeden oluşmakta; bu bölgelerin her birinin ise, büyük bir şehir merkezi ve çevre banliyöleri bulunmaktadır. On bölgeden biri olan *Manchester Şehri*, en büyük nüfusa sahiptir (yaklaşık 503 bin). Manchester şehir merkezi aynı zamanda şehrin ve bölgenin başlıca kültürel, iş ve perakende merkezidir. Öte yandan ulusal yaş profiline kıyasla, Manchester’ın 65 yaş ve üzeri sakinlerinin oranı düşüktür. Bu rakam İngiltere’de %16.9 iken Manchester’da %9.6’dır (Buffel vd., 2016: 281). Nüfus projeksiyonları Manchester’ın önümüzdeki on yıllarda daha da büyüyeceğini öngörmektedir. Ayrıca yaşam beklentisi artmaya devam ederse ve bebek patlaması (baby boomer) nesli de yaşlandığından yaşlı nüfusun (özellikle 85’in üzerindeki nüfus) ılımlı derecede artacağı tahmin edilmektedir. Manchester ayrıca, DSÖ Yaşlı-Dostu Şehirler ve Topluluklar Küresel Ağı’na kabul edilen ilk Birleşik Krallık şehridir. 2003 yılından beri, yaşlıların yaşam kalitesini arttırmak için, birçok çalışma yapmaktadır. Manchester’ın yaşlanma programına, Yaş Dostu Manchester adı verilmiştir. Kentin yaşlanma stratejisinin üç temeli vardır: Yaşlı dostu mahalleler oluşturmak, yaşlı dostu hizmetler oluşturmak, yaş eşitliğini teşvik etmek (WHO, 2009; OECD, 2015: 170; WHO, 2007 ve 2020’den aktaran Erdem ve Yavuz, 2020: 291). Manchester bu ağa katılmak için, planlama aşamasında dört adımı takip etme vaadinde bulunmuştur. İlk olarak, yaşlıları yaşlı-dostu şehirler sürecinin tüm aşamalarına dahil edecek mekanizmaların kurulması; ikinci olarak, şehrin yaşlı-dostu oluşunun kapsamlı ve kapsayıcı temel bir değerlendirmesinin yapılması; üçüncü olarak, bulguların değerlendirilmesine bağlı olarak şehir çapında bir üç-yıllık eylem planının geliştirilmesi ve dördüncü olarak, bu plana karşı ilerlemeyi denetlemek için göstergelerin tespit edilmesidir (Buffel vd., 2016: 282).

Manchester’ın yaşlı-dostu politikaları desteklediği güçlü bir geleneği vardır. Bu özellikle de ilk olarak Manchester’ın azınlık etnik yaşlılara ve yoksul kentsel alanlarda yaşayanlara yönelik kültürel hassasiyeti ve hedefliliği barındıran yaklaşımları; ikinci olarak yaşlı-dostu ilkelerin kentsel alanların yenilenmesi ve tasarımına dahil edilmesinin de yer aldığı “yaşam boyu mahallelerin” şehir için geliştirilmesi ve üçüncü olarak ta, Manchester’ın hem halk etkinliklerinde hem de şehir konseyinin internet sitesinden erişilebilen yaşlanma stratejisi belgeleriyle yaşlı-dostu yaklaşımı tanıtabilme ve destekleyebilme şekli açısından kendini kanıtlamaktadır (Buffel vd., 2016: 294).

Manchester programı, Yaşlılar için Daha İyi Hükümet (BGOP) grubunun kurulmasıyla, 1998 yılında güçlendirildi. 2003 yılında, işi hızlandırmak, yaşlılarla ve toplum içerisindeki çeşitli örgütlerle ortaklıklar geliştirmek için tasarlanan Yaşlılara Değer Verme (VOP) ortaklığı başlatıldı. 2003 ile 2010 yılları arasında, VOP programı, yaşlı-dostu teması üzerinden çeşitli girişimler geliştirdi. Bunların ilki, VOP çalışmasının liderliğinde yaşlı sakinleri dahil etmeyi amaçlayan bir *katılım* programı oldu. Bu programda, temsili bir yaşlılar kurulu, bir topluluk kalkınma programı ve bu grupları geliştirmeyi amaçlayan küçük bir hibe programı kurmak yer alıyordu. Katılım programında da, yaşlanmaya dair pozitif yaklaşımlar odaklı organize edilen bir iletişim stratejisi vardı. İkinci çalışma alanı ise, konsey genelinde ve üniversiteler ile temsili kuruluşlar gibi harici ortaklarla *stratejik ortaklık ve politika geliştirmek* oldu (Buffel vd., 2016: 288).

Yaşlı-Dostu Manchester (AFM), 2003 yılında başlatılan Yaşlılara Değer Verme (VOP) programı ve 2009 yılında basılan on-yıllık Manchester Yaşlanma Stratejisi temellerine dayanmaktadır (Age Friendly World, 2019h).

2010 yılında Manchester, Şehir Konseyi'nin Manchester'ı "yaşlanmak için muhteşem bir yer" yapmak üzere yürüttüğü çalışmaya karşılık olarak, DSÖ'nün Küresel Yaşlı-Dostu Şehirler Ağı'na kabul edilen ilk Birleşik Krallık şehri olmuştur. Nesiller arası çalışma, yaşlı-dostu şehirlerin tüm nesillerin ihtiyaçlarına yanıt vermesini gerektiren bir yaklaşımda, merkezi unsur olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca topluluklarda çalışmanın bir yolu ve hizmetleri planlama ve geliştirmede bir yaklaşım olarak görülmüştür (Chandler, 2010'dan aktaran Buffel vd., 2014: 1789). Örneğin, paylaşılan yerler ve alanlar programı, bu girişimi vurgulamakta; parklar, kütüphaneler ve topluluk merkezleri gibi alanlarda daha nesiller arası ve/veya yaşlı-dostu yaklaşımın olması için gereken fırsatları araştırmaktadır. Manchester'ın şu an "Nesiller arası paylaşılan alanlar" konseptini inceleyen üç projesi mevcuttur. Bunlardan ilki, yaş kapsayıcı tasarım ilkelerine dayalı bir şehir içi parkın yeniden geliştirilmesiyle ilgilidir; ikinci proje ise, yaşlı sakinlerle ortak yer ve alanları kullanmanın kullanışlılığını inceleyen Manchester Mimarlık Okulu öğrencilerini içermekte; üçüncü proje ise, etnik çeşitlilik içeren bir alandaki mevcut toplum merkezinin nesiller arası bir alana nasıl dönüştürülebileceğini araştırmaktadır (Melville & Bernard, 2011'den aktaran Buffel vd., 2014: 1789). Proje bulguları, gençlerin ve yaşlıların hem resmi hem de üçüncü sektör kuruluşlardan farklı paydaşların katılımının ve aralarındaki iş birliğinin bu girişimleri oluşturmada önemli bir faktör olduğunu ortaya çıkarmıştır. Katılımcılar da, bilgi paylaşımı ve paylaşılan alanların incelenmesi veya yeniden dönüştürülmesi sonucunda, projelerin öğrenme fırsatları ve kolektif eylemleri kolaylaştırdığını dile getirmiştir (Chandler, 2010'dan aktaran Buffel vd., 2014: 1789).

Yaşlı Dostu Manchester'ın öncelikli hedefleri, şehirde yaşayan yaşlıların yaşam kalitesini artırmak ve yaşlanmak için iyi bir ortam haline getirmektir (Age Friendly World, 2019h).

Çalışma, dört tema üzerinde şekillendirilmiştir (Age Friendly World, 2019h):

- Yaşlı Dostu Mahalleler
- Bilgi ve Yenilik
- Yaşlı Dostu Hizmetler

- Katılım ve İletişim

Yaşlılar, yaşlı örgütleri, gönüllü sektör ve kamu sektörü, özel sektör, merkezi hükümet ve üniversitelerden oluşan Manchester Şehir Konseyi ile ortak olarak çalışılmaktadır. Birleşik Krallık yaşlı-dostu şehirler ağı da koordine edilmektedir (Age Friendly World, 2019h).

Yaşlı-dostu şehir konsepti, şehrin yaşlanmaya yönelik uzun süreli vatandaşlık yaklaşımından beslenmektedir. Bu da, dikkatleri yaşlanma hizmetleri tedarikine yönelik geleneksel tıp ve bakım modellerinden (yaşlı hastalar veya “tüketiciler” için çalışmak), yaşlılar tarafından yürütülen programlar geliştirmeye çekmiştir (Age Friendly World, 2019h).

Manchester’ın yaşlanan nüfusuna yönelik yaklaşımı, DSÖ yaşlı dostu kent programından daha öncesine dayanır. Özellikle dezavantajlı bölgelerde yaşayan yaşlıların yaşam kalitesini arttırmayı hedefleyen Yaşlılara Değer Verme (VOP) girişimi, Manchester’da 2003 yılında başlatılmıştır (Manchester Şehir Konseyi, 2012’den O’Hehir, 2014: 28-29). VOP ortaklığı Konseyin Baş Yönetim Bölümü’ne dayanmakta ve ekip, çalışmalarından sorumlu tutulan yaşlı sakinlerden oluşan bir forum ve çeşitli kuruluş ve topluluk gruplarıyla yakından çalışmaktadır. VOP ekibi, ayrıca, araştırma, program yönetimi ve toplum geliştirme fonksiyonlarına sahip olup, aşağıdaki özellikleri taşımaktadır (O’Hehir, 2014: 28-29):

- Yüksek düzeyde siyasi destek,
- Kapasite ve uzmanlığı geliştiren merkezi bir ekip,
- Katılma konusunda yaşlanmanın “eksiklik modeline” bağlı bir bakış açısı yerine vatandaşlık temelinde bir bakış açısına sahip olmak – şehir genelinde yaşlanma meselelerine yönelik bir dayanışma grubu,
- Pozitif algılara odaklanan güçlü bir iletişim stratejisi,
- Yaşlıları danışma etkinliklerinin pasif katılımcısı değil, liderler olarak görme,
- Aşağıdan yukarıya hareket eden toplum merkezli yaklaşımlar,
- Akademik ve uzman ortaklıkları geliştiren, öğrenen bir şehir,
- Dışsal bir denetim ve tasdik teşviki.

Yaşlı sakinlerle gerçekleştirilen yoğun fikir alışverişi sonrasında, Manchester Yaşlanma Stratejisi (MAS), konsey üyelerini ve ulusça kabul görmüş uzmanlardan oluşan bir jüri heyeti seçmiştir (Manchester Şehir Konseyi, 2009). MAS tarafından kullanılan kavramsal çerçeve, yaşlı vatandaşların daha aktif ve katılımcı olması, daha kaliteli bakım ve destek alması, daha az eşitsizlikle karşılaşması, esnek ve uygun fiyatlı barınma seçenekleriyle mahallelerinde bir ömür geçirmesi için, DSÖ Küresel Yaşlı-Dostu Şehirler ve Topluluklar Ağı tarafından geliştirilen çerçeveye benzemektedir. VOP programının himayesi altında, konsey ve ortakları, programı desteklemek üzere çeşitli girişimler uyguladılar. Bu girişimler arasında, sağlıklı yaşlanma girişimleri yurtdışı programı; orta ve ileri yaşlılar hedefli cinsel sağlık programı; alkol ve yaşlanmaya dair ön büro elemanı eğitim programı; özellikle dezavantajlı topluluklardaki yaşlılar için etkinlik teşvik etmeyi hedefleyen 15 sanat organizasyonu içeren bir “Yaşlılar için Kültürel Teklif” geliştirilmesi ve özlük hakları ve yardımları destekleyen kampanyalar vardı. Diğer faaliyetler ise, yaşlı bireylerin karar alma sürecinde, proje tesliminde ve hizmet tasarımı fırsatlarını örneğin, gönüllülük için

fırsatları arttırarak, VOP ağlarını genişleterek (ön büro çalışanlarının birlikleri, topluluk grupları ve şehir genelinde mahallelerde çalışan yaşlılar) ve yerel grupları küçük hibelerle destekleyerek arttırmaya odaklanmıştır (Buffel vd., 2016: 288-289). Manchester’da yaşlılarla yapılan görüşmeler, Manchester’ın yaşlanma stratejisinin bir parçasıdır (McGarry & Morris, 2011’den aktaran Steels, 2015: 49). Planlama, uygulama ve değerlendirme sürecine yaşlıların dahil edilmesine yönelik “aşağıdan yukarıya” yaklaşımın, ilgili yaşlı-dostu programlar ve faaliyetlerin oluşturulabilmesine imkân sağlayacağı düşünülmüştür (Steels, 2015: 49).

Yukarıdaki girişimlerin bir sonucu olarak Manchester, 2010 yılında DSÖ Küresel Yaşlı-Dostu Kentler ve Topluluklar Ağı’na katılan ilk Birleşik Krallık şehri olarak, 2012 yılında programın resmi olarak başlatılmasıyla güçlendirildi. Bu noktada, VOP çalışma grubu NHS’den, yerel hükümetten, bir konut vakfından, bir sanat kuruluşundan, ulusal bir dernekten ve yerel bir üniversiteden gelen çalışanlardan oluşturuldu. Ekip halihazırda Manchester Şehir Konseyi’nde yeni kurulan Halk Sağlığı Manchester hizmetinde yer almaktadır (Buffel vd., 2016: 289).

Manchester Şehir Konseyi tarafından kullanılan kavramsal çerçeve, DSÖ Küresel Ağ’ı tarafından geliştirilen çerçeveye benzemektedir. Manchester, yaşlıları doğrudan veya dolaylı yoldan etkileyen politikaların hazırlanmasında etkisi olan bir grup insanı görevlendirmiştir. Manchester Şehir Konseyi’nin Yaşlılara Değer Verme (VOP) ekibi, 2003 yılında kurulmuş ve şu an şehrin yaşlı-dostu konumunu geliştirmeyi amaçlayan politikalar uygulamak amacıyla, konsey departmanları ve örgütlerle birlikte çalışmaktadır. VOP ekibi, tamamen yaşlı gönüllülerden oluşan bir kurul tarafından denetlenmektedir: Manchester’daki VOP kurulu. VOP ekibi, başlangıçtan bu yana kamu sektörü ve gönüllüler ile topluluk örgütleriyle stratejik ortaklıklar ve ağlar geliştirmeyi amaçlamış ve şehrin yaşlı-dostu olma durumunu değerlendirmek üzere üniversiteler ve araştırmacılarla iş birliği yapmıştır. Ekip aynı zamanda yaşlıların karar verme sürecinde, proje hazırlanmasında ve hizmet tasarımıyla katılımına dair fırsatları çoğaltmak üzere belirli program ve girişimler geliştirmiştir (Buffel vd., 2016: 289-290).

Sosyal katılım ve dahil olma konusunda Manchester, yaşlı dostu ve nesiller arası projelerin geliştirilmesinde gönüllü ve katılımcı yaşlılara yönelik fırsatları arttırmaya odaklanmıştır. *Paylaşılan Yerler ve Alanlar*, Manchester’daki örnek programlardan biridir. Bunun içerisinde, genç ve yaşlı sakinleri bir araya getiren ortak alanların (ör: şehir içi parklar) kullanımının pratik yönlerini çalışan Manchester Mimarlık Okulu’ndan öğrenciler yer almaktadır. Barınma konusunda şehir; konut geliştirme hizmetleri, barınma destek hizmetleri ve uygun fiyatlı barınma programlarını arttıran faaliyetlerle daha geniş ve seçenekli gelişmiş konut imkanları sağlamayı hedeflemektedir. Bu çalışma, ilerleyen dönemlerde, Manchester vakasında Konsey’in stratejik barınma ve sosyal bakım grubuyla daha ileri seviyelere çıkarılmıştır (Buffel vd., 2016: 290).

Yaşlanma programlarının “etiketlenme” ve dile getirilme yolları: 2010-2020 Manchester Yaşlanma Stratejisi şehir konseyinin internet sitesi ve adresinde erişilebilir olup, “Şu an ne aşamadayız?” “Nerede olmak istiyoruz?” “Oraya nasıl ulaşacağız?” ve “Kimler bunun bir parçası?” gibi sorular sorarak yaşlı dostu alanları dile getirmektedir. Dahası, “Yaşlı-Dostu

Manchester” ifadesi, kamusal etkinliklerde açıkça kullanılmakta olup, şehirde yaşlıların yaşam kalitesini geliştirmeyi amaçlayan tüm girişimler için bir marka veya kapsayıcı bir terim haline gelmiştir (Buffel vd., 2016: 290-291).

Manchester Yaşlanma Stratejisi içerisinde, örneğin “kültürel hassasiyetli hizmetler geliştirmek”, “etnik azınlıktaki yaşlıların engellerini kaldırmak”, ve “dezavantajlı bölgelerde yaşayan yaşlılara ulaşmak” gibi çok sayıda hedefli müdahaleler ve projeler (özellikle de “eşitliği” ve “sağlıklı yaşlanmayı” teşvik eden alanlarda) yer almaktadır. (Buffel vd., 2016: 291).

Manchester, aynı zamanda yaşam boyu mahalleler geliştirmenin önemini vurgulayan geniş kapsamlı bir yaklaşım benimsemiştir. Yaşam boyu mahalle “kişinin yaşının iyi bir yaşam kalitesine sahip olmasını etkilemediği” ve “yaşlarına bakılmaksızın herkesin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanmış hizmetler, altyapı, barınma ve kamu alanları bulunan yer” olarak tanımlanmaktadır (Manchester Şehir Konseyi, 2009’dan aktaran Buffel vd., 2016: 291). Bu yaklaşım “yaşlı-dostu göstergesi” alanları olarak etiketlenen çok sayıda proje ile test edilmektedir (Buffel vd., 2016: 291).

Yaşlıların çevrelerine katılımının önemini fark eden projelerden bir örnek; araştırma, politika ve yaşlılar arasında güçlü bağları teşvik etmeyi amaçlayan İngiltere’deki “İleri Yaşlarda Topluluk Eylemi – Manchester Katılım” (CALL-ME) projesidir (Buffel vd., 2012: 609).

CALL-ME projesi, Manchester’daki dört dezavantajlı mahallede devam etmekte olan bir projedir. Bir araştırma ekibi, Manchester Şehir Konseyi, çeşitli yerel paydaşlardan oluşan ve yaşlılar arasındaki iş birliğini temsil eden projenin hedefleri şunlardır: İlk olarak, yaşlı sakinlerin sosyal katılım ve bağımsızlığa ilişkin önemli gördükleri meseleleri tespit etmek; ikinci olarak, topluluk girişimlerinin aktif yaşlanma üzerine etkisini değerlendirmek; üçüncü olarak, bu tür topluluk girişimleri aracılığıyla aktif yaşlanmayı desteklemede yer alan süreçleri tespit etmek ve dördüncü olarak, dezavantajlı mahallelerde aktif yaşlanmayı desteklemek için politika tavsiyeleri geliştirmek. Katılımlı bir yaklaşım benimseyen proje; sanat, çevre geliştirme, yeni teknolojilerin kullanımı ve sağlık destekleme faaliyetlerinden oluşan çok geniş kapsamlı topluluk girişimlerinin tasarımı ve uygulamasında toplumsal katılımı kolaylaştırmıştır. Her bir mahallede, çok çeşitli yaşlı grupları, gündemi oluşturmada, eylem planları geliştirmede ve süreci denetlemede yer almıştır (Buffel vd., 2012: 609-610).

Call-me projesi kapsamındaki girişimlerden bir tanesi, Moss Side semtindeki yoğun bir kavşakta bulunan terk edilmiş bir toprak parçasını “topluluk barış bahçesine” dönüştürmeyi içermektedir. Bu girişim, bir grup yaşlı sakin tarafından yürütülmekte; fakat aynı zamanda yerel kuruluşlar ve yerel bölgeden gelen genç insanların gerçekleştirdikleri yakın iş birliğini de içermektedir. İlk araştırma bulguları, yaşlı bireyler ve hem resmi hem de üçüncü sektör kuruluşlardan farklı paydaşlar tarafından katılımın ve bunlar arasındaki iş birliğinin sürdürülebilir bir toplumsal girişimi başarmada önemli bir faktör olduğunu göstermektedir (Middling vd., 2011’den aktaran Buffel vd., 2012: 610). Manchester’ın farklı bir semtindeki ikinci bir girişimde ise, yaşlılar, katılımcıların hem materyal hem de psikososyal dünyaları ile olan bağlantılarını keşfetmek için tasarlanmış sanat-temelli

faaliyetlere katılmıştır. Proje, sosyal yalnızlık yaşayan yaşlılara, sosyal etkileşim için fırsatlar sunmakla kalmamış, aynı zamanda katılımcılara topluluklarının negatif temsillerine karşı çıkmalarını sağlayacak şekilde birlikte çalışma imkânı vermiştir (Murray ve Crummett, 2010: 784'den aktaran Buffel vd., 2012: 610).

Son olarak Buffel vd'nin, Manchester ve Brüksel'in yaşlı dostu yaklaşımlarının karşılaştırmalı analizini yaptıkları çalışmalarında Manchester'ın, yaş dostu politikaları teşvik etme konusunda, güçlü bir geleneğe sahip olduğu ifade edilmektedir. Bu, özellikle, Manchester'ın azınlık etnik yaşlılara ve yoksun kentsel bölgelerdekilere yönelik kültüre duyarlı ve hedefli yaklaşımları ile ilgili olan durumdur. Bunun bir diğer nedeni, yaşlanmaya uygun ilkelerin kentsel alanların yenilenmesi ve tasarımı entegrasyonu dahil olmak üzere, şehrin "ömür boyu mahalleler" gelişimidir. Başka bir neden de Manchester'ın halka açık etkinliklerde yaş dostu yaklaşımı markalaştırma ve tanııtma yönteminin yanı sıra, belediye meclisinin web sitesinde bulunan yaşlanma stratejisi belgesidir. Manchester sonuç olarak, diğer şehirlerin yaşlı dostu stratejiler geliştirmesine yardımcı olabilecek bir dizi temel başarıya sahiptir. İlki, yaşlılar için politikaları kentsel (yeniden) kalkınma ve şehirlerin yönetimine odaklananlarla bütünleştirmeye yönelik bir başlangıç girişimidir. İkinci bir faktör, yaşlıları, yaşlı dostu gelişmeler için gündem oluşturmada önemli aktörler olarak dahil etmeye odaklanmayla ilgilidir. Bu bakımdan önemli bir konu, yaşlı yetişkinlerin sadece yaşlı dostu toplulukların faydalanıcıları olmadıklarının kabul edilmesidir; çünkü aynı zamanda, ayırt edici özelliklerini tanımlama ve geliştirmede oynayacakları kilit rollere sahiptirler. Manchester'ın yaklaşımı, sinerji oluşturma ve birden çok paydaşla ortaklıkları teşvik etmenin önemini göstermiştir. Bu, yaşlı dostu stratejiler geliştirmeye dahil olan kamu, özel ve üçüncü sektör kuruluşlarının ve STK'ların katılımını içerir. Bu tür ortak çabalar çerçevesinde, yerel yönetimler tarafından liderlik ve koordinasyon, yaşlı dostu Manchester'ın gelişmesinde kritik bir faktör olduğunu kanıtlamaktadır (Buffel vd., 2016: 294-295).

2.1.4. Yaşlı Dostu São Paulo / Brezilya

Yaşlı Dostu São Paulo, Brezilya nüfusu giderek yaşlanmaya başladığında, São Paulo eyaleti gibi yerel bir hükümetin yanında güçlü sivil toplum kuruluşlarının da yaşlı dostu anlayışı desteklemeye dönük çabaları sonucunda ortaya çıkmıştır (Silvereco, 2017). Yaşlı dostu São Paulo programı, dört senelik bir zaman diliminde hazırlanmıştır. Bazı deneyimler eyalet çapında bir program oluşturma arzusuyla Valiye sunulmuştur. 2012 yılında "São Paulo Yaşlı Dostu Eyaleti" çeşitli yerel yönetimleri temsilen birçoğu yaşlı yetişkinlerden oluşan delegasyon önünde ve valilik binasında resmi devlet programı şeklinde başlatılmıştır. Programın duyurulması ile birlikte başlatılan yaşlı dostu girişimler, çeşitli ortaklıklar ve yaşlı dostu uygulamaları olan bazı belediyeler ile beraber büyük bir kitle oluşturmaya amaçlamıştır. Yerel yönetimlerin idari teşkilatları, üniversiteler, STK'lar ve özel sektör, ortaklar arasındadır. "Yaşlıların Sağlığı Programı"nın koordinatörü olmasının yanında, sağlıktan sorumlu Devlet Bakanlığı görevini de yürüten Marilia Louvison ile yakın temas halinde olan Alexandre Kalache (epidemiolog/akademisyen), birçok yerel yönetim ziyareti gerçekleştirmiştir. Özellikle DSÖ'nün "Aktif Yaşlanma Politikası Çerçevesi"ni ifade eden yaşlı dostu kentler hareketinin arkasındaki temel ilkeleri

yaymak amacıyla sunumlar gerçekleştirmiş, seminer ve atölyeler tertip etmiş, yerel yönetimlerin idari teşkilatlarını ziyaret etmiştir. Sonuç olarak ta, yerinde yaşanan yaşlıların deneyimlerinden elde edilen düşüncelerden hareketle, yerel hükümetin “yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya” anlayışı doğrultusunda yerel seviyede birçok girişim başlatılmıştır (Plouffe vd., 2016: 26).

Yaşlı Dostu São Paulo dört temel üzerine inşa edilmiştir (Neri & Yassuda, 2019):

- Koruma: Sağlık, eğitim ve ulaşım ile ilgili tesislere yatırım yapmak.
- Eğitim: Sürekli eğitime yatırım yapmak, okur-yazarlık, sağlık üzerine eğitim, dijital katılım, davranış değişikliği ve sosyal hafızanın yeniden inşasına odaklanmak.
- Sağlık: Devlet üniversitelerinin ev sahipliğinde, Eyaletin stratejik alanlarında beş adet “Yaşlanma Referans Merkezi”nin tesis edilmesi; São Paulo Üniversitesi’nin ev sahipliğinde, São Paulo kentinin doğu bölgesinde bir “Yetişkin Gündüz Sağlık Bakım Merkezi”nin tesis edilmesi; küçük hastanelerde (50 yataklı) akut bakıma gereksinim duyan yaşlı bireylere yönelik entegre ve devamlı bakım için yedek hizmetlerin sunulması; yaşlı dostu hastane ya da bakım evinin tesis edilmesi.
- Katılım: Yaşlılar ile ilgili sorunları temsil edenlere destek olmak ve onları daha fazla teşvik etmek.

Yaşlı dostu São Paulo programı ile, katılan yerel yönetimler için, DSÖ’nün sekiz kriterine göre yaşlı dostu olma durumu ve kontrol listesi ile uyumlu olarak kırk adet politika eylemi belirlenmiştir. Talep edilen ilk eylem, yaşlı dostu uygulamalarda yaşlıların düşüncelerinin önemini vurgulamak üzere Yaşlılar Konseyi’nin oluşturulması ve güçlendirilmesi olmuştur. Sonraki iki yılda, yerel yönetimlerin, yaşlılar ve kamu sektörü idarecileri ile görüşmelere dayalı olarak, eylemlerden dördünü seçmesi gerektiği belirtilmiştir. Sonraki yıllar için de programa tam katılımı sürdürmek üzere yerel yönetimlerin eylemlerin uygulamasını değerlendirmesi, görüşmelerin döngüsünü yenilemesi ve eylemler arasından farklı seçimler yapması talep edilmiştir. São Paulo programı, eylem alanlarını tespit ederken bir araç olarak DSÖ’nün kontrol listesinden epey yararlanmıştır. São Paulo’daki kanun yapma şartları, DSÖ kontrol listesinin model olarak esas alınmasında önemli bir teşvik aracı olmuştur. Eyalet seviyesinde yukarıdan aşağıya eylem oldukça dengeli olurken, en azından başlangıç döneminde yaşlıların yerel karar verme süreçlerine aktif katılımının sağlanması desteklenmiştir. Öte yandan yaşlı dostu São Paulo (AFSP) programının uygulanması, hükümetin bu politikaları Eyalet düzeyinde uygulayabilmesi için bir fırsat olmuştur. AFSP ayrıca Yaşlılar Konseyi’ne merkezi bir rol vererek yüksek katılımlı bir yaklaşım benimsemiştir. Bu konseyler federal yasalar tarafından istenmekte ve konseylerin; federal, eyalet ve belediye olmak üzere tüm hükümet düzeylerinde aktif olması beklenmektedir. Ana işlevleri, yargı sınırları içerisinde kanunun uygulanmasını denetlemek ve politika geliştirmede yaşlıların aktif görüşlerini ortaya koymaya çalışmaktır. Sonuç olarak Sao Paulo’nun, eyalet geneli politika hedeflerini elde etmek için DSÖ kontrol listesine göre tasarlanan ama aynı zamanda farklı yollarla olsa da yaşlıların “aşağıdan yukarıya” katılımına da dayanan programlar geliştirebildiği söylenebilmektedir (Plouffe vd., 2016: 26-27).

2.1.5. Yaşlı Dostu Tuymazı / Rusya

Tuymazı, Rusya Federasyonu'na bağlı etnik Başkurdistan Cumhuriyeti'nin merkezidir. Başkurdistan Cumhuriyeti ise bir ulus altı bölgenin idari ve bölgesel birimidir. Rusya Federasyonu'nun 70'ten fazla "tebaasından" yalnızca biridir. Ufak bir taşra şehri olan Tuymazı, 2020 itibarıyla yaklaşık 69 binlik bir toplam nüfusa sahip olup, 60 yaş üzerindeki yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranı %14'tür (Minnigaleeva, 2007: 4-19; World Population Review, 2020).

Tuymazı, DSÖ Yaşlı Dostu Kentler Projesi'ne 2006 yılında dahil olmuştur (Age Friendly World, 2019d). Tuymazı'da, bir kuruluş ya da dernek kurmanın yaşlı dostu düşünceleri desteklemek ve ilerletmek üzere önemli bir aşama olacağına inanılmıştır. Bu yüzden kâr amacı olmayan bir sivil toplum kuruluşunun meydana getirilmesi kararlaştırılmıştır. Bu kuruluşun yasal ismi, Emekliler Örgütü: "Yeşeren Bilgelik" (Wisdom Ripening) olmuş ve 2008'de bu kâr amacı olmayan kuruluş, yasal bir dernek statüsü ile kaydedilmiştir (Minnigaleeva, 2014: 9-11).

"Yeşeren Bilgelik" adındaki emekliler örgütü, yaşlı dostu birçok politikanın hayata geçmesini sağlamıştır. Bu politikalardan birisi, genç öğrencilerin ileri yaştakilerle etkileşime geçmesi amacını taşımış, bu amaç için örgüt içinde önemli fırsatlar sunulmuştur. İki yılı geçen bir süre içinde yaklaşık 30 üniversite ve 10 lise öğrencisi, bilgisayar becerileri kazanmak ve geliştirmek isteyen yaşlı yetişkin öğrenciler için gönüllü öğretmen olmuşlardır. Sonraki yıllarda proje, kendisine bağlı gönüllülerin sayısının artmasıyla, yılda 200'ü geçen yaşlı öğrencinin yararlandığı uzun dönemli bir program halini almıştır. Kâr amacı gütmeyen bu kuruluş 2009 yılından sonra seyahat kulübü, eko-turizm kulübü, gönüllüler kulübü, tiyatro grubu ve bir koro'nun dahil olduğu birçok program organize etmeye başlamıştır (Minnigaleeva, 2014: 14-16).

"Yeşeren Bilgelik" ayrıca, üyeleri için seyahatler organize etmekte ve seyahat firmaları ile görüşmelerde bulunmaktadır. Seyahatler, başlangıç itibarıyla yalnızca şehir dışına yönelik (Moskova ve Saint Petersburg) seçeneklerden oluşsa da, daha fazlası planlanmaktadır. (Minnigaleeva, 2014: 19-20). Seyahat ile ilgili bir başka uygulama ise, "Sosyal Turizm Programları" adı altında yapılmaktadır. Bu programlar çerçevesinde, yaşlı yetişkinlerin Rusya Federasyonu içinde kolayca seyahat edebilmeleri için indirim fırsatları sunulmaktadır. Öte yandan bazı yerel yönetimler, sosyal turizm programları için finansman kolaylıkları sağlamaktadır (Age Friendly World, 2019e).

Tuymazı, Belediye Başkanı'nın başvuru formunu imzalamasıyla 2010 yılında Küresel Ağ'ın bir üyesi olmuştur. "Yeşeren Bilgelik" de yaşlı dostu düşüncelerin hayata geçmesinde ve tüm gerekli süreçlerin yerine getirilmesinde rol oynamış; projenin geliştirilmesinde liderliği üstlenmiştir. Yerel yönetim ve "Yeşeren Bilgelik", düzenleyici bir kuruluşun tesis edilmesini kararlaştırmıştır. Emekliler Örgütü, bu kuruluşun yapısını önerirken, kent yönetimi de onaylamıştır. Bu kuruluş, kent yönetimi ve "Yeşeren Bilgelik" üyeleri olan yaşlılardan oluşmaktadır (Minnigaleeva, 2014: 16).

Tablo 12. Tuymazı Yerel Yönetimi’nde Yaşlı Dostu Kent Programının Yapısı

Yaşlı Dostu Tuymazı Koordinasyon Konseyi	
DSÖ’nün Belirlediği Sekiz Kriteria Göre Çalışma Grupları	
Kent Yönetimi ve Sosyal Hizmet Örgütlerinin Çalışanları	Yeşeren Bilgelik Üyeleri

Kaynak: Minnigaleeva, (2014: 17).

2011 yılına gelindiğinde yaşlı dostu olma isteği, Tuymazı dışına da yayılmış ve Başkurdistan Cumhurbaşkanı, Cumhuriyet’in (Cumhuriyet’e bağlı diğer yirmi yerel yönetimin), DSÖ Yaşlı Dostu Kentler ve Topluluklar Küresel Ağı’na dahil olmasını onaylamıştır. Bu girişim, Cumhurbaşkanlığı’na büyük destek görmüş ve programın idari sorumluluğu, Belediyeler Birliği’ne verilmiştir. Bu projede, Rusya Federasyonu’nda geniş çaplı birçok girişim için olduğu gibi “yukarıdan aşağıya” yaklaşım benimsenmiştir. Cumhuriyet içindeki yerel yönetimlerden başvuru mektuplarını imzalamaları istenmiş; hükümetin güçlü desteği, bölgesel programın ilk adımlarını önemli ölçüde kolaylaştırmıştır (Minnigaleeva, 2014: 17). Böylece Rusya içerisinde, yerel bir projenin başarılı olması, bölgesel bir projenin meydana gelmesinde etkili olmuştur.

2012’de yüksek rütbeli hükümet görevlileri, STK temsilcileri, araştırmacılar ve yaşlı üyelerden oluşan bir Bölgesel Yürütme Kurulu meydana getirilmiştir. Projenin uygulanması; yerel yönetimler, Çalışma Bakanlığı ve “Yeşeren Bilgelik” içindeki gönüllü çalışanlara dayanmaktadır. Yerel yönetimlerde, DSÖ önerileri çerçevesinde Danışma Kurulları oluşturulmuştur. Her yerel yönetimin, kentlerindeki girişimleri değerlendirme, planlama ve raporlama sürecine dahil olması talep edilmiştir. Diğer yandan, “Yeşeren Bilgelik” üyeleri, yerel yönetim yöneticileri ile birlikte çalışma gruplarına dahil edilmiştir (Age Friendly World, 2019c; 2019d).

Tablo 13. Rusya Başkurdistan Cumhuriyeti Bölgesel Yaşlı Dostu Kent ve Topluluklar Programının Yapısı

Bölgesel Denetleme Kurulu
Bölgesel Liderler, Hükümet ve Kar Amacı Olmayan Yöneticiler
Yönetim Kurulu
Başkurdistan Cumhuriyeti’ne Bağlı Belediyeler Birliği, Yeşeren Bilgelik, Çalışma ve Sosyal Refah Bakanlığı
21 Şehir
Belediye Koordinasyon Kurulları’nın idari çalışanlar, yaşlı bireyler, STK’lar, üniversitelerden oluşması gerekmektedir.
DSÖ’nün belirlediği sekiz kriterlere göre Çalışma Grupları

Kaynak: Minnigaleeva, (2014: 17).

Tuymazı’da ve tüm Cumhuriyet’te daha yaşlı dostu bir ortam oluşturulması, bu konuda kamusal farkındalık yaratılması hedeflenmektedir. Ayrıca, yaşlılara yönelik daha çok program organize etmek ve gönüllü çalışmalara daha fazla yaşlıyı dahil etmek amacıyla okullar, üniversiteler ve ilgili diğer kurumlar ile ortaklıklar geliştirilmektedir. “Aile Desteği”, “Erişilebilir Çevre”, “Rehberlik”, “Yaşlılar için Hizmet Merkezi”, “Üçüncü Nesil Üniversiteler” ve “Sosyal Turizm” gibi bazı ulusal projeler, kenti daha yaşlı dostu hale getirmeyi amaçlamaktadır. Bu proje ile Cumhuriyet’e bağlı tüm yerel yönetimler, yaşlı dostu olmayı temel sorumluluklarından biri olarak görmektedir (Age Friendly World, 2019d).

2.2. Türkiye’de Yaşlı Dostu Kent ve Uygulama Örnekleri

Bu alt başlık içerisinde önce İstanbul içerisinde yer alan, yaşlı nüfusun İstanbul’un diğer ilçelerine göre daha yoğun olduğu ve Türkiye’de DSÖ yaşlı dostu kentler ve topluluklar Küresel Ağı’na kayıtlı ikinci yerel yönetim olan Kadıköy’ün, sonrasında ise Türkiye’nin güneyinde yer alan Antalya Büyükşehir’nin merkez ilçesi statüsünde ve Türkiye’de Küresel Ağ’a kayıtlı ilk yerel yönetim olan Muratpaşa Belediye’sinin sunduğu yaşlı dostu uygulamalara yer verilecektir.

Öte yandan daha yaşlı dostu olmak hedefiyle DSÖ’ye başvuru yapan ve iki yerel yönetimin de DSÖ Yaşlı Dostu Kentler ve Topluluklar Küresel Ağı’na üyelikleri devam etmekte, yani yaşlı dostu olma taahhütleri sürmektedir. Kadıköy ve Muratpaşa Belediyeleri’nin ilgili birimlerinin doğrudan paylaştıkları belge ve verilere dayalı şekilde yaşlı dostu uygulamalarına yer verilmeye çalışılacaktır.

2.2.1. Kadıköy Belediyesi / İstanbul

- **Sosyal Yaşam Evleri:** 4 Aralık 2013 tarihinde hizmete başlayan Kadıköy Belediyesi Sosyal Yaşam Evi, 65 yaş ve üstündeki kişilerin vakitlerini değerlendirebileceği bir birimdir. Çoğu aktif çalışma hayatını bırakmış veya emekli olmuş 65 ve üzeri yaş bireylerin, eve kapanmasını engellemek, yaşlılarıyla bir araya gelerek yeni sosyalleşme ortamları oluşturmak, hoşça vakit geçirmelerini ve üretkenliklerinin devamlılığını sağlamak amacıyla açılmış bir merkezdir.

İlk olarak Sahrayıcedit mahallesinde hizmete başlayan Sosyal Yaşam Evi’nin, ikincisi, 21 Eylül 2017 tarihinde 19 Mayıs mahallesinde açılmıştır. 65 ve üzeri yaş grubundaki kişilerin aktif ve sağlıklı yaş almalarına yardımcı olmak, psikolojik destek sağlamak, sosyalleşmelerine ve kişisel gelişimlerine katkıda bulunarak koruyucu, önleyici ve destekleyici hizmetler sunmak, öte yandan hedef grubun kendi sağlığını koruması ve geliştirilmesine katkı sağlamak amacıyla, sağlık alanında bilgilendirici eğitimler gerçekleştirmek, dış etkinlikler ve sosyokültürel faaliyetlerle bireylerin sosyal adaptasyonuna destek olmak, hedef gruba yönelik çeşitli kurslar ve eğitimler düzenleyerek bireylerin kişisel gelişimlerine katkı sağlamak amaçlanmıştır.

- **Aktif ve Sağlıklı Yaş Alma Seminerleri:** Merkezde, ileri yaş döneminde yaşanan sağlık problemleri konusunda bilgilendirici sağlık eğitimleri verilmektedir. Her ayın 1. ve 3. Perşembe’si gerçekleştirilen eğitimler çeşitli sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve hastaneler ile ortaklaşa yapılmaktadır.

Uzman hekimler tarafından düzenlenen örnek seminer konuları:

- Sağlıklı Yaşlanma
- Alzheimer ve Demans
- Diyabet
- Hipertansiyon
- Kalp ve Damar Sağlığı
- İdrar Kaçırma Problemi
- İşitme Kaybı ve Kulaklık Kullanımı
- Kadın Sağlığı
- Görme Bozuklukları
- Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon
- Depresyon ve Stresle Başa Çıkma

- **Kişisel Bakım Hizmetleri:** Merkezde, Belediye’de görevli kuaförler tarafından hijyenik koşullarda saç kesimi, sakal tıraşı, el ve ayak bakımı gibi temel kuaförlük hizmeti verilmektedir.

- **Kişisel Gelişim Faaliyetleri:** Kişilerin üretkenliklerini sürdürmek, bedensel aktiviteleri desteklemek, sosyal gelişimlerine katkı sağlamak ve zihinsel kazanımlarını arttırmak amacıyla talepler doğrultusunda çeşitli faaliyetler düzenlenmektedir.

Örnek kişisel gelişim faaliyetleri: Resim, seramik, el sanatları, örgü, yoga, pilates, dans, nefes terapisi, tiyatro, satranç, İngilizce, bilgisayar, müzik atölyesi’dir.

- **Psikolojik Destek Hizmetleri:** Yaşlı bireylerin, sosyal ve bireysel yaşamlarında farkındalıklarını arttırmak, yaşadıkları bireysel ve çevresel zorluklarla baş etme becerileri kazandırmak ve bireyleri psikolojik yönden güçlendirmek amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, uzman psikolog tarafından uluslararası standartlara uygun bireysel danışmanlık ve grup çalışmaları yapılmaktadır.

- **Boş Zaman Değerlendirme Faaliyetleri:** Merkezde, üyelerin sosyal rehabilitasyonlarına yönelik olarak bahçe işleriyle uğraşabilecekleri, kendi ürünlerini doğal bir ortamda yetiştirebilecekleri hobi bahçesi bulunmaktadır.

- **Sosyokültürel Faaliyetler:** Kişilerin kültürel bilgi birikimlerini arttırmak amacıyla, çeşitli kültürel, sosyal ve sanatsal etkinlikler düzenlenmektedir. Belirli aralıklarla üyelere yönelik müze, tarihi yer ziyaretleri, konser, tiyatro etkinlikleri, piknik ve yemek organizasyonları planlanmaktadır.

Uzman bir psikolog tarafından, yaşla birlikte değişen duygulara ve ileri yaşın doğasında olan “gerileme dönemi” olmadığına ilişkin kriz yönetimi konusunda eğitim verildiği belirtilmiştir.

Aynı zamanda, Kadıköy Belediyesi’nin halihazırda kayıtlarını almaya devam ettiği “Yaşımla Kucaklaşıyorum” Psikoeğitim Programı da bulunmaktadır. Bu program, Marmara Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı iş birliği ile yürütülmekte, 10’ar kişilik gruplardan oluşmakta ve konu başlığına göre 4 ile 8 hafta arası sürmektedir.

2.2.2. Muratpaşa Belediyesi / Antalya

Bir diğer yaşlı dostu kent olan Antalya Muratpaşa’da ise “Yaşlı Evi” projesi gerçekleştirilmiştir. Muratpaşa Belediyesi sınırlarında yaşayan 60 yaş ve üzeri vatandaşlarımızın özellikle emeklilik ve yaşlılık döneminde görülen psişik ve fiziksel sağlık problemlerinde iyileşme sağlayabilmek, kronik hastalıkların ortaya çıkışını önlemek ya da ötelemek, aynı zamanda toplumdan uzaklaşma ve soyutlanma, kendini faydasız ve tüketici hissetme gibi davranış biçimlerinin oluşmasını engellemek amacıyla, sosyal bakım ve rehabilitasyon hizmetleri kapsamında, kapasiteleri doğrultusunda programlanan kursları, eğitimleri ve etkinlikleri düzenleyerek, sosyalleşme ve iletişim becerilerini kuvvetlendirmelerini sağlamak amaçlanmıştır.

Muratpaşa Belediyesi’nin ilk Yaşlı Evi 1 Ekim 2014 tarihinde Yeşilbahçe Mahallesi’nde açılmıştır. Amacı; Muratpaşa İlçesi’nde yaşayan 60 yaş ve üzeri vatandaşların sosyal bakım ve rehabilitasyon programı kapsamında, hayattan kopmadan, kendilerini geliştirebilecekleri ve var olan yeteneklerini fark edebilecekleri, yaşam boyu öğrenmenin devam ettirildiği, rahat, ayrıcalıklı ve özel bir ortam sağlamaktır. Proje, yapı itibariyle Türkiye’de hayata geçen ve nüfusa göre katılımın yüksek olduğu, 60 yaş ve üzeri vatandaşlara yönelik programlanmış tek projedir. Ayrıca, Muratpaşa Belediyesi, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından “Yaşlı Dostu Kentler ve Toplumlar Ağı”na ülkemizden kabul almış ilk belediyedir. Yaşlı Evleri’nde ve diğer yaşlı hizmetlerinde yapılan tüm faaliyetler ağda paylaşılmaktadır.

Proje kapsamında ilk olarak, Yaşlı Evi’nin bulunduğu bölge ve katılan üyelerin sosyal profilleri üzerinde çalışılmaktadır. Yapılan genel ihtiyaç tespitlerine göre, kurs programları oluşturulmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2017 yılı adrese dayalı nüfus sayımlarına göre ilçede yaşayan 60 yaş ve üzeri nüfus 66.714’tür. Muratpaşa nüfusun %13.6’sı 60 yaş üzeridir. Hızla yaşlanmakta olan ülkemizin yaşlı hizmetleri alanında daha bilinçli, daha etkin ve verimli, sonuca odaklı projelerin hayata geçirilmesi önemlidir. Muratpaşa Belediyesi bu hizmet anlayışı ile Yaşlı Evi hizmet modelini planlamış ve hayata geçirmiştir.

2014 Ekim tarihinde açılan ilk Yaşlı Evi’nin ardından 2015 yılında iki yeni Yaşlı Evi daha hizmete açılmıştır. Şu an faaliyette olan 4 Yaşlı Evi olup, 5. Yaşlı Evi inşaa edilmektedir. Farklı mahallelerde ikamet eden ve farklı sosyoekonomik düzeyden gelen yaşlılara daha yakın ve daha kaliteli hizmet sunabilmek amacıyla açılan yeni yaşlı evleriyle birlikte Muratpaşa Belediyesi yaşlı hizmetlerinde atak yapmıştır. Bugün Yaşlı Evleri’nden hizmet almakta olan aktif üye sayısı 4.339’dur ve bu sayı günden güne artış göstermektedir. Üyelerin bir kısmı açılan kurslara katılırken, bir kısmı sosyalleşme amacıyla yaşlı evlerine gelmektedirler. Proje kapsamında hayata geçirilen ve devam etmekte olan kurslar; el sanatları atölye çalışması, örgü kursları, Türk Halk Müziği/sanat müziği koro çalışması, latin dansları, salsa-bachata ve halk oyunları kursları, tiyatro, zekâ ve hafıza oyunları eğitimleri, briç kursu, İngilizce, mandala kursları, tiyatro, satranç ve sabah sporlarıdır. Kurslara katılan üyeler, aynı zamanda öğrendiklerini sahnede ve açılan sergilerde toplumla paylaşabilmektedir. Kurslarda eğitim alan yaşlılar, ülkemizde örnek teşkil edecek başarılar elde etmiştir. Yaşlı Evi dans grubu, 2016 yılında düzenlenen “Dünya Dans

Şampiyonası'nda" dünya 1. si olmuştur. Ardından ülke çapında pek çok dans müsabakasına katılan ekip, ODTÜ Cumhuriyet Kupası gibi önemli organizasyonlarda onur konuğu olarak sahne almıştır. Ülkemizin tanınırlığı yüksek televizyon programlarından "Yetenek Sizsiniz"e katılan dans grubu, burada çeyrek finale kadar yükselmiş ve kitlelere "yaşamın ve öğrenmenin yaşı olmadığını" göstermişlerdir. Yaşlı Evleri, yaşlılığın hayatın devam ettiği bir dönem olduğunu ve yaşlılık döneminin verimli, üretken ve faydalı geçirilebileceğini gösteren merkezlerdir. Daha sağlıklı ve mutlu yaşlılar, kuşaklararası ilişkilerin gelişmesinde ve bir sonraki kuşağa faydalı öğretilerin bırakılmasında gereklidir. Kursların dışında düzenlenen "Gümüş Sohbetler" seminerleri ile yaşlılarımızın günlük hayatta ihtiyacı olan ve öğrenmeleri gereken bilgiler uzmanlar tarafından aktarılmaktadır. Ayrıca, yaratılan ve yansıtılan aktif ve üretken yaşlı profili, genç nesle başarılı bir örnek teşkil etmektedir.

Bugün Yeşilbahçe, Fener ve Soğuksu, Kızılsaray Mahallelerinde faaliyette olan Yaşlı Evleri'nin, gelecek dönemlerde sayıca arttırılması ve özellikle daha düşük sosyoekonomik ve kültürel profile sahip olan bölgelere öncelik verilmesi planlanmaktadır. Amaç, yaşlılıkta imkânı olmayan ve sosyal bakıma ihtiyaç duyan yaşlılara kaliteli ve eşit sosyal hizmetleri sunabilmektir.

Antalya Muratpaşa Belediyesi'nin bir diğer projesi, "7/24 Evde Sosyal Hizmet"tir. Bir engelli ve yaşlı hizmeti projesi olan "7/24 Evde Sosyal Hizmet", Muratpaşa Belediyesi sınırlarında yaşayan ve evde sosyal bakım ile sağlık bakımı hizmetine ihtiyaç duyan vatandaşların yaşam kalitesini arttırmaya yönelik, 7 gün 24 saat süre ile çalışmalar yapmayı amaçlamıştır. Evde Sosyal Hizmet kapsamında verilen hizmetler:

- **Evde Sağlık Hizmeti:** Acil durumlar haricinde, engelliler ve 60 yaş üzeri Muratpaşalılar'ın, sağlık koşulları evden çıkmaya el vermiyorsa, Muratpaşa Belediyesi doktorlarının, hemşirelerinin ve sağlık çalışanlarının rutin periyodlarla evleri ziyaret ederek, sağlık hizmeti vermesi.
- **Evde Kişisel Bakım:** Doktor, hemşire, sosyal hizmet uzmanı ve yaşlı bakım elemanlarından oluşan ekiplerin; öz bakım (saç-sakal tıraşı, banyo, tuvalet, tırnak kesimi, vb. gibi), ev dışı yardım (market, pazar alışverişi, fatura ödeme, vb. gibi), serbest zaman aktivitesi gibi konularda yardıma hazır olmaları.
- **Hasta Nakli:** Evden sağlık kurumuna, sağlık kurumundan eve, bir sağlık kurumundan diğerine nakillerinin sağlanması.

Kasım 2014 tarihinde faaliyete geçen 7/24 Evde Sosyal Hizmet projesi, bakıma muhtaç Muratpaşalılar için hayata geçirilmiştir. Özellikle sosyoekonomik düzeyi düşük vatandaşlara 7 gün 24 saat evde sosyal hizmetle onlara sadece sağlık bakımları değil, aynı zamanda kişisel bakım ve hijyen, günlük hayatı kolaylaştırıcı hizmetler sunulmaktadır.

Proje, standart evde sağlık hizmetinden iki anlamda farklıdır. İlk olarak, hizmet, 7 gün 24 saattir. İkinci olarak, proje kapsamında sadece sağlık bakımı sunulmamaktadır. Sağlık bakımının yanında, ev içi kişisel bakım hizmetleri, teknik destek, ev dışı işlerde yardım ve destek ve acil durumlar haricinde de hasta nakli gerçekleştirilmektedir. Özellikle evden

çıkma zorluğu yaşayan ve yalnız kalan yaşlı ve engellilerin Evde Sosyal Hizmet projesinden öncelikli olarak faydalanması hedeflenmektedir.

Bir diğer proje, “Aşevi” projesidir. Yine engelli ve yaşlılara yönelik bir projedir. Muratpaşa İlçesi’nde yaşayan, evde kendi yemeklerini yapamayacak durumda olan yaşlı ve engellilere, her gün aşevinden sıcak aş ulaştırılmaktadır. Günlük 1000 haneye yemek sevkiyatı yapılmaktadır. Evlerinde yalnız başına yaşayan ihtiyacı olan yaşlı ve engelli Muratpaşalılar kapsam içerisindedir. İlçe’de yaşayan ve Belediye’ye başvuru yapan yaşlı ve engellilere, meslek elemanlarınca yapılan ev ziyareti ve sosyal inceleme sonucuna göre her gün sıcak aş götürülmektedir.

Diğer bir proje de “Alzheimer Danışma Hattı”dır. Muratpaşa İlçesi’nde yaşayan Alzheimer hasta ve hasta yakınlarının yaşam kalitelerini arttırmak için hastalık ve bakım konusunda psiko-sosyal destek sağlamak amaçlanmıştır. Hizmetler şu şekildedir:

- Hasta yakınları ile önceden programlanan zamanlarda kişisel görüşmeler yaparak, hastasının bakımı konusunda bilgi aktarımında bulunmak.
- Hasta yakınlarına grup çalışması ile psikolojik destek sağlamak.
- Başvuruda bulunan hasta yakınları için belirli aralıklarla Alzheimer hastalığı hakkında bilgilendirme toplantıları düzenlemek (Alzheimer hastalarının güvenliği, davranışsal sorunlarla başa çıkma, bakım verenlerin sorunlarına yönelik çözüm önerileri, hukuki boyut vb.).
- Hasta yakınlarını, hastanın durumuna göre, ilgili kurum ve kuruluşlara yönlendirmek.

BÖLÜM 3

YAŞLI DOSTU KENT KRİTERLERİ ÇERÇEVESİNDE NEW YORK VE İSTANBUL ŞEHİRLERİNİN KARŞILAŞTIRMASI

Karşılaştırmalı bir çalışma üç amaca hizmet edebilmektedir. Birincisi, birbirinden belirgin farkları olan kentsel ortamların yaşlı dostu niteliklerinden faydalanarak bilgi üretilmesine fırsat vermesidir. İkincisi, farklı sosyopolitik ve kültürel çevrelerdeki farklı yaşlı dostu yaklaşımların ve programların uygulanmasında karşılaşılan engellerin ve başarı faktörlerinin anlaşılmasına izin vermesidir. Üçüncüsü de, kentler ve topluluklar arasında karşılıklı öğrenmeyi desteklemesi ve projeye henüz dahil olmamış kentlerin, kendi yaşlı yetişkinlerinin gereksinimlerini giderme çabasına girmesi konusunda örnek olmasıdır (Buffel vd., 2016: 279).

Bu bölümde ilk olarak New York Şehri'nin demografik özellikleri, ardından yaşlı dostu uygulamaları yer alacaktır. Sonrasında, karşılaştırmının diğer öznesi olan İstanbul'un demografik yapısı ve yaşlı dostu uygulamalarına değinilecektir. Bölümün son kısmını ise, nüfus sayısı ve nüfusun heterojen yapısı bakımından birbirine benzerlikleri olan, idari yapıları ve bütçeleri bakımından farklılaşan, DSÖ'ye yaşlı dostu kent olma taahhüdünde bulunmuş, Küresel Ağ'a üye olmuş bir metropol kenti olan New York ile henüz böyle bir taahhüdü olmayan İstanbul şehirlerinin, DSÖ'nün yaşlı dostu kent kriterleri esas alınarak karşılaştırması oluşturacaktır. Karşılaştırma sonucunda ise her iki kentin DSÖ tarafından belirlenmiş sekiz kritere göre tespit edilen benzerlik ve farklılıklarına yer verilecektir. Bu karşılaştırma, yaşlı dostu kent olmak amacıyla DSÖ'nün projesine dahil olmanın, yaşlı dostu politikalara ne derece yansıdığını ortaya koymanın yanında İstanbul'un muhtemel eksikliklerinin tespit edilerek, gelecek planlamalar için öneriler sunmaya fırsat tanıyacaktır.

3.1. New York Şehri

3.1.1. Demografik Yapı

New York Şehri (NYC), ABD federal devletinin bir eyaleti olan New York'a bağlı bir şehirdir ve genellikle eyalet ismiyle karıştırılabilmektedir. Ayrıca ABD'nin en büyük şehri olan New York Şehri, eyalet nüfusunun %40'ını kapsamaktadır. Şehir, 8.5 milyon; metropoliten alan ise 18.6 milyon nüfusa sahiptir. Nüfus yoğunluğu ise, kilometrekare başına 26.403 kişidir. ABD'de 100 bin nüfusun üzerindeki şehirler arasındaki en yoğun şehir olma özelliğini taşımaktadır. Çok kültürlü bir nüfusa sahip New York Şehri'nin (NYC), hem ırk hem de etnik yapısı çok zengindir. En çok konuşulan dil İngilizce olmakla beraber, yaklaşık 800 kadar dil konuşulmaktadır. ABD'ye kabul edilen göçmenlerin yerleştikleri kentlerin başında gelen şehir nüfusunun yaklaşık %36'sı yabancısıdır. Ayrıca, ülkenin finansal ve ticari konularda daima en üstün şehri olan New York, ABD'nin en büyük ekonomisine sahip şehri olup, aynı zamanda dünyanın en büyük ekonomisine sahip olan ABD ekonomisinin de kalbidir (McPhearson, 2013: 355-383'ten aktaran Ekici, 2019: 125). New York şehri'nde, yürütmenin başı Belediye Başkanı, politika yapıcı organ ise, Meclis'tir. "Güçlü başkan ve yanında meclis" modeliyle yönetilen New York Şehri Belediyesi, ABD eyaletlerinden California, Texas, Washington ve Florida'dan sonra en

büyük bütçeye sahip New York Şehri olup, yıllık 92.5 milyarlık bütçesi bulunmaktadır. Manhattan, Bronx, Queens, Brooklyn ve Staten Island olarak beş ilçeden oluşan şehrin 59 mahallesi vardır. New York Şehri'nin beş ilçe başkanı da seçimle göreve gelmektedir. Karmaşık politik sistemin içinde ilçe başkanlarının rolü oldukça küçüktür (Ekici, 2019: 124-150).

8.4 milyon kişinin yaşadığı New York Şehri, gelişmiş toplu taşıma, geniş kültürel kaynaklar ve tarihi gelenekler, ünlü mekanları ve açık alanları, çeşitli barınma seçenekleri, mükemmel tıp merkezleri ve sağlığa ilişkin destek yapıları, geniş ekonomik faaliyet ağları ve çok çeşitli sosyal hizmetleriyle yaşlıların yaşayacağı oldukça çekici bir yerdir. New York Şehri'nin toplam nüfusun %14.5'i 65 veya üzeri bir yaşta olup, bu sayının gelecek 20 yılda %40.7 oranında artması beklenmektedir (NYC Şehir Planlama İdaresi 2013'den aktaran Goldman vd., 2016: 171; Census, 2020).

3.1.2. Yaşlı Dostu Kent Uygulamaları

Yaşlı dostu New York Şehri (NYC), New York Tıp Akademisi (NYAM), Belediye Başkanlığı Ofisi ve New York Şehir Konseyi arasında, New York Şehri'ni, şehir hayatının tüm yönlerinde aktif katılımı destekleyerek yaşlanmak için daha iyi bir yer haline getirme amacını taşıyan bir kamu ve özel ortaklığıdır. Dünya Sağlık Örgütü'nün yaşlı dostu kentler çerçevesini kullanan NYAM ve New York Şehri, 2007 yılında New York Şehri'nin yaşlı dostu olmasının kapsamlı bir değerlendirmesini yürütmüş ve belirlenen meselelere yönelik bir eylem planı geliştirmiştir (WHO, 2007; Goldman vd, 2016: 172). Yaşlı dostu New York Şehri projesi, yukarıda da belirtildiği gibi Belediye Başkanlığı ve Şehir Konseyi yanında sivil toplum kuruluşları ve akademiye de içermektedir. Proje; uzman tartışmaları, topluluk forumları, temel dönüt formları, odak grupları, haritalandırma ve literatür taramanın yer aldığı bir değerlendirme ile başlamıştır. Sekiz alanın her birinde iyileşmeler belirtilmiş ve ardından iyileştirme, kaynakları koordine etme ve ilerlemeyi denetlemeye yönelik bir model oluşturmaktan sorumlu yeni kurulmuş bir yaşlı dostu New York Şehir Komisyonu tarafından üzerinde çalışılmıştır. Komisyon altında yaşlı dostu okullar ve üniversiteler; yaşlı dostu işletmeler ve yaşlanmayı geliştirme bölgeleri gibi farklı çalışma grupları oluşturulmuştur (Woo, 2013: 50). New York Belediye Başkanlığı tarafından, hükümet birimlerince sağlanan programlar ve hizmetlerin yaşlı dostu olma durumunun bir değerlendirmesi üstlenilmiş, paydaş kuruluşlar ile toplantılar düzenlenmiş, aktif yaşlanma ve evrensel tasarımı desteklemek üzere seminerler yürütülmüştür (NYC, 2009'dan aktaran O'Hehir, 2014: 21). Ayrıca New York Şehri yerel yetkilileri, emniyet ve topluluk örgütleri, günlük yaşam kalitesini artıracak gelişmeleri tespit etmek üzere yaşlılarla yakından çalışmışlardır (Steels, 2015'den aktaran Buffel ve Phillipson, 2018: 176). New York Şehri'ni yaşlanacak güzel bir yer haline dönüştürmek üzere dünya genelindeki şehirlere model oluşturacak yenilikçi örnekler meydana gelmiştir. İş birlikçi gruplardan elde edilen bulgular da aşağıda ayrıntılarıyla ifade edilecek şekilde New York'u daha yaşlı dostu hale getirecek uygulamaların ortaya çıkmasını sağlamıştır (Savut ve Demirkan, 2014: 13).

- **New York Tıp Akademisi (NYAM)**

1847 yılında kurulan New York Tıp Akademisi (NYAM), dezavantajlı ve riskli nüfuslara odaklanarak, şehirlerde yaşayan kişilerin sağlığını geliştirme amacı taşıyan, bağımsız, tarafsız ve kâr amacı gütmeyen bir kurumdur. NYAM, araştırma, değerlendirme, eğitim, topluluk katılımı ve kanıta dayalı savunma aracılığıyla, sağlıklı yaşlanmayı destekleyen çevreler yaratmak, hastalıkları önleyen ve kamu sağlığını destekleyen sistemleri güçlendirmek, sağlıktaki eşitsizlikleri ortadan kaldırmak, tıp ve kamu sağlığı birikimlerini korumak için çalışmaktadır. NYAM, yaşlı dostu kentler çerçevesini geliştirmede, Dünya Sağlık Örgütü'ne yardımcı olmuş, şimdi ise yaşlanma, küreselleşme ve kentleşme konuları üzerine DSÖ'nün İş Birliği Merkezi olarak hareket ederek, dünya genelinde, yaşlı dostu girişimlere teknik destek sunmaktadır. NYAM, Belediye Başkanlığı Ofisi'nden aldığı finansman ile yaşlı dostu NYC için sekreterlik görevi görmektedir. Bu sıfatla NYAM, kâr amacı gütmeyen ve kâr amacı güden sektörlerle stratejik ortaklıklar kurmakta, yaşlı dostu NYC Komisyonu'na kişiler atamakta, özel müdahaleler ve politika değişikliklerini desteklemek için kanıt üretmektedir (Goldman vd, 2016: 172).

- **Belediye Başkanlığı Ofisi**

Belediye Başkanlığı Ofisi, 40'ı aşkın şehir birimini ve çok sayıda sorun odaklı kurul ve komisyonu denetleyen şehir hükümetinin yürütme organıdır. Belediye Başkanı, şehrin yıllık giderlerini, sermaye bütçelerini, mali planını hazırlamak ve yönetmekten sorumludur. NYAM ilk topluluk değerlendirmelerini ve literatür taramalarını yürütürken, Başkanlık ise, Şehir hükümet kuruluşlarının sunduğu program ve hizmetlerin yaşlı-dostu olma durumlarının değerlendirilmesini yönetmiş, temel kuruluş liderlerinin toplantılarını düzenlemiş, aktif yaşlanma ve evrensel tasarı gibi konularda bir dizi seminer düzenlemiştir. Bu değerlendirme, yaşlı New Yorklular'ın yaşam kalitesini artırmak amacıyla, "59 girişimden" oluşan bir taslak ortaya çıkarmıştır (New York Şehri Valiliği ve New York Şehri Konseyi 2009). Başkanlık, 2010 yılında başlayan, günümüzde de devam eden çalışmasıyla, şehir genelinde dört alana odaklanan bu tavsiyeleri uygulamak üzere koordinasyon sağlamaktadır; topluluk katılımı ve sivil katılım, barınma, kamusal alanlar ve ulaşım ve sağlık ve sosyal hizmetler. Başkanlık, tutarlı ilerleme belgeleri ve yazılı raporlar halinde ölçümlerle hesap verilebilirliğini korumakta olup, Yaşlı-dostu NYC, şehrin genel performans yönetim yapısına işlenmiştir (NYC Valiliği, 2013'den aktaran Goldman vd, 2016: 173).

- **Şehir Konseyi**

Şehir konseyi, şehir hükümetinin yasama organıdır. Konuşmacının yönettiği 51 konsey üyesi, her dört yılda bir seçilmekte ve yaklaşık 160 bin kişilik bölgeleri temsil etmektedir. Yasama rolüne ve şehir kuruluşlarını denetleme gücüne ek olarak, konsey, şehrin bütçesini onaylama ve arazi kullanımı meselelerinde karar verme gücüne sahiptir. Konsey, bütçe ile önceliklerini belirleyerek, kaynaklarını dağıtır ve o yıl için politika gündemini oluşturur. Konsey, mahalle seviyesinde girişimlerin isteğe bağlı finansmanının dağıtımını yoluyla Yaşlı-dostu NYC'ye doğrudan yatırımlar yapar (Goldman vd, 2016: 173).

- Yaşlı Dostu New York Şehir Komisyonu

Başkan tarafından atanan ve Şehir Konseyi Konuşmacısı tarafından onaylanan Yaşlı-dostu NYC Komisyonu, hükümetten (idari ve yasama) ve işletme, eğitim, sağlık bakım, mimari, barınma ve sosyal hizmetler de dahil olmak üzere, çeşitli alanlardaki liderlerden oluşmaktadır. Komisyon, “59 Girişimin” süreçlerini takip etmek ve New York Şehri’nin kültürünü yaşlıları daha kucaklayıcı hale getirmek için değiştirirken, özel sektörün katılımına dinamik ve yenilikçi liderlik sağlamakla da yükümlüdür (Goldman vd, 2016: 173). 2007 yılında, Valilik, New York Şehir Konseyi ve New York Tıp Akademisi (NYAM), yaşlı New Yorklular’ın kattığı değerleri ve yüzleştiği zorlukların kapsamlı bir değerlendirmesini yaparak, Yaşlı-dostu New York Şehri girişimini başlatmıştır. Değerlendirme, içerisinde şehir genelinde altı dilden ve 1500’den fazla yaşlı ile yapılan yönlendirilmiş sohbetler, yüzlerce profesyonel ile yapılan yuvarlak masa tartışmaları, bir literatür taraması ve kapsamlı bir haritalandırmayı içermiştir. 2008 yılının sonbaharında, NYAM, değerlendirme işleminin bulgularını paylaşmıştır. Valilik ve New York Şehir Konseyi, tüm şehir kuruluşlarında yaptıkları çalışmalar ile yaşlıları dahil etme ve onlara hizmet verme şekillerini nasıl geliştirebileceklerini değerlendirmelerini istemiştir. Bu gözden geçirme sonucunda şehir, yaşlıların yaşam kalitesini geliştirmek için, 2009 yılında 59 girişimin duyurusunu yapmış ve bu çalışmaya dair detaylı bir gelişim raporunu 2013 yılında duyurmuştur. Yaşlı-dostu New York Şehir Komisyonu, şehirde iyileşmeler yapmak üzere, 2010 yılında hem kamu hem de özel sektörden liderlerle biraraya gelmiştir. Komisyon, özellikle, şu alanlara dikkatini yoğunlaştırmıştır: Yaşlı-dostu İşletmeler, Yaşlı-dostu Okullar, Kolejler ve Üniversiteler ve Yaşlanmayı Geliştirme Bölgeleri (NYAM, 2020).

Proje ve onun çalışanları, aynı zamanda, küresel yaşlı-dostu şehirler hareketinde de lider görevi üstlenmiştir. New York Şehri, 2010 yılının temmuz ayında, DSÖ Yaşlı Dostu Kentler ve Topluluklar Küresel Ağı’na katılan ilk ABD şehri olmuştur. Makaleler, radyo görüşmeleri ve büyük ulusal kanallardaki televizyon programları, Yaşlı dostu New York Şehri’nin mesajını milyonlara yaymıştır. Yaşlı-dostu New York Şehri’nin liderliği, hem dünya genelindeki şehirlere benzer girişimlerde bulunma örneği sunmuş hem de onlara bu girişimleri tavsiye etmiştir (NYAM, 2020).

Nüfus Sayımı Bürosu, 2030 yılına kadar 65 yaş üstü nüfusun 2010’daki büyüklüğünün neredeyse iki katı olacağını tahmin etmektedir. 2007 yılından bugüne Yaşlı Dostu NYC, bu eğilimi ele almak ve New York Şehri’nde yaşlanmanın zorlukları ile mücadele etmek için çalışmaktadır. Belediye Başkanı Bloomberg, New York Belediye Meclisi ve New York Tıp Akademisi (NYAM), yaşlı New Yorklular için daha sağlıklı, sosyal olarak daha bağlı ve daha canlı bir hayat yaşama fırsatlarını teşvik etme aracı olarak, Yaşlı Dostu NYC’yi başlattı (NYAM, 2013; AARP, 2020). Dünya Sağlık Örgütü’nün Küresel Yaşlı Dostu Kentler girişiminin bir parçası olan Yaşlı Dostu NYC, kentin yaşlı dostu olma durumunun kapsamlı bir değerlendirmesiyle başladı, böylece daha sonra büyüyen yaşlı nüfusunun ihtiyaçlarına cevap verebildi. 2008 ve 2009 yılları boyunca, şehir ve NYAM, şehrin yaşlıların yaşam kalitesini nasıl iyileştirebileceğini öğrenmek için, yaşlı New Yorklular, şehir kurumları, özel, kâr amacı gütmeyen sektörlerden ve akademiden liderlerle

ilişki kurmuştur. Bulgularına cevaben şehir, Ağustos 2009'da, NYC'yi daha yaşlı dostu hale getirmek için 59 girişim duyurmuştur. Şehrin girişimleri esas itibarıyla dört ana alana odaklanmıştır: 1. Topluluk ve Sivil Katılım 2. Konut 3. Kamusal Alanlar ve Ulaşım 4. Sağlık ve Sosyal Hizmetler. 2011 yılında şehir, 59 girişimin her birinde kaydedilen ilerlemeyi özetleyen bir rapor yayınlamıştır. Aşağıdaki tablo, 2013 yılından itibaren bu girişimlerin durumu hakkında bir güncelleme sunmaktadır. Şehrin başarıları, NYAM ve New York Kent Konseyi'nin sıkı çalışmaları ve özverilerinin yanında, yaşlı dostu programların çoğunu oluşturmak ve uygulamaktan sorumlu olan çeşitli şehir kurumlarının taahhüdüne dayanmaktadır. Yaşlı dostu NYC, sadece hükümet-yönetim girişimlerini değil, aynı zamanda birden fazla özel ve kâr amacı gütmeyen girişimi de içeren kamu / özel sektör ortaklığıdır (NYAM, 2013). New York Şehri'nin yaşlı dostu uygulamalarını içeren faaliyet raporları, resmi veriler, internet üzerinde indirilmesi mümkün olan resmi izleme raporlarından elde edilen bilgilere göre, New York'un yaşlı dostu uygulamaları aşağıdaki tabloda kriter, faaliyet türü ve girişimler çerçevesinde ele alınmıştır. Söz konusu girişimler tablonun ardından ayrıntılı şekilde açıklanmaya çalışılacaktır:

Tablo 14. Yaşlı Dostu New York Şehri

Kriterler	Faaliyet Türü	Girişim
Topluluk ve Sivil Katılımı	Gönüllülük	- Okullar ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlarla ortaklıklar yoluyla kuşaklararası gönüllülüğü ve öğrenmeyi teşvik etmek. - Zaman bankası ve diğer girişimlerle yaşlı New Yorklular için yeni gönüllü fırsatlar sunmak ve kaynakları genişletmek.
	Kültürel ve Eğlence/Rekreasyonel Faaliyetleri	- Yaşlı merkezleri ve kütüphaneler arasında şehir çapında ortaklık kurmak. - Yaşlı merkezlerinde programları yürütmek için sanatçı / artist çalıştırmak. - Yaşlı New Yorklular için indirimli sanat / kültürel etkinlikler için bir rehber sunmak.
	Bilgi ve Planlama	- DFTA'nın web sitesini daha kullanıcı dostu olacak ve hizmetler hakkında daha fazla bilgi sağlayacak şekilde yeniden tasarlamak. - Şehrin yaşlı hizmet sağlayıcılarıyla LGBT konularında kültürel yeterlik eğitimleri düzenlemek.
Konut/Barınma	Uygun Fiyatlı Konut Geliştirme	Uygun fiyatlı konut iyileştirmesi ve yeni konut inşaatı için kredi sağlamak.
	Ev Sahibi ve Kiracı-Kiralama Yardımı	- NYC konut geliştirme müteahhitlerini yaşlı yetişkin pazarı için en iyi uygulamalara dahil etmek. - DFTA'dan Maliye Bakanlığına (DOF) transfer yoluyla SCRIE'ye erişimi iyileştirmek. - Yaşlı New Yorklular için tahliye önleyici yasal hizmetlerin genişletilmesi.

	Yerinde Yaşlanma	NORC'lara ilave destekleyici hizmetler sunmak.
Kamusal Alanlar ve Ulaşım	Erişilebilir ve Uygun Fiyatlı Ulaşım	- Seyahate Erişim (Access-A-Ride/AAR)'in verimliliğini arttırmak: Araçların GPS cihazları ile donatılması ve telefon bildirim sisteminin uygulanması. - Erişilebilir taksileri ihtiyacı olan kullanıcılarla eşleştirmek. - Model erişilebilir taksi geliştirmek. - Toplu taşımayı kullanamayan yaşlı yetişkinler için, taksi kupon programı geliştirmek.
	Güvenli ve Yaşlı Dostu Kamusal Alanlar	- Muhafazalı otobüs duraklarında oturma alanlarını arttırmak. - Trafiği sakinleştirirken yeni, yaya dostu kamusal alanlar yaratmak. - Yaşlı New Yorklular için güvenliği artırmak amacıyla şehir çapında kilit noktalardaki cadde kavşaklarını yeniden tasarlamak. - Yaşlı dostu parkları belirlemek ve yaşlı yetişkinleri bu parkları kullanmaya teşvik etmek.
	Gelecek İçin Planlama	- Yaşlı New Yorklular'ın hareketlilik ihtiyaçlarını daha iyi ele almak için çalışma yürütmek. - Eğitim ve farkındalık çabalarıyla Evrensel Tasarım Yönergeleri'nin kullanımını teşvik etmek.
Sağlık Hizmetleri ve Sosyal Hizmetler	Sağlık ve Sağlık Bakım/Sağlık Hizmeti Planlaması	- Yaşlı merkezlerini sağlık üzerine odaklanacak ve sağlık sonuçlarını geliştirecek şekilde yeniden tasarlamak. - Yaşlı New Yorklular için fitness kulübü indirimi sağlamak. - DFTA'nın Sağlık Sigortası Bilgi Danışma ve Yardım Programı (HIICAP) aracılığıyla sağlık sigortası seçenekleri hakkında farkındalığı artırmak.
	Risk Altındaki Yaşlı Yetişkinlere Destek	- Şehir genelinde düşme önleme girişiminin uygulanması. - Sosyal dışlanma riski altındaki yaşlı New Yorklular'a destek / yardım iletmek. - New York Şehri'ne bildirmek için Gümüş Uyarısı eklemek. - Yaşlı New Yorklular'ı kimlik hırsızlığı ve dolandırıcılık konusunda eğitmek için "Akıllı-Zeki Yaşlılar" kampanyasını genişletmek.
	Besleyici Gıdalara Erişim	- Telefon başvuru süreci ve sosyal yardım kampanyası uygulayarak, yaşlı New Yorklular'ın gıda yardımlarına erişimini arttırmak. - Şehrin vaka yönetimi ve eve teslim yemek-öğün programlarındaki verimliliği arttırmak.

	Bakım ve Uzun Süreli Bakım	Torun yetiştiren büyükanne ve büyükbabalara danışmanlık ve destek hizmetleri sağlamak.
	Palyatif (Geçici-Kısa Süreli) Bakım ve Peşin (Önceden) Direktifler	Aile üyelerine veya yerli ortaklara, zayıf bir yetişkin adına sağlık bakım-hizmetleri ile ilgili kararları vermek için vekil olarak hareket etme yetkisi veren Eyalet yasasını savunmak.

Kaynak: NYAM, 2013'den yararlanılmıştır.

Yukarıdaki tabloda yaşlı Dostu New York'un tamamen başlatılan girişimleri bulunmaktadır. Başlangıç için daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyan ve askıya alınmış girişimler de bulunmaktadır; ancak henüz uygulamaya geçmemesi nedeniyle çalışmada yalnızca uygulamadaki girişimlere değinilecektir. Bu girişimler tablodaki sıra dikkate alınarak üst ve alt başlıklarıyla aşağıda ifade edilmektedir (NYAM, 2013).

Topluluk ve Sivil Katılımı

Gönüllülük

Girişim: Okullar ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlarla ortaklıklar yoluyla kuşaklararası gönüllülüğü ve öğrenmeyi teşvik etmek.

Durum ve Sonuçlar: Yaşlanma Dairesi (DFTA), devamlılığını arttırmak amacıyla kronik olarak devamsız öğrenciler ile akıl hocalarını-mentörleri birbirine bağlayan Başarı Mentörü girişimi ile ortaklık kurmuştur. 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Daire, 4 okulda Başarı Danışmanı olarak görev yapmak üzere 10 yaşlı yetişkini işe almıştır. Her mentör, kronik olarak devamsız 15-20 mente ile eşleştirilmiştir. 2011-2012 öğretim yılının sonunda, kronik olarak devamsız öğrencilerin yüzdesi ortalama %50 oranında azalmıştır. 2012-2013 eğitim-öğretim yılında DFTA mentor sayısını 7 okulda 24'e çıkarmıştır. DFTA, bu ortaklığı daha ileriye taşımaya kararlıdır. DFTA Kuşaklararası Çalışma Öğrenim Programını (IWSP) koordine etmektedir. DFTA ile Kentin Eğitim Bakanlığı/Departmanı/Dairesi (DOE) arasındaki iş birliği olan IWSP, lisedeki gençlere yaşlı merkezleri, huzurevleri ve evde bakım ortamlarındaki yaşlılara ihtiyaç duydukları hizmetleri veren bir çalışma deneyimi sunmaktadır. DFTA ayrıca yaşlı yetişkin gönüllülerin risk altındaki torunlara gelişimsel ve öğrenme ödev/görevlerinde yardımcı olmaları için görev verildikleri bir Koruyucu Büyükbaba/Büyükanne Programı yürütmektedir.

Girişim: Zaman bankası ve diğer girişimlerle yaşlı New Yorklular için yeni gönüllü fırsatlar sunmak ve kaynakları genişletmek.

Durum ve Sonuçlar: Zaman Bankaları New York Şehri (TimeBanksNYC), New Yorklular'ın yaşlı yetişkinlere küçük işler ve diğer görevlerde yardımcı olmak için kaydolabilecekleri çevrimiçi bir kayıttır; benzer şekilde, yaşlı yetişkinler de yeteneklerini gönüllü olarak kullanabilmektedirler. Bir katılımcı, başka bir üyeye hizmet verdiği her saat için, diğer üyelerin kendisine hizmet vermesi için kullanılabilecek bir zaman kredisi kazanmaktadır. 2009'da lansmanından bu yana TimeBanksNYC, 1.814'ü birey ve 161'i de organizasyon olan 1.975 üye kaydetmiştir. Bu üyeler birlikte, hizmetler için para birimi olarak para yerine zamanı kullanarak birbirlerine karşılıklı olarak 64.148 gönüllü saat

(9.300'den fazla benzersiz değiş-tokuş sırasında) sağlamışlardır. Değiş-tokuşlar, çizim dersleri, dil öğretimi ve yemek pişirme gibi uygulamaları içermektedir.

Kültürel ve Eğlence/Rekreasyonel Faaliyetleri

Girişim: Yaşlı merkezleri ve kütüphaneler arasında şehir çapında ortaklık kurmak.

Durum ve Sonuçlar: New York Halk Kütüphanesi (NYPL), Yaşlı Dostu New York Şehri girişiminin öncü bir ortağıdır ve Queens ve Brooklyn Halk Kütüphaneleri, Yaşlı Dostu NYC'nin başlangıcından bu yana büyük ilerlemeler kaydetmiştir. NYPL, Manhattan ve Bronx'ta 15 kütüphanede Yaratıcı Yaşlanma sanat kursları sunmaktadır. Dersler arasında; yorgan yapımı, müzik, drama, yaratıcı yazma ve portre ressamlığı vardır. Yaratıcı Yaşlanma sanat dersleri, Kasım 2013'e kadar sunulmaya devam etmiştir. NYPL, yaşlı yetişkinler için teknoloji kurslarını ve programlamayı artırmak için özel ödenekler/hibeler almış ve bilgisayar eğitimine odaklanan NYPL Teknik Bağlantı personeli, 50 ve üzerini hedefleyen birkaç bilgisayar sınıfı için müfredat geliştirmiştir. Mayıs 2013'te NYPL, AIA Yaşlanma Tasarımı Komitesi uzmanları ile bir panel tartışmasını içeren "Yaşam Boyu Tasarım: Evinizi Başarılı Yaşlanma İçin Hazırlama" etkinliğine ev sahipliği yapmıştır. Queens Halk Kütüphanesi, Queens'in yaşlı yetişkinlerine daha iyi hizmet verebilmek için stratejik bir planlama süreci yürütmüştür. Brooklyn Halk Kütüphanesi içinde Brooklyn'in büyüyen yaşlı nüfusunun ihtiyaçlarını karşılamakla görevli bir departman olan Yaşlılara Hizmet, çeşitli programlar sunmaktadır: Yaşlı yetişkinler için ücretsiz dersler, filmler ve oyun/performanslar; konuşan örgü şişleri (Talking Needles), yaşlıların haftalık olarak gazilerle ilişkiler departmanı veya diğer toplum temelli kuruluşlara bağış yapmak üzere sanat ve zanaat projeleri üzerinde çalışmak için bir araya geldikleri bir program; yaşlı asistanlarının, huzurevlerinde, yaşlı merkezlerinde ve diğer yaşlı dinlenme yerlerinde yaşayanlara şiir ve kısa öyküler okuduğu bir program olan Sözcükler ve Anılar; 140'tan fazla merkezde yaşlı yetişkinlere okuma ve görüntüleme materyalleri dağıtan bir program olan Hareketli Kitaplar (Books-to-Go); ve görsel ve/veya fiziksel engelleri olan 300'den fazla evden çıkamayan Brooklyn sakinine kütüphane materyali sağlayan bir program olan Postayla Kitaplar (Books-By-Mail) gibi hizmetler ücretsiz olarak sunulmaktadır.

Girişim: Yaşlı merkezlerinde programları yürütmek için sanatçı / artist çalıştırmak.

Durum ve Sonuçlar: 2009 yılındaki bir pilot programdan sonra, Kültür İşleri Dairesi/Bakanlığı (DCLA) ve Yaşlanma Dairesi (DFTA), Şehir Genelindeki Sanatçı-Artistler ile İş birliği Yapan Yaşlılar (SPARC) girişimini geliştirmiştir. SPARC, sanatçıları müzik, dans, tiyatro ve görsel sanat atölyelerinin yanı sıra, halka açık etkinlikler de dahil olmak üzere, yaşlı yetişkinlere yönelik programların sunulduğu şehrin yaşlı merkezlerinde görevlendirir. 2011-2012 yılları arasında DCLA ve DFTA, SPARC programını 200.000 dolarlık Ulusal Sanat Vakfı bağışı/hibesi desteğiyle 50 sanatçı konaklamasına genişletmiştir. Program, her yıl 50 yeni sanatçı konaklaması finanse ederek, DFTA ile devam etmiştir. SPARC'ın üçüncü yinelemesi Ocak 2014'te başlamıştır.

Girişim: Yaşlı New Yorklular için indirimli sanat / kültürel etkinlikler için bir rehber sunmak.

Durum ve Sonuçlar: Sanat Birliği tarafından geliştirilen New York Şehri-Sanatlar (NYC-ARTS), New York Şehri'ndeki kültürel fırsatlar hakkında bilgi edinmek için kapsamlı bir kaynaktır. NYC-ARTS Yaşlılar için Kültür Rehberi, <http://www.nyc-arts.org/seniors> adresinde bulunan, yaşlılar için programlar sunan müzeler, tiyatrolar ve konser salonları da dahil, şehrin kültürel kurumları hakkında bilgi sağlamaktadır. 250'den fazla kültürel kurum rehberde yer almış ve yaşlılar için program, erişilebilirlik ve indirimler hakkında bilgi sunmuştur.

Bilgi ve Planlama

Girişim: DFTA'nın web sitesini daha kullanıcı dostu olacak ve hizmetler hakkında daha fazla bilgi sağlayacak şekilde yeniden tasarlamak.

Durum ve Sonuçlar: 2012 yılında tanıtılan DFTA'nın web sitesi, daha kapsamlı, çekici ve yaşlı yetişkinler, bakıcılar ve genel halk ile alakalı olacak şekilde yeniden tasarlanmıştır. Basitleştirilmiş format ve genişletilmiş kısımlar, yaşlı yetişkinlere yönelik hizmetler ve programlar hakkında hızlı bir şekilde bilgi bulmak üzere, sitede daha kolay gezinebilmeyi sağlamaktadır.

Girişim: Şehrin yaşlı hizmet sağlayıcılarıyla LGBT konularında kültürel yeterlik eğitimleri düzenlemek.

Durum ve Sonuçlar: DFTA'nın Eğitim Merkezi, LFTT kültürel yeterliliği konusunda DFTA'nın sözleşmeli vaka yönetimi kurum/ajanslarındaki tüm yeni işe alımlar için eğitim vermeye devam etmektedir. Ayrıca, "LGBT-Karşılama Merkezi Oluşturma" konulu DFTA destekli yaşlı merkezlerin ve Doğal Olarak Oluşan Emeklilik Topluluğu (NORC) programlarının yöneticileri ve uzmanları için de eğitim verilmiştir. SAGE sponsorluğunda, İnovatif Yaşlı Merkezi (ISC) 2012 yılında açılmış ve LGBT yaşlılar için tam zamanlı bir merkez olarak faaliyet göstermektedir. LGBT yaşlılar için sanat ve kültür, fitness, gıda ve beslenme, sağlık ve sağlıklı yaşam ve yaşam boyu eğitim ile ilgili kapsamlı bir dizi benzersiz hizmet ve program sunmaktadır.

Konut

Uygun Fiyatlı Konut Geliştirme

Girişim: Uygun fiyatlı konut iyileştirmesi ve yeni konut inşaatı için kredi sağlamak.

Durum ve Sonuçlar: Belediye Başkanı'nın, Yeni Konut Pazaryeri Planını ilk kez açıkladığı 2003 yılından bu yana, Şehrin Konut Koruma ve Geliştirme (HPD) ile New York Şehri Konut Geliştirme Kurumu (HDC) 100.000'den fazla uygun fiyatlı konut finanse etmiştir. Planın temel amacı, kentin uygun fiyatlı-ekonomik ve sürdürülebilir konut arzını genişletmektir. Bu amaçla, HPD, yaşlı New Yorklular da dahil olmak üzere, en çok ihtiyacı olan nüfusa yönelik yeni konut inşaat finansmanını stratejik olarak hedeflemektedir. Yakın zamanda tamamlanan projelerden biri, Staten Island'da, daha önce New York Şehri Konut Kurumu (NYCHA) tarafından kontrol edilen arazi üzerine inşa edilmiş, yaşlı yetişkinler için 80 üniteli bir konut içeren Markham Gardens olmuştur.

Ev Sahibi ve Kiracı-Kiralama Yardımı

Girişim: NYC konut geliştirme müteahhitlerini yaşlı yetişkin pazarı için en iyi uygulamalara dahil etmek.

Durum ve Sonuçlar: Şehrin Tüketici İşleri Departmanı (DCA), birkaç yıldır web sitesinde İngilizce ve İspanyolca yayınlanan ve yaşamaya devam eden “Yaşlıların Evlerini 'Yaşlı Dostu Yapmanın Yollarını Öğrenmek” broşürüne sahiptir. Konut geliştirme müteahhitleri için bir kaynak olarak Lisans Merkezinde kullanılmaya devam etmektedir: DCA, 2011 yılında broşürünü, lisanslarını yenileyen 12.000'den fazla konut geliştirme müteahhitlerine göndermiştir.

Girişim: DFTA'dan Maliye Bakanlığına (DOF) transfer yoluyla SCRİE'ye erişimi iyileştirmek.

Durum ve Sonuçlar: Yaşlı Vatandaş Kira Artışı Muafiyeti Programı (SCRİE), şartlara uygun New Yorklular'a kira artışlarının bir kısmından veya tamamından muafiyet sağlamaktadır. Şehir, 2009 yılında, SCRİE'nin yönetim sorumluluğunu, DFTA'dan Maliye Bakanlığı'na (DOF) başarıyla aktarmıştır. DOF ile ortaklık yapan DFTA, uygulamalara yardımcı olmak için, tesis içinde bir merkeze personel sağlamaktadır. Müşteri hizmetleri, merkez, geliştirilmiş dil erişimi, muafiyetler bölümündeki özel bir müşteri hizmetleri grubu ve kapsamlı bir SCRİE kılavuzunun yayınlanmasıyla iyileştirilmiştir.

Girişim: Yaşlı New Yorklular için tahliye önleyici yasal hizmetlerin genişletilmesi.

Durum ve Sonuçlar: DFTA ve New York Şehri Sivil Mahkemesi (Asliye Hukuk) ortaklığıyla oluşturulan Atanmış Hukuk Danışmanı Projesi (ACP) konutlarından tahliye edilme riski bulunan New York'ta yaşayan yaşlılara, yasal temsil ve sosyal hizmetler sağlayan bir programdır. ACP ilk olarak 2005 yılında bir pilot proje olarak başlamış ve Manhattan ve Brooklyn ilçelerinde / kasabalarında seçilmiş bir grup yaşlı yetişkine hizmet vermiştir. 2006'da ACP, Queens ve Bronx ilçelerine genişlemiştir. Program oluşturulduğundan bu yana, DFTA program maliyetlerini karşılamak için, yılda yaklaşık 1 milyon \$ / yıl ayırmakta ve program yılda 510 yaşlıya hizmet vermektedir. Fonlar, programın işlemekte olduğu, seçilen dört ilçe arasında eşit olarak dağıtılmaktadır. 2013 mali yılı boyunca ACP evlerinden tahliye edilme riski olan 467 zayıf / güvencesiz yaşlıya hizmet vermiştir.

Yerinde Yaşlanma

Girişim: NORC'lara ilave destekleyici hizmetler sunmak.

Durum ve Sonuçlar: Doğal Olarak Ortaya Çıkan Bir Emeklilik Topluluğu (NORC), yaşlıların yerinde yaşlanmasının bir sonucu olarak, hane halklarının önemli bir oranı haline geldiği, özel ve kamuya ait konutların karışımından oluşan bir topluluktur. DFTA, şu anda Bronx, Brooklyn, Manhattan ve Queens'teki 28 NORC'da hizmetleri finanse etmektedir. DFTA, bu önemli program modelinin sürekli gelişimini desteklemek amacıyla, Temmuz 2013'te NORC'ler için bir Teklif Çağırısı/Talebi (RFP) yapmıştır. RFP, Klasik NORC modellerinin yanı sıra, yaşlı merkezleriyle iş birliği yapan Hibrit NORC modellerini içermektedir.

Kamusal Alanlar ve Ulaşım

Erişilebilir ve Uygun Fiyatlı Ulaşım

Girişim: Seyahate Erişim (Access-A-Ride/AAR)'in verimliliğini arttırmak: Araçların GPS cihazları ile donatılması ve telefon bildirim sisteminin uygulanması.

Durum ve Sonuçlar: Access-A-Ride (AAR) Paratransit Hizmeti, seyahatlerinin bir kısmı veya tamamı için halk otobüslerini ve metroları kullanmalarını engelleyen sağlık koşullarına haiz müşterilere toplu taşıma hizmeti sunmaktadır. NYC'nin beş ilçesinde (Brooklyn, Bronx, Manhattan, Staten Island ve Queens) servis mevcuttur. Ücretler toplu taşımadaki tam ücret ile aynıdır. AAR günde 24 saat, haftada yedi gün, yılda 365 gün çalışmaktadır. Müşterek bir yolculuk programında diğer müşterilerle seyahat edilebilmektedir. AAR, yolculuk mesafesine bağlı olarak, öncelikli olmayan seyahatleri maksimum sürüş süreleri ile sunmaktadır. AAR, Federal Engelli Amerikalılar Yasası (ADA) düzenlemelerine uygundur. AAR, tercih edilen dil İngilizce değilse, tercüme ve belge çeviri hizmetleri sunmaktadır (Access NYC, 2020).

Büyükşehir Ulaşım Otoritesi Müdürlüğü (The Metropolitan Transportation Authority/MTA), tüm AAR araçlarını GPS cihazlarıyla donatmış ve sürücülerin adresleri kolayca bulmalarını sağlamıştır. Ayrıca MTA, İnteraktif Sesli Yanıt (İvR) sistemini tanıtmıştır. İvR, AAR müşterilerine araç varış noktasına yaklaştığında; telefon, kısa mesaj veya e-posta yoluyla uyarı vermektedir. Bu uyarılar, müşterilere, hazırlanmaları ve araç-biniş yerlerine tarifeli biniş zamanlarında ulaşmaları için yaklaşık 15 dakika vermektedir.

Girişim: Erişilebilir taksileri ihtiyacı olan kullanıcılarla eşleştirmek

Durum ve Sonuçlar: 2 yıllık bir pilot programdan sonra, Şehrin Taksi ve Limuzin Komisyonu (TLC) Eylül 2012'de "Erişilebilir Ulaşım" (Accessible Dispatch) uygulamasını başlatmıştır. Erişilebilir Ulaşım, sürücüleri, müşterileri alım lokasyonuna kadar olan mesafe ücretini karşılamaktadır, böylece yolcular açılış ücretini ödmeden, sadece ölçülen taksi ücretini ödemektedirler. Buna ek olarak, TLC yakın zamanda erişilebilir taksiler için taksi ehliyeti sayısını artırmaya yetkilendirilmiştir. Yolcular, hareket merkezi görevlisini telefon ile doğrudan arayarak, iTunes Store'da ve Google Play'de bulunan ücretsiz mobil WOW Taksi Uygulamasını (Wheels on Wheels) kullanarak veya bir internet adresi üzerinden (www.nycaccessibledispatch.org) çevrimiçi ya da telefonda kısa mesaj ile bir istek göndererek herhangi bir yolculuk için tekerlekli sandalyeyle erişilebilir bir taksi talep edebilmektedir. Tekerlekli sandalye erişimine uygun tüm taksilerin sürücülerinin, Erişilebilir Ulaşım (lansmandan bu yana 18.000'den fazla yolculuk tamamlanmıştır) programına katılması gerekmektedir.

Girişim: Model erişilebilir taksi geliştirmek.

Durum ve Sonuçlar: Şehrin Taksi ve Limuzin Komisyonu (TLC), Checker Taksi'den bu yana amaca yönelik ilk taksiyi geliştirmek için Nissan ile ortaklık kurmuştur. "Nissan Nv200 Yarının Taksisi", 2013 tarihi itibarıyla caddelerdedir. 2009 yılında rekabetçi bir yolla seçilen Nv200, taksi hizmeti için özel olarak tasarlanmış ve test edilmiş, belli bir amaç için özel yapılmış bir New York City taksisidir. Araç fabrikada ara bölme olarak üretilmekte, federal güvenlik standartlarına uymakta ve tüm taksi ekipmanları yerinde

güvenlik testinden geçirilmektedir. Standart bir işitme cihazı, kolay açılır bir sürgülü kapı, düz bir iç zemin, ergonomik olarak yerleştirilmiş tutma kolları ve otomatik geri çekilebilir bir basamak gibi çeşitli özellikler, taksileri yolcular için daha erişilebilir bir hale getirmektedir. Buna ek olarak, Nissan, Nv200 Yarının Taksi'sinin tekerlekli sandalyeye uygun bir versiyonunu tasarlamak ve üretmek için BraunAbility ile ortaklık kurmuştur.

Girişim: Toplu taşımayı kullanamayan yaşlı yetişkinler için, taksi kupon programı geliştirmek.

Durum ve Sonuçlar: DFTA ile Belediye Başkanlığı Engelliler Ofisi (MOPD) arasındaki bir iş birliği olan Taksi Akıllı Kart Programı (the Taxi Smart Card Program), Kasım 2012'de başlayan bir pilot projedir. Program, yaşlılara ve engelli New Yorklular'a taksilerde kullanılmak üzere önceden yüklenmiş 100 \$'lık "debit kart" sağlayarak hizmet vermektedir. Kaydolanlar için cepten çıkan 12.50 \$'lık maliyet bulunmakta ve program 87.50 \$'lık katkı sağlamaktadır. Kart her yeni yükleme için, 12.50 \$ maliyetle 4 kez daha yüklenebilmekte, bu da katılımcılara seyahat masraflarından 437.50 \$'lık bir tasarruf sağlamaktadır. Program, Şehir Ulaştırma Bakanlığı / Ofisi (DOT) tarafından yerel olarak yönetilen federal Yeni Özgürlük hibe programı ile finanse edilmektedir. Program şu anda Queens ve Brooklyn'de pilot olarak uygulanmaktadır. Bu bölgeler, sarı taksi hizmetinin sınırlı ve toplu taşıma araçlarıyla ulaşılması zor olan bölgeler olduğu için seçilmiştir. DFTA, programı diğer alanlara da genişletmeyi düşünmekte, bu nedenle de DOT ile görüşmektedir.

Güvenli ve Yaşlı Dostu Kamusal Alanlar

Girişim: Muhafazalı otobüs duraklarında oturma alanlarını arttırmak.

Durum ve Sonuçlar: Şehrin etrafına 4.000 yeni otobüs durağı (muhafazalı) yerleştirilmiştir. Yaşlı dostu bir NYC girişimi olan muhafazalı otobüs durakları, kendilerine verilen reklamlarla finanse edilmektedir. Ulaştırma Bakanlığı (DOT), Şehir Bankları (CityBench) programı ile her ilçeye banklar kurulmuştur. Şehir Bankları programı, herhangi bir şehir sakini veya organizasyonun bir bank lokasyonu önermesine izin vermektedir. Mayıs 2013 sonu itibarıyla 536 bank yerleştirilmiştir (173'ü otobüs duraklarında olmak üzere). Yaşlı merkezlerinin talebi üzerine 68 bank kurulmuş ve Yaşlanma İyileştirme Bölgeleri'nin (Aging Improvement Districts / yaşlı dostu New York Şehri'nin mahalle düzeyinde topluluk örgütlenmesi girişimi), talep ettiği yerlere 50'den fazla bank yerleştirilmiştir.

Girişim: Trafiği sakinleştirirken yeni, yaya dostu kamusal alanlar yaratmak.

Durum ve Sonuçlar: Ulaştırma Bakanlığı'nın (DOT), New York Şehri Plaza Programı çerçevesinde, 5 ilçede tamamlanmış ya da planlama, tasarım veya inşaat sürecinde 56 şehir meydanı bulunmaktadır. Haziran 2013 itibarıyla, 37 şehir meydanı halka açılmıştır.

Girişim: Yaşlı New Yorklular için güvenliği artırmak amacıyla şehir çapında kilit noktalardaki cadde kavşaklarını yeniden tasarlamak.

Durum ve Sonuçlar: Yaşlılar için Güvenli Sokaklar girişimiyle, Şehrin Ulaştırma Bakanlığı (DOT), yaşlı yaya ölüm ve yaralanma oranlarının ortalamasının üzerinde olduğu

belirlenen 25 alanda güvenlik iyileştirmeleri uygulamaktadır. Tipik iyileştirmeler şunlardır: Yaya geçitlerinde yaya geçiş sürelerini uzatmak, geriye sayım saatleri eklemek, kaldırım kenarlarını ve kaldırımları değiştirmek, araç dönüşlerini kısıtlamak ve yolları (şeritleri) daraltmak. Mayıs 2013 itibariyle, DOT 25 alanın 17'sinde iyileştirme uygulamalarını tamamlamıştır. Yaşlılar için Güvenli Caddeler başladığından bu yana, yaşlı yaya ölümleri şehir çapında 2008'de 58'den 2012'de 46'ya %21'lik bir düşüş göstermiş ve yol kullanıcılarının güvenliği, özellikle yayaların güvenliği, bu projelerin uygulandığı yerlerde artmaya devam etmektedir. DOT sonrasında programı 12 yeni alan içerecek şekilde genişletmiştir. DOT yeni alanlarda daha ileri gitmekte, topluluk geri bildirimlerini almakta ve güvenlik iyileştirmeleri için verileri analiz etmektedir.

Girişim: Yaşlı dostu parkları belirlemek ve yaşlı yetişkinleri bu parkları kullanmaya teşvik etmek.

Durum ve Sonuçlar: DFTA, Parklar Departmanı ve NYAM, yaşlıların, NYC park kullanımını arttırmak için yakın bir şekilde çalışmıştır. Parklar Departmanı yaşlılar için kaynaklara ayrılmış bir web sayfası oluşturmuştur: <http://www.nycgovparks.org/seniors>. ZindeKalNYC (BeFitNYC), Parklar Departmanı ve ortaklarınca sunulan New Yorklular'ın, ücretsiz ve düşük maliyetli fitness fırsatlarını bulmalarına yardımcı olan Parklar web sayfası üzerindeki bir arama motorudur. Arama motorunun özelliklerinden biri, kullanıcıların sonuçları yaşa göre daraltma imkanıdır (örneğin, çocuk, yetişkin, yaşlı). Yaşlı yüzme saatleri, orijinal pilot programdaki havuz sayısının iki katı olan şehir genelinde, 15 halka açık havuzda belirlenmiştir. Bu saatler, toplumdaki istişarelerde yaşlı yetişkinlerin doğrudan taleplerinin sonucu olup, düşük maliyetlidir, çünkü sabahları, havuzların sadece bir kısmının çocukların yüzme dersleri için kullanıldığında gerçekleşmektedir. Parklar Departmanı aracılığıyla sunulan Yürü NYC (Walk NYC), eğitilmiş yürüyüş eğitmenlerinin şehrin çeşitli yerlerinde fitness yürüyüşlerine öncülük ettiği mevsimsel bir programdır. Bazı Doğa Merkezleri yaşlılara hitap etmekte ve hem aktif hem de pasif rekreasyon fırsatları sunmaktadır. Pasif rekreasyon için Brooklyn'deki Salt Marsh Doğa Merkezi ve Inwood Hill Doğa Merkezi, yaşlı yetişkinlerin keyfini çıkarabileceği görüntüler; Kentsel Park Korucu Programları'nda ise, kuş gözlemciliği ve doğa yürüyüşleri gibi düşük etkili aktif rekreasyon aktiviteleri bulunmaktadır. NYC Parklar web sitesinde etkinlik yayınlamanın yanı sıra, kentsel Park Korucuları, programlarını halka duyurmak için üç aylık bir bülten yayınlamaktadırlar.

Gelecek İçin Planlama

Girişim: Yaşlı New Yorklular'ın hareketlilik ihtiyaçlarını daha iyi ele almak için çalışma yürütmek.

Durum ve Sonuçlar: Şehir Planlama Departmanı (DCP) 2011 yılında bir çalışma yürütmüş ve çalışmanın bulguları ile son bir rapor yayınlamıştır. "Yaşlanan Bir Nüfus için Hareketlilik Girişimleri": Mevcut Uygulamaların Bir Taraması" raporu, yaşlı yetişkinlerin güncel hareketlilik sorunlarını tanımlamakta ve yaşlanan nüfus için ulaşım, hareketlilik ve erişilebilirlik konularında yenilikçi çözümleri incelemektedir (NYC Planning, 2020):

Girişim: Eğitim ve farkındalık çabalarıyla Evrensel Tasarım Yönergelerinin kullanımını teşvik etmek.

Durum ve Sonuçlar: Belediye Başkanlığı Engelliler Ofisi (MOPD), DFTA ve diğer kurum ortakları ile birlikte, 2010 yılında Kapsayıcı Tasarım Yönergeleri'ni yayımlamıştır. Yayın, tasarımcılara her yaştan insan için çok çeşitli fiziksel ve zihinsel yeteneklere uygun çok ölçülü gelişmiş ortamlar üretmelerine yardımcı olan rehberlik sunmaktadır. MOPD, bu yayının 50 kopyasını AIA Yaşlanma için Tasarım Komitesi'nin 2013 tasarım oturumuna sunmuş ve katılımcılar New York Şehri yaşlılarına konut çözümleri tasarlarlarken, referans belgesi olarak kullanmışlardır.

Sağlık Hizmetleri ve Sosyal Hizmetler

Sağlık ve Sağlık Bakım/Sağlık Hizmeti Planlaması

Girişim: Yaşlı merkezlerini sağlık üzerine odaklanacak ve sağlık sonuçlarını geliştirecek şekilde yeniden tasarlamak.

Durum ve Sonuçlar: DFTA, 2012 ve 2013 yıllarında 10 Yenilikçi Yaşlı Merkezinin (ISC) ilk aşamasını başlatmıştır. ISC'ler, tüm yaşlı merkezi ağını büyütecek deneyim ve program geliştirmek için verimli bir zemin sağlamaktadır. DFTA, güvenilir / sağlam sağlık programları, sağlık bakım hizmetlerine ek erişim, sanat ve kültür programları ile yeni teknolojik ve gönüllü fırsatlar da dahil olmak üzere, gelişmiş program sağlayan organizasyonları seçmek için performansa dayalı yeni bir temin süreci geliştirmiştir. ISC'ler kayıt sırasında temel sağlık bilgilerini elde etmek için, bireysel merkez üyeleriyle birlikte çalışacak ve zaman içindeki kritik sağlık sonuçlarını ölçecektir.

Girişim: Yaşlı New Yorklular için fitness kulübü indirimi sağlamak.

Durum ve Sonuçlar: New York Şehri Parkları, yaşlı yetişkinlere şehir genelinde uygun fiyatlı ve geniş bir rekreasyon (eğlence-dinlenme-boş zaman değerlendirme) ağı sunmaktadır. Yaşlı üyelik, 62 yaş ve üstü herkes için, yıllık 25 \$ 'dır ve şehirdeki 32 rekreasyon merkezine erişim sağlamaktadır. Sağlıklı yaşam tarzlarını teşvik etmek ve katılımcıların refahını arttırmak için tasarlanmış bir program olan "NYC'yi şekillendir" (Shape up NYC), parklar, toplum merkezleri ve konut yerleri de dahil olmak üzere, beş ilçede, birden fazla yerde, ücretsiz fitness dersleri sunmaktadır. Parklar Departmanı ile iş birliği içinde, DFTA, önümüzdeki yıllarda 15 yaşlı merkezinde ücretsiz dersler sunarak, yaşlı yetişkinlerin programa erişimlerini genişletmeye yardımcı olmaktadır. Dersler, uzman fitness eğitmenleri tarafından verilmekte ve Aerobik, Yoga, Pilates, Zumba'yı içermektedir. Buna ek olarak, gönüllü beslenme uzmanları / diyetisyenler sağlıklı beslenme, kilo kaybı ve tatil zamanlarında sağlıklı beslenme üzerine seminerler düzenlemektedir.

Girişim: DFTA'nın Sağlık Sigortası Bilgi Danışma ve Yardım Programı (HIICAP) aracılığıyla sağlık sigortası seçenekleri hakkında farkındalığı artırmak.

Durum ve Sonuçlar: Şehir, DFTA'nın Sağlık Sigortası Bilgi Danışma ve Yardım Programı (HIICAP) aracılığıyla, yaşlı New Yorklular'ın sağlık ve refahlarını etkileyen sigorta ve ilgili seçeneklerden tam olarak haberdar olmalarını sağlamaya yardımcı olmaktadır.

HIICAP topluluk merkezlerini sürdürmekte, Medicare (ABD'de sağlık sigortası programı) oryantasyonlarını yürütmekte ve yıllık Medicare açık kayıt dönemi için reklam vermektedir. 2014 mali yılında, HIICAP Danışmanları tarafından, 10.091 kişi görülmüş ve hizmet verilmiş, 6.468 kişi sosyal yardım-destek / eğitim sunumlarına katılmış ve 166 sosyal yardım-destek / eğitim sunumu yapılmıştır. DFTA, HIICAP personeline sigorta piyasasının (Sağlık Borsaları) yaklaşmakta olan açık kaydı hakkında eğitim vermiş ve resmi Sağlık Sigortası Danışmanları olan ve gerektiğinde yönlendirme-sevk yapacak merkezlerle ortaklık kurmuştur. DFTA ayrıca, yaşlı New Yorklular için Sağlık Hizmetlerinin Kapsamıyla İlgili Bütün Bir Rehberi (İngilizce, İspanyolca, Rusça, Çince ve Korece olarak yayınlanmaktadır) kurumun web sitesi ve diğer dağıtım noktaları aracılığıyla yaygın bir şekilde sunmaktadır.

Risk Altındaki Yaşlı Yetişkinlere Destek

Girişim: Şehir genelinde düşme önleme girişiminin uygulanması.

Durum ve Sonuçlar: New York Şehri Düşmeleri Önleme Komisyonu iyi yapılanmıştır. Sağlık hizmetleri, sosyal hizmetler, akademi, hukuk ve hükümet organizasyonlarından katılımcıları içeren Koalisyon, düşmeleri önleme web sayfaları geliştirmiş, düşmeleri önleme eğitimini ve programını desteklemiş, yaşlı merkezi katılımcıları arasında düşme anketini tamamlamış ve yaşlıları evlerinde ziyaret eden kişilerin düşme tehlikelerini bulup, düzeltmelerine yardımcı olmak için kısa bir ev güvenliği kontrol listesi geliştirmiştir. 22 Eylül 2013 Düşmeleri Önleme Farkındalık Günü'nde, Koalisyon, New York Yaşlanma Fonu'nun 8 Eylül'deki etkinliği aracılığıyla düşmeyi önlemeyi desteklemiş ve ev güvenliği kontrol listesini içeren düşmeleri önleme mesajlarını toplu e-postalar ve sosyal medya aracılığıyla göndermiştir. Koalisyon, sağlık hizmeti sunucuları için bir düşmeyi önleme eğitimine yönelik web semineri planlamakta ve koalisyonun politika alt komitesi tarafından belirlenen birkaç düşmeyi önleme politika kavramları için çalışma planları geliştirmektedir. Koalisyon, düşmeyi önleme projeleri için özel finansman aramaya devam etmektedir.

Girişim: Sosyal dışlanma riski altındaki yaşlı New Yorklular'a destek / yardım iletmek.

Durum ve Sonuçlar: 2013 mali yılı boyunca, topluluk tabanlı 117 yaşlı merkezi uzmanı-hizmet sağlayıcısı, DFTA'nın telefon reasürans programına katılmış ve kendi topluluklarındaki evden çıkamayan yaşlı yetişkinler ile 41.947 görüşme yapmışlardır.

Girişim: New York Şehri'ne bildirmek için Gümüş Uyarısı eklemek.

Durum ve Sonuçlar: DFTA, New York Şehri Polis Departmanı (NYPD) ve Belediye Meclisi arasındaki ortaklık, polise demansı olan yaşlı kişileri arama konusunda yardımcı olan bir kamu bildirim-ihbar sistemi olan Gümüş Uyarısı (Silver Alert) için mevzuat oluşturulmasına yardımcı olmuştur. Alzheimer gibi bilişsel bozukluğu olan bir yaşlı, kayıp olarak bildirildiğinde ve yakın zamanda fiziksel yaralanma veya ölüm tehlikesi içinde olduğu düşünüldüğünde, NYPD geniş bir kitlenin (örn. Medya kuruluşları, topluluk örgütleri, yaşlı hizmet sağlayıcıları) bilgilendirildiği bir protokol başlatmakta, bu da kamuoyunun kayıp yaşlı kişiyi aramada NYPD'ye yardımcı olmasına izin vermektedir. Uyarılar ayrıca e-posta, kısa mesaj, Twitter ve RSS yoluyla kayıp kişinin ilçesinde ikamet eden NYC katılımcılarına-abonelerine gönderilmektedir. 27 Ağustos 2013 itibariyle 135

Kayıp Yaşlı Uyarısı ve 107 Gümüş Uyarısı olmuştur (sırasıyla 2010 ve 2011'de başlatılan programlardan beri). Kayıp Yaşlı Bildirimi-İhbarı ile Gümüş Uyarısı arasındaki başlıca fark, Gümüş Uyarısı için yaşlıların yakın-eli kulağında bir tehlike altında olması gerektiğidir.

Girişim: Yaşlı New Yorklular'ı kimlik hırsızlığı ve dolandırıcılık konusunda eğitmek için "Akıllı-Zeki Yaşlılar" kampanyasını genişletmek.

Durum ve Sonuçlar: 2011 yılından bu yana, Şehir Tüketici İşleri Departmanı (DCA), 6.629 yaşlıya ulaşan 39 "Akıllı Yaşlı" sunumu ve masa toplantıları düzenlemiştir. DCA'nın "Akıllı-Zeki Bir Yaşlı Ol" kılavuzu çevrimiçi erişime açılmıştır.

Besleyici Gıdalara Erişim

Girişim: Telefon başvuru süreci ve sosyal yardım kampanyası uygulayarak, yaşlı New Yorklular'ın gıda yardımlarına erişimini arttırmak.

Durum ve Sonuçlar: Açlıkla Mücadele Topluluklar Hibesi (The Hunger Free Communities Grant), ABD Tarım Bakanlığı (uSDA) tarafından Mart 2011'den Mart 2013'e kadar 2 milyon dolara finanse edilen 2 yıllık bir girişimdir. Hibenin amacı, şehir genelinde eğitim, sosyal destek-yardım ve Tamamlayıcı Beslenme Yardımı Programı (SNAP) kaydı sağlamaktır. DFTA, New York Şehri Yaşlı Merkezleri ve Hizmetleri Konseyi (CSCS) ve AARP, yaşlıları SNAP hakkında bilgilendirmek ve yaşlı merkezlerine ve diğer topluluk temelli kuruluşlara uygun olanları kaydetmek için özel olarak bir eğitim ve destek-yardım programına odaklanmıştır. CSCS tarafından yapılan araştırmaya göre, tüm merkezler ve destek-yardım etkinlikleri, SNAP'ye yaşlı yetişkinlerin düşük kayıt oranının en yüksek olduğu mahallelerde yer almıştır. Hibe sona ermesine rağmen, programın başarısından dolayı AARP, DFTA ve CSCS ile devam eden ortaklık içinde bu hibenin yaşlı bileşenini finanse etmeye devam etmeyi kabul etmiştir. Temmuz 2011'den bu yana, 30 sosyal destek-yardım merkezi kurulmuştur, 1.400 yaşlı yetişkin SNAP avantajları açısından elemenden geçirilmiş olup, 650 yaşlı yetişkin SNAP avantajlarından yararlanmaktadır. Kayıtlı her bireye ortalama aylık 147 \$'lık SNAP desteği-ödenegi verilmektedir. Buna ek olarak, New York Şehri İnsan Kaynakları Yönetimi (diğer adıyla Sosyal Hizmetler Departmanı) (HRA) yılda yaklaşık 50 ila 60 yaşlı merkezine SNAP desteği-yardımları yapmaktadır.

Girişim: Şehrin vaka yönetimi ve eve teslim yemek-öğün programlarındaki verimliliği arttırmak.

Durum ve Sonuçlar: DFTA, verimliliği arttırmak için şehrin vaka yönetimi ve eve teslim yemek programlarının yeniden tasarımı işine girişmiştir. Yeniden tasarlama yoluyla iki programdaki gelişmelere belirgin başarılı iki örnek, sadece vaka yönetim kurumuna güvenmek yerine öğün-yemek alıcılarını doğrudan kaydetmek için birkaç HDML programının verildiği Ev Teslim Yemeği (HDML) Pilot Programı ve Vaka Yönetimi Kurumu (CMA) Hedefli Girişimi, özellikle yüksek talep gören CMA'lara daha fazla yemek alıcısı kazandırması için ek personel sağlanmıştır. Birlikte ele alındığında, iki girişim birkaç yıllık kronik yetersiz katılımı tersine çevirmiş, böylece eve teslim yemekler için hemen hemen tüm program kapasitesi kullanılmaktadır.

Bakım ve Uzun Süreli Bakım

Girişim: Torun yetiştiren büyükanne ve büyükbabalara danışmanlık ve destek hizmetleri sağlamak.

Durum ve Sonuçlar: DFTA'nın Büyükbaba veya Büyükanne Yardımcı Merkezi (GRC), büyükanne-büyükbabalara ve 18 yaşın altındaki çocuklara bakan diğer bakıcılara danışmanlık, avukatlık ve destek hizmetleri sunmaktadır. Hizmetler, İspanyolca ve Rusça dillerinde verilmektedir. GRC, NYC'deki büyükbaba-büyükanne ve bakıcılara "İkinci Kez Ebeveynlik" (PASTA) eğitim müfredatı sağlamak için, Cornell Üniversitesi Kooperatif Yayma ile 3 yıllık bir ortaklık içerisinde.

Palyatif (Geçici-Kısa Süreli) Bakım ve Peşin (Önceden) Direktifler

Girişim: Aile üyelerine veya yerli ortaklara, zayıf bir yetişkin adına sağlık bakım-hizmetleri ile ilgili kararları vermek için vekil olarak hareket etme yetkisi veren Eyalet yasasını savunmak.

Durum ve Sonuçlar: Belediye Başkanı, Belediye Meclisi ve diğer savunucuların güçlü desteğiyle, Eyalet Yasama Organı-Meclisi Mart 2010'da Aile Sağlık Bakım-Hizmetleri Kararları Kanunu'nu yürürlüğe koymuştur. Kararlar Yasası kabul edilmeden önce, mevcut eyalet yasası hastanın isteklerini ifade eden kanıtlar için çok yüksek bir standart belirlemiş ve aile üyelerinin karar verme kapasitesinden yoksun olanlar için sağlık bakım-hizmet-tedavi kararları almasına otomatik olarak izin vermemiştir. Yeni yasa, eşler, yakın arkadaşlar ve birlikte yaşayanlara (evli olmadan), karar vermek kapasitesine sahip olmayan kişi, bir sağlık vekili tayin etmemiş ise, o kişi için sağlık bakımı-hizmeti kararları almalarına izin vermektedir.

3.2. İstanbul Şehri

3.2.1. Demografik Yapı

Dünyanın en eski yerleşim yerlerinden olan İstanbul, geçmiş dönemlerde ve günümüzde dünyanın önemli ekonomik, sosyal ve kültürel merkezlerinden biridir. Türkiye'nin büyük sanayi, ticaret, finans ve kültür merkezi olarak Anadolu'nun tamamından çok sayıda ve devamlı göç almakta, nüfus itibariyle oldukça çeşitlilik arz etmektedir. Kırsaldan olduğu gibi, kentlerden de göç alan İstanbul'un nüfusu, AB'ye üye veya aday 29 ülkenin 20'sinden ve Türkiye'deki 37 ilin nüfusunun toplamından daha fazladır (Ekici, 2019: 260-270). 2020 yılı itibariyle 16 milyona yaklaşan toplam nüfusuyla İstanbul, 1 milyon 80 bini aşkın yaşlı nüfusa da ev sahipliği yapmaktadır. Yaşlı nüfus bakımından iller arasında karşılaştırma yapıldığında sayı bakımından ilk sıradadır (Anadolu Ajansı, 2020). 65 yaş ve üzerindekiilerin toplam nüfus içindeki oranı ise, 2020 itibariyle yaklaşık %7'dir. Bu oran 60 yaş ve üzerindekiiler için hesaplandığında %10.65'lik bir oran ile karşılaşılmaktadır.

Ayrıca, İstanbul'un ekonomik potansiyelinin oldukça yüksek olduğu ifade edilebilir. İstanbul, Türkiye'nin GSMH'sinden en yüksek payı alan şehridir. Türkiye ihracatının %57'si, ithalatının %60'ı İstanbul'dan gerçekleşmektedir. Milli gelirin %31.5'ini tek başına sağlamaktadır ve Türkiye ekonomisinin kalbi sayılmaktadır. Avrupa'da Londra ve Paris ile birlikte üç mega kentten birisidir (Ekici, 2019: 262). İBB'nin 2019 yılı bütçesi,

yaklaşık 24 milyar TL’dir. Bağlı kuruluşlardan olan İSKİ ve İETT’nin bütçeleri ile birlikte rakam yaklaşık 35 milyar TL’ye ulaşmaktadır (Ekici, 2019: 312).

3.2.2. Yaşlı Dostu Kent Uygulamaları

İstanbul’da çok çeşitli sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamaları görülmektedir. Bu yardım ve hizmetler, değişen nicelik ve niteliktedir. Engelli, yaşlı, yoksul, kadın gibi dezavantajlı gruplar, bu uygulamalardan yararlanmaktadır. Bu başlık altında İstanbul’da sadece yaşlılara yönelik sunulan ve yaşlılara özel sunulmamakla birlikte yaşlıların da yararlandığı uygulamalara yer verilecektir.

İBB, kent sakinlerinin sosyal ihtiyaçlarını gidermek için çeşitli sosyal destek hizmetleri vermektedir. İstanbul’da ikamet eden, sosyal veya ekonomik açıdan bir sebeple sıkıntıda olan dezavantajlı kişilere yönelik destek uygulamaları sunulmaktadır. Bu uygulamalardan birisi, sosyal yardım birimine müracaat eden ihtiyaç sahibi kişilere, “Sosyal Destek İstanbulkart”ın verilmesidir. Bu kart, İBB’nin sözleşme yaptığı market zincirleri ve unlu mamul firmalarında alışveriş yapabilmeye yaramaktadır. İBB, muhtaç insanların temel ihtiyaçlarını gidermeyi amaçlamaktadır (Ekici, 2019: 299; İBB Kurumsal, 2019).

Bir başka uygulama “Tersine Göç Hizmeti” (Tınar, 2019: 19) olup, İstanbul’a gelmiş; ancak geçim sıkıntısı içerisinde tutunamamayan kişilerin geri dönüşlerine destek olmayı içermektedir (Ekici, 2019: 299).

Farklı bir sosyal uygulama; ihtiyaç sahibi ailelere, faydalanma arzusu üzerine giyim eşyası ve mobilya yardımı yapılmasıdır (Tınar, 2019: 20; Ekici, 2019: 299).

Hayat boyu öğrenme merkezi (İSMEK), İstanbul’da yaşayan kentlilerin bireysel sermayelerini artırıcı, mesleki becerileri güçlendirici, örgün eğitimi tamamlayıcı biçimde istihdam edilebilirliği ve gelir elde etmeyi desteklemeye yönelik kursların düzenlendiği bir eğitim merkezidir (İSMEK, 2020). Diğer yandan 2015 yılında İBB İSMEK’e bağlı Kartal ve Küçükçekmece ilçelerinde hizmete açılan Yaşlı Sosyal Yaşam Merkezleri’nden de bahsedilmelidir (Değer, 2020: 356). Bu merkezlerde 60 yaş ve üzeri İstanbullar’a balkon bahçeciliği, el sanatları, satranç, müzik ve resim alanlarında kurslar verilmektedir (Anadolu Ajansı, 2018).

Öte yandan, “Herkes İçin Erişilebilir İstanbul Koordinasyon Merkezi”nin vizyonu çerçevesinde engelli, yaşlı ve çocuklar için gerekli park, bahçe, kaldırım, yol yapımı ile yaya geçidi ve üst geçitlerde yenileme çalışmaları yapılmaktadır (Ekici, 2019: 300).

İstanbul’da yaşlıların yararlandıkları bir başka uygulama “evde sağlık hizmeti”dir. İstanbul’daki hasta ya da bakıma ihtiyaç duyan kimselerin ve yakınlarının sağlık, bakım ve rehabilitasyon ihtiyaçlarının yaşadıkları ortamda giderilmesi amaçlanmaktadır (İBB Sağlık Daire Başkanlığı, 2020). Bu uygulama kapsamında evde muayene, tedavi, psikolojik danışmanlık ve fizyoterapi hizmetleri sunulmaktadır. Ayrıca bu kişilere evde bakım hizmetinin yanında, ev temizliği, hasta nakli ve hastanede refakat hizmeti verilmektedir (Ekici, 2019: 300).

Bir başka uygulama, kurumsal bakım ile ilgilidir. İstanbul’da bu konuda Kayışdağı Darülaceze Kampüsü, Dr. Beşir Akınal Huzurevi, Akseki Ormanalı Abdullah ve Neriman

Turan Huzurevi ve Yaşam Evleri'nde yaşlı ve bakıma muhtaç kişilere yatılı ve gündüz bakım, sağlık ve rehabilitasyon hizmetleri mevcuttur (Ekici, 2019: 300). İlk olarak 1986 yılında kurulan Darülaceze, 1998'de İBB tarafından revize edilerek, yaşlılara hizmet sunmak üzere tekrar açılmıştır. 151 bin metrekare alana ve 983 kişi kapasiteye sahip Türkiye'nin en büyük bakım ve huzurevidir. Kentteki yaşlılara yönelik resim, müzik, örgü, ahşap boyama, takı tasarımı gibi ergoterapi hizmetleri, spor merkezleri, konser, bilgi yarışması, turnuvalar, geziler gibi sosyal organizasyonlar ve birtakım dini-manevi etkinlikler düzenlenmektedir. Ayrıca terapi, rehabilitasyon, beslenme programları ve palyatif bakım hizmetleri de verilmektedir (Doğan, 2015'ten aktaran Değer, 2020: 356).

İBB'nin mevcut olan bir başka hizmet alanı da sosyal tesislerdir. 18 noktada yeşil alanları, yürüyüş parkurları, gezi ve spor alanları, manzaralarıyla İstanbul sakinlerine hizmet verilmektedir (İBB Sosyal Tesisleri, 2020).

İstanbul'da yaşlılara yönelik ulaşım konusunda da uygulamalar bulunmaktadır. Toplu taşıma kapsamında "İETT araçları engelli erişimine ve yaşlılar için uygun hale getirilmiştir. Tüm araçlarda yaşlılara kolaylık sağlanması ve yer verilmesine yönelik sesli anonslar yapılmaktadır. Araç içindeki ekranlar ve etiketli görseller üzerinden uyarı ve duyurular yer almaktadır. Ayrıca, toplu taşıma araçlarında yaşlılar için etiketlerle belirli uygun koltuklar bulunmaktadır (Anadolu Ajansı, 2018). İstanbul'da ayrıca "İstanbulkart: Ücretsiz Taşıma Kartı" ile, 65 yaşını doldurmuş vatandaşlar ücretsiz toplu taşımadan yararlanabilmektedirler (İstanbul Kart, 2020).

İstanbul'da pandemi sürecinde gidilen bir uygulama da, internet ortamında sipariş veremeyen ve yardımcı kimsesi olmayan 65 yaş ve üzeri yaşlıların temel ihtiyaçlarını temin etmeye yönelik olmuştur. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, "Alo 153 Beyaz Masa" uygulaması pandemi süresince yaşlıların evlerinde kalmasını desteklemek üzere temel ihtiyaçlarını gidermelerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır (İBB Portal, 2020).

İstanbul'da yaşlı dostu olarak ifade edilebilecek uygulamalar özet şekilde aşağıda yer alan tablodaki gibi ifade edilebilir.

Tablo 15. Yaşlı Dostu Kent Kriterleri Çerçevesinde İstanbul'daki Uygulamalar

Topluluk Desteği ve Sağlık Hizmetleri	• Sosyal Destek İstanbulkart • Tersine Göç Hizmeti • Giyim Eşyası ve Mobilya Yardımı • Evde Sağlık Hizmeti • Kurumsal Bakım, Sağlık ve Rehabilitasyon Hizmetleri • Pandemi Sürecinde Yaşlılar İçin ALO 153 Beyaz Masa Uygulaması
Sosyal Katılım ve İstihdam	• İSMEK ile mesleki beceri ve istihdam edilebilirliği artırıcı eğitimler verilmesi • Yaşlı Sosyal Yaşam Merkezleri'nin beceri kazandırma faaliyetleri • Kurumsal Bakım hizmetleri dahilinde sosyal katılımı artırıcı uygulamalar

Kamusal Açık Alanlar ve Yapılar	• “Herkes İçin Erişilebilir İstanbul Koordinasyon Merkezi”nin vizyonu çerçevesinde engelli, yaşlı ve çocuklar için gerekli park, bahçe, kaldırım, yol yapımı ile yaya geçidi ve üst geçitlerde yenileme çalışmalarının yapılması • Sosyal tesisler
Ulaşım	• Toplu taşıma araçlarının yaşlıların erişimine uygun hale getirilmesi ya da toplu taşıma araçlarının yaşlılara uygun niteliklere sahip olması • İstanbulkart: Ücretsiz Taşıma Kartı

3.3. Yaşlı Dostu Kent Kriterleri Çerçevesinde New York ve İstanbul Şehirlerinin Karşılaştırması

Bu başlık altında New York ve İstanbul Şehirleri’nin yaşlı dostu uygulamaları, sekiz yaşlı dostu kent kriteri dahilinde ifade edilecektir. Çeşitli kaynaklardan elde edilen bu bilgiler, her iki kentin yaşlı dostu yaklaşımlarını, önceliklerini, benzerlik ve farklılıklarını görmek, kriterleri karşılama durumları ile ilgili fikir sahibi olmaya katkı sağlayacaktır.

1. Kamusal açık alanlar ve yapılar

a) **New York:** Geniş kültürel kaynakları, tarihi yapıları, ünlü mekanları ve açık alanları bulunmaktadır. Yaşlıların büyük bir çoğunluğu (%97) toplu konut yerine güvenli olarak gördüğü ve alıştıkları mahallelerinde yaşamaktadır.

New York Şehri’nde Kamusal Alanlar Projesi (halka açık alanları tasarlama, değerlendirme ve tanıtmada 30 yılı aşkın deneyime sahip bir New York Şehri organizasyonu)’ne göre New York, kamusal destinasyonların zenginliği ve vatandaşların enerjisi gibi iki önemli nedenden dolayı harika bir şehirdir. New York, Central Park, Times Square, Metropolitan Sanat Müzesi ve Beşinci Cadde (Fifth Avenue) dahil olmak üzere dünyanın en tanınmış ve yerleşik kamusal alanlarına sahiptir. New York Şehri, aslında ülkenin en yeşil şehridir. Şehrin %25’inden fazlası park alanı olup, Parklar ve Rekreasyon Departmanı tarafından idare edilmektedir. New York Şehri, beş ilçede 1.700’den fazla park, oyun alanı ve rekreasyon tesisine sahiptir. Park alanları yüzme havuzlarından sulak alanlara, ormanlık alanlardan buz pateni pistlerine kadar çeşitlilik göstermektedir (NYAM, 2020). Dünya Şehirleri Kültürü (World Cities Culture) tarafından 2019’un başında yayınlanan rapora göre, New York’un yeşil alan oranı %27’dir (Ekici, 2019: 43).

Yaşlılar için ayrıca “güvenli sokaklar” adıyla yaya geçitlerinde yaya geçidi sürelerinin uzatılması, geri sayım saatlerinin eklenmesi, kaldırımların ve kenarlarının değiştirilmesi, araç dönüşlerinin kısıtlanması ve yolların daraltılması gibi uygulamalar da bulunmaktadır (NYAM, 2013).

New York’ta ayrıca yaşlı dostu parklar belirlenmiş ve yaşlı yetişkinler bu parkları kullanmaya teşvik edilmektedir. Parklar Departmanı yaşlılara yönelik bir web sayfası da oluşturmuştur (NYAM, 2013).

Parklar Departmanı aracılığıyla sunulan bir başka uygulama “Yürü New York Şehri” (Walk NYC) adında, eğitimci eşliğinde yürüyüş programlarının, fitness, kuş gözlemciliği gibi aktivitelerin sunulduğu bir uygulamadır. Uygulamanın web sitesinde

etkinliklerin yayınlanmasının yanı sıra, programların halka duyurulması için üç aylık bir bülten de yayınlanmaktadır (NYAM, 2013).

b) İstanbul:

Kişi başına düşen yeşil alan oranı, dünyanın diğer metropol alanlarına göre önemli miktarda az olan İstanbul'un yeşil alanları giderek azalmıştır ve kişi başına 7,57 metrekare yeşil alan düşmektedir (Ekici, 2019: 293). Dünya şehirlerinin yeşil alan istatistiklerine göre, İstanbul, Dubai, Bombay ve Şanhay son sıralarda yer almaktadır. Araştırmada en fazla yeşil alana sahip şehirler; Moskova, Singapur, Sydney, Viyana ve Oslo'dur. Londra'nın %33'ü, Paris'in %9.5'i, Tokyo'nun %7.5'i ve New York'un %27'si yeşil alanla kaplı bulunmaktadır (WCCF'den aktaran Ekici, 2019: 293). Dünya Şehirleri Kültürü (World Cities Culture) tarafından 2019'un başında yayınlanan rapora göre, İstanbul, %2.2 olan yeşil alan oranı ile en az yeşil alana sahip kentlerin başında gelmektedir. Ajans Press'in 2018'deki derlemesine göre de, 50 popüler şehir arasında kişi başına 4.9 metrekare yeşil alan düşen İstanbul, 49. sırada yer almıştır (Ekici, 2019: 43).

2. Ulaşım

- a) New York:** AARP (Amerikan Emekliler Derneği) New York'ta 2006 yılında, yaşlı New York sakinleri arasında ulaşım sorunlarını incelemek için kapsamlı bir anket çalışması yapmıştır. 1128 kişiye yapılan anket çalışmasından elde edilen bulgulardan bazıları şunlardır: Ankete katılanların çoğu, ulaşım sorunlarının gitmek istedikleri yere varma becerilerini etkilemediğini söylemiştir. Bununla birlikte, ehliyeti olanlar, olmayanlara göre ulaşım konusunda daha fazla tatmin olmaya meyillidirler (%83'e karşı %67). Ankete katılan on kişiden sekizinden fazlası (%81) toplu taşıma araçlarının mevcut olduğunu belirtmiştir. Bunların yaklaşık üçte ikisi (%67) bir toplu taşıma durağının evlerinden dörtte bir milden daha az olduğunu bildirmiş, çok az katılımcı ise toplu taşımayı kullanırken zorluk yaşamıştır. Toplu taşıma ile ilgili en çok beğenilen üç şey; onları gitmek istedikleri yere götürmesi (%69); ekonomik (%67) ve elverişli olmasıdır (%61). Beyaz katılımcılarla karşılaştırıldığında, Afrikalı Amerikalı katılımcılar daha az oranda ehliyet sahibi olup (%79'a karşı %62), toplu taşıma araçlarını birincil ulaşım şekli olarak kullanmaktadırlar (%48'e karşı %29). Buna ek olarak, Afrikalı Amerikalılar toplu taşımayı kullanırken, daha fazla sorun bildirmişlerdir. Yer verilmesi, (%63'e karşı %44), hava şartlarından korunmak (%76'ya karşı %58) ve suç konusunda endişelenmek gibi sorunlar yaşadıklarını bildiriyorlar %61'e karşı %35). Ayrıca Afrikalı Amerikalılar beyaz katılımcılara göre evlerinden daha az sıklıkta dışarı çıktıklarını ifade etmişlerdir (haftada 5 kez: %37'ye karşı %54). Geliri 20.000 doların altında olanlar, haftada beş defadan fazla evlerinden çıkma oranları en düşük olanlardır (%32'ye karşı %79). Geliri 20.000 doların altında olanlar, toplu taşımayı kullanma konusunda daha fazla sorun yaşamaktadırlar. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde düşük gelirli kişiler, topluluklarında dolaşma becerilerinden daha fazla memnuniyetsizlik ifade etmişlerdir. İkamet: Kentliler ve banliyöde yaşayanlar ulaşım sorunlarını farklı şekilde yaşamaktadırlar. En önemlisi, banliyölerde ikamet edenler, şehirdekilere göre, araç kullanamadıkları taktirde artık mevcut mahallelerinde ikamet edemeyeceklerini daha yüksek oranda ifade etmişlerdir (%42'ye karşı %13). Ek farklılıklar şunlardır: şehir sakinleri daha az oranda ehliyete sahiptir (%68'e karşı %81), daha yüksek

oranda yürümeyi tercih etmektedir (%52'ye karşı %25), toplu taşıma araçlarını daha fazla kullanmaktadır (%52'ye karşı %19) ve daha yüksek oranda taksi kullanmaktadır (%26'ya karşı %8). Toplu taşıma kullanan şehir sakinleri koltuk bulmada daha fazla zorluk yaşamamaktadır (%52'ye karşı %36) (NYAM, 2020).

Doğal Olarak Oluşan Emeklilik Topluluklarının (NORC'lar) ulaşım için yardım rolleri bulunmaktadır. Yaşlıları, yaşlı merkezlerinden süpermarketlere ve çiftçi pazarlarına, yani daha küçük mahalle dükkanlarından daha fazla meyve ve sebze içeren pazarlara götürmek için çalışma saatleri dışındaki zamanlarda okul otobüsleri kullanılmakta; aynı zamanda, eğlence ve yaşam tesislerine, müzelere, Broadway gösterilerine ve diğer birçok mekâna götürmek için de kullanımları mümkün kılınmaktadır. Şehrin Taksi ve Limuzin Komisyonu (TLC) Eylül 2012'de "Erişilebilir Sevkiyat-Ulaşım" uygulamasını başlatmış olup, erişilebilir ulaşım, sürücülerin teslim alma noktasına ulaşımını karşılamakta, yolcular sadece seyahatleri kadar taksi ücretini ödemektedir (NYAM, 2013).

Ekim 2012'den bu yana, 13 yaşlı merkezi ve 3 NORC, yaşlıları pazar yerlerine taşımak için otobüs talep etmiş ve yaşlılar bu hizmete katılmıştır (NYAM, 2013).

Engelli veya seyahatlerinin bir kısmı veya tamamı için halk otobüslerini ve metroları kullanmalarını engelleyen sağlık koşullarına haiz müşterilere toplu taşıma hizmeti sunumu bulunmaktadır. Ücretler toplu taşımadaki tam ücret ile aynı olup, günde 24 saat, haftada yedi gün, yılda 365 gün çalışmaktadır (NYAM, 2013).

Büyükşehir Ulaşım Otoritesi Müdürlüğü tüm araçlarını GPS cihazlarıyla donatmış ve sürücülerin adresleri kolayca bulmalarını sağlamıştır. Ayrıca, interaktif sesli yanıt (İvR) sistemini tanıtmış olup, araç varış noktasına yaklaştığında telefon, kısa mesaj veya e-posta yoluyla uyarı vermektedir. Bu uyarılar, müşterilere, hazırlanmaları ve araç-biniş yerlerine tarifeli biniş zamanlarında ulaşmaları için yaklaşık 15 dakika vermektedir (NYAM, 2013). Erişilebilir taksileri ihtiyacı olan kullanıcılarla eşleştirilmektedir. Bu uygulamada aynı zamanda, çevrimiçi ya da telefonda kısa mesaj ile bir istek göndererek herhangi bir yolculuk için tekerlekli sandalyeyle erişilebilir bir taksi talep edebilmektedir.

Toplu taşımayı kullanamayan yaşlı yetişkinler için taksi kupon programı geliştirilmiştir. Program, yaşlılara ve engelli New Yorklular'a taksilerde kullanılmak üzere önceden yüklenmiş 100 \$'lık "debit kart" sağlayarak hizmet vermektedir (NYAM, 2013).

Muhafazalı otobüs duraklarında oturma alanları arttırılmıştır. Trafiki sakinleştirirken yeni, yaya dostu kamusal alanlar yaratılmıştır. Yaşlı New Yorklular için güvenliği arttırmak için şehir çapında kilit noktalardaki cadde kavşaklarını yeniden tasarlanmıştır (NYAM, 2013).

- b) İstanbul:** Yaşlılara yönelik ücretsiz seyahat desteği sağlanmaktadır. "İstanbulkart: Ücretsiz Taşıma Kartı" ile, 65 yaşını doldurmuş kimselerin ücretsiz toplu taşımadan yararlanma hakları bulunmaktadır (İstanbul Kart, 2020). Toplu taşıma kapsamında ayrıca otobüsler engelli erişimine ve yaşlılar için uygun hale getirilmiştir. Tüm araçlarda yaşlılara kolaylık sağlanması ve yer verilmesi konusunda anonslar; araç içindeki ekranlar ve etiketli görsellerle uyarı ve duyurular yapılmaktadır. Toplu taşıma araçlarında yaşlılar için etiketlerle belirlenmiş uygun koltuklar da bulunmaktadır (Anadolu Ajansı, 2018).

3. Konut

- a) **New York:** Kenneth Knapp (2006), yaşı New Yorklular'ın konutları ile ilgili kapsamlı bir yazı yazmıştır. Bu incelemenin önemli noktalarına göre, New York'ta konut çok çeşitlidir: New Yorklular caddenin yirmi kat yukarısındaki konutlarda ve yer altındaki bodrumlarda; tek katlı yapılarda ve 100 veya daha fazla birimden oluşan binalarda yaşamaktadırlar. Bu insanların %65'i kiracı olup, bazıları toplu konutlarda, bazıları ise, düzensiz konutlarda yaşamaktadır. New York Şehri'ndeki ev sahipliği ulusal ortalamaların oldukça altındadır (ülkenin geri kalanında ev sahiplerinin sayısı kiracıdan neredeyse iki kat fazladır, ancak New York'taki durum bunun tam tersidir) ancak şehir genelinde ev sahipliği yaşlılar arasında (%49) genç sakinlerden daha yaygındır (%33). Beş ilçenin tümünde zengin ve yoksul mahalleler arasında konut sahipliğinde dengesizlikler bulunmaktadır. Şehirdeki birçok düşük ve orta gelirli kiracı, doğrudan veya dolaylı kira sübvansiyonları almakta ve her gelir düzeyindeki kiracı, New York'un kira kontrolü ve kira dengeleme (kira istikrarı) düzenlemeleri aracılığıyla dolaylı kira sübvansiyonlarına erişebilmektedir. Şehirdeki yaşlı kiracıların yaklaşık %54'ü kira kontrollü apartmanlarda ve %25'i sübvansiyonlu konutlarda yaşamaktadır. Merdivenler, yaşlı New Yorklular'ı etkileyen önemli bir yapısal sorundur. Yaşlı New Yorklular'ın %16'sı asansörsüz, yalnızca merdivenle çıkılabilen apartmanlarda (walk ups), yaşlıların %41'i bağımsız konutlarda ve %43'ü asansörlü çoklu konutlarda yaşamaktadır. Her türden yapıların çoğu, girişlere çıkan merdivenlere sahiptir. Konutların neredeyse %100'ünde eksiksiz banyo ve mutfak tesisleri bulunmaktadır. Yaşlı sakinler gençlere göre daha fazla alana ve ev sahipleri de kiracılardan daha fazla alana sahiptir. Uygun fiyatlı konut ciddi şekilde sınırlıdır (NYAM, 2020).

New York'ta yaşlılar için evsizlik oranları giderek artmaktadır. Şehirdeki evsiz barınma sistemindeki 65 yaş ve üstü kişilerin sayısı yüzde 30'dan fazla artmış ve sokaklarda yaşayan evsizlerin %20'si 55 yaşın üzerindedir. Yaşlı New Yorklular'ın %3'ü güvensiz veya yetersiz barınma şartlarına sahip binalarda yaşamaktadır. Bu durum, ev sahiplerine göre kiracılar arasında daha yaygındır. Yaşlı New Yorklular'ın %9'u konutlarındaki pencere ve kapılara korunmak için pano monte ettiklerini bildirmiştir. Uygun fiyatlı konut ciddi şekilde sınırlıdır. New York'ta yaşlılar için evsizlik oranları giderek artmaktadır. Şehirdeki evsiz barınma sistemindeki (homeless shelter system) 65 yaş ve üstü kişilerin sayısı yüzde 30'dan fazla artmış ve sokaklarda yaşayan evsizlerin %20'si 55 yaşın üzerindedir (NYAM, 2020).

Uygun fiyatlı konut iyileştirilmesi ve yeni konut inşaatı için kredi sağlanmaktadır. Müteahhitler, yaşlı dostu ev yapımına teşvik edilmektedir. Yaşlı vatandaşlar kira artışının bir kısmından ya da tamamından muaf edilmektedir. Konutlarından tahliye edilme riski olan yaşlılara, yasal temsil ve sosyal hizmet programları geliştirilmiştir. Yerinde yaşlanmayı destekleyici hizmetleri bulunmaktadır (NYAM, 2013).

- b) **İstanbul:** Darülacezede kalma şartlarına sahip olan ve tek başlarına yaşamlarını idame edebilecek durumdaki kimsesiz ve yaşlı vatandaşların, alıştıkları sosyal çevreden, mahallelerinden ve semtlerinden koparılmadan konutlarında yaşamlarını devam ettirmeleri desteklenmektedir. Sosyal bir ortamda yaşamlarını sürdürmeleri sağlanmaktadır. Yaşam Evleri, Darülaceze kampüsündeki tüm hizmetlerden yararlanılabilecek biçimde

düzenlenmektedir. Evlerin tüm giderleri ve yaşlıların ihtiyaçları İstanbul Darülaceze Müdürlüğü tarafından karşılanmaktadır.

4. Sosyal Katılım

- a) **New York:** New York'ta birçok yaşlı yetişkin, kültürel faaliyetlerle ilgilenmekte ve bunlara daha fazla erişebilmeyi arzu etmektedir. Bu konuda bir uygulama, yaşlı merkezlerinde çeşitli programlar yürütmeleri için sanatçıların çalıştırılmasıdır. Guggenheim ve El Museo del Barrio'dan Broadway gösterilerine ve beş ilçenin tamamında sayısız etnik festivallere kadar, şehirde çok sayıda kültürel fırsat bulunmaktadır. New York, şehre akın eden ve onun bir kültür başkenti statüsüne katkıda bulunan etkileyici bir sanatçı yelpazesine sahiptir. Sanatçılar, sanatlarını icra etmek için genellikle ücretsiz veya düşük maliyetli alanlara ihtiyaç duyarlar. Yaşlı merkezleri ise, yaratıcı programlara ev sahipliği yapmak için yetenekli çalışanlara ve gönüllülere ihtiyaç duyar. DFTA ve şehrin Kültürel İşler Departmanı, yaşlı merkezi üyelerine sanat dersleri öğretmek gibi hizmetler karşılığında sanatçılara "stüdyo" alanı sunmak için, şehir genelindeki yaşlı merkezlerinde bir girişim başlatmıştır. Şehir, yaşlı merkezlerinde programlamayı zenginleştirmenin ve şehrin geniş sanatsal ve diğer kültürel kaynaklarından yararlanmanın bir yolu olarak programa katılacak genç ve yaşlı sanatçıları belirlemek amacıyla yerel sanat organizasyonlarıyla birlikte çalışmaktadır (NYAM, 2011).

New York'ta halk kütüphanelerinin kullanımının 50 yaşından sonra azaldığı tespit edilmiştir. Bu konudaki bir girişim, yaşlı merkezleri ve kütüphaneler arasında şehir çapında bir ortaklık kurmak olmuştur. New York Şehri, bilginin yanı sıra programlama ve hizmetlere erişim sağlayan etkileyici bir kütüphane ağına sahiptir. New York Halk Kütüphanesi (NYPL), her yıl yaklaşık 17 milyon kullanıcıya hizmet veren 90 araştırma ve şube kütüphanesine sahiptir. Queens Kütüphanesi 62 lokasyonda 2,2 milyon kişiye hizmet verirken Brooklyn Halk Kütüphanesi 60 şube işletmektedir. Yaşlı New Yorklular, kitaplara, bilgisayarlara, etkinliklere erişmek ve çalıştaylara dahil olmak için kütüphane sistemini kullanmaya teşvik edilmelidir. Şehir genelinde bilgisayarlara ve internete halk erişimi özellikle halk kütüphaneleri aracılığıyla söz konusudur. Örneğin, Brooklyn Halk Kütüphanesi, ilçedeki 850'den fazla bilgisayar istasyonunda internete ücretsiz erişim sağlarken, New York Halk Kütüphanesi'nde halka açık yaklaşık 3100 bilgisayar bulunmaktadır. Halk kütüphanelerinin yaygın olarak bulunmasına rağmen araştırmalar, gençler arasında kütüphane kullanımının zirve yaptığını ve ardından yavaşça düşüş gösterdiğini, 50 yaşından sonra ise, belirgin bir düşüş olduğunu göstermektedir. Yaşlanma Departmanı (DFTA) ve NYPL, yaşlı New Yorklular arasında halk kütüphanesi kullanımını teşvik etmek için şehrin yaşlı merkezleri ve kütüphaneleri arasında şehir çapında bir iş birliği başlatmayı planlamaktadır. Bu girişim aracılığıyla, kütüphane şubesi yöneticileri, üyelerini kütüphane kartlarına kaydettirmek için kütüphanelerin yakınındaki yaşlı merkezleriyle ortaklık yapacaklardır. Bronx, Manhattan ve Staten Island'daki yaşlı merkezleri çoktan katılmaya başlamıştır. DFTA, bu iş birliğini şehir geneline yaymayı planlamaktadır. Öte yandan bazı yaşlı yetişkinler seyahat edemedikleri veya evden çıkamadıkları için, NYPL'nin "E-Posta Yoluyla Kitaplar" Programı, bu insanların

kütüphane kaynaklarını kullanmaya devam etmeleri için bir fırsat sunmaktadır (NYPL, 2020; NYAM, 2011).

New York Şehri'nde önemli bir sorun, birçok kültürel fırsat sunmasına rağmen ekonomik açıdan erişimin zor olabilmesidir. Bu konuda bir çözüm olarak, yaşlı New Yorklular için indirimli sanat/kültür etkinlikleri rehberi sağlama yoluna gidilmiştir. New York Şehri'nde yapılacak pek çok şey olduğundan, nereye bakılacağını bilmek çoğu zaman bunaltıcı olabilmektedir. Şehir ile Sanat Birliği (Alliance for the Arts) ortaklığında, özellikle yaşlı New Yorklular'a yönelik sanat ve kültür fırsatları hakkında tek elden bir kaynak kılavuzu geliştirilmiştir. Kılavuz, ayrıca DFTA'nın web sitesinde yayınlanmaktadır (NYAM 2011).

Öte yandan New York'ta Parklar Departmanı'nın belirli saatler için yaşlıların kullanımına ayırdığı yüzme havuzları bulunmaktadır. Yaşlı yetişkinlerin dış alanlarda geçireceği vakitlerin kalitesini arttırmak ve sosyalleşmelerine katkı sağlamak hedeflenmektedir (NYAM, 2013).

- b) İstanbul:** Bireylerin, yaşam kalitelerinin artırılması için modern imkanlar sağlanarak, düzenli ve bilinçli şekilde spor yapmaları hedeflenmektedir. Aynı zamanda sporla, fiziksel ve ruhsal sağlığın da güçlendirilmesi arzulanmaktadır. Spor eğitmenleri eşliğinde spor kompleksi ve diğer spor tesislerinde hizmet verilmektedir.

İstanbul'da diğer yandan, sanat ve mesleki eğitim kursları (İSMEK) düzenlenmektedir. Kişisel birikimlerini ve kültürlerini arttırmak, mesleki ve sanatsal becerileri geliştirmek hedeflenmektedir. Ayrıca, kütüphane hizmeti mevcut olup sadece yaşlılara yönelik bir uygulama gözlenmemiştir. Yaşlılar üyelik yoluyla kütüphane hizmetlerinden yararlanmaktadır.

5. Saygı duyma ve sosyal içirme

- a) New York:** Risk altındaki yaşlılara yönelik destek hizmetleri bulunmaktadır. Erişimi arttırıcı projeler üretmişlerdir. Yaşlı bireyleri, kimlik hırsızlığı ve dolandırıcılık konusunda eğitmek için kampanya yapılmıştır. Yaşlı her bireyin, her hizmete eşit derecede erişimlerinin sağlanması amaçlanmıştır. Torun yetiştiren büyükanne ve büyükbabalara danışmanlık ve destek hizmetleri sağlanmaktadır (NYAM, 2013).

- b) İstanbul:** Yaşlıların daha sosyal olabilmeleri amacıyla, sosyal yaşam merkezleri açılmıştır. Yaşlıların talepleri doğrultusunda kurslar düzenlenmektedir. Yaşlılar açılan kurslarda akranları ile biraraya gelmektedir. Öte yandan sosyal projeler ile toplumsal bağlar güçlendirilmeye çalışılmaktadır. İBB Darülaceze Müdürlüğü'nün geliştirdiği ve desteklediği projeler ile genç ve yaşlı nüfus arasında köprüler kurmaktadır. Gönüllü insanlar ve 135 bin ziyaretçi, şu ana dek Darülaceze Yaşlı ve Bakım Evi'nde buluşmuştur. Projenin amacı, yaşlı sakinlerin sosyal hayata uyum sağlamalarını desteklemek, toplumsal hafızayı canlı tutmak, kuşaklararası kültür aktarımını sürdürmektir. Gönüllülük projeleri kapsamında düzenlenen etkinliklerde, Darülaceze sakinleriyle sohbetler gerçekleştirilmekte, turnuvalar düzenlenmekte, kitap-dergi-gazete okunmakta, müzik dinletileri düzenlenmekte, resim-ahşap-boyama çalışmaları yapılmaktadır. Öte yandan gönüllüler, Müdürlüğün onayı ile Darülaceze sakinlerini ev ortamlarında ağırlayabilmektedirler. Bu da, yaşlıların sosyal rehabilitasyonlarını desteklemektedir.

Gönüllü bireyler içinse, sosyal farkındalık, hoşgörü, sevgi, saygı, özgüven gibi kazanımlar sağlamaktadır (İBB Kurumsal, 2020).

6. Sivil katılımı ve istihdamı

- a) **New York:** Özellikle gönüllülük olmak üzere yaşlıların sivil katılımı için bir dizi fırsat sunulmaktadır. New York Şehri'nin yıllık ortalama gönüllü oranı %17.1'dir ve 2,5 milyon gönüllü, yılda 314.8 milyon saat hizmet vermektedir. New York, gönüllü oranları açısından ABD'deki en büyük 50 şehir arasında 48. sırada yer almaktadır. New York Şehri'nde işgücüne katılım oranı 65 yaş ve üzerindekiiler için %15'dir. Yaşlı New Yorklular'ın önemli bir kısmı (%34) emeklilikte rahat yaşamak için gerekli mali kaynaklara sahip olma konusunda kötümserdir. New York Eyaleti İnsan Hakları Yasası, yaş ayrımcılığını yasaklamakta ve dört veya daha fazla çalışanı olan tüm işverenlere uygulanmakta; ancak yaş tanımlanmamaktadır. Aynı durum şehir için de geçerlidir. Diğer yandan, yaşlı New Yorklular daha uzun süre çalışmaktadır. Giderek daha fazla emekli işgücüne yeniden girmenin yollarını aramaktadır. Emekli maaşlarına bağımlı olan bazı insanlar, gelirlerini desteklemek için işgücüne girmek zorunda kalmaktadır. ABD Nüfus Sayım Bürosu'na göre, 65 ile 69 yaşları arasındaki neredeyse her üç Amerikalı'dan biri işgücünde kalmakta; 70 yaş ve üzerindekiiler arasında beş kişiden biri çalışmakta ya da çalışmayı arzu etmektedir. İşverenler ve endüstriler ise, ekonomik ortamın taleplerini karşılamak için yaşlı çalışanları işe alma, yerleştirme ve eğitme konusunda yardıma ihtiyaç duymaktadır. Bu konudaki girişimlerden biri, yaşlı New Yorklular'a iş eğitimi ve arama yardımı sağlamaktır. İş eğitimi için açık bir fırsat, teknoloji alanındadır. Örneğin, işgücündeki ya da işgücüne yeniden girmek isteyen birçok yaşlı yetişkinin e-posta kullanma ve internet üzerinden iş arama yapma konusunda yardıma ihtiyacı bulunmaktadır. Yaşlanma Departmanındaki (DFTA) Yaşlı İstihdam Hizmetleri (SES) programı, müşteri hizmetleri ve işveren/çalışan ilişkileri gibi alanlarda bilgisayar uygulamaları ve eğitim konusunda sınıf eğitimi sunmaktadır. Şehir yönetimi, kent genelindeki birçok işgücü eğitim sağlayıcısı ile ortaklık yapma fırsatları aramaktadır. Şehrin Küçük İşletme Hizmetleri Departmanı, İşgücü Kariyer Merkezleri ve diğer iş eğitimi sağlayıcıları ile artan bağlantılar sayesinde, yaşlı New Yorklular'ın kariyer danışmanlığına ve diğer özelleştirilmiş hizmetlere erişebilmeleri amaçlanmaktadır (NYAM, 2020).

İstihdam fırsatları, yaşlı New Yorklular'ın kişisel ve finansal refahı için önemlidir. Yaşlı New Yorklular için ücretli iş fırsatlarının sayısı arttırılmaya çalışılmaktadır. Yaşlı New Yorklular'ın ücretli çalışma ihtiyacının artması nedeniyle şehir, nüfusun bu büyüyen kesimi için ücretli geçici işler ve ücretli istihdama erişimin artması için fırsatları araştırmaktadır. Şehir, iş arayan, gelire uygun yaşlı New Yorklular'a kısa dönemli ücretli fırsatlar sağlamak için federal ve eyalet finansman akışlarından yararlanmayı planlamaktadır. Şehir ayrıca, emekli çalışanların bir saatlik ücret karşılığında çeşitli şehir ajanslarında ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlarda haftada 15 saat için kısa vadeli projeler üzerinde çalışma fırsatına sahip olduğu ReServe gibi programlarla ortak olmaya ve bunları genişletmeye devam etmeyi planlamaktadır. Katılımcılar arasında avukatlardan gazetecilere kadar geniş bir emekliler grubu bulunmaktadır. Bu tür programlara katılmak, emeklilerin gelirlerini artırırken, işgücüne geri dönmelerine izin verecektir (NYAM, 2011).

İstihdam konusunda önemli bir sorun, yeni göçmenler ve istihdam geçmişleri kayıt dışı çalışma ile sınırlı olanlar da dahil olmak üzere, bir dizi yaşlı New Yorklu'nun, sosyal güvenlik sorunu olmasıdır. Bu konuda iş geçmişi kısa olan yaşlı New Yorklular'ın sosyal güvenlik için uygun olmalarını sağlayacak şekilde istihdam edilmelerine yardımcı olmak amaçlanmaktadır. Birçok yaşlı Amerikalı, yaşam masraflarını karşılamak için sosyal güvenliğe bel bağlamaktadır. 65 yaş ve üstü Amerikalılar'ın ise %50'si tek emeklilik geliri kaynağı olarak aylık sosyal güvenlik ödemelerine güvenmektedir. Ülke çapında 65 yaş üstü nüfusun oldukça büyük bir yüzdesi, yaklaşık %9'u ise, sosyal güvenlik dahil olmak üzere hiçbir kaynaktan emeklilik yardımı almamaktadır. Federal kurallara göre, bireylerin sosyal güvenlikten yararlanabilmeleri için Amerika Birleşik Devletleri'nde toplam 40 çeyrek (yani 10 yıl) çalışmaları gerekir. Sonuç olarak, yeni göçmen olan yaşlı yetişkinlerin yanı sıra öncelikli olarak ev içinde veya çalışma yıllarında gayri resmi işlerde çalışanlar yardım almaya hak kazanmak için gerekli çalışma zamanına sahip olmayabilmektedir. Bu sorun, nüfusun üçte birinden fazlasının yabancı ülke doğumlu olduğu şehirde özellikle endişe vericidir. Bu durumun ele alınmasına yardımcı olmak için New York Şehri Ekonomik Fırsat Merkezi, DFTA ve Şehrin İnsan Kaynakları İdaresi, 30 ila 40 çeyrek arası istihdamı olan yaşlı New Yorklular'a sosyal güvenlik konusunda hak sahibi olmaları için gerekli olan 40 çeyreğe ulaşabilmelerine izin verecek işleri güvence altına almak için bir girişim başlatmayı planlamaktadır. Girişim, ayrıca bu nüfus grubuna ulaşmanın yanı sıra iş fırsatları yaratmak ve duyurmak için işverenlerle ortaklık yapmayı içerecektir (NYAM, 2011).

- b) **İstanbul:** İstanbul'da sivil katılımı ve istihdamına yönelik doğrudan bir uygulama bulunmamaktadır. İSMEK kursları ile istihdam edilebilirliğin artırılması ve gelir elde edilmesi amaçlansa da, bu faaliyetlerin daha ziyade sosyal katılım olanaklarını artırıcı etkiye sahip olduğu söylenebilir.

7. İletişim ve bilgi edinme

a) **New York:** Web siteleri kullanıcı dostu ve daha fazla bilgi sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Yaşlı bireyler için basitleştirilmiş bir format kullanılmaktadır (NYAM, 2013).

Ayrıca, kent nüfusunun tümüne yönelik olsa da yaşlıların da bir nüfus grubu olarak yararlandığı uygulamalar da bulunmaktadır. Örneğin, tüm şehir kurumları tarafından New Yorklular'ın konuştuğu altı dilde (İspanyolca, Çince, Rusça, Korece, İtalyanca ve Fransızca) destek sağlanmaktadır. ABD'deki en büyük medya merkezi ve medya pazarı olan New York Şehri, televizyon, müzik, gazete ve kitap yayıncılığı endüstrileri için önemli bir küresel merkezdir. New Yorklular'ın çeşitliliği göz önünde bulundurulduğunda, şehrin aynı zamanda 40'tan fazla farklı dilde yayınlanan 270 gazete ve dergiye sahip büyük bir etnik basını da bulunmaktadır. New York şehri içinde yer alan medya kuruluşları da, halkla iletişim kurmak ve onlar için bilgi sağlamak isteyen kuruluşlar ve hükümetler için kapsamlı fırsatlar sunmaktadır. Bir başka uygulama, New York Şehri'nin şehir yönetimine ait bilgiler ve acil olmayan hizmetler için kullandığı telefon hizmetidir. Bu hizmet, ülkenin en büyük sosyal hizmet bilgi ve yönlendirme merkezi halini almıştır. Telefon aramalarının tümü, haftanın yedi günü, günün 24 saati canlı bir operatör tarafından yanıtlanmakta ve

170'ten fazla dilde çeviri hizmetlerine anında erişim bulunmaktadır. Servis, haftalık 40.000'in üzerinde çağrı hacmine sahiptir. Yaşlı Yetişkinler İçin Teknoloji Hizmetleri adında kâr amacı gütmeyen bir kuruluş (OATS), yaşlı yetişkinlerin sosyal ve sivil katılımını artırmak amacıyla teknoloji eğitimi vermeyi amaçlayan kuruluşlardan biridir (NYAM, 2020).

b) İstanbul: İletişim ve bilgi edinme çerçevesinde yaşlılara yönelik herhangi bir uygulamaya rastlanmamıştır.

8. Topluluk desteği ve sağlık hizmetleri

a) New York: Yaşlı merkezleri sağlık üzerine odaklanmış ve sağlık sonuçlarını geliştirecek şekilde yeniden tasarlanmıştır (NYAM, 2013).

Gönüllü beslenme uzmanları / diyetisyenler sağlıklı beslenme, kilo kaybı ve tatil zamanlarında sağlıklı beslenme üzerine seminerler düzenlemektedir (NYAM, 2013).

Yaşlı New Yorklular için fitness kulübü indirimi sağlanmıştır. Sağlıklı yaşam tarzlarını teşvik etmek ve katılımcıların refahını arttırmak için bir program tasarlanmış, parklar, toplum merkezleri ve konut yerleri de dahil olmak üzere, beş ilçede birden fazla yerde ücretsiz fitness dersleri sunulmaktadır. Aynı zamanda ders içeriğinde, aerobik, yoga, pilates ve zumba yer almaktadır (NYAM, 2013).

Sağlık Sigortası Bilgi Danışma ve Yardım Programı (HIICAP) aracılığıyla sağlık sigortası seçenekleri hakkında farkındalık arttırılmaktadır. Bu program, yaşlı New Yorklular'ın sağlık ve refahlarını etkileyen sigorta ve ilgili seçeneklerden tam olarak haberdar olmalarını sağlamaya yardımcı olmaktadır. Şehir genelinde düşme önleme girişimi uygulanmaktadır. Sağlık hizmetleri, sosyal hizmetler, akademi, hukuk ve hükümet organizasyonlarından katılımcıları içeren Komisyon, düşmeleri önleme web sayfaları geliştirmiş, düşmeleri önleme eğitimini ve programını desteklemiş, yaşlı merkezi katılımcıları arasında düşme anketini tamamlamış ve yaşlıları evlerinde ziyaret eden kişilerin düşme tehlikelerini bulup düzeltmelerine yardımcı olmak için kısa bir ev güvenliği kontrol listesi geliştirmiştir. Komisyon, sağlık hizmeti sunucuları için bir düşmeyi önleme eğitime yönelik web semineri planlamakta ve koalisyonun politika alt komitesi tarafından belirlenen birkaç düşmeyi önleme politika kavramları için çalışma planları geliştirmektedir. Komisyon, düşmeyi önleme projeleri için özel finansman aramaya devam etmektedir (NYAM, 2013). New York Şehri Polis Departmanı (NYPD) ve Belediye Meclisi arasındaki ortaklık ile, polise demansı olan yaşlı kişileri arama konusunda yardımcı olan bir kamu bildirim-ihbar sistemi olan Gümüş Uyarısı (Silver Alert) için mevzuat oluşturulmuştur. Alzheimer gibi bilişsel bozukluğu olan bir yaşlı kayıp olarak bildirildiğinde ve yakın zamanda fiziksel yaralanma veya ölüm tehlikesi içinde olduğu düşünüldüğünde, NYPD geniş bir kitlenin (örn. Medya kuruluşları, topluluk örgütleri, yaşlı hizmet sağlayıcıları) bilgilendirildiği bir protokol başlatmakta, bu da kamuoyunun kayıp yaşlı kişiyi aramada NYPD'ye yardımcı olmasına izin vermektedir (NYAM, 2013).

Aile üyelerine veya yerli ortaklara, zayıf bir yetişkin adına sağlık bakım-hizmetleri ile ilgili kararları vermek için vekil olarak hareket etme yetkisi veren Eyalet yasası kabul edilmiştir (NYAM, 2013).

Covid-19 pandemisi sürecinde de New York Şehri'nin yaşlılara yönelik uygulamaları bulunmaktadır. İhtiyacı olan yaşlılara yiyecek sağlamak üzere New York Şehri Konut İdaresi (NYCHA), yaşlı sakinlerin yaşadıkları konutları yiyecek dağıtım programına kaydettirmektedir. Konut sakinlerinin yiyecekleri doğrudan kapılarına teslim edilmektedir (NYC, 2020).

New York Şehri Konut İdaresi (NYCHA)'nin sağlık çağrı programını tüm yaşlılara ve savunmasız kent sakinlerini de içerecek şekilde genişletmektedir. Bu uygulama ile canlı telefon görüşmeleri yoluyla yaşlı ve savunmasız kent sakinlerinin sağlık ve refahını kontrol etmek, ilaç ve yiyecek gibi temel ihtiyaçlarını karşılamalarını sağlamak amaçlanmaktadır (NYC, 2020).

Pandemi sürecinde en riskli yerlerden olan bakım evlerinde klinik personel sayısı ve gerekli malzemeler iki katına çıkarılmıştır (NYC, 2020).

- b) İstanbul:** Yaşlı bireyler, temeli ayakta teşhis ve tedavi hizmetlerine dayanan sağlık hizmetlerinden yararlanmaktadır. Ek olarak, evde sağlık hizmetleri ile yaşlı bireylere ulaşılmakta, tedavileri düzenlenmekte, hasta ve hasta yakını eğitimi verilmekte, maddi durumu yetersiz olan yaşlı bireylerin evlerinde takipleri yapılmaktadır.

İBB tarafından sağlanan sosyal hizmetlerde Darülaceze kampüsü, huzurevleri ve yaşam evleri önemli yere sahiptir. Yaşlılara yatılı veya gündüzlü bakım verilmektedir. Özellikle kış mevsiminde sokakta yaşayan insanlara, barınma, sağlık, beslenme ve giyecek hizmeti sunulmaktadır. Alt gelirli ailelere, ev, giyim ve nakdi yardım yapılmaktadır. Yine ihtiyacı olan ailelere, İstanbulkart üzerinden yardım hizmeti ulaştırılmaktadır. Göç eden ve geçim zorluğu yaşayan ailelere de, memleketlerine dönebilmeleri amacıyla maddi yardım yapılmaktadır (Tınar, 2019: 16-22).

Ayrıca, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık Daire Başkanlığı İstanbul Darülaceze Müdürlüğü 2020 yılında “Sağlıklı Yaş Al” projesini hayata geçirmiştir. Bu proje, Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği'nden, “Sağlıklı Şehirler En İyi Uygulama Yarışması”nın sağlıklı yaşam kategorisinde en iyi uygulama ödülünü almıştır. Projenin stratejisi, “sosyal gereksinimleri eşit ve içerici bir şekilde karşılayarak paylaşan bir kent meydana getirmek” ve “eşit haklara erişemeyen toplumsal gruplara yönelik hizmetleri geliştirmek”tir. Yaşlılık sürecindeki kronik hastalıklar, fiziksel sağlık sorunları ile beraber oluşan ruhsal çöküntü ve depresyon gibi sağlık sorunlarına karşı yaşlıların yaşam kalitesini desteklemeyi amaçlayan proje ile farklı ve yenilikçi terapi uygulamaları geliştirilmiştir. İBB Sağlık Daire Başkanlığı, 2020 yılında proje kapsamında yaşlı bireylere destekleyici terapiler sunulması için, 500 metrekare alana sahip “Sağlıklı Yaşam Merkezi” isminde özel bir tesisi hizmete açmıştır. Tesiste, destekleyici alternatif sağlık uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Tesis ayrıca, “Tuz Odası”, “Refleksoloji”, “Renk ve Müzik Terapisi”, “Jakuzi (Hidroterapi)”, “Türk Hamamı” ve “Havuz” gibi sağlık ünitelerine sahiptir. “Sağlıklı Yaşam Merkezi” ayrıca, yaşlı bireylere terapi hizmetlerinin tümünü birbirini tamamlayıcı biçimde sunan ilk kurumsal tesislerden biri olma niteliğine de sahiptir. Geleneksel ve alternatif tamamlayıcı tıp uygulamalarının birlikte uygulandığı terapiler, pandemi döneminde yaşlı bakımı, İBB İstanbul Darülaceze Müdürlüğü'nden hizmet alan sakinlere yönelik yeni sağlık uygulamalarının geliştirilmesi ve yine pandeminin olası yıkıcı psikolojik etkilerinden de korunmalarına katkı sağlaması bakımından özel bir önem taşımaktadır. Yaş ortalaması 72 olup, en az bir kronik rahatsızlığa sahip 703 yaşlıya hizmet sunan İBB İstanbul Darülaceze

Müdürlüğü; Covid-19 pandemisi boyunca sürdürdüğü uygulamalar ile yaşlıları pandeminin zararlı etkilerinden korumayı amaçlamaktadır (İstanbul Darülaceze Müdürlüğü, 2020; İBB Sağlık Daire Başkanlığı, 2020).

Bir başka hizmet de yine İBB İstanbul Darülaceze Müdürlüğü tarafından özellikle dezavantajlı gruplara yönelik uygulanmakta olan bir hizmettir. Kış aylarında soğuktan donma riski altındaki evsizlere, bir şekilde sokakta ya da terk edilmiş mekanlarda yaşamaya çalışanlara yine kış süresince, Büyükşehir belediyesinin uygun tesislerinde barınma, beslenme, sağlık, kişisel hijyen, giyim ve sosyal ihtiyaçlarına yönelik destek hizmetleri verilmektedir. Yalnızca yaşlılara yönelik olmasa da, dezavantajlı gruplardan biri olarak yaşlı bireyler de bu hizmetten yararlanabilmektedir (İBB Kurumsal, 2020).

Darülaceze Kampüsü sakinlerine yönelik bir proje de “Ergoterapi Mutluluk Projesi”dir. Bu proje ile özellikle demans problemi yaşayanlara ve zihinsel engellilere rehabilitasyon hizmetleri verilmektedir (İBB Faaliyet Raporu, 2012).

Sanatçı Yaşam Evi, İBB’nin sunduğu bir diğer hizmettir. “Akseki Ormanalı Abdullah Nerime Turan Huzurevi”, büyük bir tadilatın sonra, 2011 yılı itibarıyla “Sanatçı Yaşam Evi” (Akseki Ormanalı Abdullah ve Nerime Turan Sanatçı Yaşam Evi) olarak hizmet vermeye başlamıştır. Tesis, 3 bin 200 metrekaresi kapalı, 3 bin 800 metrekaresi açık, toplam 7 bin metrekarelik bir alana sahiptir. Sanatçı Yaşam Evinde; kütüphane, TV salonu, hobi salonu, çok amaçlı salon, dinlenme salonları (balkonlu ve manzaralı), yemekhaneler, revir, çift asansör, merkezi ısıtma ve 24 saat sıcak su, yürüyüş parkuru, hobi bahçeleri ve kamelya bulunmaktadır. Tesiste yaşayan sanatçıların sosyal hayata katılmalarını desteklemek üzere çeşitli etkinlikler, günübirlik geziler düzenlenmesi ve hobi bahçelerinde organik tarım yapılması planlanmaktadır (İBB Sağlık Daire Başkanlığı, 2020).

Tablo 16. Yaşlı Dostu Kent Kriterleri Açısından New York Şehri ve İstanbul

DSÖ Yaşlı Dostu Kent Kriterleri	New York	İstanbul
Kamusal açık alanlar ve yapılar	Kriteri oldukça karşılıyor.	Kriteri kısmen karşılıyor.
Ulaşım	Kriteri oldukça karşılıyor.	Kriteri kısmen karşılıyor.
Konut-Barınma	Kriteri oldukça karşılıyor.	Kriteri kısmen karşılıyor.
Sosyal Katılım	Kriteri oldukça karşılıyor.	Kriteri kısmen karşılıyor.
Saygı duyma ve sosyal içermeye	Kriteri kısmen karşılıyor.	Kriteri kısmen karşılıyor.
Sivil katılımı ve istihdamı	Kriteri oldukça karşılıyor.	Kriteri karşılamıyor.
İletişim ve bilgi edinme	Kriteri kısmen karşılıyor.	Kriteri karşılamıyor.
Topluluk desteği ve sağlık hizmetleri	Kriteri oldukça karşılıyor.	Kriteri oldukça karşılıyor.

DSÖ'nün kamusal açık alanlar ve yapılar kriteri içerisinde bahsedilen birçok ön şart, New York Şehri'nde karşılanmaktadır. İstanbul'da uygulanan yaşlı dostu politikalar ise, bu kriterlerin çok azını yansıtmaktadır. Bu yüzden İstanbul'da kısmi olarak karşılandığı ifade edilebilir. Bir diğer kriter olan ulaşım konusunda DSÖ tarafından bir kentin yaşlı dostu niteliğini taşıyabilmesi için belirlenen şartlar, New York Şehri yönetimi tarafından eksiklikler bulunmasına rağmen büyük ölçüde yerine getirilmektedir. İstanbul'un, yaşlı dostu ulaşım konusundaki uygulamalarının yetersiz olduğu görülmektedir. Bu nedenle kriterin kısmi olarak karşılandığı söylenebilir. Barınma-konut kriterinde ise New York Şehri'nde aktif yaşlanmayı teşvik eden çeşitli yaşlı dostu uygulamalar söz konusuyken, İstanbul'da "yaşlı evleri" uygulamasının kapsamı ve çeşitliliği oldukça dardır. Bu yüzden İstanbul'un kriteri kısmen karşıladığı söylenebilir. Bir diğer kriter, sosyal katılım kriteridir. Çalışma içerisinde ayrıntılı şekilde ele alındığı gibi, New York Şehri, aktif yaşlanma yaklaşımıyla yaşlılara yönelik sosyal katılım konusunda geniş yelpazede hizmetler sunmaktadır. İstanbul'un yaşlıları içeren sosyal katılım uygulamaları, İBB'ye bağlı Darülaceze Müdürlüğü'nün ilgili projeleri ile huzurevi sakinleriyle sınırlı kalmakta, diğer uygulamalar ise henüz çeşitten ve yenilikten uzak bir görüntü sergilemektedir. Bu nedenle İstanbul'un sosyal katılım kriterini kısmi olarak karşıladığı ifade edilebilir. Saygı duyma ve sosyal içerme kriteri ile ilgili New York Şehri ve İstanbul benzer bir görünüm arz etmektedir. Her iki kentin bu kriteri karşılayacak uygulamaları oldukça sınırlı ve zayıftır. Bu yüzden her iki kent için bu kriteri kısmi olarak karşıladıkları söylenebilir. Bir diğer kriter olan sivil katılımı ve istihdamı kriteri çerçevesinde New York Şehri'nde gönüllü uygulamalar yanında istihdam edilebilirliği arttırmaya çalışan çeşitli uygulamalar söz konusudur. İstanbul'un ise bu sorun alanına yönelik bir uygulamaya gittiği gözlenmemiştir. Bu yüzden İstanbul'un bu kriteri karşılamadığı ifade edilebilir. Bir diğer kriter, iletişim ve bilgi edinme kriteridir. New York Şehri'nin, çalışmada değinildiği üzere bu konuda farklı çözümleri bulunsun da öncelikli uygulamaların bu kritere yönelik olmadığı açıktır. Çeşitlilik konusunda zayıf bir görünüm sunmaktadır. İstanbul'da ise bu kriteri karşılayan bir uygulama gözlenmemiştir. Bu yüzden New York Şehri, bu kriteri kısmen karşılarken, İstanbul'un karşılamadığı söylenebilir. Topluluk desteği ve sağlık hizmetleri kriteri, DSÖ'nün belirlediği son kriterdir. Her iki kentin uygulamalar konusunda aynı anda zengin olduğu tek kriterdir. Üçüncü bölümde değinildiği üzere iki kentte yaşlılara yönelik çeşitli topluluk desteği ve sağlık hizmetleri sunmaktadır. Bu uygulamaların birçoğu birbirini tamamlayıcı politikalarlardır. Dolayısıyla iki kentin bu kriteri karşılamada başarılı oldukları ifade edilebilir.

3.3.1. Benzerlikler

Hem New York Şehri hem de İstanbul Şehri'ne bakıldığında; her iki şehrin de, yaşlılar için, faaliyetleri olduğunu görmekteyiz.

New York, İstanbul'a göre yaşlı dostu kent kriterlerini karşılama konusunda daha üstün olsa da, topluluk ve sivil katılım, kamusal alanlar ve ulaşım, sağlık hizmetleri ve sosyal hizmetler alt başlıklarında benzerlikler de göze çarpmaktadır.

New York ve İstanbul şehirlerinin ikisinde de, hayat boyu öğrenme merkezlerinin ön planda tutulduğu, iki şehirde de gerek kurs gerekse de mesleki bilgi ve beceriye yönelik aktivitelere yer verildiği görülmektedir.

Bir diğer benzerlik, kamusal alan ve ulaşımaya yönelik olup; yaşlılarda hem şehir içi hem de şehirlerarası fiyatlandırmanın normale göre daha uygun hale getirilmesi, toplu taşıma araçlarının dizaynında yaşlılara kolaylık sağlanması, yaya dostu alanlara yer verilmesi sayılabilir.

Topluluk desteği ve sağlık hizmetlerine bakıldığında, iki şehrin de bu kriterde diğer kriterlere göre daha çeşitli uygulamalarının olduğu gözlenmektedir. Gerçekten de iki şehir sağlık hizmetlerine odaklanmakta, sağlığı koruyacak ve geliştirecek uygulamalara yer vermektedir. Sağlık hizmetlerine erişim kolaylaştırılmakta, hasta eğitimi, tedavi gibi hizmetler görülmektedir. Aynı zamanda, gelir durumu yetersiz olan bireylerin korunduğu bilinmektedir. Ayrıca her iki şehirde, sağlık yaşam merkezlerinin olduğu; sağlıklı yaşam tarzlarını teşvik ettikleri de bilinmektedir.

3.3.2. Farklılıklar

Yaşlı dostu uygulamalarda görülen farklılıklara değinmeden önce her iki şehri ve yerel yönetimi yönetsel açıdan incelemek, söz konusu uygulamalardaki farklılıkları anlamak üzere bir parça temel oluşturabilecektir.

Her iki şehirde de seçilmiş belediye başkanları bulunmaktadır. ABD’de “Güçlü Başkan” sistemi görülmekte ve başkanlar geniş yetkilere sahiptir. Ülkemizdeki sistemde ise yerel yöneticilerin yetkileri ABD’deki kadar geniş değildir. Merkezi yönetim ve birimleri ile yerel yönetimlerin bir nevi yasama organları olan meclislerin rolünün oldukça önemli olduğu ifade edilebilmektedir.

Hizmetler açısından bakıldığında ABD yerel yönetimleri halkın doğrudan ihtiyaçlarını karşılayacak işlevleri (su birimi, çöplerin toplanması, yangın hizmetleri, toplu ulaşım gibi) icra ettikleri görülmektedir. Ayrıca, halkı yine doğrudan ilgilendiren; ancak merkezi yönetimle koordineli çalışacak birimlerin (planlama ve koruma, sağlık, güvenlik, cezaevleri gibi) ise il yönetimlerince icra edildiği gözlenmektedir. Öte yandan ABD’de yasalarda açık bir hüküm bulunmadıkça yerel yönetimler tüm alanlarda hizmet verecek fonksiyonlara sahip olabilmektedir (Erkul vd., 2016: 53). Ülkemizde hizmetler açısından durum oldukça farklıdır. Ülkenin tüm nüfusunu ilgilendiren sağlık, güvenlik, eğitim gibi alanlar, merkezi yönetim ve ilgili bakanlıkların yetki ve sorumluluğundadır. Yerel yönetimler daha ziyade altyapı, toplu ulaşım, sosyal yardımlar ve hizmetler, konut, peyzaj, itfaiye hizmetleri gibi alanlarda hizmet üretebilmektedir.

ABD’de yerel yönetimler özellikle eyalet hükümetiyle ilişkili biçimde faaliyetlerini yürütmekte, merkezi yönetim olan federal hükümet ile doğrudan bir ilişki içerisinde bulunmamaktadır. Öte yandan ABD’de yerel yönetimlerin faaliyetleri konusunda bir tekdüzelik söz konusu değildir. Eyaletlerin verdiği yetkiye göre değişebilmektedir (Ayhan, 2008: 117). Ülkemizde ise yerel yönetimlerin idari ve mali özerkliği bulursa da merkezi yönetimin yerel yönetimlerin faaliyetleri üzerinde Anayasa kaynaklı vesayet denetimi yetkisi bulunmaktadır (Köksal, 1998: 45’den aktaran Ertaş, 2016: 88).

Bir diğ er farklılık ise gelirler ile ilgilidir. ABD’de yerel yönetim gelirlerinin önemli bir kısmı kendi gelirleri (yerel vergiler) ve eyalet hükümetinin transferlerinden oluşmaktadır. Federal hükümet tarafından yapılan yardımlar olsa da katkısının oldukça az olduğu söylenebilmektedir (Ayhan, 2008: 118; Sobacı ve Köseoğlu, 2016: 34). Ülkemizde yerel yönetimlere genel bütçeden pay aktarılmakta; resim, harç, katkı payı, bağış kabulü, emlak ve iştiraklerin faaliyetlerinden gelir elde etmelerine imkân verilmektedir (Ekici, 2019: 311).

Gelirler ile ilgili bilgi verilmesinin ardından New York ve İstanbul şehirlerinin yaşlı dostu uygulamalarındaki farklılıklara değinmeden önce son olarak, ülkelerinin en yüksek bütçelerine sahip iki şehrin, 2021 yılı bütçe rakamlarını da paylaşmakta yarar görülmektedir. New York Şehri’nin 2021 yılına ait bütçesi 88 milyar dolar (NYC, 2020) iken İstanbul şehri’nin aynı yıl için bütçesi dolar bazında yaklaşık 4 milyar dolar olarak kabul edilmiştir (Anadolu Ajansı, 2020d).

New York ve İstanbul’un yaşlı dostu uygulamalarının detaylı biçimde ortaya konulması hedeflenerek, ilgili alanda literatür okumaları yapılması, faaliyet raporlarının ve strateji belgelerinin gözden geçirilmesi, şehir yönetiminde ilgili kimselerden bilgi toplanması, uygulamalara yer verilen web sitelerinin incelenmesi gibi yöntemlere başvurmak, iki kentin yaşlı dostu uygulamalara giderken benimsedikleri yaklaşım, yöntem, uygulama biçimleri gibi konulara bir nebze yukarıdan bakabilmeyi mümkün hale getirmektedir.

Tablo 17. New York ve İstanbul Şehirlerinin Yaşlı Dostu Uygulamalarının Özet Yapısı

New York	İstanbul
Aşağıdan yukarıya yaklaşım	Yukarıdan aşağıya yaklaşım
Sadece yaşlılara yönelik çok sayıda uygulama	Geniş kesimlerin (engelli, yaşlı, yoksul vb.) aynı anda yararlanabildiği uygulamalar
Sorumluluk paylaşımı ve koordinasyon	Koordinasyon eksikliği (ilçe belediyeleri ile mükerrer uygulamalar)
Aktif uygulamalar	Pasif uygulamalar
Devamlılık esas	Sürekli değişen uygulamalar
İş birliği ve ortaklık	Merkezi anlayış

Tablodaki ilk farklılık, iki kentin yaşlı dostu uygulamalara giderken benimsedikleri hâkim yaklaşımlarla ilgilidir. Çalışmada bahsedildiği üzere DSÖ'nün yaşlı dostu kentler hareketinin başlangıcı aşağıdan yukarıya olsa da, DSÖ, uygulamada karma yaklaşımların benimsenmesinde herhangi bir sakınca görmemektedir. DSÖ de farkında olmalı ki, dünya kentlerinin her biri, içinde bulundukları siyasi üst yapıdan bağımsız değildir. Üstelik, sosyal politikaların girift yapısı, yukarıdan aşağıya yaklaşımları ya da en azından üst iradenin inisiyatif almasını gerektirebilmektedir. Dolayısıyla, yaşlı dostu uygulamalarda net bir yaklaşımın ortaya konulması gerektiği söylenemez. Öte yandan kentlerin farklı dinamikleri olduğu gibi girişimlerin de farklı nitelikleri söz konusudur. Bu durum da karma yaklaşımlara açık kapı bırakmaktadır.

Tabloya tekrar dönüldüğünde, iki kentin yaşlı dostu uygulamalara giderken benimsedikleri hâkim anlayış birbirinden farklıdır. Bu noktada ifade edilmelidir ki bu yaklaşımlar, her iki kentin yaşlı dostu uygulamalarının tamamında gözlemlenmiş yaklaşımlar değildir; ancak uygulamaların genelinde benimsenen anlayışı yansıtmaktadır. Gerçekten de New York ve İstanbul şehirleri'nin yaşlı dostu uygulamalarında belirgin yöntem ve yaklaşım farklılıkları olduğu gözlenmiştir. New York Şehri'nde sorun analiz edilirken, planlama yapılırken, yöntem ve uygulamalara karar verilirken ilgili grubun aktif biçimde katılımı sağlanmakta, “aşağıdan yukarıya” doğru katılımcı bir yaklaşımın benimsendiği gözlenmektedir. İstanbul'da ise, hâkim yaklaşımın “yukarıdan aşağıya” olduğu, uygulamaların pek çoğunda hizmet sunulması planlanan grupların planlama ve uygulama süreçlerine aktif katılımının sağlanmadığı ve onlarla iş birliği yapılmadığı gözlenmektedir. Yerel yönetimlerin yaşlı dostu uygulamalara giderken benimsedikleri bu yöntemde, gerçek ihtiyaç sahiplerinin tam olarak neye ihtiyacı olduğu öğrenilememekte, uygulamaları sahiplenmesi tam olarak sağlanamamaktadır. Bu da, sunulan hizmetlerin karşılığında yaratılması planlanan sosyal faydayı azaltmaktadır.

Bir diğer farklılık, uygulamaların hedef gruplarıyla ilgilidir. Uygulamaya gitmeden önce genel itibarıyla sorun tespitine yönelik çalışmalar yapıldığı görülen New York Şehri'nde, hedef kitlenin net biçimde seçildiği, müdahalelerin birincil derecede hedef kitlenin ihtiyaçlarını gidermeyi amaçladığı görülmektedir. Bu nedenle çalışma içerisinde de belirtildiği gibi, New York Şehri'nde yalnızca yaşlılara yönelik çok sayıda uygulama bulunmaktadır. İstanbul'da ise, pek çok uygulamadan farklı dezavantajlı grupların aynı anda yararlandığı görülmektedir. Bu durum, farklı niteliklere ve dolayısıyla ihtiyaçlara sahip olan yaşlıların sorunlarına yeterince odaklanılmadığı imajının oluşmasına neden olmaktadır.

Bir diğer farklılık, büyük oranda idari yapılara ve işleyişe dayanmaktadır. New York Şehri'nde New York Tıp Akademisi, Belediye Başkanlığı (büyük oranda Yaşlanma Departmanı) ve Meclis, önemli bir kısmı ortaklıklarla işleyen uygulamaların planlama, denetleme ve koordinasyonunda yer almaktadır. Çok sayıda uygulama olsa da, iç içe geçmiş ya da aynı özelliklere sahip uygulamalara rastlanmamaktadır. Bu da, uygulamaların planlaması ve tatbik edilmesinde sorumluluk paylaşımında başarılı olduğunu göstermektedir. Bu durumun nedenlerinden birisi, tek bir çatı altında örgütlenilmesi olabilir. Bilindiği gibi New York Şehri'nde beş ilçe bulunmaktadır. Bu beş ilçede belediye

başkanı bulunmasına ve seçimle göreve gelmelerine rağmen, yetki ve sorumlulukları azdır. Ayrıca bağımsız bütçeleri de yoktur. New York Şehri yönetimine bağımlıdır. İstanbul, idari anlamda New York Şehri yönetiminden oldukça farklıdır. İstanbul'un Büyükşehir yönetimi yanında daha az olsa da, ilçe yönetimleri de oldukça geniş yetki ve sorumluluklara sahiplerdir. Bu durum, uygulamaların çeşitliliği açısından olumlu, koordinasyon eksikliği halinde mükerrer uygulamalara neden olması açısından olumsuzluk doğurmaktadır. Çalışma içerisinde mantıksal bir zemin oluşturulması bakımından her ne kadar Büyükşehirlerin yaşlı dostu uygulamalarına yer verilip karşılaştırılmış olsa da, araştırma sürecinde özellikle İstanbul'da ilçe belediyelerinin çok sayıda yaşlı dostu uygulamaları olduğu görülmüştür. Diğer ilçe belediyeleri ve Büyükşehir ile büyük oranda benzer uygulamalar görülmektedir. Bu yüzden Büyükşehir ile ilçe belediyeleri arasında uygulamalarda koordinasyon eksikliğinin göze çarptığı ifade edilebilir.

Farklılıklardan bir başkası, uygulamaların niteliğiyle ilgilidir. New York Şehri'nin uygulamaları önemli düzeyde aktif yaşlanma perspektifini yansıtmaktadır. Açık alan ve yapılardan, topluluk ve sosyal hizmetlere kadar tüm kriterlere yönelik uygulamaların bu bakış açısını temsil ettiği söylenebilir. İstanbul'da da özellikle son yıllarda İBB'ye bağlı Darülaceze Müdürlüğü'nün çalışma içerisinde değinildiği gibi aktif yaşlanma ile ilgili çeşitli projeleri bulunmaktadır. Ancak, özellikle açık alan ve yapılar, konut, ulaşım, sosyal katılım, saygı ve sosyal içerme, sivil katılımı ve istihdamı, iletişim ve bilgi edinme kriterlerinde yaş alan bireylerin aktif yaşlanmasını destekleyecek uygulamalar konusunda yetersizlik göze çarpmaktadır. Daha ziyade sorunlar oluştuğundan sonra yanıt veren ve kısa vadeli müdahalelerde bulunan bir politika anlayışı gözlenmektedir. Böylece sorunlara kalıcı çözümler getirilmesi gerekirken, belki de farkında olmadan ötelenmektedir. Bu durumun bir nebze yukarıdan aşağıya yaklaşımın sonuçlarından biri olduğu söylenebilir.

New York ile İstanbul Şehirleri'nin yaşlı dostu uygulamalarında gözlenen bir diğer farklılık, perspektifi yansıtması açısından ele almaya değerdir. Belirli bir tarihsel aralıkta kalmak şartıyla geçmişin ve bugünün yaşlı dostu uygulamalarını araştırmanın sağladığı bir fayda, tarihsel süreç içinde uygulamaların niceliği ve niteliğindeki değişimi görebilmektir. New York Şehri'ndeki uygulamaların önemli bir kısmı uzun süre önce başlayıp hala devam eden uygulamalardır. Bu husus, hem uygulamaların ihtiyacı gidermede sürekli olduğu hem de belediye yönetimlerinden olabildiğince bağımsız kalabildiği izlenimi vermektedir. İstanbul'daki uygulamalar incelendiğinde gerek ilçe belediyelerinin gerekse çalışmanın öznelerinden biri olan Büyükşehir uygulamalarının yıllar itibarıyla sona erdiği veya değiştiği görülmektedir. Bu da uygulamaların sürdürülebilir olmadığı ya da değişen yönetimlerin uygulamalarda da değişime gittiği izlenimini vermektedir.

İki kentin yaşlı dostu uygulamalarda tercih ettikleri yöntemlerin farklı olduğu ifade edilmişti. Önemli bir farklılık da yine yöntemlerden ileri gelmektedir. New York Şehri, işbirlikçi ve ortaklık anlayışını ortaya koyarken, İstanbul'da iş birliği veya ortaklıktan uzak, merkezi olarak ifade edilebilecek bir anlayış tercih edilmektedir. Çalışmada ifade edildiği üzere bu anlayışın uzantısı olarak "Yaşlı Dostu New York Şehri" projesi (AFNYC), Belediye Başkanlığı, New York Belediye Meclisi ve New York Tıp Akademisi (NYAM) arasındaki bir ortaklıktır. Uygulamaların çoğu, ortaklıklar ile yürütülmektedir. Özel sektör

kuruluşları, STK'lar ve üniversiteler, birçok yaşlı dostu uygulamaların planlanması ve pratiğinde yer almaktadır. Şehir yönetimi, iş birliğiyle daha fazla yaşlı New Yorklu'ya ulaşmayı ve daha nitelikli hizmetler sunmayı amaçlamaktadır. İstanbul'daki uygulamalar ise, merkezi anlayışı yansıtmaktadır. İş birliğinden yoksun uygulamalar esasen yenilikçi uygulamalarının önünde önemli bir engel oluşturmaktadır. Şehir yönetimlerinin geniş sorumlulukları olduğundan her konuda optimumun yakalanması mümkün olmayacaktır. İş birlikleri bu açıdan önemlidir. Elbette bu konuda sorumluluk alacak kurumun tek başına yerel yönetimin olması beklenmemelidir. Kâr amacı olup olmamasına bakılmaksızın özel sektör, vakıflar, STK'lar ve üniversiteler de kent sorunlarının çözümünde katkı verme sorumluluğu taşımalıdır.



SONUÇ VE ÖNERİLER

Henüz ilk yarısında olduğumuz yüzyılımızın dikkat çeken büyük sorunlarından birisi yaşlanma ve tabii olarak artan yaşlı nüfustur. Gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler, nüfusun yaşlanmasını ortaklaşa bir biçimde deneyimlemektedir. Olgular her ne kadar ortak olsa da, farklı olan birkaç nokta da bulunmaktadır. Bu noktalardan birisi, gelişmiş ülkeler ile az gelişmiş ülkelerin yaşlanma deneyimlerine farklı zamanlarda başlamış olmalarıdır. Bu noktanın çalışmamız açısından anlam ifade eden kısmı, gelişmiş ülkelerin küresel yaşlanmayı belirli bir gelir ve refah düzeyine eriştikten sonra deneyimlemeleridir. Ancak az gelişmiş ülkeler o kadar şanslı değildir. Pek çoğu nüfus yaşlanmasına zayıf durumda yakalanmıştır. Az gelişmiş pek çok ülke ile ilgili olumsuz diğer bir nokta ise, yaşlanma hızlarının gelişmiş ülkelerdekine oranla daha yüksek olmasıdır. Bu olgu, birkaç yıl önce birçok insanın dilindeki “az gelişmiş ülkeler gelişmiş ülkelere göre daha genç, dinamik nüfusa sahiplerdir” fenomeninin, birkaç on yıl sonra efsaneleşeceğini işaret etmektedir. Dolayısıyla geç kalmak yerine zarardan biran evvel dönmek, yaşlanma ile ilgili sorunları daha fazla ertelemekten çözüm üretmek yerinde bir tavır olacaktır.

Sadece yaşlanma ve neden olacağı sosyoekonomik sorunlara odaklanmak, artan yaşlı nüfusun kendi sorunlarının gözden kaçırılmasını sağlayabilecektir. Bu nedenle yaşlılık sorunlarının da görmezden gelinmemesi önemlidir. Yaşlanma ile birlikte yaşlılık sürecine giren daha fazla bireyin, yalnızca sosyal içerikli sorunlar yaşamayacağı; doğal sürecinde; fiziksel, bilişsel ve zihinsel birtakım sorunların da eşlik edeceği rahatlıkla ifade edilebilir. Tüm bu sorunlar özünde, yaşlıların sosyal yaşama katılmalarına, yeniliklere adapte olmalarına, yüksek yaşam doyumu elde etmelerine engel olmaktadır.

Yaşlanma ve yaşlı nüfusun giderek artması kaçınılmaz olduğuna göre, bu gerçeğin sonuçlarına karşı alınacak önlemlere odaklanmak daha doğru olacaktır. Bu durumda, farklı politikalar benimsenebilir. Örneğin, genç ve üretken nüfusun canlılığını koruması amacıyla çocuk sahibi olmanın teşvik edilmesi, azalan çalışma çağındaki nüfusu bir miktar ikame etmek amacıyla emek göçünün teşvik edilmesi ya da sayılarının artacağı öngörülür olan emekliler için yapılacak emeklilik ödemelerini hesaba katarak ve sorunu biraz olsun ötelemek maksadıyla emeklilik yaşının yükseltilmesi, bu politikalardan birkaçıdır. Ancak tüm bu politikalar, esasında, yaşlanma ile karşılaşacağımız sorunlara dar bir pencereden bakmak anlamına gelecektir. Konuya sosyoloji, sağlık, ekonomi, psikoloji, insan hakları gibi alanları içerecek şekilde bakıldığında alınacak olan tedbirlerin niceliği ve niteliği farklı olacaktır. Yaşlının kendi penceresinden gördüğü ise, konuyu daha da derinleştirecektir. Empati yapıldığında, yaşlı açısından; sağlık, bakım, sosyal yaşama katılım, kuşaklararası çatışma, yalnızlaşma, gelir yetersizliğine dayalı geçim, eşitsizlik, ayrımcılık, sosyal dışlanma gibi sorunlar daha fazla dikkat çekecektir.

Bahsedilen tüm bu sorunların, nüfusu giderek artan kentlerde yaşayan yaşlılar için daha büyük olacağı kolayca öngörülebilmektedir. Çünkü kentler, dünya nüfusunun ve içindeki yaşlıların artan payından en çok etkilenen yerleşim birimleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Acil birtakım politikaların hayata geçirilme ihtiyacı giderek daha fazla hissedilmektedir. Bu nedenle kent yönetimlerinin planlarını giderek yaşlı bireyler lehine yeniden yapılandırma çabası içerisine girdikleri görülmektedir.

Kentlerin evvelden beridir sorunları olduğu bilinmektedir. Ticaret ve işgücü piyasaları, ekonomik şartlar, gelir düzeyinden ötürü kentlerin çekiciliğinin, çeşitli politikalarla çekici hale getirilemeyen kırsalın ise, iticiliğinin giderek artması, doğal olarak kente yoğun bir katılım doğurmaktadır. Buraya kadar bir sorun görünmemektedir. Sorunlar, kentin kentlilere sunduklarının nüfus oranında artmaması, yani kent imkanlarının yetersiz kalmasıyla başlamaktadır.

Esas itibariyle birçoğu 20. yy'nin ürünü olan yabancılaşıma, sosyal dışlanma, geleneksel aile bağlarının azalması, geniş ailelerin yerini giderek çekirdek ailelerin alması, kadınların işgücüne artan katılımı ve dolayısıyla bakım fonksiyonlarının azalması gibi faktörler de yaşlıların yerinde yaşlanmasının önündeki diğer engeller olarak karşımıza çıkmakta ve günümüzde de varlıklarını devam ettirmektedir.

Kentlerin giderek artan nüfusu yanında sayıları da giderek artan kentli yaşlılar için evden dışarı çıkmak, seyahat etmek, kentin onlara sunduğu yeşil alanların, parkların ve manzaraların keyfini çıkarmak giderek daha da güç hale geleceğe benzemektedir. Aynı zamanda sosyal aktivitelere, gönüllü işlere dahil olmak, işgücü piyasalarına girmek veya tutunmak, kendini geliştirici faaliyetlere katılmanın zorlaşacağı söylenebilir. Yaşlılık sürecinin bir parçası olabilen bilişsel ve zihinsel işlevlerde gerileme ve kayıplar (bellek kaybı, dikkat ve kavrama güçlüğü, anksiyete, unutkanlık gibi) da fiziksel açıdan engeli olanlardakilere benzer güçlüklerin yaşanmasının yanında; öğrenme zorluğu, teknolojik yeniliklere adapte olamamak gibi sorunların yaşanmasına neden olacaktır. Tüm bu engellerin ortaya çıkmasını beklemek ve soruna yönelik çare bulmak bir çözüm yöntemi olabilir; ancak bu yöntem, pasif bir yöntem olup, çok fazla tercih edilebilir değildir. Bir başka yöntem ise, sorunlara karşı yaklaşım ve çözüm yollarında aktif bakış açısını benimsemektedir. Bu yöntemin sosyal politika açısından karşılığı ise, yaşlılık sürecinde karşılaşılabilecek engelleri minimize etmeyi amaçlayan aktif yaşlanma politikalarıdır. Bu politikaların kentlerde benimsenerek, yaşlanma ve yaşlılık sorunları ile mücadele edilmesini savunan girişim ise, DSÖ'nün öncülüğünde başlatılan “Yaşlı Dostu Kentler ve Topluluklar” hareketi olmuştur.

Bu hareket ile kentlerdeki yaşlı nüfusun sorunlarına öncelikle aktif yaşlanma perspektifiyle yaklaşmak ve çözüm bulmak amaçlanmaktadır. Kentlerde yaşayan insanların aktif ve sağlıklı biçimde yaşlanmaları, kentin imkanlarından eşit biçimde yararlanmaları, yaşlılık sürecinde de yaşamdan keyif almaları, bu hareketin argümanlarından sadece birkaçıdır. Bu argümanların tatbikinde rehberlik etmesi için DSÖ liderliğinde aşağıdan yukarıya katılımcı bir yaklaşım benimsenerek, bir kenti daha yaşlı dostu hale getirecek sekiz kriter belirlenmiştir. Çalışma içerisinde ele alındığı üzere belirlenen yaşlı dostu kriterler aslında, yaşlı dostu bir kentin sahip olması gereken asgari şartları ifade etmektedir. İlk kriter, “kamusal açık alanlar ve yapılar”dır. Kentlerin nüfus yoğunluğu arttıkça, yaşlıların kentlere ya da kentlerin yaşlılara entegre olma kabiliyetleri giderek önem kazanmaktadır. Kentlerin sosyal açıdan dışlayıcı bir yönünün bulunması, yaşlı dostu kentlerin etki alanları arasında fiziksel çevreye ait şartların da ele alınmasını beraberinde getirmiştir ki, nitekim DSÖ'nün Rehber isimli çalışmasında odak gruplarına dayalı “açık alanlar ve kamu binaları” başlığı içerisinde, tüm şartlar tartışılmıştır. Bir kent ya da topluluğun fiziksel çevresinde yapılacak

iyileştirmeler, yaşlıların kent veya topluluklarında daha uzun süre ve bağlı biçimde yaşamalarını, bağımsızlıklarını sürdürmelerini, aktif ve hareketli kalabilmelerini, hatta evlerinin dışında daha fazla vakit geçirerek boş zaman ve gönüllü faaliyetlere katılımlarını arttıracaktır.

İkinci kriter olarak “ulaşım” belirlenmiştir. Yaşlı dostu bir kent veya topluluğun her yaşta insan için bağımsızlık, hareketlilik, boş zaman ve aktif yaşlanma fırsatları yaratacak fiziksel çevreyi yansıtan etki alanlarından biridir. Ulaşım ister toplu ister bireysel biçimde olsun, bir kentin olanaklarından yararlanma konusunda büyük önem taşımaktadır. Diğer nüfus grupları gibi, yaşlı yetişkinler de, ulaşım imkanlarından yararlanırlar. Onları diğer nüfus gruplarından ayıran temel husus, ulaşımı tercih etme sebepleridir. Ulaşımlarının dikkate değer bir kısmını, boş zaman faaliyetleri çerçevesinde gerçekleştirirler. Ancak boş zaman faaliyetleri de onların aktif yaşlanmaları için önemli olup, ulaşımın bu konudaki rolü büyüktür. DSÖ odak grup çalışmasına göre, yaşlı yetişkinlerin ulaşım imkanlarından yararlanırken dikkatlerini en çok çeken faktörlerin başında mevcudiyet (ulaşım hizmetlerinin kente yayılma derecesi, ulaşım noktalarının yoğunluğu) gelmektedir. Dikkat çeken diğer bir faktör ise, hesaplılıktır. Özellikle bu ikisi, yaşlı yetişkinlerin hareketliliği üzerinde en etkili faktörlerdir. Yaşlı yetişkinlerin ortalamada, fiziksel kısıtlılıklarının daha yüksek olduğu bilinmektedir. Bu nedenle onların ulaşımı da özel olarak düşünülmesi gereken konulardan biri olmaktadır. Onların hareketliliği önündeki engelleri mümkün olduğunca azaltmanın pek çok fayda getireceği akılda tutulmalıdır. Yaşlı dostu ulaşımın, fiziksel-zihinsel sağlık, sosyalleşme ve katılım, bağımsızlık, yaşam kalitesi gibi önemli getirileri olacaktır. Yaşlı yetişkinlerin önemli bir kısmının işgücü piyasasının dışında olması ve ulaşımın da elbette bir maliyetinin olması, ücret tarifelerinin onlar için uygunluğu ve sürdürülebilirliğini akılda tutmamızı gerektirmektedir. Dolayısıyla ulaşımın kapsamı ne kadar geniş olsa da, yaşlı yetişkinleri içeren bir ulaşım hesaplı olmalıdır.

Yaşlı dostu kentler ve topluluklarda yaşlı dostu olması gereken üçüncü boyut, “konut-barınma”dır. Yaşlı yetişkinlerin işgücü piyasalarının dışında olması, çoğunluğunun ekonomik kaynakları arasındaki en büyük gelir faktörünün yaşlılık (emeklilik) ödenekleri olması ve çalışma yaşamlarında konut sahibi olamayanların, yaşlılık dönemleri boyunca çok büyük ihtimalle kiracı olacakları düşüncesinden hareketle, yaşlı yetişkinler için konut konusunun da özel olarak düşünülmesi gerekmektedir. Özellikle, konut sahibi olmayanlar için, onları yaşamlarını sürdürdükleri çevreden koparmadan, yerinde yaşlanmalarını sağlayacak, özel olarak dizayn edilmiş ve uygun fiyatlı-kira ücretli konut seçenekleri sunulmalıdır. Metropol şehirler dışında kalan, daha küçük birimlerdeki yerel yönetimlerin bütçeleri üzerinde önemli yük getirmesi muhtemel olan konut inşa etme girişimleri, bu alanda yerel yönetimlerin merkezi hükümetler ve bazen özel sektör veya çeşitli konut kooperatifleriyle iş birliği içinde olması zorunluluğunu taşımaktadır. Sosyal konutların meydana getirilmesi, sadece yaşlılar için değil, özellikle dar gelirli tüm birey ya da aileler için de oldukça önemlidir. Konut sahibi olabilmek için yapılan kredi harcamaları ya da kiracılar için kira ücreti harcamaları, gelir kaynaklarının önemli bir bölümünü tüketmektedir. Dolayısıyla kamunun ister tek başına ister kamu-özel ortaklığıyla bu alana müdahalesi pek çok ülkede kaçınılmaz olmaktadır. Kentlerin konut sorunlarına çözüm bulması, yaşlı dostu olma yolunda önemli bir aşamadır.

Yaşlı dostu kent hareketinin sonuçlarından biri, yaş ayrımcılığına yönelik artan farkındalıktır. Yaşlılar için planlanmış herhangi bir politikanın aslında her yaş için yararlı olacağı düşüncesinden hareketle, yaşlı dostu politikaların da nesiller arası dayanışmaya katkıda bulunacağı söylenebilir. Yaşlı dostu kent kriterlerinden dördüncüsü olan “saygı duyma ve sosyal içermeye” kriteri, nesiller arası ilişkilerin eksikliğinden yola çıkmaktadır. DSÖ, bu eksikliğin giderilmesi konusunda ipuçları verse de, yaşlı dostu girişimleri ortaya koyacak ve sürdürecektir. Yaşlı dostu yönetimlere esnek davranabilme imkanı tanınmıştır. Dolayısıyla, yaşa bağlı ayrımcılığı azaltacak veya nesiller arası dayanışmayı teşvik edecek pek çok proje ve uygulamanın hayata geçirilmesi, DSÖ’nün esas amacı olan kent veya topluluklarının sürekli iyileştirme döngüsü çerçevesinde zaten arzu edilir olmalıdır.

Yaşlı dostu kent hareketinin bir kentte yaratmak istediği ortamlardan birisi, sosyal açıdan kapsayıcı politikalarla desteklenerek sosyal dışlanmışlığın engellendiği bir ortamdır. DSÖ, bu konuda, belirlediği kriterler içerisinde belki de en fazla beşinci kriter olan “sosyal katılım” kriterine işaret etmektedir. Sosyal katılım, genelde geniş bir kavram olarak algılanmakta ve özünde, toplumu oluşturan birey ve gruplar yer almaktadır. Bu birey ya da grupların, diğerleriyle etkileşimini arttıracak her türlü sosyal içerikli etkinliklere dahil olmalarıdır. Her ne kadar doğal bir süreç olsa da, sosyal katılımı teşvik edecek politikalar da yok değildir. DSÖ ve yaşlı dostu kentlerin, sosyal katılım politikalarına dikkat çekmesi, sosyal etkinliklere katılan yaşlı bireylerin yaşam kalitelerinin artacağı, mutluluk seviyelerinin yükseleceği ve yalnızlık hislerinin azalacağı bulgularından ileri gelmektedir. Sosyal katılım için özellikle, gönüllü katılım faaliyetleri önemlidir. Yaşlı bireyler için düşüncelerini paylaşabilecekleri veya çeşitli etkinliklere katılabilecekleri ortamlara gönüllü olarak dahil olmalarının, birçok faydası olacaktır. En önemlisi, kendileri hakkında pasif bireyler şeklindeki algıları değişecektir. Öğrenmenin yaşam boyu devam etmesi ve etkinliklerde aynı zamanda öğrenmenin de gerçekleşmesi, sosyal katılımın diğer bir faydasıdır. Yaşlı bireylerin toplumun herhangi yaştan diğer üyeleriyle biraraya gelmesi, nesiller arası bilgi ve deneyim alışverişi yoluyla dayanışmaya, orta ve uzun vadede, doğal bir içermeye katkıda bulunacaktır.

Yaşlı dostu kent kriterlerinden altıncısı “sivil katılımı ve istihdamı” boyutu her ne kadar ayrı bir boyutu olarak belirlenmiş olsa da, sosyal katılımın bir alt boyutu sayılabilir. Bir kent veya toplulukta yaşayan her bireyin, oy kullanma, çeşitli kuruluşlarda görev veya en azından sorumluluk alma gibi sadece sosyal amaçlı olmayan bir takım katılım faaliyetleri, sivil katılımı ifade etmektedir. İstihdam boyutu ise, aslında tek başına ele alınabilecek kadar önemlidir. Onu önemli yapan, bir yandan ekonomik güvence sağlaması, diğer yandan konumuz özelinde aktif yaşlanmanın önemli bir parçası olmasıdır.

“İletişim ve bilgi edinme”, yaşlı dostu kent veya topluluklar için sosyal bir karakteri olan yedinci kriterdir. Dezavantajlı gruplar arasında bulunan yaşlıların, çeşitli faaliyet ya da hizmetler konusunda bilgilenmelerine özel olarak ilgi gösterilmesi gerekebilmektedir. Teknolojik ilerlemeyle birlikte, şu ana kadar ki kitle iletişim araçlarının yerini giderek yeni iletişim teknolojilerinin almaya başlaması ve bu teknolojilerin kullanımında yaşlı bireylerin oranının düşüklüğü (teknolojik yeniliklerin kabul-onayındaki güçlükler), yaşlı dostu hareketin ele aldığı boyutlardan biri olmuştur. Yaşlı dostu kent veya topluluklar, yaşlı

bireylerin gerekli bilgiyi doğru-uygun kanallardan ve gerekli zaman içinde almasını ve her türlü iletişim istasyonuna kolayca erişebilmelerini temin etmelidir.

“Topluluk desteği ve sağlık hizmetleri”, yaşlı dostu kent ve toplulukların temin etmesi gereken önemli hizmet alanlarıdır ve yaşlı dostu sekizinci kriterdir. Özellikle sağlık hizmetlerinin büyük bölümü her ne kadar merkezi yönetimler tarafından sunulsa da, yerel yönetimlerin bu hizmetlerin sunumunda giderek sorumluluk aldığı da bilinmektedir. Sosyal hizmetler konusunda ise, yerel yönetimlerin rolü daha görünürdür. Sosyal hizmetlerin çeşitliliği, pek çok ülkede merkezi yönetimlerin bu konudaki sorumluluklarının paylaşılmasını beraberinde getirmiştir. Gerçekten de, yerel yönetimler, yerel insanlara ihtiyaç duydukları hizmetlerin sunulmasında yakınlık, hızlilik, kolay erişilebilirlik, bilinirlik gibi önemli avantajlara sahiptir. Elbette sağlık ve sosyal hizmetlerin sunumunu gerçekleştirecek resmi olmayan taraflar da bulunmaktadır. Özel sektör ve gönüllü kuruluşlar, seçeneklerin çoğalması, kalite arayışlarının hızlanması (özellikle özel sektör), kapsamın genişlemesi (daha fazla insanın ihtiyaçlarının karşılanabilmesi), erişilebilirliğin artması gibi önemli artıları getirmişlerdir.

Dünyada Afrika ve Antarktika kıtası hariç, her kıtadan çeşitli eyalet, şehir ve kasaba yönetimleri, yaşlı veya daha yaşlı dostu olmak amacıyla projeye katılmıştır. DSÖ’nün projesinde önemli bir yapı da yaşlı dostu kent ve toplulukların başvuruları kabul edildikten sonra üye oldukları “Yaşlı Dostu Kentler ve Topluluklar Küresel Ağı” ismindeki yapıdır. Bu ağ, kent ve topluluklara etkileşime girme, plan ve uygulamalar konusunda karşılıklı öğrenme fırsatı sunmaktadır.

Farklı ülkelerde farklı yönetim biçimleriyle yönetilen kentleri içeren karşılaştırmalı bir çalışmanın da karşılıklı öğrenme fırsatı yaratacağı düşünülerek New York Eyaletine bağlı aynı isimdeki New York Şehri (New York City) ile İstanbul’un yaşlı dostu uygulamaları, yaşlı dostu kent kriterleri çerçevesinde ele alınmıştır. New York Şehri, birçok Amerikan eyaletinden nüfus büyüklüğü ve bütçe yüksekliğiyle farklılaşırken, İstanbul, Türkiye’nin ekonomik lokomotif, kültür başkenti ve nüfusu en yoğun şehri olması açısından dikkat çekicidir. Öte yandan her iki kent, nüfus ve ekonomik büyüklük bakımından dünyanın birçok ülkesini geride bırakmaktadır.

New York Şehri, DSÖ Küresel Yaşlı Dostu Kentler ve Topluluklar Ağı’na üye bir kenttir. İstanbul ise, henüz bu projeye kayıtlı bir kent değildir. Küresel Ağ’a üyelik bakımından farklılaşan, metropol olma özelliği taşıyan iki kentin yaşlı dostu kent kriterleri açısından karşılaştırılması, benzerlik ve farklılıklarının ortaya konularak analiz edilmesi, her şeyden öte merak uyandırıcı, analiz sonuçları itibarıyla de ilgili alana katkı sağlayıcıdır.

İki kentin yaşlı dostu kent kriterleri konusunda önceliklerini, bu kriterleri ne kadar karşılayabildiklerini, ortak ve farklı uygulamalarının tespit edildiği araştırma sonuçları, yine iki kentin yaşlı dostu yaklaşımlarının özet bir yapısını oluşturmaya olanak sağlamıştır.

Çalışmada bahsedildiği üzere, iki kentin yaşlı dostu kent kriterlerini karşılama durumları birbirinden belirgin bir farklılık göstermektedir. Bu da H0 hipotezimizi (New York Şehri ile İstanbul Şehri arasında DSÖ’nün yaşlı dostu kent kriterlerini karşılama açısından bir farklılık yoktur) desteklememektedir. Öte yandan araştırma sonuçlarına göre, daha yaşlı

dostu olmak amacıyla DSÖ'ye başvurmuş, kabul edilmiş ve Küresel Ağ'a üyeliği bulunan New York Şehri'nin, İstanbul Şehri'ne göre bu kriterleri daha fazla karşıladığı görülmektedir. Bu durum da H1 hipotezimizi (New York Şehri, İstanbul Şehri'ne göre DSÖ'nün yaşlı dostu kent kriterlerini daha fazla karşılamaktadır) desteklemektedir.

Yaşlı dostu kentler ve topluluklar hareketi, daha yaşlı dostu olabilmenin temel şartlarını içeren bir projedir. Bu projeye dahil olma iradesi gösteren kentler, yaşlı dostu politikalar konusunda bir deneyim elde etme fırsatına sahip olmaktadır. Kent halkı da bu deneyimden fayda elde etmiş olmaktadır. Kentlerin nüfus yoğunluğu, nüfusunun sosyoekonomik yapısı, mali kaynakları, idari yapısı gibi faktörlerin yaşlı dostu uygulamaları üzerinde etkisi olmadığı söylenemez. Bu durumun farkına varmış olmalı ki, DSÖ de yaşlı dostu kent kriterlerini belirlerken, uygulama konusunda kent ve toplulukları olabildiğince serbest bırakmıştır. Dolayısıyla kent yönetimleri, hangi politikalara daha fazla ağırlık verecekleri konusunda esnek davranabilmektedir. Bu projenin bir nevi rehber olduğu söylenebilir. Çalışmada iki metropol kentin yaşlı dostu kent kriterleri bağlamında tespit edilip değerlendirilen uygulamaları gözden geçirilirken bu hususlar dikkatlerden kaçmamalıdır.

İki kentin karşılaştırması sonucunda edinilen bilgiler ve yapılan tespitler çerçevesinde İstanbul Şehri için maddeler halinde bazı öneriler sunulabilir;

- İstanbul'da yaşlılara yönelik uygulamalarda dikkat çeken bir husus, katılımcı bir yaklaşımın benimsenmemesi üzerinedir. Bu durum, yaşlıların gerçek ya da acil ihtiyaçlarının ve taleplerinin gözden kaçmasına neden olmaktadır. Sonuç, doğal olarak sürdürülemez, atıl, geçici, hızlıca değişen uygulamalar olmaktadır. Bu konuda, “aşağıdan yukarıya” ya da uygulamaların niteliğine göre “karma” yaklaşımların benimsenmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.
- Karşılaştırmanın farklılıkları bölümünde de tespit edildiği üzere, İstanbul kentinde önemli oranda uygulamanın dezavantajlı grupların çoğunun yararlanmasına sunulan uygulamalar olduğu görülmektedir. Bu yöntem, ne yazık ki her zaman arzulanan sonuçlara ulaştırmamaktadır. Çünkü diğer dezavantajlı gruplarda olduğu gibi yaşlı nüfusun da kendine özgü ihtiyaçları söz konusudur. Bu ihtiyaçların giderilmesi de çoğu zaman spesifik uygulamalara gidilmesini gerektirmektedir.
- İstanbul, Büyükşehir ve 39 ilçe belediyesi tarafından hizmet sunulan bir kettir. Bu açıdan New York'tan önemli ölçüde farklılaşmaktadır. New York'ta mali ve idari gücün tek bir çatı altında toplanma temayülü oldukça belirgin olsa da, İstanbul için aynı şey söylenememektedir. Bu durum, her ne kadar zorunlu olmasa da, koordinasyon konusunda ne yazık ki zafiyet yaşanmasına neden olmakta, bazen Büyükşehir ve ilçe yerel yönetimlerinin mükerrer uygulamalarına yol açmaktadır. Bu konuda koordinasyonun Büyükşehir öncülüğünde sağlandığı, yine Büyükşehir tarafından uygulamaların nitelik ve nicelik denetiminin ve izlenmesinin yapıldığı bir model oluşturulabilir.
- İstanbul kentinde yaşlıları dikkate alan çok sayıda uygulamanın olduğu söylenebilir; ancak bu uygulamaların belirgin bir kısmında dikkat çeken husus, bakış açısıdır. Uygulamalar, önemli oranda uzun dönemli ya da geleceğe dönük olmaktan uzak; her ne kadar öyle arzu edilmese de, daha ziyade kısa vadeli, sorunlar ortaya çıktıktan sonra çözüm getirmeye dönük uygulamalardır. Pasif nitelik taşıyan uygulamaların aktif yaklaşım içeren

uygulamalar ile ikame edilmesi ya da en azından aktif uygulamaların sayısının artırılmasının, yaşı sorunlarının çözümünde daha kalıcı katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

- İstanbul’da tespit edilen önemli bir başka sorun ise, zaman itibariyle değişen yönetim kadrolarının bazı uygulamaları rafa kaldırmasıdır. Bu durum da uygulamaların devamlı değişmesini beraberinde getirmektedir. Bu konuda dikkate alınması gereken nokta, yararlanıcı kitlenin ihtiyaçlarının devam edip etmediği olmalı; uzun vadeli, kalıcı ve kaliteyi geliştiren arayışlara gidilmelidir.
- Karşılaştırma ile tespit edilen bir husus da, İstanbul’da yaşlılara yönelik uygulamalarda iş birliği ya da herhangi bir ortaklık konusunda eksiklik olmasıdır. Merkezi ve yerel yönetimlerin sorumluluk alanları çok geniş olduğundan birçok konuda zafiyet yaşamaları olasıdır. Bu eksikliklerin giderilmesinde önemli bir bileşen iş birlikleridir. İstanbul’un, özel kuruluş, STK ve üniversiteler bakımından çok zengin bir kent olduğu da bilindiğine göre, yaşı dostu uygulamalar konusunda da merkezi bir anlayıştan ziyade, yerel yönetim ve farklı kuruluşların biraraya gelerek sorunları ortak bir masa etrafında belirlediği, sorunlara yönelik projeler geliştirdiği alternatiflere yönelmek daha uygun olacaktır.

KAYNAKÇA

- AARP, "Age Friendly NYC: New Commitments for a City for All Ages", <https://www.aarp.org/content/dam/aarp/livable-communities/age-friendly-network/2017/AgeFriendlyNYC2017.pdf>. Erişim tarihi: 2 Nisan 2020.
- Access NYC. "Public Transportation for People with Disabilities", <https://access.nyc.gov/programs/access-a-ride/>. Erişim tarihi: 12 Haziran 2020.
- Age Friendly World (2019a). "Age friendly city Akita", <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/network/akita/>. Erişim tarihi: 8 Eylül 2019.
- Age Friendly World (2019b). "Akita age friendly partner program", <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/afp/akita-age-friendly-partner-program/>. Erişim tarihi: 8 Eylül 2019.
- Age Friendly World (2019c). "One-Coin Bus Project", <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/afp/coin-bus-project/>. Erişim tarihi: 8 Eylül 2019.
- Age Friendly World (2019d). "Tuymazy", <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/network/tuymazy/>. Erişim tarihi: 18 Ekim 2019.
- Age Friendly World (2019e). "The Republic of Bashkortostan's Regional Age-friendly Cities Programme", <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/network/the-republic-of-bashkortostans-regional-age-friendly-cities-programme/>. Erişim tarihi: 18 Ekim 2019.
- Age Friendly World (2019f). "Age Friendly New York City", <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/network/new-york-city/>. Erişim tarihi: 4 Haziran 2019.
- Age Friendly World (2019g). "Age Friendly Canberra", <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/network/canberra/>. Erişim tarihi: 4 Haziran 2019.
- Age Friendly World (2019h). "Age Friendly Manchester", <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/network/manchester/>. Erişim tarihi: 4 Haziran 2019.
- Age UK. (2019). "Age Friendly Places: Making our community a great place to grow older", <https://www.ageuk.org.uk/our-impact/politics-and-government/age-friendly-places>. Erişim tarihi: 2 Eylül 2019.
- Alemayehu, B., & Warner, K. E. (2004). The lifetime distribution of health care costs. *Health services research*, 39(3), 627-642.
- Alpana, S., & Karuppanan, S. (2008). Factors influencing old age persons' residential satisfaction: a case study of South Australia. <https://tasa.org.au/wp-content/uploads/2011/01/sivan.pdf>. Erişim tarihi: 25 Kasım 2017.
- Alper, Y., Çağacan, D., Sayan, S. (2012). 2050'ye doğru nüfusbilim ve yönetim: sosyal güvenlik (emeklilik) sistemine bakış. *Tusiad*.
- Altan, O. Z., & Şişman, Y. (2003). Yaşlılara yönelik sosyal politikalar. *Kamu-İş*, 7(2), 4-5.
- Anadolu Ajansı (2020a). <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/yasli-lar-sosyal-yasam-merkezlerinde-hayata-baglaniyor/1347328>. Erişim tarihi: 12 Şubat 2020.
- Anadolu Ajansı (2020b). <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/65-yas-ve-ustu-vatandas-ucretsiz-istanbulkarttan-memnun/1164123>. Erişim tarihi: 22 Şubat 2020.
- Anadolu Ajansı (2020c). <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/istanbulun-yasli-nufusu-61-ili-geci/1990404>. Erişim tarihi: 22 Şubat 2020.

- Anadolu Ajansı (2020d). <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/istanbul-buyuksehir-belediyesinin-2021-butcesi-kabul-edildi/2049737>. Erişim tarihi: 19 Kasım 2020.
- Annez, P.C., Buckley, R.M. (2009). "Urbanization and Growth: Setting the Context", <https://www2.lawrence.edu/fast/finklerm/chapter1urban.pdf>.
- Arun, Ö. (2018a). "Arayışlar: Türkiye'nin Yaşlanma Serüveni", Ed. Özgür Arun, Yaşlanmayı Aşmak, Phoenix Yayınevi, Nisan, Ankara.
- Arun, Ö. (2018b). "Türkiye'de Yaşlanmak: Bir armağan ya da lanet?", Ed. Özgür Arun, Yaşlanmayı Aşmak, Phoenix Yayınevi, Nisan, Ankara.
- Arun, Ö. (2018c). "Yaşlılık: 21. Yüzyılın Türkiye'ye Sunduğu Armağan", Ed. Özgür Arun, Yaşlanmayı Aşmak, Phoenix Yayınevi, Nisan, Ankara.
- ARUP. (2019). "Cities Alive: Designing for Ageing Communities", <https://www.arup.com/perspectives/publications/research/section/cities-alive-designing-for-ageing-communities>. Erişim tarihi: 14 Nisan 2020
- Aydın, A. (2017). "Yaşlı işgücünün çalışma hayatındaki sorunları: Kırklareli ili örneği", *Journal of Human Sciences*, 14(2), 1632-1646.
- Aydın, A., & Sayılan, A. (2014). Aktif yaşlanma ile yaşam boyu öğrenme arasındaki ilişkiye teorik bir bakış. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 4(2), 76-81.
- Ayhan, U. (2008). "Amerika Birleşik Devletleri'nde Yerel Yönetimler", *Sayıştay Dergisi*, S. 70: 103-120.
- Barusch, A.S. (2013). Age-friendly cities: a social work perspective. *Journal of Gerontological Social Work*, 56(6), 465-472.
- Başbüyük, G. Ö., Başbüyük, H. H. (2019). "Yaş, Yaşlanma ve Antropoloji", Ed. Velittin Kalinkara, Yaşlılık: Yeni Yüzyılın Gerçeği, Nobel Yayınları, 1. Baskı, Aralık.
- Bayraktar, S. (2018). "Gelişimsel ve Travmatik Krizler Bağlamında Yaşlılık 'Hasat Zamanı'", Ed. Özgür Arun, Yaşlanmayı Aşmak, Phoenix Yayınevi, Nisan, Ankara.
- Beard, J. R., & Petitot, C. (2010) "Ageing and Urbanization: Can Cities be Designed to Foster Active Ageing?", *Public Health Reviews*, 32(2), 427-450.
- Biggs, S., & Carr, A. (2015). "Age- and Child-Friendly Cities and the Promise of Intergenerational Space", *Journal of Social Work Practice*, 29(1), 99-112.
- Biggs, S., & Carr, A. (2016). "Age Friendliness, Childhood, and Dementia: Toward Generationally Intelligent Environments", pp. 259-276. (Ed.) Moulaert, T. and Garon, S., *Age Friendly Cities and Communities in International Comparison: Political Lessons, Scientific Avenues, and Democratic Issues*, Springer.
- Bitirim Okmeydan, S. (2019). "Dünyada Yeni Kentleşme Trendleri", Ed. M. Yavuz Alptekin, Kent, Kentleşme, Yeni Kentleşme Trendleri ve Dünya Şehir-Sistem'in Ortaya Çıkışı, Gece Akademi, 1. Basım, Ankara.
- Bloom, D.E., Canning, D., Finlay, J.E. (2010). Population Aging and Economic Growth in Asia. The Economic Consequences of Demographic Change in East Asia. NBER-EASE, 19, 61-89.
- Brenner, N. (2013). Theses on Urbanization, Public Culture, 25:1, http://www.urbantheorylab.net/site/assets/files/1015/public_culture.pdf.
- Bohlinger, S., & Jasper, V. L. (2010). Lifelong learning for ageing workers to sustain employability and develop personality. *Cedefop*, 28-57.
- Brugiavini, A. (2005). "Work and Retirement", (Ed.) Axel Börsch-Supan etc., *Health, Ageing and Retirement in Europe: First Results From the Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe*, pp. 235-272.

- Buffel, T., Phillipson, C., Scharf, T. (2012). "Ageing in urban environments: Developing age friendly cities: Critical Social Policy", SAGE.
- Buffel, T., De Backer, F., Peeters, J., Phillipson, C., Reina, V. R., Kindekens, A., De Donder, L., Lombaerts, K. (2014). "Promoting Sustainable Communities Through Intergenerational Practice", *Procedia*.
- Buffel, T., & Phillipson, C. (2018). "A manifesto for the age-friendly movement: developing a new urban agenda", *Journal of Aging & Social Policy*, 30 (2), 173-192.
- Buffel, T., McGarry, P., Phillipson, C., De Donder, L., Dury, S., De Witte, N., Smetcoren, A. S., Verté, D. (2016) "Developing Age-Friendly Cities: Case Studies from Brussels and Manchester and Implications for Policy and Practice", pp. 277-296, (Ed.) Sanchez-Gonzalez, D. and Rodriguez-Rodriguez, V., *Environmental Gerontology in Europe and Latin America: Policies and Perspectives on Environment and Aging*, Springer.
- Bulduk, M. F., Say Şahin, D. (2020). "Yaşlılık Döneminde Sosyal İlişkiler ve Kuşaklararası İlişkiler", Ed. Deniz Say Şahin, *Yaşlılık Sosyolojisi*, Ekin Yayınevi, 2. Baskı, Bursa.
- Büyükgümüş, R. B., Şentürk, M. (2019). "Kentte Yaşlanma Deneyimi: Sosyolojik Bir Yaklaşım", Ed. Velittin Kalıncara, *Yaşlılık: Yeni Yüzyılın Gerçeği*, Nobel Yayınları, 1. Baskı, Aralık.
- Cao, J., & Rammohan, A. (2016). Social capital and healthy ageing in Indonesia. *BMC Public Health*.
- CENSUS (2020). "QuickFacts: NYC, New York" <https://www.census.gov/quickfacts/fact/table/newyorkcitynewyork/PST120219>. Erişim tarihi: 9 Aralık 2020.
- Center for an Urban Future: A Report (2019). <https://nycfuture.org/research/new-yorks-older-adult-population-is-booming-statewide>. Erişim tarihi: 9 Ağustos 2020.
- CSA. (2011). Age-friendly cities: an opportunity for friendly aging. <http://www.csa.org.lb/cms/assets/archives/2011/5%20agefriendly%20cities%20an%20oportunity%20for%20friendly%20aging%20english.pdf>. Erişim tarihi: 11 Eylül 2019.
- Çayır, K. (2018). "Ders Kitaplarında Yaşlılık Temsili", Ed. Alan Duben, *Yaşlanma ve Yaşlılık: Disiplinlerarası Bakış Açıları*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Birinci Basım, İstanbul.
- Çımrın, F. K. (2019). "Nüfus Yaşlanması: Kamu ve Sosyal Politikalar Üzerindeki Etkisi", Ed. Velittin Kalıncara, *Yaşlılık: Yeni Yüzyılın Gerçeği*, Nobel Yayınları, 1. Baskı, Aralık.
- Davey, A., & Judith, A. (2017). Age-Friendly Cities and Communities: World Experience and Pointers for New Zealand. <http://www.superseniors.msd.govt.nz/documents/age-friendly-communities/afcc-report-9-full-report-single.pdf>. Erişim tarihi: 2 Eylül 2019.
- Değer, T.B. (2020). "Yaşlanan Toplumda Belediye Hizmetleri", Ed. Deniz Say Şahin, *Yaşlılık Sosyolojisi*, Ekin Yayınevi, 2. Baskı, Bursa.
- Duben, A. (2018). "Türkiye ve Avrupa'da Nüfus Yaşlanması, Aile, Piyasa ve Devlet", Ed. Alan Duben, *Yaşlanma ve Yaşlılık: Disiplinlerarası Bakış Açıları*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Birinci Basım, İstanbul.
- Ekici, B. (2019). *Karşılaştırmalı Büyükşehir Yönetimi: Londra, New York, Tokyo, Paris, İstanbul, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları*, 1. Baskı, İstanbul.
- Elmas, Ç. (2018). "Dijital Mecrada Eşitsizlik ve Kuşakları Anlamak: Quid Pro Quo?", Ed. Özgür Arun, *Yaşlanmayı Aşmak*, Phoenix Yayınevi, Nisan, Ankara.
- ENIL (2012). *Intergenerational Learning and Active Ageing*. http://www.enilnet.eu/Intergenerational_Learning_and_Active_Ageing-European_Report.pdf. Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2014.

- Erdem, S., & Yavuz, C. (2020). “Yaşlı Dostu Kentler”, Ed. Deniz Say Şahin, Yaşlılık Sosyolojisi, Ekin Yayınevi, 2. Baskı, Bursa.
- Erjem, Y. (2019). “Sosyolojik Açıdan Kent Kuramları”, Ed. M. Yavuz Alptekin, Kent, Kentleşme, Yeni Kentleşme Trendleri ve Dünya Şehir-Sistem’in Ortaya Çıkışı, Gece Akademi, 1. Basım, Ankara.
- Erkul, H., Kara, H., Şimşek, S. (2016). “ABD ve Almanya Yerel Yönetimlerinin Karşılaştırılması” Yönetim Bilimleri Dergisi, 14 (27): 33-58.
- Ertaş, H. (2016). “Türkiye’de Yerel Yönetim Birimlerinin Görev ve Sorumlulukları İle İlgili Mevzuat ve Karşılaştırmalı Analiz”, Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi, S. 11: 87-113.
- Es, M., Ateş, H. (2004). “Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 48, 205-248.
- European Commission (2020). “Nüfus: Demografik Durum, Diller ve Dinler”, https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/population-demographic-situation-languages-and-religions-103_tr. Erişim tarihi: 12 Eylül 2020.
- Glaeser, E.L. (2005), “Urban Colossus: Why is New York America’s Largest City?” <https://www.newyorkfed.org/medialibrary/media/research/epr/05v11n2/0512glae.pdf>. Erişim tarihi: 6 Eylül 2020.
- Goldman, L., Owusu, S., Smith, C., Martens, D., Lynch, M. (2016). “Age Friendly New York City: A Case Study?” (ed.) Moulaert, t. And garon, s., age friendly cities and communities in international comparison: political lessons, scientific avenues, and democratic issues. Springer, pp. 171-190.
- Gordon, M., & Satterthwaite, D. (2014). “Urbanisation concepts and trends”, İİED, Working Paper. <https://pubs.iied.org/pdfs/10709IIED.pdf>.
- Gündoğan, N. (2001). İşgücünün yaşlanması ve işgücü piyasalarına etkileri. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 56(4).
- Günsoy, G., & Tekeli, S. (2015). Nüfusun Yaşlanması ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Analiz. Amme İdaresi Dergisi, 48,1.
- Heinze, G.R., & Gerhard, N. (2012). Social Innovations in Ageing Societies. Hans-Werner Franz, Josef Hochgerner Jürgen Howaldt, Challenge Social Innovation: Potentials for Business, Social Entrepreneurship, Welfare and Civil Society, Springer.
- Holdsworth, J.K. (2018). “Daha İyi Bir Yarın? Yaşlı Bakımında Ailelerin Karşılaştıkları Zorluklar ve İhtiyaçları”, Ed. Özgür Arun, Yaşlanmayı Aşmak, Phoenix Yayınevi, Nisan, Ankara.
- IMF. Ageing and pension system reform: implications for financial markets and economic policies. <https://www.imf.org/external/np/g10/2005/pdf/092005.pdf>. Erişim Tarihi: 20 Şubat 2014.
- İBB Beyaz Masa. <https://beyazmasa.ibb.istanbul/application/beyazmasa>. Erişim tarihi: 2 Şubat 2020.
- İBB Erişilebilir İstanbul. <https://erisilebilir.istanbul/calismalar/1/ISTANBUL%20BUYUKSEHIR%20BELEDIYESI>, Erişim tarihi: 26 Nisan 2020.
- İBB Faaliyet Raporu (2012). https://www.ibb.istanbul/Uploads/2016/12/ibb_faaliyetraporu_2012.pdf. Erişim tarihi: 1 Mart 2020.
- İBB Faaliyet Raporu (2013). http://www.ibb.gov.tr/trTR/BilgiHizmetleri/Yayinlar/FaaliyetRaporlari/Documents/2012/iBB_CD_PDF_2013/sosyaldestek_yaslilar.pdf. Erişim tarihi: 1 Mart 2020.

- İBB Faaliyet Raporu (2014). https://www.ibb.istanbul/Uploads/2016/12/ibb_faaliyetraporu2014.pdf. Erişim tarihi: 2 Mart 2020.
- İBB Faaliyet Raporu (2015). https://www.ibb.istanbul/Uploads/2016/12/ibb_faaliyetraporu2015.pdf. Erişim tarihi: 3 Mart 2020.
- İBB Faaliyet Raporu (2016). <https://www.ibb.istanbul/Uploads/2017/4/2016-Yili-iBB-Faaliyet-Raporu.pdf>. Erişim tarihi: 3 Mart 2020.
- İBB Faaliyet Raporu (2017). <https://www.ibb.istanbul/Uploads/2018/4/2017-iBB-Faaliyet-Raporu.pdf>. Erişim tarihi: 3 Mart 2020.
- İBB Faaliyet Raporu (2018) <https://www.ibb.istanbul/Uploads/2019/5/IBB-FAALIYET-RAPORU-2018-v4.pdf>. Erişim tarihi: 4 Mart 2020.
- İBB Faaliyet Raporu (2019). <https://www.ibb.istanbul/Uploads/2020/7/2019-FAALIYET-RAPORU.pdf>. Erişim tarihi: 6 Eylül 2020.
- İBB İstanbul Kart, [https://www.istanbulkart.istanbul/kartlarimiz#uccretsiz-kart&\[name=tab_51](https://www.istanbulkart.istanbul/kartlarimiz#uccretsiz-kart&[name=tab_51) Erişim tarihi: 11 Şubat 2020.
- İBB Kurumsal. (Çevrimiçi) <https://www.ibb.istanbul/News/Detail/36265>. Erişim tarihi: 24 Eylül 2020.
- İBB Sağlık Daire Başkanlığı, <https://saglik.ibb.istanbul/evde-saglik-hizmeti-2/>. Erişim tarihi: 26 Nisan 2020.
- İBB Sosyal Tesisler. <https://tesislerimiz.ibb.istanbul/hakkimizda/>. Erişim tarihi: 22 Mart 2020.
- İçli, G. (2019). “Yaş Dostu Kentler”, Ed. Velittin Kalinkara, Yaşlılık: Yeni Yüzyılın Gerçeği, Nobel Yayınları, 1. Baskı, Aralık.
- İSMEK Kurumsal. <https://www.ismek.istanbul/tr/kurumsal.aspx>. Erişim tarihi: 16 Nisan 2020.
- İstanbul Darülaceze Müdürlüğü. (2020). <https://saglik.ibb.istanbul/istanbul-darulaceze-mudurlugu/saglikli-yasam-kategorisinde-en-iyi-uygulama-odulu-darulaceze-mudurlugunun/>, Erişim tarihi: 11 Temmuz 2020.
- Johnson, R. (2004). Economic policy implications of world demographic change. Federal reserve bank of kansan city economic review. <https://www.kansascityfed.org/publicat/econrev/pdf/1q04john.pdf>. Erişim tarihi: 12 Eylül 2017.
- Kalinkara, V., & Kalaycı, I. (2019). “Yaşlı Sağlığı ve Konut”, Ed. Velittin Kalinkara, Yaşlılık: Yeni Yüzyılın Gerçeği, Nobel Yayınları, 1. Baskı, Aralık.
- Kalinkara, V. (2019). “Yerinde Yaşlanma ve Geronteknoloji”, Ed. Velittin Kalinkara, Yaşlılık: Yeni Yüzyılın Gerçeği, Nobel Yayınları, 1. Baskı, Aralık.
- Kendig, H., Elias, A.M., Matwijiw, P., & Anstey, K. (2014). Developing age-friendly cities and communities in Australia. Journal of Aging and Health, 26(8), 1390-1414.
- Keleş, R. (1995). “Kentleşme ve Türkçe”, Dilbilim Araştırmaları Dergisi, (6): 1-5.
- King, P., & Jackson, H. (2000), Public Finance Implications of Population Ageing. Finance Canada Working Paper.
- Kinsella, K., & Phillips, R.D. (2005). Global Aging: The Challenge of Success. Population Bulletin, 60(1).
- Koroğlu, C.Z., & Koroğlu, M.A. (2015). Mekânın dönüşümü ve yaşlılık üzerine: Kentleşme ve yaşlılık olgusu. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(41), 812-821.

- Kurtkapan, H. (2018). Kentte Yaşlılık ve Yerel Yönetim Uygulamaları, Nobel Bilimsel Eserler, 1. Basım, Ankara.
- Kurtkapan, H. (2019). “Yaşlı Dostu Kentler ve Yerinde Yaşlanma Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme”, Ed. M. Yavuz Alptekin, Kent, Kentleşme, Yeni Kentleşme Trendleri ve Dünya Şehir-Sistem’in Ortaya Çıkışı, Gece Akademi, 1. Basım, Ankara.
- Maresova, P., Mohelska, H., Kuca, K. (2015). Economic aspects of Ageing Population. *Procedia Economics and Finance*, 534-538.
- Margaret B.N., & DeLaTorre, A. (2016). The Case for Age-Friendly Communities, February. https://www.giaging.org/documents/160302_Case_for_AFC.pdf. Erişim tarihi: 10 Ekim 2020.
- Moreno, E.L. (2017). Concepts, definitions and data sources for the study of urbanization: the 2030 Agenda for Sustainable Development, United Nations Expert Group Meeting On Sustainable Cities, Human Mobility and International Migration, <https://www.un.org/en/development/desa/population/events/pdf/expert/27/papers/II/paper-Moreno-final.pdf>.
- Minnigaleeva, G.A. (2007). “Developing Age-Friendly Cities in Russia”, <https://moigoda.files.wordpress.com/2008/02/gminnigaleeva-developing-age-friendly-cities-in-russia.pdf>. Erişim tarihi: 18 Ekim 2019.
- Minnigaleeva, G.A. (2014). "From age-friendly research to age-friendly city and age- friendly regional network: case of tuymazy and republic of Bashkortostan, Russian Federation", HSE Working papers, National Research University Higher School of *Institute on Aging Publications*.
- Nagarajan, R., Teixeira, A.C., Silva, S.T. (2013). The impact of an ageing population on economic growth: an exploratory review of the main mechanisms. *Fep working papers*.
- NYAM, (2011). “Age Friendly NYC: A Progress Report”, https://media.nyam.org/filer_public/bf/34/bf347e7a-a856-4bd5-ad60-b377804c0670/age-friendly-nyc-report-final-high-res2_new.pdf. Erişim tarihi: 02 Temmuz 2019.
- NYAM, (2013). “59 Initiatives: Age Friendly NYC”, <https://www1.nyc.gov/assets/home/downloads/pdf/press-releases/2013/Age-friendly%202013%20Update%20Report.pdf>, Erişim tarihi: 19 Nisan 2019.
- NYAM, (2020). “Age Friendly NYC”, https://media.nyam.org/filer_public/c0/ed/c0ed8535-c39b-43bf-a67b-e66d8cdc17d8/complete_literature_review_afc_domains.pdf. Erişim tarihi: 10 Temmuz 2020.
- NYAM, Center for Healthy Aging. (2020). <https://www.nyam.org/center-healthy-aging/>. Erişim tarihi: 13 Ağustos 2020.
- NYC. (2020). <https://www1.nyc.gov/office-of-the-mayor/news/279-20/mayor-de-blasio-new-plan-combat-covid-19-nycha>. Erişim tarihi: 19 Kasım 2020.
- NYC Planning, Population Division (2019). “Current Estimates of New York City’s Population For July”, <https://www1.nyc.gov/assets/planning/download/pdf/planning-level/nyc-population/new-population/current-population-estimates.pdf>. Erişim tarihi: 2 Temmuz 2020.
- NYC Planning, Department of City Planning (2020). “Transportation”, http://www.nyc.gov/html/dcp/html/transTransportation/td_mobility_attemptative_aging.shtm. Erişim tarihi: 2 Temmuz 2020.
- NYPL. (2020). <https://www.nypl.org/help/about-nypl>. Erişim tarihi: 14 Eylül 2020.

- OECD. (2010). "Trends in Urbanisation and Urban Policies in OECD Countries: What Lessons for China?". <https://www.oecd.org/urban/roundtable/45159707.pdf>.
- O'Hehir, J. (2014). Age-friendly cities and communities a literature review. Centre for work + life, University of South Australia, July.
- OECD. (2006). Live longer, work longer. Executive summary, <http://www.oecd.org/employment/emp/36218997.pdf>. Erişim tarihi: 6 Eylöl 2017.
- OECD. (2015). Ageing in Cities, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/9789264231160-en>.
- OECD. (2019). Centre for Entrepreneurship, SMEs, Regions and Cities, 20 years of urban policy at World. <https://www.oecd.org/cfe/urban-policy-oecd.pdf>.
- Ontario Seniors Secretariat (2013). "Finding the right fit: Age-friendly community planning", <http://www.ageingwellinwales.com/Libraries/Documents/AFC-Ontario-toolkit-2013.pdf>. Erişim tarihi: 2 Eylöl 2019.
- Ours, J.V. (2010). Age, Wage, and Productivity. CEPR's Policy Portal, <http://voxeu.org/article/ageing-populations-and-productivity>. Erişim Tarihi: 12 Eylöl 2017.
- Özkurt, V. (2020). "Yaşlanma ve Yaşlılık Bağlamında Sosyal Adalet(sizlik)", Ed. Deniz Say şahin, Yaşlılık Sosyolojisi, Ekin Yayınevi, 2. Baskı, Bursa.
- Parent, A.S., & Wadoux, J. (2016). Toward an age friendly European Union", (ed.) Moulaert, t. And garon, s., age friendly cities and communities in international comparison: political lessons, scientific avenues, and democratic issues. Springer, pp. 247-255.
- Park, R.E., Burgess, E.W. (2018). şehir: Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler, Heretik Yayınları, 3. Baskı, Ankara.
- Pehlivan Sütöl, S. (2020). "Demografik Açıdan Yaşlanan Dünya", Ed. Deniz Say şahin, Yaşlılık Sosyolojisi, Ekin Yayınevi, 2. Baskı, Bursa.
- Peng, X., Chen, X., Cheng, Y. (2011). Urbanization And Its Consequences, Encyclopedia of Life Support Systems (EOLSS), <http://www.eolss.net/sample-chapters/c04/E6-147-18.pdf>.
- Plouffe, l., Kalache, A. (2010). Towards global age-friendly cities: determining urban features that promote active aging. Journal of urban health: bulletin of the New York academy of medicine, 87(5), 733-739.
- Plouffe, L. Kalache, A., & Voelcker, I. (2016). "A Critical Review of the WHO Age-Friendly Cities Methodology and Its Implementation", pp. 19-36, (Ed.) Moulaert, T. and Garon, S., Age Friendly Cities and Communities in International Comparison: Political Lessons, Scientific Avenues, and Democratic Issues, Springer.
- Rowland, Donald. T., (2012). "Population Aging: The Transformation of Societies", Springer.
- Salman, M. (2019). "Yaşlılara Yönelik Alternatif Yaşam Biçimleri: konut ve Çevresi Kapsamında Bir Değerlendirme ve Model Önerileri", Ed. Velittin Kalınkara, Yaşlılık: Yeni Yüzyılın Gerçeği, Nobel Yayınları, 1. Baskı, Aralık.
- Salur, G. (2018). "Yaşlılık ve Bilişsel Süreçler", Ed. Alan Duben, Yaşlanma ve Yaşlılık: Disiplinlerarası Bakış Açıları, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Birinci Basım, İstanbul.
- Sarıpek, D.B., & Çöpoğlu, M. (2020). Yerel Yönetimler ve Sosyal Politika, Ders Yayınları, İstanbul.
- Savut, N. Y., Demirkan, H. (2014). "Priority setting for service design in age friendly cities: The city of Ankara", Forth Service Design and Innovation Conference, Lancaster, UK.

- Scharlach, A.E. (2016). Age-friendly cities: for whom? By whom? For what purpose? (ed.) Moulaert, T., & Garon, S. Age friendly cities and communities in international comparison: political lessons, scientific avenues, and democratic issues. Springer, pp. 305-329.
- Serban, A.C. (2012). Aging population and effects on labour market. *Procedia economics and finance*, 356-364.
- Sevim, S.S. (2020). “Yaşlılıkta Bir Disiplin Olarak Sosyal Hizmetin Rolü”, Ed. Deniz Say Şahin, Yaşlılık Sosyolojisi, Ekin Yayınevi, 2. Baskı, Bursa.
- SilverEco (2017). “Brazil: a progressively “aging” society”, <http://www.silvereco.org/en/brazil-a-progressively-aging-society/>. Erişim tarihi: 15 Ekim 2019.
- Sobacı, M. Z., Özer, K. (2016). Başkanlık Sistemlerinde Yerel Yönetimler: ABD, Brezilya, Şili, Endonezya ve Güney Kore, SETA Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- Steels, S. (2015). “Key characteristics of age friendly cities and communities: A review”, Elsevier.
- Seçkin, A., & Georges, P. (2018). “Türkiye’de Nüfus Yaşlanmasının Ekonomik Sonuçları”, Ed. Alan Duben, Yaşlanma ve Yaşlılık: Disiplinlerarası Bakış Açılımları, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Birinci Basım, İstanbul.
- Şahin, M. (2011). “Küreselleşen Yaşlılık ve Yaşlı Bakım Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım”, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (1), 84-89.
- Şenkal, A. (2005). Sivil Toplum ve Sosyal Sermaye: Sosyal Politikaya Dayalı Alternatif Kalkınma Modeli Arayışları. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 55(1), 791-810.
- Şentürk, Ü. (2020). Yaşlılık Sosyolojisi: Yaşlılığın Toplumsal Yörüngeleri, Dora Yayınları, 2. Baskı, Bursa.
- Tamer, M. G. (2019). “Yaşlanma ve Kuşaklararası Eşitlik”, Ed. Velittin Kalıncara, Yaşlılık: Yeni Yüzyılın Gerçeği, Nobel Yayınları, 1. Baskı, Aralık.
- T.C. İstanbul Üniversitesi Şehir Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (2019), “Şehir Araştırma Notları: İstanbul’da Demografik Değişim: 2013-2018”, http://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=istanbul-demografi-13.04.2019_2.pdf. Erişim tarihi: 12 Kasım 2020.
- T.C. İstanbul Valiliği (2020a). <http://www.istanbul.gov.tr/istanbul-nufusunun-yuzde-30u-z-kusagi>. Erişim tarihi: 6 Temmuz 2020.
- T.C. İstanbul Valiliği (2020b). <http://www.istanbul.gov.tr/nufus-bakimindan-turkiyenin-en-buyuk-kenti-istanbul>. Erişim tarihi: 6 Temmuz 2020.
- Tekin, A. (2020). “Yaşlılığa İlişkin Sosyolojik Yaklaşımlar”, Ed. Deniz Say Şahin, Yaşlılık Sosyolojisi, Ekin Yayınevi, 2. Baskı, Bursa.
- Tezel, E., & Hocaoglu, D. (2019), “Geleceğin Dijital Kentleri: Yaşlılar İçin Ev Destekli Teknolojiler”, Ed. Velittin Kalıncara, Yaşlılık: Yeni Yüzyılın Gerçeği, Nobel Yayınları, 1. Baskı, Aralık.
- Tınar, Y. (2019) “Yerel Yönetimlerce Yoksul, Yaşlı ve Engellilere Sunulan Sosyal Hizmetleri’ne Bir Bakış: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği”, *Sosyal Çalışma Dergisi*, 3 (1), 15-27.
- TUIK (2012). İstatistiklerle yaşlılar. Tuik, <http://www.tuik.gov.tr/prehaberbultenleri.do?id=13466>. Erişim tarihi: 12 Eylül 2017.
- United Nations. (2015). “World Population Ageing”, https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WPA2015_Report.pdf.

- United Nations. (2019). "World Urbanization Prospects The 2018 Revision" <https://population.un.org/wup/Publications/Files/WUP2018-Report.pdf>.
- Uyanık, Y. (2017). Nüfus Yaşlanmasının İşgücü Piyasaları Üzerindeki Etkileri. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 19 (1), 72-94.
- Velkoff, A.V. (2001). Living arrangements and well-being of the older population: future research directions", united nations, department of economic and social affairs, population division.
- Warth, I. (2016). The who global network of age friendly cities and communities: origins, developments and challenges. (ed.) Moulaert, t. And garon, s., age friendly cities and communities in international comparison: political lessons, scientific avenues, and democratic issues. Springer, pp. 37-46.
- WHO. (2007). Global Age Friendly Cities: A Guide. Geneva.
- WHO centre for health development. (2013). 2nd who consultation on developing indicators for age-friendly cities/meeting report. Japan, https://extranet.who.int/kobe_centre/sites/default/files/pdf/afc_mtg2_report_sep2013_quebec.pdf. Erişim tarihi: 15 Ağustos 2018.
- WHO. (2002). Active Ageing : A Policy Framework. World Health Organization.
- WHO. (2009). Who global network of age-friendly cities, <https://www.who.int/ageing/brochure-englishafc9.pdf>. Erişim tarihi: 2 Kasım 2019.
- Woo, J. (2013). Aging in Hong Kong: A comparative perspective, Springer.
- World Population Review. (2020). "Population of Cities in Russia", <https://worldpopulationreview.com/countries/cities/russia>.
- Yoshihiko, K. (2013). "Towards an Age-Friendly City: The Constraints Preventing the Elderly's Participation in Community Programs in Akita City", ISER Discussion Paper, No. 870, Institute of Social and Economic Research, Osaka University.
- Yüksel Oktay, E. (2006). "Bilgi Çağında Esnek Çalışma", Uluslararası Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, 3-5 Kasım.
- Yılmaz, V. (2018). "Sosyal Politika ve Yaşlanma", Ed. Alan Duben, Yaşlanma ve Yaşlılık: Disiplinlerarası Bakış Açıları, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Birinci Basım, İstanbul.
- Yuvakgil, Z. (2020). "Yaşlılığa İlişkin Yaklaşımlar ve Teoriler", Ed. Deniz Say Şahin, Yaşlılık Sosyolojisi, Ekin Yayınevi, 2. Baskı, Bursa.
- Zorlu, T., & Onur, D. (2019). "Yaşlılık ve Yaşam Çevresinin Tasarımı", Ed. Velittin Kalıncara, Yaşlılık: Yeni Yüzyılın Gerçeği, Nobel Yayınları, 1. Baskı, Aralık.
- Zur, B., & Rudman, D.L. (2013). Who age friendly cities: enacting societal transformation through enabling occupation. Journal of Occupational Science, 20(4), 370-381.

ÖZGEÇMİŞ

Aykut AYDIN 2010 yılında İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü'nden birincilikle mezun oldu. Yine aynı yıl, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden (Çift Anadal) ve Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü'nden mezun oldu. 2013 yılında İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Tezli Yüksek Lisans Programı'nı tamamladı. 2011 yılından itibaren Kırklareli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmaktadır.

